

DISSERTATIONES
CAMALDULENSES
IN QVIBUS AGITUR

I. *De Institutione Ordinis Camaldulensis.*
II. *De Ætate S. P. Romualdi.*
III. *De Visione Scalæ ejusdem, et Habitus Mutatione prætensa.*
IV. *De S. Petri Damiani, et Avellanitarum Instituto Camaldulensi.*

Obiter etiam multa Ecclesiasticæ, et Profanæ Historiæ loca illustrantur, et corriguntur.

AUCTORE
D. GUIDONE GRANDO CREMONENSI
MONACHO CAMALDVLENSI S. T. D.
REGIÆ CELSITUDINIS COSMI III. MAGNI DUCIS ETRURIÆ THEOLOGO ET MATHEMATICO
Atque in Pisana Universitate Publico Philosophiæ Professore Ordinario.

AD EMINENTISSIMUM, ET REVERENDISSIMUM PRINCIPEM
FERDINANDUM DE ABDUA
S. R. E. CARDINALEM
CAMALDULENSIS ORDINIS PROTECTOREM.

LUCÆ, M.DCC.VII.

Typis Marescandoli. *Superiorum Permissu.*

EMIN.ME AC REV.ME
PRINCEPS

Uod omnium nobilissimis Urbibus, atque Familiis usuvenire solet, ut ipsarum initia, præ vetustate, in obscuro posita delitescant, primosque sui lo-

ci

ci, vel generis Heroas, aut penitus ignorent, aut invicem ſępe confundant: id noſtrę pariter Camaldulenſi Reipublicę contigiſſe non eſt quod mireris, FERDINANDE Cardinalis Ampliſſime. Temporum quippe Religionis hujus auſpiciis reſpondentium ea fuit olī ſimplicitas, ea nunc eſt antiquitas, ut nec cum ætatis noſtræ memoria debeat iſta conferri, nec cum diligentia poſſit altera comparari. Solida ſeptem Sęcula, non percurrenda modò, ſed longiùs etiá, quàm vulgò creditur, tranſilienda menti ſe præbent, ut ad no-

ſtræ

ſtrę propaginis originem poſſit aſſurgere; atque in his quę tenebrę, qui ſcopuli occurrũt! Tales occurrunt, ut non ſemel ad hoc ſcriptionis genus accedentem abſterruerint, ſæpius intermittere coegerint, ac penè in totius propoſiti tędium adduxerint: iis præſertim deficientibus ſubſidiis, quæ huic negotio maximè neceſſaria videbantur, iis occupationibus diſtrahentibus, quæ minimè opportunæ, aut cum his ſtudiis conciliabiles cenſeri poterant. Evicit tamen aſſerendæ aliquando Veritatis amor, evicit Religioni meæ reſtituendi

De-

Decoris ſollicitudo; ut qui-
buſdam hunc, et illam pariter
inficientibus, ex Hiſtoricorum
negligentia contractis, falſita-
tis nævis, quòad poſſem, ab-
ſtergendis conſtanter inſiſtere,
ac ſubſecivas horas, jucundio-
ribus ſpeculationibus, quibus
me Geometria detinere ſolet,
ſubreptas, in hiſce Diſſertatio-
nibus ad calcem denique per-
ducendis collocarem. Qua in
re quid tandem præſtiterim,
et an pro voto metam præcó-
ceptam attigerim, meum non
eſt omninò decernere; licèt
enim causæ merito ſatis fidam,
ſuadet nihilominus imbecilli-

tatis

tatis propriæ cognitio, ut animum magis, quàm fucceffum à plerifque laudandum expectem : nec fpes tamen deeft, utrumque fimul ab æquis harum rerum æftimatoribus aliqua commendatione fore dignandum, præfertim fi propitiis oculis hanc opellam Te refpexiffe viderint, Princeps Eminentiffime, quem inprimis Judicem fcriptorum meorum appello, aufim et Mœcenatem pariter polliceri. Qua enim follicitudine Tibi ab Apoftolica Sede commiffum Camaldulenfis Ordinis Patrocinium adminiftras, eadem et has Ca-

maldulēſes Diſſertationes, ejus Originem, Splendoremque cócernentes, fore ut benigniſſimè complectaris, minimè eſt dubitandum, quando Tuæ ad fovendas litteras; promovenda ſtudia, meosque præſertim labores gratè excipiédos, propenſiſſimę voluntatis, non leve ſaltem indicium, ſed arrhá pleniſſimam toties prębuiſti. Quid enimverò aliud ab excelſo Animo tuo, Doctrinis omnibus, ac Diſciplinis exculto, ſperandum eſſet, quidve ab inſigni Comitate, atque Humanitate tua, ad omnem officium paratiſſima, expectari poſ-

possset, non cùm bonarum Ar-
tium præsidio, non cum Sciē-
tiarum favore conjunctum?
Testes sunt latissimæ Provin-
ciæ, quarum Imperij habenas,
vel difficillimis Ecclesiæ, et
Reipublicæ temporibus, incre-
dibili semper sapientia, ac pru-
dentia tamdiù rexisti; atque
ita rexisti, ut in admirationē,
commendationemque [parum
dixi] in amorem tuarum Vir-
tutum universos Fidei, ac Vi-
gilantiæ tuæ creditos populos
facilè traxeris. Testes etiam
omnes D. Romualdi familiæ,
Camaldulensis Ordinis appel-
latione comprehēsæ, pro qua-

*† 2 rum

rum felici regimine; ac conti-
nuo profectu dum assiduè la-
boras, ita Zelum Æquitate;
Æquitatem temperas Huma-
nitate; ut Te non minùs Pa-
trem amantissimum cuncti di-
ligant, quàm justissimum Præ-
sidem singuli venerentur. Te-
stis demùm ipsemet accedere
possum, qui, siquid sum, tuo
potissimùm Beneficio, ac Be-
nevolentia, id ut essem sum
consequutus, meque totú Tibi
propterea debitum sincerè a-
gnosco, nedum leves has Dis-
sertatiunculas, quas Tuo No-
mini consecrándas decrevi, ut
mei erga Te obsequii, Tuique
in

in me Patrocinii aliquod etiam apud poſteros monumentum extaret. Vale, et Eccleſię Ornamento, Reipublicę Utilitati, Ordiniſque noſtri Præſidio diutiſſimè vive, quod ex animo Tibi apprecatur, ad oſculum Sacræ Purpuræ tuis pedibus advolutus.

EMINENTIÆ TUÆ

Humillimus, Addictiſſimus, et Obſequentiſſimus
Servus, ac Subditus
D. Guido Grandus Mon. Camal.

INDEX
Dissertationum, et Capitum hujus Operis.

DISSERTATIO I.
De Institutione Ordinis Camaldulensis.

DISSERTATIO II.
De Ætate S. P. Romualdi.

APPENDIX

Duas Tabulas Chronologicas exhibens præcipuorum S. Romualdi Gestorum, juxtà varias hypotheses de anno Mortis ejusdem.

DIS-

DISSERTATIO III.
De Visione Scalæ S. Romualdi, et Habitus Mutatione prætensa.

DIS-

DISSERTATIO IV.
De S. Petri Damiani, et Avellanitarum Instituto Camaldulensi.

CAN-

CANDIDO LECTORI.

Autum Areopagi legibus fuerat, ne quis, in forensi causarum pertractatione, ullo Judices præveniret exordio, quod ipsorum animos, ex arte affectuum moderatrice, ullam in partem flecteret, atque ad amorem vel odium, iram aut commiserationem disponeret. Hanc ego Sapientissimorum Virorum prudentiam imitaturus, quidpiam Dissertationibus meis, prælудii loco, proponere supersedebo, ut sincero, infucatoque, ac nullis partium studiis præoccupato animo, ad attentam ipsarum discussionem, *Candide Lector*, accedas. Non est igitur, cur in ipso limine pluribus te detineam, præsertim cùm totius Operis scopum, et Auctoris intentionem, quæ duo in generalibus Librorum Præfationibus potissimùm exponenda videntur, ex primo singularum Dissertationum capite sis facillimè intellecturus.

Ne tamen ab hujus Voluminis lectione, quasi res nō magni momenti, vel ad eruditionem fortasse tuam non facientes, complecteretur, ipso CAMALDULENSIUM DISSERTATIONUM titulo, retraharis: animadvertas velim, Ecclesiasticæ Historiæ, cujus hodie studium, et utilitate præcipuum, et jucunditate præstantissimū ab omnibus meritò commendatur, plenam, perfectamque notitiam, sine accurata Monasticarum Originum cognitione, obtineri omninò non posse: cùmque inter omnes Monachorum propagines pusilla hæc Divi

ROMUALDI Familia, et antiquitate, et nobilitate nulli secunda sit, haud penitus contemnenda esse quæ ad ejus Institutionis Systema firmandum, distinguendum, illustrandum, atque à commentitiis circumstantiis repurgandum conducunt. Quamquàm non hisce dumtaxat limitibus Operis hujus utilitas coercetur, cùm non pauca Chronologiæ Episcoporum, Principum, aliorumque Virorum Illustrium, controversa capita hìc obiter expendantur, ac verosimili saltem ratione determinentur. Sed et ipsam secernendæ Veritatis historicæ methodum, ac generalia principia eò pertinentia hinc facilè elicies, et quis eorum usus in hoc scribendi genere sit faciendus, intelliges.

Porrò, etsi à receptis nonnullorum Scriptorum placitis, et sententiis quandoque recedere videar, id nec citra Veritatis asserendæ necessitatem, nec præter modestiæ, ac moderationis leges à me admissum esse deprehendes, qui nullum propstereà debita ejus nomini veneratione fraudare in animo habui. An ipse interim inoffenso pede quadripartitum hoc stadium ita percurrerim, ut à nullo vicissim redargui merear, mihi (præterquàm in Geometricis Libris) polliceri certè non ausim, cùm solos Mathematicos ad aspectum, et colloquium, nullo interposito sipario, Veritas admittat, alijs Scriporibus se velut è nube videndam, et audiendam præbens, ad quos sæpe non tam vox ipsa, quàm vocis species quædam semilanguida, subobscura, et ambiguis interpretationibus obnoxia, è tanto intervallo, remittitur, cui nihilominùs aures prudenter accomodant,

om-

omnemque, in ea referenda, reprehensionis aleam evadunt, si non quasi certam, ac penitus exploratam, sed probabilem, nec planè ruinosis, aut nullis fundamentis suffultam doctrinam se tradere fateantur.

Qualecunque interim de præsentibus Dissertationibus meis judicium ab Eruditis ferendum sit, non admodùm anxius expectabo. Scio propitium hactenus à Summis Viris me retulisse, quibus Tertiam Dissertationem ante omnia communicare placuit, quum de illa, pluribus momentis urgentibus, essem præcipuè sollicitus. Nec tamen publicum ipsorum suffragii testimonium, quod reddere paratissimi erant, colligere curavi, ne quæsitis aliorum commendationibus auram famæ captare viderer, ac, vana ostentatione, mei nominis gloriam aucupari. Sufficiat monuisse, eam ipsam Tertiam Dissertationem, speciali Epistola (quæ ibidem pag. 155. affertur) Clarissimi ANTONII MAGLIABECHII Reg. Cels. Magni Ducis Etruriæ Bibliothecarii purgatissimo judicio subiectam, tanti Viri, incomparabilis Litterariæ Reipublicæ Luminis, ac Litteratorum omnium Principis, calculo probari meruisse, ut ex humanissimis ejus Epistolis ad me datis liquet, in quibus illam *Doctissimam, Eruditissimam, Accuratissimamque* non semel appellare dignatur, ac talem, *cui nihil, nisi aut penitus ineptum, aut à me jam evidentissimè confutatum, opponi posse videatur*.

Cæterùm non est quod mireris, me Philosophicis, ac Mathematicis speculationibus, ex injuncto publicè, privatimque docendi munere, continuè occupatum, ad hæc nihilominùs Historica divertere, eademque ver-

sare

ſare animo potuiſſe; hunc enim meorum in Camaldulenſem Hiſtoriam iuvenilium ſtudiorum fructum, ne illa penitus interciderent, Amicorum votis, precibuſque concedere par fuerat, ipſaque temporis opportunitas exigere videbatur: nec tamen hæc per ſe ſola obtinuiſſent, ut ejuſmodi Lucubrationibus, tot inter curas me aliò avocantes, ordinandis, perficiendiſque, conſtantem operam impenderem, niſi Sereniſſimus ipſe COSMUS III. Magnus Etruriæ Dux ſtimulos addidiſſet, qui pro ſuo in Eccleſiaſticā Hiſtoriam, et quidquid res ſacras reſpicit, incredibili ſtudio, affectuque ſingulari, divinum tanti Principis animum, humanis omnibus ſupervectum indicante, ſuſceptum à me de hoc Argumento conſilium, et olim commendavit, et ſæpiùs, ſumma benignitate, ad ejus Regiæ Celſitudinis præſentiam admiſſo in memoriam revocare non deſtitit, uſquedum prælo jam commiſſa Commentaria hæc intellexit. Meæ tamen partes fuerunt, ut non idcircò de Philoſophicis, Mathematiciſque exercitationibus meis quidpiam remitterem, ſomno potiùs, et otio, quàm debito, et officio perituras temporis particulas ſubripiens, ut nedum publicæ Prælectiones, domeſticæque ſtudioſæ Juventutis Inſtitutiones quotidianæ teſtantur, ſed et Epiſtolarum cum ſummis ævi noſtri Geometris continuata cõmercia, deque rebus in ea facultate difficillimis expedita Reſponſa, quàmprimùm, Deo favente, in lucem afferenda, ubi illa Geometrico *De Novis Lineis Curvis* Tractatu collegerim, quem (ut alios quondam editos) divinæ huius Scientiæ cultoribus utillimũ, jucundiſſimum, gratiſſimumque fore confido. Vale.

Fa-

Facultas Reverendissimi Patris Generalis.

Os D. Petrus Franciscus Gallicius Venetus, Abbas Generalis totius Ordinis Camaldulensis, facultatem concedimus; quatenus Opus inscriptum: DISSERTATIONES CAMALDULENSES &c. à Patre D. Guidone de Grandis Monacho Camaldulense, ac Lectore Publico Universitatis Pisarum, servatis de jure servandis, possit Typis mandari. In quorum fidem &c.

Datum ex nostro Monasterio SS. Hyppoliti, et Laurentii de Faventia, 17 kal. Novembris 1706.

D. Petrus Franciscus Gallicius Abbas Generalis suprad.

Locus ✠ Sigilli

D. Severus Erteli Abbas Cancellarius Camald.

ISSERTATIONES CAMALDULENSES ab Adm.Rev. P. D.Guidone Grando ejuſdem Ordinis Monacho, et eximio Theologo, nec non in Piſano Lycæo Publico Philoſophiæ Profeſſore, miro ordine ingenioſè concinnatas, atque plurium Authorum teſtimoniis ſolidè firmatas, accuratè perlegi; Cumque in eis nihil aut fidei, aut moribus contrarium repererim, digniſſimas cenſeo, ut ad communem legentium, et audientium utilitatem Typis mandentur.

Datum Lucæ in Conventu S. Romani Die 12. Novembris 1706.

Fr. Antoninus Garzoni Magiſter, et Librorum Cenſor.

IMPRIMATUR

Vincentius Torre Vic. Gen.

Laurentius Manſi pro Illuſtriſs. Magiſtratu ſuper Juriſdictione.

DISSERTATIO PRIMA
DE INSTITUTIONE
ORDINIS
CAMALDVLENSIS

DE INSTITVTIONE ORDINIS CAMALDVLENSIS

CAPUT I.

Controverſiæ ſtatus, Diſſertationis ſcopus, et neceſſitas aperitur

SYNOPSIS.

Romualdum Camaldulenſis Ordinis Auctorem omnes agnoſcunt, de tempore dumtaxat, et loco dubitatur. n. 1. *Prior, et antiquior ſententia de inſtitutione Ordinis ante milleſimum.* 2. *Varij auctores pro hac ſententia laudati.* 3. *Altera opinio ad annum* 1012. *eam inſtitutionem differens.* 4. *Auctoris ſui confeſſione recentiùs excogitata oſtenditur.* 5. *De opinionis huius veritate iure dubitari, cùm ipſam novitas ſuſpectam reddat, nec alterius opinionis argumenta refellerit, ſed excuſarit poſte-*

rioris sententiæ antesignanus Fortunius, quem hoc loco eius interpres Minius deferendum censuit . 6. Voce tenus secundam sententiam præcipui illius auctores amplexati sunt, cùm reipsa in veteri perstiterint. 7. Inconsequentia nonnullorum notata. 8. Veritas tandem emersura opportuniùs à nostris eruenda. 9. Scriptori nihil timendum in assertione veritatis, quibusvis imaginationibus præferenda. 10.

I Atis inter omnes convenit, Camaldulensis Ordinis institutionem Divo ROMUALDO acceptam referri debere; verùm quo tempore, quo loco, quane occasione primitias Familiæ suæ collegerit Vir Sanctissimus, et huius Clarissimæ Monachorum, Eremitarumque Congregationis fundamenta posuerit, variæ circumferuntur gravissimorum auctorum sententiæ, quas ad duas præcipuas reduci posse video, easque in præsenti dissertatione mihi examinandas assumo, illam, quæ [omnibus æquo iudicio perpensis] verosimilior, immò unicè vera, mihi semper apparuit, alteri præpositurus, suisque rationum momentis confirmaturus.

II. Prima, eaque, ut num. 5. constabit, omnium antiquior opinio Romualdum Ordinis sui iam Auctorem longè ante annum Christi millesimum recognoscit, putà circa annum 960. (admissa, ut variæ sententiæ comprehendantur, ne in singulis referendis, cum Lectorum tædio, immoremur, 20. saltem annorum ultrà, citràque excurrentium latitudine, ob insuperabiles chronologicas diffi-

difficultates, quæ S. Patris ætatem comitantur, de quibus in Dissertatione II. agendum erit) quo nimirum tẽpore primos discipulos suos, Petrum Urseolum, Ioannẽ Gradenicum, aliosque Vitæ Eremiticæ Legibus cępit imbuere, adeòque in extremis Galliarum partibus prope S. Michaelis Cusani Cænobium, ut ex serie vitæ eiusdem S.P.N. Romualdi à B. Petro Damiani descriptæ locis infra citandis, colligitur.

III. Subscripsere huic sententiæ Paulus Iustinianus in constitutionibus, seu regula vitæ eremiticæ cap. 1. dicẽs: *Totum hoc tertium eremiticæ conversationis genus à sanctissimo Viro Eremita, Eremitarumque omnium Patre, et Institutore Romualdo, divina S. Spiritus illustratione afflato, anno post salutiferam divini verbi incarnationem 940. adinventum fuit*. Bernardinus Gadolus singulari opusculo de Origine, et successu Ordinis Camaldulensis ad Iacobum Philippum Bergomatem, in Bibliotheca S. Michaelis Murani mss. asserens, quòd *Ordo Camaldulensis circa annum Dominicæ Repromissionis noningentesimum quinquagesimum initium sumpsit*. Venturas Athestinus dialogo primo de Balneis Calderij; Lucas Hispanus historiæ Romualdinæ l. 1. c. 5. Archangelus Hastivillius eius interpolator simili opere, et loco. Cardinalis Cæsar Baronius tom. 10. ad annum 974. Stephanus Demalevicius in vita S. Bogumili cap. 29. Thomas Minius in vitis SS. Ioanis, et Benedicti, nec non in cathalogo Sanctorum Ordinis Camaldulensis, ac rursus in historiis Camaldulensibus Mss. quæ in bibliotheca Angelorum Florentiæ asservantur, lib. 1. cap. 13. et l. 2. cap. 4., aliique passim, quibus novissimè accessit eruditissimus.

mus, ac sapientissimus Vir Ludovicus Thomassinus in egregio Opere, veteris, ac novæ Ecclesiæ disciplinam de Beneficiis illustrante, ubi p. 1. l. 3 c. 25. n. 7. hæc habet: *Sed non intra Benedictinæ Regulæ cancellos cohiberi potuit fervor perficiendæ, et ad summum apicem impellendæ Monasticæ perfectionis. Romualdus anno* 974. (ex margine) *longe plurimorum in Italia cœtuum Auspex, Parensque fuit, qui invias, asperrimasque solitudines Anachoretarum gregibus frequentarunt, &c.*

IV. Altera opinio est, quam Augustinus Fortunius Monachus Angelorum Florentiæ in sua luculentissima Camaldulensi Historia, vel primus proposuit, vel certè inter primos vulgavit, eamque ex ipso Ractius noster, ac cæteri demùm exteri Scriptores, quasi indubiam Ordinis nostri Traditionem, à Primario eius Historico productam, nullo adhibito examine, passim excepere, ut iam vulgò communior habeatur; docet autem, post annum Christi millesimum, nempe quibusdam circa annũ Domini 1008. plerisque verò passim ad annum 1012. [quamquàm id aliquantò seriùs fortasse contigit, ex dicendis dissertatione II. cap. 6.] Romualdum in altissimis Apennini iugis, quibus Ethruria ab Æmilia secernitur, eo ipso in loco, ubi nunc sacratissima Camalduli Eremus visitur, prima sui Ordinis fundamenta iecisse, ob admirabilem Scalæ Visionem ipsi (ut tradunt) per somnum obiectam, per quam albescentes monachi ascendere videbantur, unde occasionem à Sanctissimo Viro sumptã fuisse sibi persuadent, candido schemmate se, ac suos deinceps discipulos, nigris abiectis cucullis, quibus eatenus usos fuisse supponunt, induendi, eundemque colorem

ad

ad posteros suos, præcipuæ hæreditatis nomine, transmittendi, qualem hodiedum retinemus, et in omni vestium genere summa religione se conservare fatentur, quotquot tam in solitudinibus, quàm in cænobiis, Camaldulensis Nominis appellatione gloriantur.

V. Quam quidem sententiam novam esse, præ veteri illa, quam num. 2. retulimus, tum patet ex auctoribus Fortunio faventibus, quorum nullum Fortunio antiquiorem reperire potuimus, tum ex ipsiusmet Fortunii confessione liquet, quatenus Historiarum Camaldulensium. p. 1. l. 1. c. 27. post completam suæ, circa Ordinis Camaldulensis originem, hypotheseos expositionem, sic demùm concludit: *Non me latet, multos Originem Camaldulensium longe antea factam monimentis prodidisse, quos et Venturas Athestinus Monachus noster (qui et de insigne quoque Malduli diversa scribit) insectatus est. Sed enim ea opinio excusatione digna est, utpote inde pie deducta, quod S. P. Romualdus ante annum millesimum tot plurima, quot prædiximus, iam sancta conversationis construxerat loca*. Ubi dum Fortunius multos Camaldulensium originem longè ante millesimum factam tradidisse fatetur, atque his nullum opponit, qui secum senserit eandem post millesimum factam, utique opinionis anteà inauditæ Architectum, vel certè paulò anteà confictæ Patronum se ostendit: optandum verò fuerat, ut sicut alteram antiquiorem opinionem (quæ sua indulgentia est) *excusatione dignam censuit*, ita (quæ suæ erant partes) refutatione aliqua dignaretur.

VI. Interim ex hoc loco apertè colligitur, non esse nos temeritatis, aut novitatis insimulandos, si utramque

sen-

sententiam iterum examini subiicere, et priorem posteriori, utcunque magis receptæ, præferre in hoc tractatu conabimur, quandoquidem *Novitatis* character non primæ, sed secundæ opinioni, ex Primarii Auctoris sui confessione relictus, hanc, non illam erroris suspectam reddit: nam, ut ait Tertullianus advers. Marcion. l. 4. c. 5. *Id verius, quod prius, id prius, quod ab initio*, quum veritas eò purior, et sincerior habenda sit, quò vetustior, et suo fonti proximior; præsertim cùm priorem illam antiquiorum, et gravissimorum scriptorum sententiam adeò non refellat ipse Fortunius, dum suam recèns inventam nobis obtrudit, ut optimis potius fundamentis innixam ipsemet afferat, ingenuè fassus, *inde piè deductam, quod Romualdus ante annum millesimum tot plurima sanctæ conversationis construxerat loca*, quæ ad eiusdem Romualdi ordinem cur non pertinere dicenda sint, æquè ac illa, quæ post Camaldulensis Eremi fundationem excitata sunt, nulla postmodùm rationis umbra nobis it persuasum, sed rem quasi exploratissimam in medio relinquit, nec in ipsamet apologia historiarum suarum, quam adversùs Lucam Hispanum post 17. annos idem Fortunius adornavit, causam hanc maioribus momentis fulcire conatur, ut ex dicendis suo loco fiet omnibus manifestum: nunc autem vel ex hoc colligere licet, quòd Thomas Minius in sua MS. Historia Camaldulensi, quæ in ornatissima Angelorum Bibliotheca asservatur, etsi Fortunii Paraphrastem, et in quibusdam Ampliatorem dumtaxat agere videatur, integris eius capitibus ex latino in ethruscum idioma ita conversis, ut ipsismet Fortunij verbis religiosissimè

fisimè insistat, nihilominùs, ubi clausulam Fortunij, *Non me latet &c.* Superiori num. adductam italicè sic reddidit: *Non mi è ascoso, che alcuni istorici danno principio alla nostra Religione Camaldolese avanti questo tempo dell' anno* 1012, *fra quali il Sabellio Nobile Istorico Viniziano gli dà l' origine di gran tempo avanti all'anno millesimo, e D. Ventura Minardi da Este nostro Camaldolese nella descrizione dè Bagni di Calderia Veronesi scrisse il medesimo:* Statim à Fortunij sententia deflectens, eiusque excusationem in argumentum, quo vetustior sententia confirmari merebatur, assumens, subdit: *nel qual parere concorro ancor io, come di sopra ho dimostrato, che il P. S. Romualdo cominciò a edificare Monasterii, et avere discepoli intorno all'anno* 970, *essendo chiarissimo, come afferma il Damiano, che avanti, che il P. nostro S. Romualdo edificasse Camaldoli, aveva edificato più di cento, fra Eremi e Monasterii.*

VII. Imò, ut quod res est semel dicam, ne seriam quidem operam in hac nuperiori sententia instauranda collocasse visi sunt eius Auctores, et sola novitatis specie, vocumque homonymia contenti, fucum lectoribus facere voluisse deprehenduntur, majorem licèt, quàm ab initio sperassent, et quàm suà interesse videbant, fidem plausibilis apud vulgus fabula invenerit: Enimverò si attentiùs eiusdem Augustini Fortunii [et Sylvani Ractii eius asseclæ] libros evolvamus, constabit, ipsos æquè, ac omnes alios Camaldulenses Scriptores, verbo tenùs novam sententiam secutos, re tamen ipsa in veteri perstitisse; quatenus scilicet (præter illud, quod cap. seq. num. 14. ex Fortunio notabimus) inter Sanctorum Camaldu-

lensium album, et illos S. P. Romualdi Discipulos recensent, qui ante annum Christi millesimum floruere, vel ante Camalduli ædificationem mortalitatem exuerũt, ut sunt B Petrus Urseolus, S. Bonifacius, SS. Ioannes, et Benedictus &c. Hoc enim est, facto ipso comprobare, quòd ex tunc Ordinem suum Romualdus fundaverit, ex quò primos discipulos suæ disciplinæ rudimentis instruxit, non ex unius Eremi Camaldulensis constructione posteriùs facta, quum prorsus incompossibilis sit nova hæc hypothesis, de Camaldulensium Instituti, et Habitus origine ad annum 1012. dumtaxat relata, cum assertione, quòd Viri illi sanctissimi, annis circiter 990, 1008, 1005. respectivè pridem demortui, ad eumdem Camaldulensium Ordinem pertineant, quem 10, aut 20. post annos Romualdus primùm instruxerit.

VIII. Atque hìc ego satis mirari non possum quorumdam supinitatem, qui ex una parte gravatim ferentes, quòd Arnoldus Vvion ligni vitæ lib. 1. c. 27., et ex illo Hyeronymus Fabri in sacris Ravennæ monumentis, alique rotundo ore prædictos sanctos Camaldulensium instituti fuisse negent, iusto in hos scriptores zelo exæstuant, eorumque audaciam aliqua tandem apologia reprimendam suadent: sed cùm ex alia parte à Camaldulensis Eremi institutione totius Ordinis fundationem secernendam audiunt, et Visionem tantoperè deprædicatam, aut nullam esse, aut huc nullatenus pertinere, ex nobis intelligũt, nos quasi venerandæ alicuius traditionis conculcatores traducunt, omnem historiæ fidem per nos subvertendam inclamant, piaculum esse vel de his litem movere, quæ

etsi

etsi falsa sint, piè tamen creduntur, et semel in vulgus sparsa, absque vulgi offensione retractari non posse sibi persuadent; cùm tamen, ut innui, hæc invicem adeò connexa sint, ut quisquis seriò perpenderit, videat non aliter infirmari posse illorum Scriptorum optimas, et legitimas consequentias, ex communiter admissis Fortunij, et Ractij principiis rite deductas, quam si ipsamet principia, unde illæ fluunt, solidè refellantur, ut refelli certissimè possunt, merentur, ac debent: possunt, quia falsa: merentur, quia nova: debent, quia non sine maximo Ordinis detrimento, eiusque dignitatis, et amplitudinis præiudicio primùm recepta sunt, et adhucdum retinentur: ut hic locum habere meritò queat illud Augustini de adulterinis Coniugijs. l. 2. c. 4., quamquàm alio proposito prolatum, *muta ergo antecedentia, si vis cavere sequentia*.

IX. Denique cùm eius indolis veritas sit, ut non diutiùs latere se patiatur, sed aliquando tandem emergens in lucem erumpat, si à me pariter, ut ab alijs nostris scriptoribus, inanis scrupuli prętextu, dissimularetur, verendum esset, ne ab extraneis hominibus, hac præsertim ętate Historiæ Ecclesiasticæ Criticis eruditissimis adeò referta, figmenti huius reijciendi provincia præoccuparetur, nosque omnes in re tanti momenti, vel ignavi torporis, vel oscitantiæ redargueremur, quòd rem ad nos maximè pertinentem tot fabulis involutam manere permiserimus, quum omnium maximè nobis è nostris anecdotis documenta idonea suppeterent, quibus quidquid falsi in hypothesim Fortunij irrepserat, revinceremus:

satius itaquè fuit, ut argumenti huius tractationem in me susciperem, et quamlibet operam meam ad illud ante alios pleniùs illustrandum conferrem; Non quòd inter nos plures non occurrerent, cùm auctoritate, tum dignitate longè superiores, qui maiori eruditione, et eloquentia eandem provinciam implere potuissent, sed quòd, iis varia occupationum mole distractis, intempestivum iam videretur silentium longiùs protractum, quod ab aliquo tandem abrumpi congruum erat, sin minùs ut firmo præsidio causa hæc fulta maneret, at saltem ne omnino deserta relinqueretur.

X. Ipsa profectò veritas, quæ primos mihi ad scribendum stimulos addidit, confidentiam insuper elargitur, qua sperare ausim, non veniam modò, sed et gratiam ab æquis rerum æstimatoribus me ob hanc lucubratiunculam reportaturum; nec enim hi dedignabuntur, postquàm, omni mentis præiudicio deposito, evidentissimarum, quibus ad restituendam, et confirmandam veterem sententiam utor, rationum momenta diligenter expenderint, eidem suffragium suum perlibenter adiicere; cæteros verò, siqui futuri sint [fortasse autem non deerunt] quibus nostri conatus adeò non gratè accipiendi videbuntur, ut iis ne quidem perlectis aversam manum cum ludibrio sint obtenturi,

Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt,
Vel quia turpe putant parere minoribus, et quæ
Inberbes didicere, senes perdenda fateri,

ut ait Horatius epist. l. 2.; Hos, inquam, adeò non moror, ut aliquam fortunæ, et honoris partem rear, eiusmodi

modi geniis non placuisse, illisque dumtaxat hoc Augustini monitum, ad hoc propositum maximè faciens, considerandum relinquo: *Non sit Religio nostra in phantasmatibus nostris, melius est enim qualecunque verum, quàm omne quidquid pro arbitrio fingi potest; melior est vera stipula, quàm lux, inani cogitatione pro suspicantis voluntate formata.*

CAPUT II.

Præiudicium ab Nominis Camaldulensis æquivocatione profectum avertitur.

SYNOPSIS.

Confusa cum Ordinis institutione Camaldulensis Eremi fundatio. 1. Religiones aliunde originem, aliunde nomenclaturam passim derivant. 2. Exempla in Clericalibus. 3. In Monasticis. 4. In ipsismet Camaldulensibus. 5. Camaldulense Nomen unius Eremi, non Personarum, vel Ordinis universi fuerat tempore D. Romualdi. 6. Id ex Petro Damiano ostenditur. 7. Item ex Alexandro II. et Gregorio VII. ac vetustis contractibus. 8. B. Rodulphus soli Eremo Camaldulensis nomen adiicit, non universæ Congregationi, nullamque in alia loca à Romualdo fundata auctoritatem illi tribuit. 9. Primi Priores *sacræ Eremi pro totius Ordinis Generalibus nequaquam agniti. 10. Primos Discipulos S. Romualdi, eius Ordinis, quem nunc Camaldulensem dicimus, meritò nuncupari, anteà Romual-*

dinos

dinos vocatos. 11. *Lucæ Hispani id asserentis auctoritas.* 12. *Pascalis II. privilegio S. Eremi Prior B. Guido in Generalem Ordinis primò evectus, plerisque locis in unum Camaldulensem Ordinem convenientibus.* 13. *Alia tamen loca à S. Romualdo fundata suam libertatem conservasse, Fortunio fatente id saltem in Vallecastrensibus Monachis contigisse.* 14. *Imò et plura loca Eremo Camaldulensi unita Priorum Camaldulensium iugum detrectasse pluribus exemplis ostenditur.* 15. *Nec tamen à nobis horum contumaciam approbari, sed Lucæ Hispani testimonio confirmando adhiberi.* 16. *Fortunij in hunc Hispani locum censura.* 17. *Refellitur.* 18. 19. 20. *Duplex Camaldulensis nominis acceptio à Fortunio confusa.* 21. *Quo sensu Fortunij asserta sustineri possent?* 22. *Uniones monasteriorum Eremo Camaldulensi factæ, non probant illa Camaldulensis instituti antea non fuisse.* 23.

1 VErùm ut ad ipsam controversiam accedamus, ante omnia obvium illud, et vulgare præiudicium avertendum est, quod ex Nominis Camaldulensis etymologia complures fefellit, ac veteri sententia postposita, nuperam hanc Fortunii complecti coegit: nimirùm Camaldulensem Ordinem vocabulo ipso Patriam suam referre plerique arbitrati sunt, quasi necesse esset, ut unde nomenclaturam, inde et originem suam nostri repeterent; Hinc unius Eremi Camaldulensis fundatio pro totius Ordinis fundatione obtrudi cæpit, sola asserentium fiducia auctoritatem, et rationem omnem supplente, sic enim illos loqui audies, ac si unum, idemque censendum sit alterutrius initium, vel unum ab altero sua-

ptè

ptè natura pendeat, nullaque suspicio insurgere possit circa utriuslibet distinctionem: Ecce Augustini Fortunij, et Ractij eius successoris verba in notis ad cap. 47. vitæ S. Romualdi italicè ab ipsis editæ: *L'Eremo adunque di Camaldoli, e CONSEGVENTEMENTE tutto l' Ordine, e Congregazione, che da lui è detta Camaldolense, ebbe origine dal detto Padre S. Romualdo &c.*

II. Sed enim quàm pueriliter hallucinati sint qui primùm id sibi in animum induxerunt, sequentia declarabunt exempla, quibus abundè constabit, novum non esse, imò passim usu receptum, ut Religiosarum Familiarum Institutio ex uno loco petatur, ex alio autem, licet omnium fortè postremo, percelebri tamen, ac præcipuo omnium domicilio, cunctorum denominatio derivetur; non omnia, sed notiora in medium hìc afferre sufficiet, non in monasticis tantùm, sed et in clericalibus, canonicisque Ordinibus, imò et domesticos intra parietes occurrentia, ut mirum sit, historicorum nostrorum diligentiam fugisse, nec in suspicionem saltem vocasse, an non simili fato Camaldulense Nomen in totum D. Romualdi Ordinem derivaverit, licèt ante Camaldulensis Eremi Institutionem exordia sua fortasse repeteret.

III. *Primò* itaque Canonici Regulares, quos Lateranēses appellant, non ab ipsorum introductione in Lateranensem Basilicam sua ducunt exordia, sed vel longè ante (ut credi malunt) ab Apostolis, vel dudum [ut alii contendunt] à D. Augustino, vel ex ultima saltem ipsorum Reformatione apud Frisonariam, iuxta varias de ipsorum antiquitate sententias, quas nostrà non interest hìc expen-

expendere, aut ullum super ipsis iudicium ferre. *Secundò* qui Scopetini vulgò nuncupantur Canonici pariter Regulares, non apud S. Donati de Scopeto primò collecti sunt, sed cùm iam apud Eugubium in S. Ambrosij Cænobio, et in S. Mariæ ad Rhenum, ac S. Salvatoris Bononiensis Congregationem suam Ven. Stephanus eorum Auctor extendisset, et ipsum denique Scopeti Monasterium cæteris est aggregatum, ut Paulus Morigia in historia Religionum cap. 40. demonstrat. *Tertiò* nec Clericis Congregationis Somaschæ primitùs inhabitatum Somaschæ Pagum, sed Venetiis, Bergomi, ac Mediolani plurima ante collegia, vel Orphanotrophia fundasse Ven. Hieronymum Æmilianum ipsorum instituti Antesignanum, ex ejus historiæ serie colligitur.

IV. *Quartò* in Monachis nigri habitus, quos Cassinenses vocamus, eadem nominis, et originis discretio observatur, sive enim illi ad peculiarem eorum reformationis Auctorem Ludovicum Barbum referantur, sive ad communem Monachorum Patrem Benedictum, proximam utique institutionem apud S. Iustinæ illustre Patavij cænobium, altiorem verò apud Sublacum habuisse dignoscentur, antequàm in utrovis statu Cassinum incolerent. *Quintò* Grandimontenses itidem Monachi à S. Stephano Abbate in monte Mureto agri Lemovicensis fundati, nōnisi pluribus post eiusdem Stephani mortem annis à Petro Lemonicensi eius successore in Grandimontensem locum divino monitu sunt introducti, à quo deinceps appellationem sortiti, ut Arnoldus Vvion ligni vitæ par. 2. l. 5. cap. 5. aliique historiæ monasticæ Scriptores testantur.

tur.

tur. *Sextò* Molismum ante, quàm Cistercium S. Robertus Abbas Cisterciensium Pater extruxit, incoluitque, ubi et Pontificis auctoritate ad obitum usque consistere compulsus est, alio Cisterciensibus Abbate præposito, ut ejus acta legentibus satis liquet.

V. *Septimò*, (ut ad exempla domestica divertamus) quis nescit, nostram ipsam monasticam Congregationē S. Michaelis Murani titulo gloriari, eaque passim appellatione distingui? cùm tamen in illo primùm cænobio, quòd hoc nomine apud Venetos insignitur, nostri instituti iacta fuisse primordia nemini liceat suspicari. *Octavò* denique cui manifestum non sit ex Luca Hispano historiæ Romualdinæ l. 4. c. 1. Eremitas nostros Coronenses, nonnisi post B. Pauli Iustiniani eorum Institutoris obitum, Eremi montis Coronæ solitudinem obtinuisse? cùm primos sequaces suos idem Paulus ad S. Hieronymi de Pascilupo, et ad Criptas Masacii collegisset, aliisque Umbriæ, et Apuliæ locis Congregationem suam Vir Piissimus adhuc in vivis degens dilatasset.

VI. Quæ cùm ita sint, quid mirum, si et ipsos generatim Camaldulenses, Religiosam nempe D. Romualdi Familiam, non primò apud Camaldulum, sed alibi priùs institutos fuisse contendamus? sumpta nimirum appellatione, non ex loco, quem primum ante alios S. P. Romualdus institutis suis sacraverit, sed ab eo, qui cùm omnium celeberrimus, pristinęque Religionis, et Formæ tenax [cæteris ob bellorum clades, aliave infortunia collapsis, et insignem ædificiorum, facultatum, ac morum iacturam passis] integer, floridusque ad hanc diem

permanserit, in totius Ordinis Principem, multis post S. Romualdi obitum annis, eligi meruit, cùm priùs Camaldulense nomen non totius ordinis, sed unius Eremi fuerit, ut ex illius ætatis monumentis apertè constat, quibus planè conficitur, ne Romualdi quidem intentionem huc spectasse, ut ex Eremo Camaldulensi potiùs, quàm ex Sytria, ubi diutiùs vixit, aut ex Valle de Castro, ubi diem clausit extremum, Ordinis sui nomenclatura derivaretur, atque eius rei planè inscios, tam ipsum, quàm omnes eius discipulos, quotquot eidem superstites manserunt, ex hac luce migrasse.

VII. Certè Damiani tempore, hoc est post annum Domini 1050., et usque ad 1072, nondum invaluisse, ut Camaldulense nomen aliud, quàm unicam illam sacram Etruriæ solitudinem, designaret, ex eius scriptis manifestum est, in quibus quoties mentio recurrit Monasteriorum Sytriç, S. Vincentii, Vallis Castri, aliorumve similium locorum, quæ vel post Camalduli ędificationem à S. Patre inhabitata sunt, et in quibus postremæ suç vitę maximam partem peregit, et clausit, nunquam illa *Camaldulensia* vocat, sed hoc nomen uni illi Eremo singulariter tribuit, ut cùm miraculum fagi describens vitę S. Romualdi cap. 47. inquit: *Dum in quadam Eremo valdè speciosa, et egregia, cui nomen est Camaldulensis, quam ipse ædificaverat, in cella resideret*; itemque lib. 6. ep. 20. ait: *Dominus planè Martinus, qui in Camaldulensi eremo commoratur*; quem rursùs bis allegans, nempe lib. 2. ep. 15., et lib. 5. ep. 11. ibi quidem *Martinum Eremitam magnæ Opinionis Virum, ac celebris famæ*, hic verò *Venerabilem Eremitam*

dum-

dumtaxat appellat, nusquam *Camaldulensis* titulo adiecto; nec sanè uspiam meminit, Romualdum *Camaldulensis Ordinis* Auctorem fuisse, uti nec *Vallecastrensis*, aut *Sitriensis Congregationis*, sed *Camalduli*, *Vallis Castri*, *Sitriæ*, aliorumque similium locorum abs se invicem independentium.

VIII. Prætereà cùm Alexander II. Pont. Max. anno 1072. ad instantiam Rustici Prioris, sacram Eremum, et loca omnia ad illam spectantia, Sedis Apostolicæ Patrocinio communiret, neque Camaldulensium appellationem locis, aut Personis prædictæ Eremi juri subiectis communem fecit, neque ad totam eius Congregationem extendit, imò ne ipsi quidem Eremo vel semel detulit, quam semper *Campi Amabilis* dumtaxat vocabulo circumscripsit, ait enim. *Alexander Episcopus Servus servorum Dei. Rustico Priori, et cunctæ eius Congregationi de loco, qui dicitur Campus Amabilis, in perpetuum. Nulli fidelium &c.*, et infrà: *Oratorium S. Salvatoris in Campo Amabili constructum*, et rursus: *Primo itaque loco ponimus Eremum, et Oratorium situm in loco, qui dicitur Campus Amabilis, secundo Hospitium eius, quod dicitur Fons Bonus &c.* Neque ullum ex locis à S. P. Romualdo ædificatis illi subiectum recenset, sed Cænobia quædam, et Ecclesias aliquot Venerabili illi solitudini, longè post S. Patris mortem, fidelium largitionibus acquisitas. Quod ipsum et Gregorius VII. eius successor anno 1074. observavit, quum simili Privilegio eandem *Eremum S. Salvatoris de Campo Amabili* insignivit, illam cum suis pertinentiis sub sua, et Successorum defensione suscipiens; neque

aliud in vetustissimis donationum, et locationum paginis frequentius occurrit, quàm quod Camaldulensis Prior vocetur *Prior, et Rector Ecclesiæ, et Monasterij S. Salvatoris siti Campo Amabili*, sub cuius potestate, et iure constitutæ dicuntur Ecclesię, aut Abbatiæ ipsi donatę, vel per ipsum erectæ, nunquam verò eædem *Camaldulensis Ordinis*, aut iuris *Camaldulensium Patrum* esse asseruntur, ut Archivum Camalduli, et Monialium S. Petri de Luco versantibus manifestum est, præsertim ex huius paginis sacculo D. n. 8., et 57. Sacculo E. n. 64. Sacculo G. n. 46., Sacculo k. n. 4. et 29. et 37. &c. quanquam et in aliis eorundem Archivorum paginis *Camaldulense* nomen ipsi Eremo vel Ecclesiæ S. Salvatoris tributum fatear, ut ibidem Sacculo D. n. 13., et Sacculo k. n. 4. et 63. &c.

IX. Ipse B. Rodulphus quartus Eremi Camaldulensis Prior, cum annis 1080., et 1085. (non 1105., ut perperam statuit Fortunius Hist. Camal. l. 1. c. 65., cùm saltem ab anno 1088. mortuus videatur, quandoquidem in Archivij Camaldulensis Armario 1. nu. 85. legitur, quòd anno 1089. die 26. Ianuarii Martinus Camaldulensis Prior locavit ad censum annuum solidorum 18. Uberto, Ugoni, Alberico, et Idebrando olim Alberici, et hæredibus in perpetuum quædam prædia in diversis curtibus posita, manu Aritii Notarij: et sic deinceps alia acta Martini Prioris nomine facta legantur) nunquam in ampliori significatione *Camaldulense* nomen usurpavit, nam in prioribus Statutis cap. 9. de Romualdo inquit: *Eremiticæ conversationis plura*

loca

loca construxit, inter quæ loca Camaldulensem quoque Eremũ mirabiliter ædificavit; In posterioribus autem hac inscriptione suum designat officium: *Ego Rodulphus indignus Monachus, atque Sacerdos, et non meis meritis, sed illius gratia, qui me creavit, Camaldulensis Eremi dictus Prior;* Et infrà: *ædificata est Venerabilis prædicta Eremus Camaldulensis*; ac rursùs: *Ut hæc Venerabilis, et Egregia Camaldulensis Eremus semper Spiritu Sancto protegente sit firma, &c.* et iterum de ipsa Eremo sic loquitur: *Origo, et caput, sicut fuit, et est, nec non Dominatrix, et Rectrix sit de prænotato hospitio, quod est Fons Bonus, atque omnes Monachi, et Laici, qui ibi habitant, vel in antea venturi, corde, et corpore sint subiecti, et servientes, et obedientes in omnibus cunctis fratribus hac in eremo permanentibus*; Qui et in prioribus constitutionibus cap. 14. Priorem monuerat, ut *summam gerat solicitudinem, et Providentiam, ut locus Eremi quasi, imò revera, caput ab his, qui in Fonte bono, vel per obedientias &c. honoretur, quia ubi arctior est vita, maior debet esse reverentia*. Ubi patet *primò*, huic uni singulari Eremo Camaldulensis nomen Rodulphi ætate respondisse, non alijs etiam post ipsam àb Romualdo constructis, adeòque post cômpletam in omnium sententia Ordinis institutionem erectis, vel inhabitatis locis, ne ijs quidem specialissimo donationis, vel fundationis, aut dotationis jure ab eadem Camaldulensi Eremo pendentibus, quorum respectu vel tum Capitis, et Originis dignitatem sacra illa solitudo iure, meritoque, Rodulpho teste, obtinebat. *Secundò* constat, nullam ex ejusdem Rodulphi sensu authoritatem huic

Eremo

Eremo in alias Discipulorum S. Romualdi mansiones ab ipsomet Sanctissimo Institutore fuisse relictam, nullum super alia loca principatum delatum, quippe quam non *præ aliis*, sed *inter alia plura Eremiticæ conversationis loca ab ipso constructa ædificatam fuisse* cap. 9. cit. Rodulphus declarat, nulla ab aliis peculiari dignitatis nota distinctam, nullo præ reliquis privilegio donatam, nullo cæteras ad se trahendi jure munitam, et in solum Fontisboni hospitium, aliasque obedientias, ac pauca ad summum membra eidem copulata, Capitis jus exercentem. *Tertiò* liquet, eandem Camaldulensem Eremum non alio titulo, quàm *ob arctiorem loci observantiam*, ab omnibus honorandam, et non quidem cæteris à S. P. Romualdo, vel post Camalduli ędificationem, constructis, sed cænobijs, aut cellis alijs ipsi connexis, aut sui Prioris iussu excitatis, in quibus tantus Eremiticę disciplinę rigor non servabatur, meritissimè anteferendam.

X. Atque hinc est, quòd in pręcipuis Ordinis nostri Præfectorum cathalogis apud Thomam Minium, Arnoldum Vvion, et alios, Primi Camaldulensis Eremi Priores ab universi Ordinis Generalibus secernuntur, neque ullus ante B. Guidonem, cui Paschalis Papa II. id juris concessit, ut num. 13. constabit, hoc Generalis titulo insignitur; sic enim exempli causa, in Minij Cathalogo notatur.

PRIORES PERPETUI SACRÆ EREMI TANTUM

S. Pater Romualdus.

B. Petrus Dagninus Primus Prior à S. P. Romualdo constitutus. Vide in Beatis *B. Al-*

B. Albizus
B. Rusticus *Vide suprà in Beatis*
S. Rodulphus
Martinus Prior Quintus, creatus anno 1106, *præfuit annis* 19., *abdicavit anno* 1124., *obijt anno* 1125.
B. Guido Prior sextus, creatus anno 1125.

PRIORES GENERALES PERPETUI TOTIUS ORDINIS.

B. Guido ex Priore sexto Sacræ Eremi, totius Ordinis Generalis Prior, creatus est à Paschali Papa II. ut supra in Beatis.

Ioannes Generalis secundus, Prior autem VII. creatus anno 1115. &c. [Chronologiam ne attende, ex Fortunio planè depravatam] Unde et in B. Peregrini Revelationibus, quas B. Simeon Reclusus (Vir sanctitate celeberrimus, de quo in Vita B. Humilianæ de Cerchis Viduæ Florentinæ mentio perhonorifica habetur) eius confessarius anno 1287. conscripsit, expressè notatur, B. Guidonem Eremitarum omnium Priorem, et Bonum pariter Priorem Camaldulensem, ac totius Ordinis Generalem nuncupatum; at Martinum (Primum videlicet) Priorem dumtaxat Camaldulensem dictum fuisse in anniversariis per cælestem visum coram ipso B. Peregrino celebratis. Quin et B. Paulus Justinianus in proœmio constitutionum, ipsum quidem B. Rodulphum vocat *Quartum à B. Romualdo Sacræ Camaldulensis Eremi Patrem*, at de Martino III. inquit: *B. Martinus itidem Eremi Prior, non Eremitarum modò, sed et totius Camaldulensis Ordinis moderator; Quanquam enim Camaldulensis Eremus, neque primitus à B. Viro Romualdo Ordinis*

dinis Auctore fuerit ædificata, neque in ea diutiùs, quàm alibi, vixerit, neque in ea diem clauserit extremum, tamen sancti-tate, integraque Eremiticarum Institutionum districta obser-vantia, totius Camaldulensis Ordinis Caput vocari, et esse semper promeruit, intantùm, ut usque ad hanc ætatem qui Ere-mi Prior esse meruit, eadem electione, non quasi nova digni-tate, sed tanquam proprio jure, totius Ordinis Generalis Pater, ac Rector habitus est; Hic igitur Martinus cænobitarum, qui vel à B. Romualdo proprijs quibusdam institutionibus instructi, vel postmodum Eremiticis locis ad cænobia deductis creverant, rationem habere æquum iudicans &c.

XI. Longo itaque post tempore, non ab Eremi ip-sius fundatione dumtaxat, sed et ab ipso Romualdi obitu, Camaldulensium appellatio in omnes Romual-di Asseclas transijt; adeò ut qui omnem sibi hac in re scrupulum ademptum voluere, cautiùs scripserint, Ro-mualdum fundatorem *Ordinis illius, quem hodiè Camal-dulensem dicimus*, ut Bonuccius in Ephem. Euchar. 7. Febr. et similiter S. Bonifacium Russorum Apostolum, et ejusdem Romualdi Discipulum, *ejus Ordinis, quem nunc Camaldulensem vocamus*, ut Brunerius in Fastis Ma-rianis 19. Iunij, aliique in similibus, cùm Sanctissi-mus Pater Romualdus de Ordine hoc in unam Ca-maldulensium classem redigendo minimè sollicitus fue-rit, sed singulas abs se constructas Eremos, ac singula Monasteria abs se invicem independentia, *quasi totidem Congregationes* (ut tum temporis in more positum fuis-se Constitutiones nostræ Monasticæ in cap. 3. Regulæ S. Benedicti testantur) eiusdem licet Ordinis, et Insti-

tuti

tuti, ac paris fermè obſervantiæ reliquerit, nec ulli locorum Religionis Primatum, aut ulli Diſcipulorum ſupremam in cæteros Prælationem demandaverit, nec commune aliquod nomen, aut peculiarem habitum, quo ſui à reliquis Monachis diſtinguerentur, invexerit [uti nec Antonius, nec Baſilius, nec Benedictus fecere] Quanquàm Romualdinos aliquando, aut alicubi vocari conſueviſſe Lucas Hispanus, loco mox referendo, teſtatur; Quod vocabulum utinam ad hanc diem ſervaſſent, non enim huic controverſiæ aditus factus eſſet, ſed extra cuiuslibet dubitationis aleam, Ordinem hunc tum primò inſtitutum quiſque jam fateretur, cùm primos habere diſcipulos Romualdus cæpit, nullaque ſuſpicio foret, an quisquis Romualdum in Eremitica, aut Monaſtica diſciplina Præceptorem ſortitus eſt, ad Ordinem hunc, quippe Romualdinum, pertineat [ut nemo primos SS. Benedicti, Dominici, Franciſci Diſcipulos à Benedictino, Dominicano, aut Franciſcano Ordine alienos pronunciat] nullamque confuſionem, aut deceptionem Camaldulenſis Nominis æquivocatio peperiſſet.

XII. Sed jam Lucæ Hiſpani huc pertinens teſtimonium, quod proximè antecedenti numero laudavimus, et complura ſuperiùs aſſerta illuſtrat, atque confirmat, in medium afferamus; ait ergo lib. 1. Hiſtoriæ Romualdinæ cap. 12. non longè ab initio: *Neque (quod mirum eſt) ſuperioritatis, regiminiſve authoritatem alicui locorum dediſſe* (Romualdum) *aliqua ſcriptura comprobatur; nam illa, quæ apud Rodulphum eſt ſubiectionis conſtitutio*

ultrà Fontisboni habitatores non extenditur. Quamobrem Constitutionum Camaldulensium Author (Is est B. Paulus Justinianus, cùm doctrina, tum sanctitate celeberrimus) *in proœmio tacitè miratur, unde factum sit, ut Religio hæc Camaldulensis vocetur, cùm Eremus, inquit, nec primitus ab Ordinis Auctore ædificata, nec in ea diutiùs, quàm alibi, vixerit, nec in ea diem clauserit extremum. Unde sine tergiversatione verum esse crediderim quod, nobis audientibus, aliquando venerabilis quidam Monachus Cassinensis retulit: Is namque affirmabat, se olim legisse quandam scripturam antiquissimam, in qua Urseoli, et Grandenici fiebat mentio, inque eadem scriptura D. Romualdi Fratres ROMUALDINOS, non CAMALDULENSES vocari. Solvunt quidam dubitationem hanc, dicentes, Camaldulensem Eremum sanctitate, integritateque, et Eremiticarum constitutionum stricta observantia, et nomen, et principatum totius Religionis promeruisse. Ad cujus rei veram cognitionem, operæ pretium est scire, primos illos eremitas, quos suprà memorati sumus, primam illam Romualdinam prolem, Patre orbatam, et quasi Orphanam factam parùm profecisse; Nam sine Capite, sineque Rectore pauperes illi Romualdo defuncto remanentes, magna illius ętatis bellorum turbatione subsecuta, quibusdam eorum decedentibus, vel discedentibus, aliis verò ad Monasteria (quod illis licitum fuerat) transeuntibus, brevi tempore defecerunt: quorum Eremitoria à multis sæculis non solum derelicta, sed etiam diruta jacent: ideoque ex omnibus Eremis ab ipso Fundatore conditis, sola Camaldulensis integra, et florens superfuit, indiesque solitariorum numero accrescente, atque vigente in ea rigidissima observantia, in maiori reverentia, seu auctoritate ab omnibus*

tum

tum Monachis, tum Sæcularibus habita est. Ac demùm post multa: *Hæc itaque tanti loci vulgata ubique terrarum opinio, hæc religiosa illorum Sanctorum Eremitarum conversatio, illa rerum temporalium prosperitas, ac ædificiorum dilatatio, magnam Sacræ Eremo acquisivit auctoritatem, cùm reliqui Romualdini, ac præcipuè Monachi, qui adhuc sine Capite, sine Duce, sineque Ordine, vel regimine aliquo [quasi oves errantes] manebant distracti, sano quidem consilio, prudentique deliberatione proprium commodum tam spirituale, quàm temporale animadvertentes, libenter et honorificum Camaldulense nomen susceperunt, et societatis dexteram Eremitis dedere &c.*

XIII. Hęc Lucas Eremita Vir integerrimus, ac gravissimus, quæ (saltem quod ad rerum substantiam attinet) magna ex parte verissima sunt, ac confirmari possunt amplissimo Paschalis II. Papæ Privilegio, quo primùm obtinuit Eremi Camaldulensis Prior, ut Ordinis universi, ex varijs congregationibus simul junctis coalescentis, GENERALIS salutaretur anno 1114. Mense Novembri. Ecce ejus tenorem ex Archivo Camaldulensi, ubi ejus authenticum exemplar servatur armario 2. num. 38. fideliter excerptum. *Paschalis Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Viro Guidoni Camaldulensium Priori, ejusque Successoribus regularitèr instituendis in perpetuum. Gratias Deo super inennarabili dono ejus: nostris siquidem temporibus Camaldulensis Eremi, sive Cænobij Religio adeò aucta est, adeò abundavit, ut CONGREGATIONES DIVERSÆ IN UNAM CONGREGATIONEM, Dei gratia, convenirent, et LOCA PLURIMA DISCIPLINAM UNAM, ORDINEM UNUM, ET*

UNUM REGIMEN, tamquam corde uno, et una anima continerent. Quam videlicet unitatem conservari semper in Domino cupientes, præcipimus, et præsentis Decreti auctoritate sancimus, ne cuiquam omnino personæ, Clerico, Monacho, Laico cujuscunque Ordinis, aut dignitatis, præsentibus, aut futuris temporibus liceat Congregationes illas, et loca illa, quæ Camaldulensis Eremi, sive Cænobij disciplinam, et Ordinem susceperunt, quæque hodie sub illius regimine continentur, ab ejus ullo modo subiectione, et unitate dividere. Quæ videlicet loca, et Congregationes, conservandæ unitatis gratia, singularibus visa sunt vocabulis adnotanda. In Episcopatu Aretino &c. Mox enumeratis omnibus locis prosequitur: *Hæc igitur omnia cum omnibus ad ipsa Monasteria pertinentibus statuimus, et Apostolicæ Sedis auctoritate sancimus, tanquam corpus unum sub uno Capite, idest sub Priore Camaldulensis Eremi temporibus perpetuis permanere, sub illo, inquam, Priore, qui ab ipsius Congregationis Abbatibus, sive Prioribus, et ab Eremitis regulariter electus, præstante Domino, fuerit. Porrò Congregationem ipsam ita sub Apostolicæ Sedis tutela perpetuò confovendam decernimus, &c. Datum Anagniæ per manum Joannis S. R. E. Diaconi Cardinalis, et Bibliothecarij 11. Nonas Novembris, Indictione 7. Incarnationis Dominicę anno MCXIV. Pontificatus Domini Paschalis II. Papæ anno XV.*

XIV. Licèt verò hæ omnes Congregationes in unum Ordinem sub Camaldulensi Priore tunc temporis convenerint, ut ẽtiam Adrianus IV. Gregorius IX. Alexander IV., alijque Pontifices suis diplomatibus eodẽ fermè tenore confirmarunt, multa nihilominus ejusdẽ Insti-

Instituti cœnobia, multæque Eremi ab ipso S. P. Romualdo vel reformatæ, vel ex integro erectæ, Camaldulense iugum subire detrectarunt, ut S. Mariæ Sitriæ, et S. Benedicti ad Bifurcum, ac præter Classenses [qui tamen post 24. annos, nempe anno 1138., Gualterio Archiepiscopo Ravennatensi agente, accesserunt] nec non Avellanitas ante 137. annos dumtaxat sub Pio V. aggregatos, hoc apertissimè constat in Monachis Vallis Castri, de quibus ita scribit Fortunius ipse Histor. Camald. p. 2. l. 3. c. 25. *Hisce diebus Cænobitæ Vallis Castri cum Camaldulensibus convenire jam per spatium annorũ 360. incredibili pertinacia adhuc contendebant, elati nimirum, ut semper, sua antiquiori origine: nec non quia aureum scrinium Thesauri Corporis S. P. Romualdi obtinere meruerant, altamque Paradisi cedrum infra suas sylvas retinere. Huc accedebat, quòd eorum Cænobium ob memoriam semper ibi recentissimam ipsius Sanctissimi Patris, et Congregationis dilatationem, quasi quandam perpetuitatem expectare credebatur; Sed quia UNICA SOLA ESSE DEBUIT S. P. ROMVALDI RELIGIO, quæ radices firmissimas, et incorruptibiles in Sacra Eremo inter cautes durissimas defixerat, Dei agente Providentia factum est, regione Piceni variis tumultibus bellicis, cladibusque affecta, ut Cænobium quoque S. Romualdi fermè desolatum sit &c.* Qua occasione narrat Bonifacij IX. authoritate Cœnobium Vallis Castri tandẽ Sacræ Camaldulensi Eremo copulatum, sed paulò post Angelum Abbatem ab obedientia Generalis Prioris nihilominus defecisse, usquedum Innocentij VII. decreto controversia dirimeretur. Ubi notate obiter iuvat,

Fortu-

Fortunium verbis suprà laudatis alias Congregationes ad Romualdi Religionem pertinentes extra Camaldulensium Eremitarum, ac Monachorum ijs tunc unitorum classem recognoscere, quæ subinde huic aggregatæ sint, ut etiam quò ad regimen externum [hodie tamen interruptum, Ordine in tot membra post Fortunij ætatem diviso] *Vnica S.P. Romualdi Religio* resultaret.

XV. Nec solùm plures ex Romualdinis Congregationibus, libertatem suam conservantes, Camaldulensium juri se subdere neglexerunt, sed ex ijs ipsis cænobijs, quæ jam Camaldulensi Eremo coniuncta fuerant, et prædictorum Pontificum Paschalis, Adriani, Gregorij, Alexandri, aliorumque decretis confirmata, nonnulla notari possunt, vel tam amplæ Camaldulensiũ Priorum authoritatis pertęsa, vel specialium privilegiorum, aut conventionum jus prætendentia, quæ lites innumeras circa subiectionis suæ modum excitaverint. Ita Bonus Prior Eremi ad vivum, à S.P. Romualdo erectæ prope Abbatiam Montis Amiati, licet ab Azone Generali Camaldulensi institutus, ab ejus obedientia descivit, atque Innocentij II. authoritate opus fuit, ut lis componeretur, ut narrat Fortunius Hist. Camal. p. 2. l. 2.c. 13. Ita Cænobij S. Mariæ Agnani Vallis Ambræ Abbates à Generali Priore Sacræ Eremi deficere, gravissimasque lites agere, nec habitus quidem candidi convenientiam servare cæpisse, tradit idem Fortunius ibidem cap. 4. Ità Guglielmus Abbas S. Mariæ Prataglię à Placido [qui ex Camerario Camaldulensi Ab-

bas

bas dicti Monasterii, tum Generalis Prior evaserat] cōstitutus, hinc renunciatione præmissa, Maior Eremi, tum Abbas Berardingarum, mox ad instantiam Amedęi Aretini Episcopi rursus à Martino Priore Camaldulensi eidem Prataglię cænobio Præfectus, nomine Capituli sui Monasterij protestatus est: *Se nec in spiritualibus, nec in temporalibus, subesse Priori Camaldulensi, nec teneri ad Visitationem, Correptionem, Imitationem, aut Receptionem, nisi charitativè: quæ omnia D. Martinus Prior Camaldulensis, et Raynaldus Syndicus confessi sunt vera esse; At Guglielmus prædictus Abbas Prataglię cum suis Monachis, promisit se eis unire tantùm in pannis, scilicet albos portando, et idem officium faciendo, neque plura, et ultrà facere, aut teneri, nec aliud à Priore, et Capitulo Camalduli exigi, et peti posse, aliàs irritata promissione, et 50. librarum auri puri pœna transgressoribus imposita. Actum in claustro Camalduli cum sigillo calicis, et columbarum, die 2. Martii* 1183. ex Archivio Camaldulensi, ejusque indice verbo *Promissio* n. 65. Cùm tamen ab Hieronymo Aretino Episcopo Monasterium illud Prataglię Sacræ Camaldulensi Eremo aggregatum fuisset, atque Adrianus IV. robur Apostolicæ authoritatis anno 1156. donationi adiecisset, *Datum Laterani XVII. Kal. Julij anno III.* ipseque Guglielmus, ut notavimus, à Camaldulensibus Prioribus tot beneficijs auctus, semperque inter Camaldulenses præfecturas versatus esset.

XVI. Omitto alia inferioris ætatis exempla; hæc verò pauca, quæ retuli, non ideò à me notata Lector intelligat, ut horum Præsulum contumaciam, aut morosi-

rositatem commendem, vel Camaldulensis Prioris authoritatem, ijs temporibus, Apostolicæ Sedis beneficio sibi competentem, ac plerorumque locorum conventione admissam, extenuem; utinam idem rerum status nunc obtineret, nec rursus in tot membra Divi Romualdi Religio, sola Camaldulensis nominis communione servata, dissiluisset! Sed eò spectant quæ hic cõmemoravi, ut modum à Luca Hispano indicatum vindicem, quo Religio hæc Camaldulensis appellationem susceperit, Sacræ Eremi principatui paulatim acquiescens, et quatenus id reipsa obtinuerit illustrem, simulque apertum faciam, non suapte natura, non originis primatu, non S P. Romualdi arbitrio, sed aliorum locorum connivẽtia, et Apostolicæ Sedis privilegio Camaldulensi Eremo Principatum paulatim delatum esse, non sine eorum, quorum intererat, contradictione aliqua primùm oborta, ut in ejusmodi novis mutationibus contingere solet: itaque alio, quàm *Camaldulensium* nomine priùs insignitos Romualdi sequaces, eorumque posteros, et si Lucæ Hispani coniecturæ supra adductæ, atque Venerabilis Monachi Cassinensis ab ipso laudati testimonio acquiescere velimus, aptissimo vocabulo *Romualdinos* fuisse nuncupatos.

XVII. Non id tamen dissimulaverim, illum ipsum, quem num. 12. recitavimus, Lucæ Eremitæ locum, unum ex ijs esse, quos in Apologia sua refutandos assumit Fortunius, cujus verba, quatenus superiùs adductis obstare possunt, non abs re fuerit in medium adducere, et quam vim obtineant paucis expendere; Is

ergo

ergo pag. 7. conqueritur, Lucam Hispanum *minimè recordatum fuisse, quomodo pleræque ex Congregationibus Religionum, vocabulum sui cognominis ducunt ex loco, unde originem trahunt; Qualis Carmelitarum à Monte Carmelo (non ab Elia Propheta, sive Eliseo auctoribus) et Carthusiensis à Carthusia Sylva, Vallis Umbrosæ ab æquivoca valle: et sua Montis Coronæ, cui iste Pater primus Romualdinæ cognomentum addidit. Quod enim ad citatam scripturam tempore Ducis Urseoli pertinet, et eorum temporum Monachorum; si isti Romualdini scripti usquam leguntur, nos quidem certè nihil adversamur, quominùs taliter in Aquitania nominari potuerint, et fortasse hodie nominentur, siqui eorum successores inveniuntur. Sed consequentiam negamus, ut nos Camaldulenses proptereà Romualdini unquam dicti fuerimus, cùm quia Sacra nostra Eremus, ut prædiximus, à situ notissimo cognominatur, tum etiam quia discipuli S. Romualdi Vallis Castri inter Picentes, penes quos solos custoditur eius Sacratissimum Corpus, miraculis semper novis famosissimum, quamvis per quadringentos certaverint annos de primatu cum omnibus Monachis, et Eremitis aliorum locorum, qui fuerant à S. Romualdo instituti, ratione prætensæ præeminentiæ, ac dignitatis tanti servati apud illosmet thesauri, nunquam tamen Romualdinorum ipsum introduxerunt vocabulum, ut ex eorum omnibus libris, atque scripturis videre est. Quæ res eò magis roboratur, quò Ordini nostro Camaldulensi, nonnisi Sancta Sede Apostolica cogente, novissimè copulati sunt anno 1400.; ex quibus manifestum est, Romualdinorum titulum in Italia ante Romualdinam Historiam nequaquam in usu fuisse.*

XVIII. Quæ quidem paulò liberaliùs asserta sunt;

E ut

ut enim à primo incipiam, si illarum Religionum, quæ ab Institutoris nomine, quæ ab officij sui ministerio, quę à Patroni peculiaris invocatione, quæve ab indito aliundè cognomento nuncupari solent, ratio habeatur, minimam religiosarum Familiarum partem ex loco aliquo suam appellationem deducere colligemus, et harum insuper, quæ ex loci alicujus celebritate nomen accipiunt, *plerasque* potiùs loci ejusdem institutione altiorem agnoscere originem, suprà num. 3. 4. 5. compluribus exemplis, non externis modò, sed propriis, ac domesticis, evicimus, Clericalium nempe, Monasticarum, ac denique Camaldulensium Congregationum; et (quod mirum est Camaldulensem Historicum, aut penitus ignorasse, aut contradicendi studio abreptum non animadvertisse) ipsam *Montis Coronæ* appellationē, quam ad rem suam confirmandam Fortunius hìc detorquet, ejus opinionem potius labefactare ostendimus, nam et in ipsa illud idem vel maximè contigisse observavimus, ut scilicet ex omnium postremo loco, quæ tantò ante constituta fuerant, cognomentum acciperent..

XIX. Neque verum est, Coronensium Eremitarum Congregationi primùm fuisse à Luca Eremita Romualdinæ nomen impositum, ut cavillatur Fortunius, cùm et à Summis Pontificibus illa Societas *Eremitarum S. Romualdi* titulo fuerit insignita, et ipsemet Fortunius, antequàm Lucas de Historia sua scribenda cogitaret, eadem appellatione ipsam distinxerit p. 1. Hist. Camal. l. 3. c. 18., cui titulus est: *Origo Eremitarum S. Romualdi,*

et

et Clericorum Regularium, &c. Nisi fortè putet interesse plurimùm inter utramque S. *Romualdi Eremitarum*, et *Romualdinorum Eremitarum* appellationem, ut proinde carpendi sint qui Fratres S. Dominici Dominicanos, et S. Francisci Franciscanos primi appellaverint; quemadmodùm et qui Monachos S. Benedicti Benedictinos dixere, et qui Ordinem S. Augustini Augustinianum nuncupare ausi sunt, nec enim video quid ab horum culpa distaret admissum ab Eremita Barchinonensi piaculum, si Eremitas S. Romualdi reverà omnium primus Romualdinos vocasset, atque ad praxim deduxisset *Romualdinorum titulum*, quem Fortunius manifestum putat *in Italia ante Romualdinam Historiam nequaquam in usu fuisse*: Quod tamen haud scio, an tanta confidentia potuisset Fortunius asserere, si in ipsamet Monasterij sui Angelorum Bibliotheca Opus Eptaticum Pauli Orlandini Abbatis Camaldulensis MS. percurrere dignatus esset, ubi non semel, sed frequentissimè [vel ànte natam Coronensium Eremitarum S. Romualdi societatem, nedum ante Romualdinam Historiam] nos *Romualdinos* expressè appellatos, et Theologicam nostram Scholam *Romualdinam* dictam notasset.

XX. Quanquam Hispano Eremitæ satis esset, in Aquitania id nominis usurpatum aliquando fuisse, quod non diffitetur Fortunius, an etiam in Italia, non disquirit, undè extra propositum est Vallis Castri Monachorum exemplum (*apud quos solos* mirari subit cur affirmet Fortunius *custodiri sacratissimum Romualdi Corpus miraculis semper novis famosissimum*, cùm eo tempore plus-

quàm centum anni effluxissent ab ipsius ad Fabrianenses translatione) quorum constantior æmulatio, in affectando locorum à S.P. Romualdo ordinatorum Principatu, hoc ipsum, quod nos superiùs astruximus, abundè confirmat, non ipsa Institutionis suæ natura, non Fundatoris decreto, non Originis jure Camaldulum in Religionis ab Romualdo institutæ Caput, et Fundamentum erectum esse, sed paulatim alijs locis cum ipso copulatis, aut per temporum calamitates excisis, id dignitatis demùm obtinuisse, quam nunc nomine tenus conservat, siquidem in tot membra à se penitus disiuncta, atque ab invicem independentia dissiluit, ex quibus sola Etruscorum Eremitarum Congregatio Sacram illam Eremum Camaldulensem (ut olim) pro Capite, et Principe agnoscit, specialibus aliis titulis, tum Congregationem Monachorum S. Michaelis Murani, tum Societatem Eremitarum S. Romualdi Montis Coronę, tùm Pedemontanam, tum Gallicam Familiam distinguentibus, solo communi Camaldulensium vocabulo retento, et totius Ordinis Generalis titulo penes Supremum Monachorum Præfectũ reservato, quippe qui locorum omnium sub S. Romualdi vexillo militantium, cuilibet ex dictis Congregationibus unitorum, vel etiam extrà omnes Congregationes adhuc persistentium, Pater est agnoscendus (iurisdictionis tamen exercitio nunc temporis impedito, et regiminis cura majoribus Congregationis cuiuslibet Prælatis relicta) juxta ea, quæ tùm in Leonis X. Privilegio habentur, tùm ex eo in nostris Monasticis

Con-

Constitutionibus ad cap. 64. Regulæ, ubi sic legitur: *Ipse enim Generalis, ut etiam habetur in dictis privilegijs* §. 129. *locorum omnium, qui nunc in nostro sunt Ordine, aut in futurum erunt, sive in Congregatione in præsentiarum sunt, sive in posterum aggregabuntur, sive etiam extrà Congregationem sint: totius scilicet Camaldulensium Religionis Caput, et Pater Generalis de anno in annum maxima cum authoritate esse censeatur.*

XXI. Atque hìc commodùm accidit, ut maximæ æquivocationis causam in Fortunio, et alijs animadvertamus, nam huc denique totiùs præsentis capitis scopus, ac penè universæ Dissertationis summa devolvitur, ut nempè confusam, et ambiguam *Camaldulensis Nominis* significationem, omni perplexitate remota, distinctiùs illustremus. Vel enim Camaldulense nomen speciatim sumitur, et in strictissima unius Congregationis acceptione, quæ nunc ad solos Eremitas Etruriæ se extendit, olim, et Monachos plerosque complectebatur; et sic fatendum sanè id cognomenti neque ad primos Romualdi Asseclas in Aquitania, neque ad Discipulos in Pereo collocatos, neque ad Vallecastrenses, neque ad Sitrienses, neque ad Avellanitas pertinere: sed neque Coronenses, neque Pedemontanos, nequè Gallicæ Congregationis Eremitas, nequè nostros S. Michaelis Murani Monachos hoc sensu comprehendi manifestum est, neque alios omninò, præter solos illos, qui in Etrusca Sacrę Eremi solitudine Religiosæ Vitæ tyrocinium posuerunt. Vel idem Camaldulense nomen generatim accipitur, atquè in magis ampla signi-

gni-

gnificatione, quatenùs per Synecdochen usu receptum est, ut universum Ordinem à Romualdo institutum exprimat, ex præcipuo illius membro sic communiter nuncupatum; et tùm complures Congregationes, quasi totidem species eidem generi subalternas, complectitur, nec minùs Camaldulenses hac ratione sunt, et dici merentur, ac solent omnes superiùs laudati Romualdum sequentes, et Monastica, aùt Eremitica disciplina ab eo accepta gloriantes, quàm ipsimet Eremi Camaldulensis incolę, utut ab ipsis regiminis forma divisi, nisi putidam de nomine quæstionem inire volumus. Certè Petrus de Natalibus, Gabriel Bucelinus, Martinus Baronius, Stephanus Demalevicius, alijque Sanctos Bonifacium, Joannem, ac Benedictum Martyres D. Romualdi Discipulos, eorumque sequaces, nonnisi hoc sensu *Camaldulensis Ordinis* passim prædicant, idemque omnes ex nostris usurpant, nemine prorsus excepto, ne Fortunio quidem, et Ractio, quibuscum hæc controversia nunc agitur; Sic B. Thomã de Costacciario tradit idemmet Ractius in ejus vita cap. 1. ad Camaldulensem quidem Eremum à Patribus Sitriæ remissum, sed licet ejus loci specie, ut sibi prædixerant, summoperè delectatum, religiosam vitam apud Sitriam nihilominus elegisse, atque ab ijs Patribus *Camaldulensi habitu* indutum: quemadmodum et Bollandi continuatores ad diem 25. Martij referunt, eumque *Camaldulensem* vocare non dubitant, hoc utiquè nomine dumtaxat, quòd in Monasterio Sitriensi à S. P. Romualdo fundato, ejusque disciplinam adhuc ob-
servante

ſervante, Monaſticen profeſſus fuerit, quamvis Eremo Camaldulenſi nunquam ullius authoritate, vel conventione ſubiectum, aut copulatum extiterit.

XXII. Itaque dum Fortunius, loco nuper ex ejus Apologia recitato, admittit Diſcipulos Romualdi in Aquitania tempore Ducis Urſeoli, eorumve Succeſſores Romualdinos appellatos, deinde conſequentiam negat, nos Camaldulenſes propterea Romualdinos unquam dictos fuiſſe, in primo quidem, et ſpeciali Camaldulenſis Nominis ſenſu, non mala exceptione utitur [nã Fortunij tempore una erat Monachorum, et Eremitarum Etruriç congregatio, quàm ſingularis hæc acceptio reſpicit] ſed ad propoſitum non faciente, nam ut ex verbis num. 12. adductis manifeſtum eſt, de univerſo Ordine, ſeu de tota D. Romualdi Religione quæſtio erat, cur communi Cammaldulenſis nomine vocaretur, *cùm Eremus* [verba ſunt B. Pauli Juſtiniani apud Lucam Eremitam ibi relata, quorum occaſione ſuam de Romualdinis coniecturam qualemcunque inſeruit] *Nec primitus ab Ordinis Auctore ædificata, nec in ea diutiùs, quàm alibi vixerit, nec in ea diem clauſerit extremum.* Quòd ſi Fortunius loco citato conſequentiam negans, de Camaldulenſibus in poſteriori, et generali ſignificatione intelligit (qui erat Lucç Hiſpani ſenſus) hoc perinde eſt, ac ſi in dubium verteret, an non inferre liceat, Franciſcanos alicubi *Cordigeros* [*les cordeliers*] appellari, ex quò illo nomine minorum Obſervantium familia per Galliam ſalutetur, aut Dominicanos alicubi *Jacobæorum* (*les Jacobins*) nomine diſtingui, ex quò Pariſijs à cele-

à celeberrimo S. Jacobi templo id cognomentum obtineant.

XXIII. Nihil dico de repetita Camaldulensis nominis confusione à Fortunio commissa, dum asserit Valliscastri Cœnobium Ordini Camaldulensi novissimè copulatum anno 1400. ubi de sola unione ad Camaldulensem Eremum, ejusque specialem Congregationē, sermo esse debuerat, quum et anteà ejusdem Camaldulensis Ordinis illi Monachi censerentur, quatenùs à S. P. Romualdo originem trahentes, ejusque institutū servantes, licèt sine ulla Camaldulensium Etruriæ communione, aut dependentia viverent, ejusdem Religionis S. Romualdi membrum constituebant, ut fatetur idem Fortunius loco num. 14. relato, ubi Divina Providentia factum asserit, ut Valliscastri Cœnobium bellorum cladibus vastaretur, ut Sacræ tandem Eremo uniri debuerit, *quia unica sola esse debuit S. Romualdi Religio*, quæ nimirùm eatenùs saltem duplex fuerat, ob Vallecastrensium à Camaldulensibus dissidium; Itaquè in hac Monasterij Valliscastri [idem dici posset de Classensi, Avellanensi, et alijs pluribus, quę subindè Camaldulo accesserunt] unione cum Eremo Camaldulensi, simile quidpiam contigisse puto, ac cùm Ordinis Dominicani Cęnobia, mitiorem observantiam professa, Congregationi S. Sabinę, alijsve strictioris, seù rigidioris instituti sectatoribus ex eadem Prędicatorum familia per Apostolicam Sedem adjudicantur, nequè propterea ad alium Ordinem transferri censentur; Quemadmodum etsi aliquem Coronensium Eremitarū locum

locum Camaldulensi Eremo Etruriæ nunc temporis copulari contingeret, aùt viceversa Eremum aliquam Camaldulensium Etruriæ, Patribus Montis Coronæ subijci, non ideò ad Ordinem novum sivè Camaldulensem, sivè Coronensem transferri intelligeretur, cujus anteà non esset, sed ex una dumtaxat Congregatione in alterius peculiaris Congregationis jus, Ordine eodē servato, recèns transiret.

CAPUT III.

Ex B. Petro Damiano Romualdum in Aquitania sui Ordinis fundamenta jecisse demonstratur.

SYNOPSIS.

Damianum omittere non potuisse in Historia S. Romualdi ejus Ordinis fundationem 1. *Romualdo in Aquitanica Eremo Spiritualium, et temporalium curam ab omnibus delatam.* 2. *Varijs institutis suos rexit S. P. dein stabilem vivendi Regulam suis Sectatoribus eò loci præscripsit.* 3. *Illi conformem fuisse Camaldulensium vivendi morem ex Rodulpho, et Justiniano.* 4. *Eadem abstinentiæ Coronensium forma.* 5. *Item Avellanitarum sub Petro Damiani.* 6. *Disciplina Eremitica apud Camaldulum instituta nullatenus discrepans ab ea, quæ in Pereo, Sitria, et alibi Romual-*

dinis Discipulis in usu fuit. 7. *Siquid immutatum, innovatumve Camalduli fuisset, erat à Damiano commemorandum*. 8. *Qui Patriarcharum vitas describunt Religionum suarum institutionem dissimulare nequeunt*. 9. *Patribus Capituli Florentini sub Leone X. persuasum fuisse, nostri Ordinis exordia in Petri Damiani Historia contineri*. 10. *Petrum Delphinum Generalem idem supposuisse, cum Sanctos Romualdi Discipulos, tanquam Camaldulenses, Kalendario jussit inscribi*. 11. *Petrum Damianum celebrare dumtaxat illustres ex schola S. Romualdi Viros, qui ante, et extrà Camaldulum floruerunt*. 12. *De schola Benedicti, non Romualdi fuissent illi in adversariorum hypothesi*. 13. *Proprij Ordinis Institutorem fuisse Romualdum ante Camalduli constructionem, non unius peculiaris Monasterij Abbatem, contrà Jacobum Laderchium ostenditur*. 14. *Oeconomica, et Dominativa Romualdi in sua Cœnobia potestas adversùs Didacum Francum vindicatur*. 15. *Obiectio ex Sitriensi calumnia depellitur*. 16.

I. NUnc verò ex B. Petri Damiani Historia prima, ac potissima sententiæ, quam propugnamus, argumenta licet depromere; nequè enim (quemadmodùm vulgò sibi persuadent, aut sibi certè persuadere Adversarij coguntur) Scriptor accuratissimus in referendis luculente, ac satis prolixo stylo Romualdi gestis, illud quod in Patriarcha præcipuum est, Ordinis videlicet sui fundationem, prætermisit, quanquàm in Camaldulensis Eremi institutione nihil ferè immoretur, sed velut aliud agens cap. 47. in referendo Fagi mira-

mirraculo ipſam obitèr exprimat indirectà, et ſatis perfunctoria ad id digreſſione contentus, quam hac brevi clauſula circumſcripſit: *Alio quoque tempore, dum in quadam Eremo valdè ſpecioſa, et egregia, cui nomen eſt Camaldulenſis, quam ipse adificaverat, in cella reſideret, magnam aliquam fagum, quæ propè cellam ejus ſtabat, incidi præcepit, &c.* Quo ſolo perſuaderi quis poſſet, apud Damianum Etruſcæ hujus Eremi ædificationem non pro ſui Ordinis fundatione habitam, aliàs haud neglexiſſet tanti momenti rem (quòd in aliis minutioribus præſtitit) dearticulatiùs adnotare. Expreſſit igitur optimè Vir doctiſſimus quo loco, tempore, et modo Diſcipulos ſuos ad Eremiticam formam componere cæperit Romualdus, atquè ità expreſſit, ut nonniſi qui ſuis præjudicijs penitùs excæcati eſſent, eam vel ignorare, vel minùs advertere poſſent, modò ne id circa medium, aut finem hujus Hiſtoriæ cū Fortunio, et Ractio fruſtrà requirerent, ſed ſub ipſum initium, ut Lucas Hiſpanus Hiſt. Romualdinę l. 1. c. 5., et Stephanus Damalevicius Vitæ S. Bogumili cap. 29., nec non Thomas Minius, alijque cap. 1. n. 3. ſuprà relati fecerunt.

II. Beatiſſimus enim Scriptor narrata, cap. 5. Vitę S. Romualdi, converſione Petri Urſeoli Venetiarum Ducis, ejuſdem S. P. Romualdi, nec non Marini ejus Magiſtri, et Guarini Abbatis monitis facta, eundem Ducem cum Joanne Gradenico (quibus alij et Joannem Maurocenum adjungunt) et tribus ſupradictis Sanctiſſimis Viris, conſcenſa navi, in Galliam ad Monaſterium Abbatis Guarini aufugiſſe ſcribit, mox ſic

prosequitur: *Petro igitur, et Joanne Monachis in S. Michaelis Cœnobio factis, Marinus, et Romualdus non longè à Monasterio degentes ad singularem vitam, cui assueti fuerant, revertuntur, quibus etiam jam dicti fratres, peracto vix annuo spatio, ad perferendam ejusdem solitudinis districtionem aggregati sunt*. Collecto autem pusillo hoc, sed strenuissimo grege, omnibus communi consilio S. Patrem Romualdum præfectum fuisse, ejusque regimini, cùm in spiritualibus, tum in temporalibus omnia commissa, Marino ipso prælationis cathedram S. Patri cedente, sic idem Damianus cap. 6. describit: *Intereà Romualdus accenso mentis desiderio capit de virtutibus in virtutes mirabiliter crescere, et reliquos fratres sanctæ conversationis gressibus longiùs anteire, ut jam quidquid inter fratres, sivè de spiritualibus, sivè etiam de corporalibus, ipse decerneret, cunctis volentibus ejus omninò sententia prævaleret; ipse quoque Marinus gaudebat Romualdo esse devotus, cui nuper fuerat ipse Prælatus*.

III. Et si autem ab initio varijs institutis suos regere aggressus sit Romualdus, quæ eodem cap. 6. et sequẽtibus usque ad 9. fusè describuntur [nam et ad finem usque vitę in Sitria degens, ut cap. 52. ait idem Damianus, *per multa alia vivendi genera quid sua Virtus posset, per hæc, et illa se jugiter exercendo tentabat*] Certam nihilominùs, et præfixam Eremiticæ Vitæ Regulam Discipulis, et Sectatoribus suis jam tum in Gallica illa solitudine reliquisse cap. 9. narratur his verbis: *Hanc nimiram vivendi REGULAM cunctis Sectatoribus singularis vitæ præfigens, ut tunc unusquisque se Eremiticæ Vitæ* [ab

ipso-

ipſomet Romualdo tunc inſtitutæ] *jejunium tenere cognoſcat, ſi per hebdomadam triduanas, et biduanas jejunando, quinta feria, et Dominicis diebus olera, vel quodcunque liquamen, cum gratiarum actione percipiat, exceptis ſcilicet duabus anni quadrageſimis, in quibus non ſolùm ipſe, ſed et plerique ſui Diſcipuli, totius hebdomadæ ſoliti erant continuare jejunium &c.* ubi et varia alia S. Patris inſtituta recenſita invenies, videlicèt de perfectionis ſtudio, de perſeverantia, de vigilijs temperatè faciendis, de ſomnolentia vitanda, de negligentium pęnis, de attentione, et compunctione in pſalmodijs, et orationibus &c.

IV. Cui quidem Eremitarum diſciplinæ per Romualdum tunc ſtabilitæ apprimè conſonant, tum B. Rodulphi Prioris Camaldulenſis Conſtitutiones, tum B. Pauli Juſtiniani Eremitica Regula cap. 27. ibi: *Biduana ſanè, et Triduana antiquo tempore tunc vocabantur jejunia, cùm feria ſecunda, tertia, et quarta, et poſteà ſexta feria, et ſabbato in pane, et aqua jeiunabant, ut priorum ſcilicèt trium dierum triduana, ſequentium verò duorum biduana diceretur abſtinentia; Hoc enim tum ex S. P. Romualdi vita, tùm ex antiquiſſimis Eremi Conſtitutionibus manifeſtè colligitur*; Et rursùs idem Juſtinianus cap. 28. hæc habet: *Hanc igitur vivendi Regulam, et ipſe uſque ad exitus ſui diem ſervavit*, Romualdus, *et eam cunctis Eremiticæ Vitæ Sectatoribus reliquit, ut unusquiſque ſe tunc Eremiticæ Vitæ abſtinentiam, et jejunium tenere cognoſcat, cùm per hebdomadam triduana ſecundæ, tertiæ, et quartæ feriæ, et biduana ſextæ feriæ, et Sabbati jejunia, ideſt in panis tantùm, et aquæ perceptione obſervat, quinta feria, et Dominicis diebus*

olera

olera, vel quodcunque legumen cum gratiarum actione percipiat: Quamdiù igitur Beatus iste Vitæ Eremiticæ Institutor vixit, et multo tempore postquàm ad æternę beatitudinis gaudia conscendit, hęc fuit in Eremo Camaldulensi ex integro forma servata. Hæc Justinianus adhuc Etruscæ Eremi incola.

V. Neque verò postquàm Congregationem suam Eremitarum S. Romualdi, quæ nunc Montis Coronæ appellatur, speciali Dei afflatu, et auxilio excitavit, novisque sanctissimis legibus opportunè instruxit, à veteri illa Eremiticæ abstinentiæ forma vel hilum descivit, ut patet ex Luca Hispano Histor. Romualdinæ lib. 5. c. 3. qui postquàm retulit, quibus temperamentis Camaldulenses Patres veterum Romualdi Discipulorum jejunia successu temporis relaxarint, de Paulo Justiniano pristinæ formæ intrepido Restitutore subdit: *At Paulus noster semper, et ubique sui Romualdi verus æmulator existens, antiquas Romualdinorum abstinentias restituere viriliter tentavit.*

VI. Parem distinctionis normam sequebantur Avellanenses nostri sub Petro Damiani, qui de illis hæc habet opusc. 14. et 15. proùt etiam Histor. Camaldulen. p. 2. l. 5. c. 12. Fortunius refert: *Ab idibus Septembris usque ad Pascha Domini quinque per hebdomadam diebus tenetur sine intermissione jejunium*, in biduanas nempè, et triduanas distinctum; quanquàm, ob nimis gravem Triduanæ molestiam, de qua idem Damianus Tom. 4. Carmine 211. sic canit:

Quàm Triduana gravem soleas illidere calcem,
Sæpiùs expertis scit Mens exercita bellis,

coa-

coactus sit alijs temporibus feriæ tertię remissionem invehere, qualem et B. Rodulphus Quartus Camaldulensium Prior suis indulsit, ut ex p. 1. l. 1. cap. 58. Historiæ Camal. patet, ibi: *Per reliquum anni decursum extrà quadragesimarum tempus feriam tertiam prætereà ab abstinentia panis, et aquæ immunem fecit*; Quod et hodie ipsimet Coronenses, ut naturæ imbecillitati consulerent, admisere cum aliis discretis remissionibus, quę ex ipsamet Historia Romualdina. l. 5. c. 4. et Constitutionibus Montis Coronę in cap. 39. Regulę notari possunt, prudenti scilicèt dispensatione circa rigorem à S. P. Romualdo in Aquitanica Eremo primitus institutum, et longo temporis spatio à Discipulis Romualdi, eorumque successoribus ubilibet observatum.

VII. Nec ullum prorsus novæ disciplinę vestigium Camaldulensibus dedisse Romualdus legitur supra illa, quę vel tum in Aquitania suos docuisse deprehendimus, et apud Pereum, Sitriam, Avellanam, atque alibi passim ante Camalduli institutionem, vel independentèr ab ipsa, tum ferventissimis monitis suis, tum efficacissimo exemplo mirabilis suæ conversationis, prędicasse legimus; non scilicèt rigidam S. Benedicti Regulæ observantiam, non perpetuum solitudinis amorem, non inclusionis ritum, non silentij censuram, non vestium squallorem, non contemplationis instantiam, non jejuniorum assiduitatem, non psallendi modum, non denique quidquid vel imaginatione fingere quis præsumpserit, sed eodem prorsùs tenore, tum Petrus Dagninus Camalduli, tum Petrus Urseolus in

Aqui-

Aquitania; tum Petrus Damianus apud Catriam, tùm Bonifacius in Pereo, aliique S. Patris discipuli ante annum millesimum, æquè ac post ipsum, vixisse leguntur, ut non sit planè ovum ovo similius.

VIII. Quid est igitur, cur apud Sacram Camalduli Eremum dumtaxat Ordinis sui fundamenta jecisse Romualdus dicatur? cùm nec Damiani auctoritas id uspiam commemoret, nec ex ejus Historia vel apparentis conjecturæ vestigium se prodat vulgaris hujus traditionis, imò clarissimè Sanctum Patrem suorum Discipulorum Formationi, et Eremiticę Vitæ Restaurationi, ab Aquitanicę Eremi incolatu vacantem Vir Beatissimus nobis descripserit, eodem semper instituti tenore ubique servato, nulla innovatione Regulę in Gallijs traditę, nulla Canonum ibi decretorum immutatione, nulla Ordinis alterius fundatione uspiam indicata, quæ si ulla Camalduli saltem contigisset, inter Sanctissimi Patriarchę gesta fuerat omninò commemoranda, sumpta pręsertim occasione ex Fagi miraculo cap. 47. recensito, quòd sicut *sacri illius loci ędificationem* obiter indicandi ansam prębuit, ita et potiori jure *ibidem institutę novæ Religionis* memoriam Damiano excitasset, quam cur neglexisset ad S. Patris Gloriam cumulandam specialiùs adnotare?

IX. Poteritne quis aut Benedicti, aut Brunonis, aut Dominici, aut Francisci, aut Ignatij Lojolę, aut Teresię vitas, seu compendiosa, ut libuerit, elogia conscribere, et institutos ab ipsis Religiosarum Familiarum cætus silentio dissimulare? Solus Damianus justo libello

in

in 72. Capita diſtincto S. Romualdi Vitam complexus, ne unius quidem periodi clauſulam prætenſæ apud Camaldulum Fundationi ſuæ Religionis indigitandæ deſtinaverit? *Quale enim eſt hoc*, dicendum erit cum Hieronymo de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Luca, ut diligentiſſimus, ac Romualdo Synchronus Scriptor, *inter cæteras ejus res hoc ſolum ignoraverit!*

X. Certè in Procemio, quod magni Privilegij Leonis X. editioni, vel ab ipſo Petro Delphino Generali, vel ab alio quopiam publica Florentini illius Capituli Generalis authoritate præfixum eſt, lego, injunctum fuiſſe, unà cum Conſtitutionibus, et Bullis Pontificis, Vitæ S. P. Romualdi à Damiano deſcriptæ primam impreſſionem, ut Camaldulenſes agnoſcerent, nedum quis, qualisve fuerit Religionis ipſorum Inſtitutor, ſed etiam *Quo tempore, et quàm ſanctis initijs eam fundaverit, et quanti, ac quales in ipſius Religionis auſpicijs Confeſſores, Martyreſque in ea floruerunt*. Quod ſi aliunde, quàm ex Damiani Hiſtoria noſtri Ordinis Inſtitutio petenda ſit, ſi alia, quàm quæ Cap. 5. citato deſcribuntur, fuerint Religionis exordia, quomodo ex illius Vitæ editione ſibi perſuadere poterant boni Patres fore, ut ab omnibus pleniſſimè cognoſceretur Religionis hujus origo, et *quo tempore, et quàm Sanctis initijs eam fundaverit* Romualdus! Si Urſeolus, Gradenicus, Venerius, Bonifacius, Joannes, et Benedictus, alijque ſimiles S. Patris Diſcipuli ante Ordinis Inſtitutionem, quæ primùm Camalduli facta ſit, ut ſupponitur, jam naturæ conceſſerant, qui erunt iſti *Confeſſores, et Martyres*, quos

ex Damiani Historia dicere possumus *in ipsius Religionis auspicijs floruisse?*

XI. Adde, quòd ipse Doctissimus Ordinis nostri summus Antistes Petrus Delphinus, sui Magistratus anno 22. cùm apud Vallis Umbrosæ Cænobium animadvertisset peculiarem ejus Congregationis Sanctorū cultum invaluisse, scripsit Venturæ Abbati S. Michaelis Murani (Epistolarum l. 7. Ep. 23.) sibi constitutum esse, ut *Eos, qui de Ordine Camaldulensi relati sunt inter Sanctos, à neglectu, et oblivione vindicaret*. Quos putamus? Petrum Dagninum, Rodulphum, Parisium, aliosve Camaldulensis Eremi, aut Monasteriorum huic deinceps aggregatorum incolas? nihilminùs: ejus curæ commisit, ut Sanctos Martyres Bonifacium, Joannem, et Benedictum, quorum mentio in Vita S. Romualdi habetur, Kalendario insereret, congruo die, et convenienti officio ipsis assignato, non dubitans utique, hos præcipuos Romualdi Asseclas ejusdem instituti, adeòque et Ordinis Camaldulensis fuisse, ac meritissimè pro talibus habendos, licèt ante Camalduli ædificationem floruerint, quippe à qua ejusdem Ordinis Institutio non penderet, sed sola denominatio, quæ retrotrahi sæpissimè solet, ut exemplis capite præced. num. 3. 4. et 5. adductis manifestum est: simili ferè modo, ac Stephanus Prothomartyr, et Joseph Mariæ Sponsus, et Joannes Christi Præcursor inter Sanctos Christianos certissimè computari debent, licèt in vivis esse desierint antequàm Discipuli apud Antiochiam (Actor. 11. 26.) cognominarentur Christiani, ut observationem Minij

nostri

nostri (ad finem vitæ SS. Joannis, et Benedicti, ac Sociorum) usurpem; quanquàm ego prælaudata tot Religionum exempla huic proposito magis opportuna crediderim.

XII. Sed, ut in viam redeam, novum hinc mihi argumentum suboritur, quo luce meridiana evidentiùs constet, Damianum ab ea, quam confutamus, opinione quàm maximè alienum fuisse, atque in ea sententia, quæ hanc Ordinis Institutionem Sacræ Camaldulensis Eremi ædificationi præviam fuisse authumat, constantissimè versatum; dum observo, nullos ex ijs Discipulis, quos post Camalduli ædificationem Sanctus Pater suis institutis formandos accepit, à Damiano celebrari, non scilicet Dagninum Camaldulensi Eremo Præpositum, non Benedictum, non Gissum, non Theuzum, non ipsum Maldulum, Viros Religione, et Sanctitate conspicuos, ac B. Rodulphi, aliorumque nostrorum Patrum memoria celeberrimos, sed illos dumtaxat, qui ejusdem Camalduli ædificationem præcessere, alijsque in locis iuxtà primævum Aquitanicæ Eremi Institutum conditis floruere, ut Petrum Urseolum, Joannem Gradenicum, Marinum, Petrum de Bifurco, Filium Guidonis Comitis, Joannem, Benedictum, et Bonifacium Martyres, quorum Gesta non alio fine se inter Romualdi encomia inseruisse fatetur Damianus, quàm ut fructum ejus sanctissimæ Institutionis ostendat, et ex tantorum filiorum laude Magni Patris gloriam extollat. Sic enim cap. 27. de Bonifacio concludit: *Idcircò tamen illum cum alijs Romu-*

aldi Discipulis summotenus hìc memorare curamus, ut ex eorum laude quàm magnus Vir gloriosus Magister eorum fuerit demonstremus, quatenus dum celsitudo clientium auribus fidelium insonat, quàm excelsus Doctor eorum fuerit, ex schola, quam tenuit, innotescat.

XIII. Ubi quis non videt jam tùm à Romualdo proprium Ordinem institutum in his Beatissimi Scriptoris verbis apertè supponi? Si enim eatenus Vir Sanctus peculiare quicquam nondum instituerat, non fuerat illa vocanda *Romualdi Schola*, sed *Benedicti*, nec tam in peculiaris Magistri Romualdi gloriam Illustrium illorum Virorum laudes cessissent, quàm in Communis Monachorum Legislatoris encomium, si nihil supra Benedictinæ Regulæ canones Romualdus à suis Discipulis exegisset; saltem longè majoris Gloriæ momentum Romualdo conciliare Damianus debuerat ex propriæ Religionis [quam Camalduli postmodum institutam supponunt] Alumnis, in quorum formatione Viri Sanctissimi spiritus peculiariùs reluxisset; dum igitur illos celebrare contentus, in horum Virtutibus recensendis non immoratur, argumento est, aut illos solos, aut saltem præcipuos Romualdi Asseclas esse agnoscendos, atque ut Ordinis Fundationi propiores, ita velut primaria illius lumina constituisse, aut denique hos postremos, prioribus illis per omnia similes, nihil in se, plusquàm illos, ex Romualdi imitatione peculiariùs derivasse, quo singillatim commendari ad tanti Patris encomium mererentur, adeòque nullum hos inter, et illos Institutionis discrimen intercessisse,

sed

ſed ex eodem fonte, per Romualdum in Galliis aperto, Vitæ Eremiticæ Canones hos, et illos hauſiſſe, ac poſteris propinaſſe; neque verò alia Ordinis Inſtitutio, præter illam ipſam, quam ex Aquitanica Eremo deduximus, Romualdo tribuitur in Supplemento Gallicani Martyrologii, ubi ad VII. Idus Febr. ſic legitur: *Eodem die S. Romualdi Abbatis, Ordinis Camaldulenſis Patriarchæ, qui ex Italia in Gallias cum Petro Urſeolo Venetiarum quondam Duce, Joanne Gradenico, et Marino Magiſtro veniens, illic Eremiticam Vitam inſtituit, ac Chriſtianiſſimi Imperii oras, annis circiter viginti, verbo, ac exemplo, magnoque Sanctitatis ſplendore decoravit.*

XIV. Quòd ſi cum Jacobo Laderchio, Vitæ S. Petri Damiani lib. 1. cap 8. num. 13. Romualdum non quaſi novæ Regulæ Inſtitutorem, ac propriæ Religionis Auctorem à Damiano deſcribi contendas, ſed ut peculiarem dumtaxat hujus, aut illius loci Magiſtrum et Præceptorem: animadvertas velim, nullum huic ſuſpicioni locum eſſe reſiduum, ſi perpendantur, quæ paſſim in Romualdi Vita deſcribuntur, Prelationis uni loco non aſtrictæ, ſed ad plura ſimul protenſæ, non obſcura veſtigia; ut cùm cap. 37. Romualdus inducitur, qui *effectis numquam contentus, dum alia faceret, ad facienda mox alia properaret; adeòut putaretur totum mundum in Eremum velle convertere, et Monachico Ordini omnem populi multitudinem ſociare*; et cap. 49. ubi *ad Venerabilem Virum, ubicunque degeret, turba hominum penè innumerabilis concurrebat; ratio ergo poſcebat, ut cùm unius loci ſpatium plenum habitatoribus cerneret, illic Priore conſtituto, ad*

replen-

replendum mox alium festinaret. Quæ si non sufficiunt; observa Romualdum Parentii degentem, longo terrarum, marisque spatio licèt divisum, à Bifurcensibus Discipulis, consilii causa bis conveniri, ut cap. 32. et 33. narratur, ac de modo Eremiticæ Conversationis interrogari; Ad Romualdum ab ejus Discipulis Joanne, et Benedicto Nuncium ex Polonia destinari cap. 28. *Ut aliquos secum de B. Romualdi Fratribus duceret, qui Eremiticæ Conversationis edocti, cum eis simul in Sclavorum partibus habitarent*; Romualdum, cùm multos è sæculo abstraheret, non in unum aliquod Monasterium, cui singulariter præesset, omnes abduxisse, sed *Per plura sacra loca divisisse* cap. 37. Eundem S. Virum è suis Discipulis Prælatos Monasteriorum S. Adalberti in Pereo cap. 30. Parentii cap. 31. Montis Amiati cap. 65. et alibi constituisse. Perpende, ut in ipsos variorum Locorum Abbates Romualdus ex generali suæ Prælationis auctoritate animadverteret, ut cùm cap. 30. habetur: *Præcepit etiam Abbati, ut in Eremum secedens per totā hebdomadam in cella consisteret, diebus verò Dominicis fratres ad Monasterium veniens visitaret*; ac cap. 39. *Volebat Abbatem, ut reverà Monachum, extremitatem diligere, sæcularia ex desiderio non tractare, res Monasterii pro vana gloria non expendere, fratrum usibus necessaria ministrare*. Et cap. 41. narratur, quòd Romualdus *audiens aliquando, quia Venetus quidam Classensem Abbatiam per coemptionem Simoniacæ hæreseos invaserat &c. illuc protinus ire miles Christi impiger studuit, diversisque modis ex eo Monasterium purgare tentavit*; ac denique cap. 45. ubi de Romualdo legi-

legitur, *Abbatem sic alios regere, ut semetipsum tamen nequaquam negligeret, exhortatur; volebat insuper, ut Cellam, qua usus fuerat occasione regiminis, non omnino desereret, sed in ea sibimet spiritualiter vivens, præcipuis tantùm festivitatibus fratres admonitionis gratia visitaret*. Quæ omnia probant utique, perinde ante, ac post Camalduli ædificationem, non velut privatæ Domus religiosæ Præsidem, sed ut Eremiticæ Disciplinæ Institutorem, et Monasticę Philosophię Restauratorem egregium Romualdum ab omnibus ejus Discipulis communiter agnitum fuisse, adeòque ejus Religionis Fundationem ipsius Camalduli constructioni, eodem prorsus ubique modo servato, eademque vivendi forma retenta, præivisse, multisque anteà locis esse propagatam, quàm in Camaldulensi Eremo radices poneret, ubi postmodùm, benedicente Domino, uberiùs adolevit.

XV. Prætermittendum autem hoc loco non est, quàm facile sit his ijsdem testimonijs nuper ex Damiano recitatis, adversùs alium eruditum Scriptorem Didacum Franchum Abbatem Congregationis Vallis Umbrosæ, evidenter asserere Dominativam [ut ipse appellat] et Æconomicam Sanctissimi Patris Romualdi in Eremiticas, aut Cænobiticas ædes ab se fundatas Potestatem, quam laudatus Auctor lib. 7. Historiæ S. Jo. Gualberti pag. 202., et 203. Romualdo convenisse inficiatur (de quo et lib. 4. pag. 68. dubitaverat) quia sæpe à discipulis expulsus, ac tum verberibus, tum pæna suspensionis aliquando mulctatus, ut præsertim legitur cap. 50. ejus Vitæ à Damiano descri-

scriptæ: *Imposuerunt Discipuli Sancto Viro, quasi de commisso scelere pænitentiam, et celebrandi sacra mysteria penitus abstulere licentiam*: Quod si enim, inquit Franchus, prælationis jus in illos Discipulos Romualdus obtinuisset, authoritatem suam per censuras à subditorum contumelia, et contemptu vindicasset. Sed cùm ex tot locis supra laudatis evidentissima sit S. Patris in ipsosmet Abbates suorum Monasteriorum, nedum in suos filios, auctoritas, cùmque insuper ex capitibus 12., et 15. ejus vitæ constet, ipsum *in virtute sanctæ obedientiæ* præcepisse Joanni Discipulo, ne Comitem Olibanum desereret; cùm etiam in hoc ipso Sitriæ Monasterio, ubi calumniam passus, et pænitentiæ à Discipulis impositæ fuit obnoxius, narret Petrus Damiani cap. 55. Virum Sanctissimum Gregorio scabie infecto indixisse, ut per tres dies crura sibi frigida aqua perfunderet, *quod ille adimplere studuit magis necessitate jussionis, quàm recipiendæ fiducia sospitatis*, ut alia omittam potestatis hujus, qualem Franchus requirit, apertissima indicia: Quis sibi persuadere possit, huic præjudicare potuisse sacrilegam, et temerariam Discipulorum audaciam, seu veriùs humilem Viri Sanctissimi simplicitatem, qua sola factum est, ut illorum improbitati de facto, non de jure cedens succumberet, nec de ultione sollicitum se præberet? Quasi verò discipuli pænitentiam illam Magistro ex authoritate imposuerint, Magister ex obedientia Discipulis debita susceperit, atque observaverit! At cui demum parebant Monachi Sitrienses, si non Romualdo? Numquid Reipublicæ more singu-

lis

lis omnes legem dabant, omnium singuli decretis vicissim astringebantur?

XVI. Nimirum facti species hęc fuit. Calumnia obscœna per summam impudentiam Romani, quem Vir Sanctissimus ob mores corruptos redarguerat, Romualdo impacta est; cęteris detractori fidem habentibus, tumultus in Magistrum excitatur, atque is dignus habetur, qui ad sacra mysteria accedere non pręsumeret, hęc enim impudicis pęna statuta erat, atque ea pręsertim ętate viguisse dignoscitur ex Actis S. Jo. Gualberti, qui Presbiterum inhonestum Monastico quidem habitu donandum censuit, sed sacris altaribus accedere non permisit, ut apud eundem Didacum Franchum docet Andreas Januensis in Vita S. Joannis Gualberti cap. 23. *Consuetudo*, inquit, *nostra hæc est, ut nullus apud nos aliquod sacrum officium celebret, qui quolibet tempore carnali contaminatus est scelere*. Cùm ergo difficillimè posset Vir Sanctus omnem fędę labis opinionem è Discipulorum Mentibus prorsus delere, satius duxit à divinis mysterijs tantisper cessare, quàm ut ad altare accedens scandalo esset ijs, qui detractori fidem habuerant; Neque verò si contentiosiùs per censuras ęgisset, authoritatem suam vindicans, ut Francho placebat, omnem occulti sceleris suspicionem ideò abs se eliminasset, sed maioribus turbis ansam prębere poterat; maluit ergo patientię, humilitatis, et simplicitatis suę exemplum prębere, quam tamen nimiam, indiscretã, nec prudenter imitandam, ipse postmodum Vir Beatissimus cęlesti monito intellexit, cùm *Sibi divinitus jussum*

H *est*,

est, verba sunt Damiani cap. 50. citato, *ut si divinam timeret gratiam perdere, jam INDISCRETAM SIMPLICITATEM omnino postponeret, et sacra Missarum solemnia fiducialiter celebraret*; Quod et postera die, suis Discipulis inconsultis, prestitit, adeò non ab illis pendebat, neque illorum precepto ligabatur: imò ipsi Discipuli [si Fortunio credimus Historię Camal. p. 1. l. 1. cap. 36.] *Humi prostrati veniam de perpetrato crimine postulaverunt suppliciter singuli, nec indignos pœnitentiæ fructus sponte, ac certatim ægerunt, præter Romanum, qui à S. Romualdo deficiens ut reprobus* (Quemadmodùm, et Damianus loco cit. notat) *cùm Nucerinum Episcopatum per biennium occupasset, vitam denique cum dignitate, divina eum feriente Justitia, miserrimè amisit*.

CAPUT IV.

Idem ex S. Romualdi Instituto demonstratur.

SYNOPSIS.

Ad Eremiticam vitam Romualdus inter venandum aspirat, eandem post triennium Monasticæ conversationis amplectitur. 1. *Romualdus Eremiticæ vitæ perficiendæ studiosus supra Magistrum proficit*. 2. *Vitæ Eremiticæ cum Cœnobitica conjunctio Romualdi scopus, communi Camaldulensium Stemmate*

mate expressus. 3. *Patres de utriusvis disciplinæ præstantia ancipites à Romualdo conciliati*. 4. *Alterius sine altera imperfectio priscis etiam Patribus cognita*. 5. *Utramque et ipsi coniungendam statuerunt*. ibi. *Instituti S. Romualdi perfectio*. ibid. *Primum medium ad hunc finem à Romualdo electum, Solitudinum, et Monasteriorum coniunctio*. 6. *Eremitæ in Cœnobijs anteà probandi* ibi. *Monasteria Eremis copulata etiam apud veteres Patres*. ibid. *Ante Camalduli constructionem Monasteria cum Eremis coniunxit Romualdus*. 7. *Apud Avellanam Claustra, et Solitudines, item ad montem Amiatum, et Pomposam*. 8. *Fons bonus Cœnobiumne, an hospitium? à B. Rodulpho Monachorum usui, et prævia Eremitarum probationi accomodatum*. 9. *Eremitas in Cœnobio probatos fuisse à Rodulpho ad Delphinum usque, qui nonnullorum gratia huic consuetudini primùm derogat*. 10., *et* 11. *Mutata ex integro hæc disciplina ab anno* 1510. *admissis Paulo Justiniano, et Petro Quirino, atque alijs deinceps sæcularibus in Eremum*. 12. *An Romualdus aliquos è sæculo in Eremum immediatè admiserit?* 13. *Vetusta Camaldulensis Eremi consuetudo à Justiniano prætensa*. 14. *In dubium revocatur*. 15. *Petri Damiani authoritate fortè aliquando inducta, et usque ad Rodulphum servata*. ibi. *Rodulphi, et Gherardi authoritatem perperam adducit, et interpretatur Justinianus*. ibi. *Hæc à nobis Historicè tantùm referri, modernamque consuetudinem ideò non improbari*. ibi. *Secundum medium Eremiticæ, ac Cœnobiticæ vitæ coniungendæ, plurium disiunctarum cellularum, intra ejusdem Eremi septum, dispositio*. 16. *In alijs locis ante, et extra Camaldulum ab Romualdo, et*

Discipulis eadem forma observata. 17. *Aqua bella eadem quæ Vallis Umbrosa à S. Romualdo priùs ædificata, quàm S. Joannes Gualbertus illuc ab ipso mitteretur, à duobus Romualdi Discipulis ibidem susceptus*. 18. *Tertium medium ad eundem finem obtinendum, eorum, qui meri Anachoritæ vitam degunt, et qui puri Cænobitæ officio funguntur, Institutio*. 19. *Primorum, quos Reclusos vocant, perfecta, et admirabilis disciplina*. 20. *Ante Camaldulum, et postea in locis ab illo independentibus, eadem Reclusionis forma servata*. 21. *Monachis sola Regulæ Benedictinæ observantia præscripta*. 22. *Illos etiam antea, quàm Camaldulum construeret, ac postmodum variis in locis ab illo independentibus, S. Romualdus instruxit, ac propagavit*. ibi. *Canonicorum Regularium, et Monialium Institutio per Romualdum facta*. 23. *An primum Sanctimonialium Cænobium nostri Ordinis fuerit Lucense in agro Mucellano?* ibi. *Arguitur pro Veteri sententia, ex quo totum D. Romualdi Institutum jam alibi ante ædificationem Camalduli obtineret*. 24.

I. VErùm, ut ex ipsis, quod ajunt, causæ visceribus opportuna proposito nostro argumenta depromere liceat, libet in exponendo Sanctissimi Patris Instituto paulò diutiùs immorari; ubi enim, quale fuerit in Ordinis sui fundatione Romualdi consilium, innotuerit, seseque in conspectum dederint media, quibus in scopum sibi præfixum collimaverit, faciliùs de re tota constabit, et causæ, quam exagitamus, merita apertiùs innotescent. Vel sub ipsum adolescen-

tiæ

tiæ suæ primordium ingentes ad solitudinis cultum stimulos Romualdo Divinus Amor addiderat; nam Damiano referente in ejus Vita cap. 1. *Si quando se ad studium venationis accingeret* (Romualdus) *ubicunque per Sylvas amænum locum reperire poterat, mox se ad Eremi desiderium ejus animus accendebat, dicens intra se: O quàm bene poterant Eremitæ in his nemorum recessibus habitare! quàm congruè possent hic ab omni sæcularis strepitus perturbatione quiescere! et ita mens ejus cælitus inspirata JAM DIVINABATUR IN AMORE QUOD IMPLETURUS ERAT POSTMODUM OPERE*; Postquàm autem Vir Sanctissimus in Monasterio Classensi Monasticen induit, *cùm in ejus animo* (inquit cap. 4. Damianus) *Perfectionis amor magis, ac magis in dies cresceret, nullamque mens ejus requiem inveniret*, exacto vix triennio, ad solitudinem B. Marini, de sui Abbatis, et Monachorum consensu, quantocyùs convolavit, ut dilectæ Rachelis amplexibus frueretur, et, ad quam tantoperè aspirabat, Eremi quietem, velut unicum suarum sollicitudinum portũ, obtineret, ibique eximijs Patientiæ, et Humilitatis exemplis sub rigida ejusdem Marini disciplina solitariæ Vitæ tyrocinium illustre posuit, atque ipsimet Magistro suo, non ædificationi dumtaxat, sed admirationi fuit, ut Damiani testatur Historia.

II. Quia tamen Divina Gratia non humilem dumtaxat solitarium, sed perfectum Eremitarum Ducem in Romualdo formabat, et egregium in Occidente solitariæ Vitæ Institutorem mundo proponere decreverat, altioribus Virum sanctissimum cogitationibus imbuit,

buit, quàm ut unius Marini disciplinæ perpetuò addictus subjaceret. Erat quidem Marinus, ut Petrus Damiani loco citato asseverat, *Vir simplicis animi, et sincerissimæ admodùm puritatis*, verùm *nullo magisterio Eremiticæ conversationis edoctus, sed ad hanc solummodò bonæ voluntatis impulsu fuerat incitatus*. At Romualdus, perfectam Eremiticæ Vitæ rationem inire cupiens, in Sanctorum Anachoretarum vitis, monitis, ac consuetudinibus legendis, atque imitationi tradendis assiduus, ut prævio accurato examine, propriaque experientia dignosceret, quid ex illis seligendum, quidve relinquendum, immutandumve Prudentia dictaret, eum brevi perfectionis gradum est assecutus, ut Marinus ipse Romualdo Cathedram cedere non erubuerit, quemadmodum supra ex Damiani cap. 6. innuimus, et junioris Alumni disciplinę se lubens, gaudensque devoverit, cui nuper ipse præfuerat.

III. Hoc verò præcipuè Vir sanctissimus, divino quodam afflatus lumine, sibi proposuit, in hoc suæ sollicitudinis partem omnem intendit, *ut Eremiticæ simul, ac Monasticæ disciplinæ perfectionem in se, et suis conjungeret, atque utriusque bona, sublatis utriusque incommodis, invicem copularet*. Unicum certè hunc scopum Romualdo fuisse propositum, quotquot ejus acta attigerunt fermè testantur, in primis verò B. Paulus Justinianus in Regula Eremitica cap. 1., Lucas Hispanus Historiæ Romualdinæ l. 1. cap. 11., et l. 5. cap. 6. Joannes de Castagnizza in Vita S. Romualdi cap. 4., Stephanus Demalevicius in vita S. Bogumili cap. 29., et alij passim; quod

quod nec ipsimet diffitentur adversæ nobis sententiæ Antesignani Fortunius, et Ractius, si eorum scripta discutiantur: nec desunt qui ab *Eremiticæ, et Cænobiticæ Vitæ nexu* significando communis Camaldulensiū Symboli insigne derivent, atque ab ipso Romualdo suis traditum posteris fuisse contendant, duplicis enim Columbæ eidem sacro Calici inhiantis consortium, utriusque Vitæ in mutuam gratiam redactæ, eidemque propriæ perfectionis studio communicantis mysterium aptissimè repræsentat; quamquàm alijs diversam Stemmatis illius originem placeat assignare.

IV. Et quidem divino planè consilio Vitæ utriusque conjunctionem molitus est Sanctus Pater, animo quippe advertens, post accuratam singularum discussionem, adhuc ancipites, et animi dubios pendere summos Asceticę Vitæ Magistros, utram alteri præferrent, atque huic illos, alios alteri palmam concedere, prout vel contemplationis quietem Solitudine, vel omnium virtutum exercitium Monasterio foveri considerarent, optimum factu duxit Vir Prudentissimus, si nova quadam, et in his occidentalibus partibus inaudita Anachoreseos forma (quam alij post Romualdum Patriarchę ex parte saltem sunt imitati) litem hanc ipse dirimeret, ut neque ad spiritualium deliciarum mannam in terra deserti fluentem anhelantibus cælestium voluptatum deesset Thalamus, nec in Virtutum palæstra exercendis animis, quo se ad humilitatis, patientiæ, obedientiæ lauream comparandam accingerent, cælestis militiæ Campus deficeret. *Solitarios* idcircò suos Discipu-

scipulos esse voluit, et ab omni sæcularium curarum strepitu secretos, ne ab audiendis verbis Domini ad cor eorum loquentis, exteriorum rerum frequentia distraherentur; sed non ita permisit esse *solos*, ut si vel humana fragilitate, vel inferni hostis insidijs victi conciderent, non haberent sublevantem: uno verbo, hoc exequi in suis Alumnis, et ad praxim ipsam deducere intendit, quod dudum Magnus Basilius in Oriente obtinuerat, qui *Ita Monachorum institutum temperavit, ut solitariæ, atque actuosæ vitæ utilitates præclarè simul coniungeret*, ut de ipso ad diem 14. Junij in Ecclesiasticis officijs legendum proponit Ecclesia.

V. Nimirum antiquis etiam Orientis Patribus persuasum erat, imperfectam quodammodò, et mancam esse Vitam Solitariã sine Cænobitica, aut Cænobiticam sine Solitaria disciplina, unde Cassianus Collat. 19 cap. 9. inquit: *Is verò non ex parte perfectus est, qui et in Eremo squallorem solitudinis, et in Cænobio infirmitates fratrum æquali magnanimitate sustentat*. Videatur Thomasinus in veteri, et nova Ecclesię disciplina de Beneficijs part. 1. l. 3. cap. 23. hanc rem illustrans, qui num. 4. ita concludit: *Ea denique Cassiani doctrinæ summa est, omnibus perfectionis æmulatoribus certandum esse, ut duplicis hujus generis virtutes, ac dotes omni studio sibi comparent, Cænobitarum, et Anachoretarum. In eam semitam ingressi sunt Macarius, Paphnutius, Moyses, et tot alij, qui contemplationem actione, actionem contemplatione pulcherrimè interpunxerunt: nunc immersi in delitias solitudinis, et jugis cum Deo colloquij, nunc inde emergentes, ut se totos charitati, et provehendæ pro-*

ximo-

ximorum saluti impenderent. Sed longè solidiùs, et clariùs id dudum probaverat Justinianus noster in Epistola proœmiali suæ Regulæ Vitæ Eremiticæ præfixa, ubi hæc habet: *Profectò quisquis has duas, de quibus loquimur, monasticæ vitæ institutiones diligentiùs considerare, earumque non originem tantùm, sed singula instituta accuratè perscrutari voluerit, clarissimè intelliget, eas tanta invicem affinitate, mutuaque complexione junctas esse, ut neque Cænobitica absque aliqua Eremiticæ institutionis participatione integra esse videatur, neque Eremitica sine aliquo Cænobiticæ vitæ adminiculo perfecta possit appellari. Et proculdubio quicunque earum alteram experiri cæperit, utramque utriusque egere auxilio cognoscet, communicareque utriusque vitæ sectatores in plurimis, præcipuisque institutionibus inveniet; ob idque non immeritò utrosque Monachos appellatos esse intelliget*. Unde nunquam satis commendari potest præclara Romualdi Institutio, qui Discipulorum suorum conversationis formam ita temperavit (quemadmodùm idem Auctor prosequitur cap. 1. Regulæ Eremiticæ) *Ut subiectæ socialisque vitæ commodis, et securitate, sine varijs Cænobij occupationibus, multiplicibusque distractionibus, potiantur, et solitudinis læta, fælicique admodùm tranquillitate, sine ullis solitariæ vitæ periculis, perfruantur....* Et infrà. *Quæ quidem Eremiticæ vitæ forma omni Cęnobitica perfectior esse institutione, et cætera omnia Eremitarum genera longo intervallo antecedere videtur, quoniam in ea nulla earum, quæ in Cęnobijs esse solent, variarum actionum occupatio, nulla sæcularium, vel hominum, vel negociorum frequens, et noxia mentis distractio relicta esse videtur: nulla quoque, sicut in primo Eremitarum genere*

(quod Gyrovagos, et Sarabaitas juxta hunc Auctorem complectitur) *esse conspicitur culpę, aut infamię suspicio; nullum, sicut in secundo genere* (in quo ponit eos, qui ex Monasterij probatione diuturna ad singularem militiā solitudinis provehuntur, de quibus S. P. Benedictus in prologo Regulæ loquitur) *est periculum, aut salutis discrimen invenitur: immò cùm et pura Cęnobialis conversatio, et omnis alia Eremiticę vitę Institutio, et commoda quædam, et incommoda habeat, videtur quòd, aut omnibus penitus, aut pluribus omninò cęterarum omnium institutionum incommodis amotis, ex his, quę in alijs omnibus Religiosę vitę institutionibus commoda, recta, secura, atque laudabilia sunt, tertium hoc Eremiticę Vitę genus* [Camaldulensibus à Romualdo relictum] *divino quodam temperamento institutum sit.*

VI. Quibus autem medijs ad hunc sibi præstitutum finem obtinendum usus sit Romualdus, ex ejus vita abundè colligitur. *Primò* siquidem constat, ipsas Monachorum, et Eremitarum habitationes ita conjunxisse, ut plerisque Monasterijs suam Eremum adnecteret, cuilibet fermè Solitudini suum Cænobium copularet: quo ipso effecit, ut et Eremitæ in ipsa sua sequestratione Abbatis imperio subditi viverent, nec fratrum consilio, et directione carerent, et Cænobitæ vicissim austeriori solitariorum exemplo ad æmulanda meliora charismata incitati, obviam haberent, ac præ oculis positam solitudinis quietem, cui anhelarent, et ad cujus secreta, reficiendi saltem spiritus gratia, identidem se transferrent, sicque non minùs Eremi Cænobitarum essent refugia, quàm Cænobia seminaria fierent Eremitarum,

tarum, Hieronymo Epist. ad Rusticum dicente: *De ludo Monasteriorum hujusmodi volumus egredi milites, quos Eremi rudimenta dura non terreant*, Et S. P. Benedicto in cap. 1. Regulæ monente, hos verè Anachoretas, sive Eremitas appellandos, *qui non conversionis fervore novitio, sed Monasterij probatione diuturna, didicerunt contra Diabolum, multorum solatio iam docti, pugnare, et benè instructi fraterna ex acie ad singularem pugnam Eremi, securi jam sine consolatione alterius, sola manu, vel brachio contra vitia carnis, vel cogitationum, Deo auxiliante, sufficiunt pugnare*; Quapropter Prudentissimus Pater suis Eremitis domos probationis in adiunctis, aut vicinis Cænobijs providere solitus fuit, adeòut, cùm nimis referta essent habitatoribus sua Monasteria, quàm ut recèns conversis Viris admittendis sufficerent, mallet ipsos alienis Cænobijs initiandos consignare, quàm ex abrupto in Eremitarum consortium transferre; testatur id Stephanus Demalevicius, Vitæ S. Bogumili cap. 29. dicens: *Non nisi in Regula S. Patris* [Benedicti] *benè tyrones exercitatos ad solitam veteranorum militum* [putà Eremitarum] *vitam, in qua culmen perfectionis situm est, admittebat* (Romualdus) *ut etiam duos illos primos instituti sui sectatores* (Urseolum, et Gradenicum) *non priùs Eremiticæ Vitæ voluerit esse consortes, quàm professionem in Cænobio S. Benedicti fecissent: ut mirari lectorem minimè oporteat, cur S. Adalbertum, tunc Episcopum Pragensem, post Archiepiscopum Gnesnensem, et Gloriosum in Prussia Martyrem, ad Ordinem S. Benedicti Romam, sub disciplinam Leonis Abbatis Monasterij Sanctorum Bonifacij, et Alexij destinaverit, itemque Casimirum*

 Regis

Regis Miecislai filium, Boleslai primi Christiani Polonorum Regis nepotem Cluniacum relegaverit, nolebat enim alios ad vitam solitariam admittere, nisi sanctæ conversationis studio, juxta Regulam S. Benedicti, perpolitos. Neque dubium est, hac etiam in re Veteres Orientis Patres Romualdum imitari voluisse, quos pariter Vitæ Eremiticæ, ac Cænobiticæ invicem copulandæ gratia solitarias cellas adjunxisse Cænobijs tradit Thomasinus loco, quem superiori paragrapho citavimus, num. 5. *Eo utique consilio*, inquit, *Lauras, et Monasteria eodem loco excitavere, ut perfectioribus quibusque cederent Lauræ,quæ cellulæ erant aliæ ab alijs sejunctæ, juniores autem in Monasterijs instituerentur, ut in omnium gymnasijs virtutum, immoderatas animi frangere, et elidere cupiditates: denique ut Anachoretæ ipsi alternatim in Monasteria reduces possent illum assequi perfectionis apicem, qui ex utriusque instituti copula exurgit*.

VII. Hanc porrò Cænobiorum, et Solitudinum coniunctionem, nec prima, nec sola vidit Etruria; etenim, ut demus id accuratè Romualdum exequi voluisse, ædificato apud Sacram Camaldulensem Eremum Fontisboni Monasterio, tum ad hospites suscipiendos, tum ad confluentes pænitentiæ causa conversos homines Monasticis priùs institutis initiandos, quàm Eremiticæ disciplinæ rigorem amplecti finerentur, ut ab ipsa Rodulphi ætate per quinque saltem sæcula observatum fuisse Lucas Hispanus Hist. Romuald. l. 1. cap. 10. testatur; Prior nihilominus Gallia in Aquitanicæ Eremi prope S. Michaelis Cænobium fundatione, Prior Æmilia, constructo, prope Eremum Perei, S. Adal-

berti

berti Monasterio, Prior Umbria viderat apud Vallem de Castro, et alibi, ut idem Lucas Hispanus refert loco cit. cap. 5. his verbis: *Ubicunque loci opportunitas se offerebat, non longè à Monasterio Eremus quoque condebatur, unde sępius in ejus* [Romualdi] *historia sub ejusdem nomine loci, nunc Monasterij, nunc Eremi fit mentio, ut in Sitria, Pereo, Bifurco, Parentio, et Valle de Castro*. Et fusiùs cap. 11. dicens. *Et si ab initio Beatissimus Pater Romualdus ad antiquam SS. Patrum Anachoretarum religionem suscitandam contenderet, nequis tamen Vitę austeritate à Dei servitio excluderetur, sępiùs in eodem loco et Monasterium, et separatas solitariorum cellas ędificare consuevit. Quo prudentissimo consilio robustos corpore, et animo ferventes in solitudine, imbecilles verò, ac debiles in claustrali regularique observantia, sub Benedicti Sanctissimi Regula retineret; unde factum est, ut moriens multa relinqueret* [prȩter Eremos] *Monachorum Cęnobia. Quapropter apud Petrum Damianum, qui omnia diligenter adnotavit, plerumque idem locus, modò Eremus, modò Monasterium appellatur: porrò sic intelligendum illud, quod idem Auctor trigesimo capite scribit, constructo scilicet in Pereo Monasterio, prȩcepisse Romualdum Abbati à se constituto, quatenus in Eremum secedens, per totam hebdomadam in cella consisteret, Dominicis autem diebus ad Monasterium rediens Monachos visitaret: et nihilominus vigesimosexto capite de eadem Eremo tractans, nulla de Monasterio agitur mentio; eodem modo factum fuisse in Sitria, Vallecastrensi, Parentio, et alijs locis multis, manifestum est.*

VIIJ. Eadem verò ratione, quam laudatus Lucas hìc tangit, clarissimè conficitur, etiam apud Catriam, et

et Claustrum, et Solitudinem Avellanitas habuisse, quippe idem locus, nunc Eremi, nunc Monasterij appellationem apud Petrum Damianum varijs in locis sortitur, perinde ac de Sitria, alijsque adiacentibus solitudinibus idem obtinet; sed et Montis Amiati Cænobium Henrici Imperatoris dono vix adeptum fuisse Romualdum, ac se ad Eremum illi adiungendam (quę *ad Vivum* est appellata) accinxisse liquet, ex Vitæ cap. 67. Idemque institutum alia loca ex Romualdi vel institutione, vel imitatione æmulata fuisse, ejus ætatis monumenta declarant; Sanè apud celebre Pomposianum Cænobium Eremum viguisse colligo ex Epistola Henrici Clerici ad Stephanum, relata in Diario Italico Eruditissimi Viri D. Bernardi de Montfaucon, ubi postquàm retulit, sub Ven. Hieronymo Abbate ingentem librorum vim undique collectam, et descriptam, ad Bibliothecam Cęnobio illi comparandam, quę omnium Italię instructissima, ac refertissima foret, *Cui operi*, verba Henrici sunt, *ex Abbatis jussu Bonus nomine, et exemplo Monachus ex Eremita pręerat, omnium dogmate artium peritus*. Sic ad finem concludit: *Hoc autem, quod de vita Sancti Viri Hieronymi, deque fratrum numero, et de EREMI amęnitate, et totius loci ædificijs quæris, in libello, quem propriè ea de re scripsi, invenies: actum verò hoc in libro Pontificum, Anno ab Incarnatione* 1093. Hęc ille.

IX. Diximus porrò sub initium numeri 7. *Ut demus id accuratè Romualdum in Etruria exequi voluisse, ædificato apud sacrã Camaldulensem Eremũ Fontisboni Monasterio, &c.*

Nam

Nam nonnullis videbitur, Fontisboni domum ab Romualdo cum tribus Conversis, atque uno Monacho, ordinatam fuisse, *velut Hospitium* dumtaxat ad peregrinos recipiendos, ut ab omni strepitu remota Camaldulensis Eremus conservaretur, et sic ad ipsa B. Rodulphi tempora perdurasse, qui primus Monasticę observantię formam illuc introduxit, et in Tyrocinium Eremitarum evexit, ut ibi priùs probarentur, antequàm ad Eremum aspirarent, quam tunc temporis nonnulli jam cęperant, non levi sui profectus discrimine, post conversionem immediatè conscendere; ait enim Rodulphus in Constitutionibus anni 1085. *Nonnulli sęculares homines similiter, post tergum mundo projecto, ad hanc Eremum, velut ad tutissimum portum, confugierunt, et abrenunciantes proprijs voluntatibus, Monasticum habitum acceperunt, et ut dici solet, priùs ad cacumen volantes, quàm arboris radicem quęrentes, idcircò quidam ex his citò ad ima repedabant, et omninò deficiebant cum męrore, et tristitia. Quamobrem in unum convenimus, et multis inter nos ventilatis sermonibus, tandem quoddam consilium, quod ad hanc conversationem convenientibus fratribus profuturum esse prævidimus, reperimus: idest ut in suprascripto hospitio, qui dicitur Fons bonus, regularem ordinem, et districtionem, ut B. Benedictus præcipit, à fratribus ex istis instrumentis doctis, optimè tenere faceremus, ut hi, qui de sęculo confugissent ad nos, illuc vita, et ordine, atque regularibus disciplinis instructi à Magistris fuissent, jejuniis ab eis, et cęteris omnibus observatis, sicut mos ibi est, plusquàm in Monasteriis, et sic instructi postea ad prædictam Eremum cum licentia Prioris venirent, et Eremi vitam facerent, &c.*

X. Id-

X. Idque à Rodulphi tempore ad Delphinum usque observatum fuisse constat, namque hic lib. 3. epistolarum suarum, ep. 15. Joannem Majorem Eremi sic alloquitur. *Dixi tibi aliàs, et nunc iterum dico: petunt hodie multi, idque ferè quotidie, in Eremum recipi, qui ex Eremi constitutionibus admitti probibentur, Sacerdotes laici, nullis etiam sacris initiati, et juniores ætate; petunt autem importunè, quorum unus hic est, qui has ad te litteras deferet, vix enim attigisse illum secundum, ac vigesimum annum puto, et sæcularis est. Hortatus sum adolescentem bonæ, ut videtur, indolis, et pro ętate satis peritum, ne altiora se intempestivius quęreret, neque à me peteret quod præstare non possem, eligeret potius alterum è nostris, quem maluisset, Camaldulum, aut aliud nostri Ordinis Monasterium, ut in Cęnobiali institutione per triennium legitimè probatus, ad arctiorem Eremiticæ severitatis semitam deinceps migraret. Persuaderi minimè potuit, trahi se in solitudinem incredibili desiderio affirmans. Tandem à me impetravit, ut saltem per me sibi liceret Eremum visitare, quod etiam me non permittente in sua potestate situm erat. Alterum è duobus, hoc ipsius ad Eremum accessu, futurum arbitror, ut viso diligentiùs loco horroris, et vastæ solitudinis, aut pavefactus, et territus sese inde proripiat, aut apud Camaldulum, triennio in humilitate, et submissione probandus, eligat mansionem; cujus quidem rei Subpriorem nostrum* [is erat Gabriel, cui præcedenti Epistola Novitiorum curam demandaverat) *poteris admonere, aut hunc ipsum ad eum dirigere, ut probet spiritum, an ex Deo sit. Vale cum omni familia die* 1. *Januarij MCCCCLXXXXII.*

XI. Et quamvis quid consilij hac de re Delphinus cæpe-

cæperit, ex ejus scriptis minimè liqueat, constat tamen, Bernardum Sacerdotem Florentinum paulò post, ejus jussu, in Eremũ admissum, Eremitarum sententia priùs explorata; nam ep. 16. ejusdem libri ipsimet Joanni sic scribit. *Aliud accipe, quod requisitus ab Ubertino ad te scribo: Sacerdos quidam Florentinus, Bernardus nomine, qui æstate proximè præterita Eremum adijt, unà cum claudo alio Sacerdote, summa contentione, incredibilique desiderio petit recipi apud vos, neque hoc solùm, verùm etiam admissus in Eremum continuò recludi optat; ajunt hominem tanta victus parcitate, et abstinentia, &c.* ac post relata ejus sanctimoniæ complura indicia, sic prosequitur: *Quid in hac re sentias tu, quid Eremitæ cæteri, scire cupio, reiiciendusne sit tanti nominis Presbiter, an admittendus, ea præsertim conditione, quam petit, ut recludatur continuò. Periculosam non inficior esse talem solitudinem, &c.* et infrà: *Examinabitis invicem diligentiùs quæ scripsi, et fusa per dies aliquot oratione ad Deum, de vestra sententia rescribetis &c. Florentiæ 17. Januarii MCCCCLXXXXII.* Et post decem dies, ne expectatis quidem Eremitarum votis, Bernardum propria authoritate in Eremo recipiendum decrevit, Epistola 20. Joannis maioris responsum præveniens, ubi ait: *Antequàm rescripseris mihi de tua, et Eremitarum sententia super admittendo in Eremum Sacerdote Bernardo Florentino, adijt me ipse cum Ubertino suo. Placuit mihi hominis modestia, quantùmque elicere ex mutuo colloquio potui, duci illum spiritu, qui ex Deo sit, nequaquam dubito. Totum sese dedidit mihi paratum ad omnia, quæ sibi fuerint imperata; De reclusione, se id petiisse, ad quod gestiret animus, face-*

rem tamen ipse quod melius judicassem, &c. et infrà. *Quamobrem differendum minimè arbitratus sum, quin ei morem gererem &c. Trades ei habitum 4. nonas Februarii, in die scilicet Purificationis B. Mariæ &c. Datum 27. Januarii MCCCCLXXXXII.*

XII. Nec tamen apertum semel huic sęculari Presbitero Eremi aditum omnibus promiscuè patuisse constat, sed adhuc in Fontebono conversionis Eremiticę tyrocinium perdurasse ex alijs Delphini Epistolis patet, adeòut anno Demùm 1510. mos ille penitus antiquatus sit, admisso in Eremum Paulo Justiniano, et mox Petro Quirino, atque alijs deinceps passim ex sęculo illuc convolantibus, qualibet Cęnobiticę probationis ratione omninò posthabita; Qua de re juvat Eruditissimum, atque Eloquentissimum Virum Petrum Abbatem Cannetum audire in quadam Epistola die 18. Decembris 1697. ex S. Severi Perusię, cui Monasterio tum pręerat, ad me Florentię degentem, et in Angelorum Cęnobio S. Th. Lectoris munere perfungentem, data, ubi, post multa huc non pertinentia, sic habet: *à B. Rodulphi ad Delphini usque tempora, lata à Rodulpho ipso lege, tyrocinium in Eremo neque habebatur, neque haberi poterat, at juxta Benedictina Statuta in Eremum iis tantùm ascendere licebat, qui morum suorum, suæque constantiæ periculum, aut in Fontisboni Cænobio, aut in aliis etiam, tum Camaldulensium, tum aliarum quarumcunque Religionum claustris fecissent. Luce meridiana clarius est, primos, qui probati sunt per tyrocinii annuam exercitationem, fuisse Paulum Justinianum, et Petrum Quirinum, qua de re Romanum Pontificem*

ficem consuluit Delphinus, et potestatem ad rem hanc novam inducendam obtinuit (ut nimirum semper deinceps id usu continuo fieri citra ullum scrupulum posset, quod ipse Delphinus suomet arbitratu aliquando, sed rariùs, nec absque magna necessitate, exequendum ad eam diem indulserat: sic enim hanc disertissimi Præsulis sententiam interpretari me cogunt Delphini ipsius Epistolæ supra relatæ) Hinc verò dirimendi socialis, ac nativi Monachorum, et Eremitarum fæderis occasionem natam fuisse, officijs Rachelis, et Liæ, Mariæ, ac Marthæ commixtis invicem, ac perturbatis, idem Petrus deplorat, quæ hoc lòco referre non vacat.

XIII. Scio, doctrinę huic opponi posse B. P. Romualdi exemplum, qui in Vita cap. 26. cum Tammo, Bonifacio, alijsque ex Imperatoris aula conversis ad Monasterium quidem Cassinense divertisse legitur, ubi gravi detétus infirmitate moram aliquam trahere coactus est, verùm ubi convaluit, cum ijsdem ad Pereum, ubi dudum habitaverat, rediit, *ibique*, ait Damianus, *his, et alijs multis fratribus aggregatis, et per cellas singulas constitutis, tanto fervore Eremiticæ conversationis rigorem et in se, et in aliis tenuit, ut illorum vita omnibus, ad quos fama eorundem pervenire poterat, mirabilis haberetur*; At excipi potest, aut sufficienti tempore Tyrones illos in Cassinési Monasterio jam probatos fuisse (nec enim erat, cur Romualdus Ravennam rediturus Cassinum peteret, nisi ut illos Novitios, ut olim Olibanum Comitem, monasticis priùs institutis erudiendos curaret) aut in SS. Alexij, et Bonifacij Cænobio Romano [quod

non pauci de Bonifacio, Tammo, Joanne, ac Benedicto opinantur] anteà receptos, ibique rudimentis Benedictinæ Regulæ imbutos [præsertim cùm de Bonifacio loquens Damianus cap. 27. dicat: *Deinde quoque jam Monachus factus*] aliosque fratres similiter ex aliis Monasteriis potiùs aggregatos, quàm è sæculo recens conversos.

XIV. Potiùs ex Eremi Camaldulensis vetusta consuetudine, ab ipsis Romualdi temporibus ad Rodulphi ęvum usque per 40. saltem annos observata, et adhucdum vigente, probari posset, conversos ex sęculari habitu statim in Eremum admitti potuisse, Pauli Justiniani testimonio suffragante, qui B. Petri Damiani authoritate hoc ipsum comprobat, ait enim Justinianus in Regula vitę Eremiticę cap. 47. *Suscipi in Eremo ad Eremiticam conversationem possunt ex sæculo venientes, sive sæculares omninò, et Laici, sive Sacerdotes fuerint, et non minùs Religiosi omnes cujuscunque Ordinis, etiam Mendicantes, et Carthusienses. De sæcularibus enim antiquissima Eremi à B. Rodulpho edita monumenta, in quibus mores Eremi describit, hæc inter cætera continent. Multi sæculares homines nostris temporibus, post tergum mundo projecto, ad hanc Eremum, velut ad tutissimum portum, confugerunt. Unde satis constat, antiquis illis temporibus sæculares in Eremo fuisse receptos. Sed et gravis Auctor Petrus Damianus in ea, quam eloquenter scripsit, Eremitarum regula, Sæculares potiùs, quàm Cænobitas in Eremo recipiendos admonet, hujusque sententiæ rationes nonnullas adduxit valdè efficaces. Quod verò in recentibus Constitutionibus Gherardi Prioris dictum*

est

eſt, videlicet non ſuſcipiendos eſſe in Eremo, niſi eos, qui per triennium in Camaldulenſis Ordinis Cænobiis fuerint converſati, ſolùm ad Camaldulenſis Ordinis Monachos referebatur; Sic enim habent: Monachi (Camaldulenſis Ordinis intellige, ſequentia enim hoc indicant) volentes morari in Eremo, ibi nullo modo commorentur, niſi ad minùs ſteterint per triennium in noſtri Ordinis conventu; Hæc autem dicta ſunt ad tollendam omnem [ſiqua eſſet unquam] ambiguitatem, quæ rationabiliter eſſe non debet, ut antiquiſſima conſuetudo, quæ uſque ad hæc tempora perduravit, in futurum obſervetur, atque in Eremo Sæculares, ſive Sacerdotes, ſive penitus Laici, ſuſcipi poſſe intelligantur.

XV. Sed reſponderi poſſet, dubiam videri conſuetudinis hujus vetuſtatem, ex quo B. Rodulphus verbis à Juſtiniano compendiosè exhibitis, integrè verò per nos relatis ſupra num. 9. dicat *nonnullos ſeculares homines*, et quidem ſuo dumtaxat tempore (*noſtris*, inquit, *temporibus*) ad Eremiticam diſciplinam convolaſſe, cùm anteà retuliſſet quidem *multos* fama ſanctitatis quinque Diſcipulorum ab Romualdo in ſacra Eremo poſitorũ eò confluxiſſe, et eorum quoſdam *Monachale indumentum à Petro Dagnino Priore accepiſſe, non ſolùm de infimis, verùm etiam de nobilibus viris*, Sed an in Eremo, an in Fontebono initiati fuerint, aut in alio aliquo Congregationis Monaſterio, liquidò non determinat; undè ſuſpicari licet, tantùm prope B. Rodulphi tempora, adeòque multis poſt Romualdi obitum luſtris, recèns à ſæculari converſatione abſtractos in Eremum admitti cæpiſſe, ob receptam præſertim in ſacra Eremo Petri

Da-

Damiani Regulam (ut ex eodem Rodulpho demonstramus in Dissertatione IV.) in cujus cap 29. quod ipse Justinianus loco citato laudat, hæc animadversio occurrit: *Si quando de sæculari habitu quis ad Eremum converti voluerit, noli juxta priorum normam, rudimenta Monasterii suadere, sed si devotio vera, ac sincera patuerit, in Eremo quam flagitat, conversationis aditum præbe; eo quippe, ut lugens loquar, pleraque devoluta sunt Monasteria, ut vitiosiores reperiantur ab eis egressi, quàm ij, qui nuper sunt de mundani naufragij fluctibus eruti*. Tantæ siquidem authoritatis decreto potuit mos ille invalescere, sæculares homines in Eremum, absque Monasticis rudimentis, admittendi, licèt contra *priorum normam*, quam ipse fatebatur Damianus suæ sententiæ contrariam; Quare an ab ipsa Romualdi ætate hoc usu receptum fuerit, an à Damiano dumtaxat usque ad Rodulphum per quinque, vel sex ad summùm lustra fuerit observatum, in ancipiti remanet, nec allata à Justiniano Rodulphi authoritas aliud suadere videtur, quàm inchoatam suo tempore, et non antea, hujusmodi consuetudinem, ab ipsomet tamen Rodulpho (quod Justinianus hìc dissimulat) statim abrogatam, cùm experientia docuisset, plurimos ad solitariæ vitæ apicem convolantes ante jacta Cœnobiticæ vitæ solida fundamenta, regredi coactos, et ad ima descendere, cui malo ut Vir prudentissimus occurreret, omnes ad Eremiticam vitam aspirantes in Monasterio probari voluit, et ne Petri Damiani exceptioni locus relinqueretur, *Regularem ordinem, et districtionē* apud Fontem

bo-

bonum restituit, rigidamque S. Benedicti regulæ observantiam *plusquam in Monasteriis* (in quibus illam deferbuisse Damianus conquerebatur) perfectissimè idcircò instaurandam decrevit; nec video dubitari posse, usque ad Delphini ætatem id religiosissimè observatū fuisse, quidquid in Gherardi Constitutionum interpretatione Justinianus desudet, ne suæ sententiæ opponi videantur, cùm res ipsa clamet, neque verosimile sit Gherardum triennij Monastici probationem à Camaldulensibus Monachis exigere voluisse, si statim sæcularibus Eremi aditum aperiri permisisset, illos enim pejoris, quàm isti sint, conditionis fecisset. Quamquàm hæc obiter dicta velim, ut quid facti dumtaxat, non ut quid juris eluceat, quippe in hac digressione historici partes agere me profiteor, prætensæ consuetudinis per tot sæcula continuatæ, qualem Justinianus supposuit, quæque propositæ doctrinæ aliqua ex parte adversabatur, fidem extenuare contentus, ejus rationem non attigi, neque quid præstet, aut conveniat disquirere volui; fortasse autem nunc temporis statui præsens disciplina magis, quàm antiqua congruit, quando ipsa Eremitica vita adeò temperata est, ut Cænobiticæ probationis commodum in se ipsa sufficienter imbibat, nec ulli conditioni tam intolerabilis hodie videri queat, ut ejus asperitati paulatim assuescere, ac per Cænobiticæ conversationis gradum illuc demùm ascendere necessariò debeant solitariæ disciplinæ candidati. Nunc è diverticulo in viam.

XVI. *Secundò* itaque, ut in eundem finem, quem supra

supra descripsimus, Cænobiticæ, et Eremiticæ vitæ copulandæ Romualdus aptiùs collimaret, in ipsamet Solitudinum suarum dispositione talem formam elegit, quæ longè arctiùs coniunctam cum Cænobitica conversatione Eremiticam sequestrationem referret; Nam modico spatio ab invicem sejunctas cellas, sive domũculas, cum interpositis hortulis, in una, eademque Eremi area collocandas jussit, ut simul et Cænobiticam Eremum, et Eremiticum Cænobium constituerent, ubi singuli suam solitudinem invenirent, in commune tamen Oratorium ad Divina officia, coniunctis non minùs animis, quàm vocibus, peragenda noctu, diuque confluerent, ab omni aliorum consortio ceterà segregati; Itaque rectè observavit Lucas Eremita historiæ Romualdinæ lib. 5. cap. 6., quòd *Eremus tota illis claustrum est, cujus sepem, vel fossas, quibus circumdata existit, sine licentia Superioris impunè egredi non licet, totusque Eremi ambitus est solitudo, intra quam liberum est per vias, nemora, et silvas, horis, diebusque statutis obambulare*. Quam quidem solitudinum formam ab Eremitis nostris ad hanc diem observatam videre licet, tum in Sacra Camaldulensi Eremo Etruriæ, quæ omnium quodammodò exemplar est, tum in Coronensi, alijsque passim per Italiam, Galliam, Poloniam, Germaniam, et Hũgariam sparsis.

XVII. At etiam in alijs à S. P. Romualdo constructis Solitariorum habitaculis formam eandem fuisse prescriptam ante Camalduli ædificationem, haud obscurè innuunt varij Damiani textus, quos longum esset expen-

expendere, ut cùm cap. 26. de Pereo dicitur: *Fratribus per cellas singulas constitutis, tanto fervore Eremiticæ conversationis rigorem et in se, et in aliis tenuit, ut illorum vita omnibus, ad quos fama eorundem pervenire poterat, mirabilis haberetur*. Nec disparem fuisse cellarum dispositionem in Casimiritana Eremo, quam apud Polonos excitarunt SS. Joannes, et Benedictus Divi Romualdi Discipuli, et in qua cum SS. Matthęo, Isaac, Christino, et Barnaba religiosam Vitam duxere, colligitur ex ipsorum Martyrij historia apud Martinum Baronium in Vitis Sanctorum quinque Fratrum Polonorum pag. 11. narrantem, nefarios Sanctorum Eremitarum trucidatores *Sacellum, ac sex Casas* incendere conatos; Sed et Eremus ad Vivum propè Montis Amiati Cęnobium à D. Romualdo constructa *Cellis angustissimis distincta* fuisse à Fortunio Histor. Camald. part. 2. l. 1. cap. 20. narratur, et ipsi Camaldulensi Eremo (à qua tamen per illam ætatem prorsus independens fuerat) ita per omnia similis fuisse describitur, ut altera ejus imago videretur: *Memoratu*, inquit, *dignum est, qualiter nullus major parallelus ex omnibus locis à S. Romualdo erectis ullibi fieri potest, quàm inter hanc ad Vivum, et sacram Camalduli Eremum*. Expressior tamen erat Camaldulensis Eremi imago in Eremo *Aquæbellæ*, seu *Vallisumbrosę* per Romualdum constructæ, et per S. Joannem Gualbertum illustratę, ex Didaco Francho Abbate Vallumbrosano in ejus vita lib. 5. qui veterem ejus formam ære incisam affert pag. 101. ubi disiunctarum Cellularum congeries, Camaldulensis Eremi faciem planè re-

ferens [nisi quod illa rotundo, hęc quadrato propemodum ambitu comprehenditur] circa suum Oratorium exstructa exprimitur, ut vel ex hoc loco videas, prænobilem hunc Monastici Arboris ramum radices suas Romualdo debere.

XVIII. Neque enim (ut obiter innuam) Primus apud Vallem Umbrosam Joannes Gualbertus Religiosum secessum instituit (et si primus majori frequentia celebrem reddiderit, deinde ad Cænobiticam vitam, cujus amantissimus erat, cum bona Romualdi venia transtulerit, retenta nihilominùs ad hanc diem contigua Cellarum Eremo, complurium sanctissimorum Anachoretarum solitudine illustri) sed Romualdus, ut constat primò, quia *Vallisumbrosa* proculdubiò eadem est, quæ *Aquabella*, cujus meminit Damianus in vita S. Romualdi cap. 46. ubi narrat S. Patrem, dũ eo loci Eremum conderet, à gravi dentium dolore Presbiterum liberasse. Testatur utriusque loci convenientiam Ughellus Italiæ Sacræ tom. 2. ubi de Episcopo Fesulano Jacobo inquit: *E' vivis excessit Jacobus, cujus fati memoria ad posteros pervenit in nobili donationis monumento, quod Itta D. Hilari Abbatissa fecit Joanni Gualberto Vallumbrosanæ familiæ conditori de loco AQUÆBELLÆ, vulgò VALLISUMBROSÆ, Fesulanæ Diœcesis*. Verba verò Ittę Abbatissæ hęc sunt apud Franchum in Vita S. Joannis Gualberti lib. 5. et apud Ascanium Tamburinum de Jure Abbatum tom. 2. Disp. 24. qu. 5. num. 20. *Quosdam Viros in Eremo, quæ VALLISUMBROSA vocatur, suscepimus in loco, qui dicitur AQUA BELLA.*

BELLA. Actum anno 1039. indictione 7. Loci etymologiam indicat Xantes Perusinus, dum Cellas Eremitarum ibi degentium, cùm Joannes Gualbertus illò se contulit, ita describit: *Tuguriola, quæ Paulus, et Gunthelinus habuere, duo erant, quorum alterum ab altero parùm distabat, inter quæ commodè scaturiunt fontes, qui loco nomen indidere AQUAMBELLAM.* Undè secundò idem assumptum patet, quia Joannes Gualbertus à S. P. Romualdo dimissus, Eremum jam extructam reperit, atque *in ea susceptus est*, ut innuunt verba Ittæ Abbatissæ nuper laudata, ibique duos Solitarios, locum ab ipso Romualdo, ut cap. 46. Vitæ dicitur, constructum, incolentes invenit, qui utique (ut dudum observavit Eruditissimus Præsul D. Germanus Botta, Vir integritate, et doctrina spectatissimus, qui supremi Visitatoratus officium, quod invitus acceperat, nuper lubens deposuit, privatæ vitæ quiete optimam senectutem coronaturus) non alij fuerint, quàm Discipuli à S. Romualdo in Sancta conversatione ibi relicti, eorumve successores. Nec refert, quòd Andreas Januensis vitæ S. Joannis Gualberti cap. 11. post quadringentos annos nos doceat, illos Eremicolas Guarini Abbatis Septimensis Discipulos fuisse, ejusque auxilijs in solitudine alitos; nec enim constat, an non et ipse Guarinus è Romualdi Discipulis adlectus esset, cujus nominis plures habuisse liquet; deinde gratis effingitur, eũdem habuisse Magistrum, quem Sustentatorem habebant, aut adhucdum ejus Abbatis imperio paruisse, cujus subsidijs fovebantur; postremò Eremiticam vitam,

tam, cujus unicus, in Italia prçsertim, Restitutor, Restaurator, ac Magister perfectissimus erat tùm Romualdus, atque in ipsa Eremo *Aquębellæ*, quam paulò ante idem Vir Sanctissimus construxerat, exercebant, neque adeò fingi potest à disciplina Romualdi alienos fuisse, etiamsi ex Guarini Monasterio illuc ad Romualdum se recepissent, vitæ solitarię desiderio succensi: Verùm hæc extra chorum: ad rem ipsam iterum redeamus.

XIX. *Tertiò*, nequid prorsus instituto suo deesset bonorum ad Eremiticam, et Cænobiticam vitam spectantium, quemadmodùm de Monachis Orientis Gregorius Nazianzenus orat. 21. in laudem Basilii refert, quòd *Alij vitam prorsus solitariam, et ab hominum societate remotam agunt, sui ipsius tantùm, et Dei colloquio fruentes, atque hanc dumtaxat terræ partem pro mundo habentes, quam in solitudine cognitam habent; alij autem charitatis legem per communionem, et societatem colentes, solitarij simul, et Cænobitæ sunt:* ita Romualdus nonnullos ex suis Discipulis ad perfectissimum Anachoreseos gradum aspirare voluit, nonnullos verò sola Monasticæ formæ perfectione contentos esse permisit, ut illis nullam socialis vita quietis perturbationem afferret, his nullum solitaria tædium, atque periculum conflaret. Puros igitur Eremitas, et puros Monachos complecti non dubitavit Pater Sanctissimus, nequa conditio, aut complexio tam latè patenti instituto repelleretur, sed debiles æquè, ac fortes, et robustissimos comprehendere posset, *Ut putaretur*, inquit de ipso cap. 37. vitæ Damianus, *totum*

Mun-

Mundum in Eremum velle convertere, et Monachicho Ordini omnem populi multitudinem sociare.

XX. Primos, quos dixi perfectissimæ Anachoreseos sectatores ab Romualdo constitutos, nemini dubium esse puto, intelligendos illos, quos nostri *Reclusos* appellant, qui videlicet, post diuturnam in Eremitarum consortio probationem, ad altioris contemplationis, arctiorisque cum Deo unionis perfectionem aspirantes, accepta Majoris venia, voluntario suæ cellæ carceri, vel ad certum tempus, vel ad mortem usque mancipantur, qui tamen licèt in communem chorum ad peragenda cum alijs divina Officia non conveniant, privatum nihilominùs Oratorium suæ solitudini adnexum, statim ac signum audierint, ijsdem horis ingressi, eadem pausatione, ijsdem inclinationibus, ac pari religione, sui officij pensum absolvunt, privatim celebrant, reficiuntur, orant, psallunt, manuumque operibus in hortulo suo exercentur, sed maximam diei partem dulcissimis contemplationibus impendentes, ab omnium conspectu, et colloquio (nisi Prælati sui pręcepto aliud exigente) semper semoti, verè dicere possunt: *nostra autem Conversatio in Cælis est*; tantò perfectiùs, quàm prisci Ægypti, et Syriæ solitudinum cultores, quantò ab omni instituendæ, ac moderandæ vitæ sollicitudine, omnique proprii corporis, ac rerum temporalium cura magis abstracti, et sub Prælati potestate, atque Eremiticarum Constitutionum jugo viventes, ad obedientię normam singulos actus suos immediatiùs exigere possunt, quibus commodis prisci antę

Ro-

Romualdum Anachoretæ fermè destituebantur. Audiatur in hoc argumento Paulus Justinianus in Regula Vitæ Eremiticę cap. 51 *Quamvis communis Camaldulensium Eremitarum conversatio ita se habere videatur, &c. .... Non satis tamen Beatissimo Viro Eremiticę Vitæ Institutori Romualdo visum est, imò Spiritui Sancto, qui in eodem Viro perfectam Eremiticæ vitæ formam tradebat, non satis fuit, nisi perfectiorem aliam vivendi rationem ostenderet, in qua et Cænobialis, et Solitariæ Vitæ incommodis, ac periculis plenius amotis, utriusque conversationis commoda, ac bona omnia perfectiùs copularet &c.* et infrà: *Beatissimus autem Vir Romualdus in his Occidentalibus partibus, Spiritu utique Sancto illustrante, et communem adinvenit Camaldulensium Eremitarum Institutionem, in qua, ut dictum est, et Cænobialis vitæ, et Solitarię conversationis commoda, quæ antiquis temporibus simul haberi non poterant, mirabiliter sunt conjuncta, et longè perfectiorem, ac sublimem Religiosè, et Eremiticè vivendi formam instituit, nam admirabilissimam excogitavit RECLUSIONIS institutionem, in qua perfectiori valdè modo et Cænobialis conversationis incommoda, et penitus Solitariæ vitæ pericula declinantur, nec non utriusque institutionis commoda plenissimè inveniuntur.*

XXI. Jam verò et hanc mirabilem institutionem, quæ totius Romualdinę disciplinæ apex quodammodò, et complementum jure, meritòque vocari potest, non Camalduli primùm excogitatam à Viro Sanctissimo fuisse, liquet ejus gesta percurrenti; nam et in Origario ipse mansit inclusus, ex Vita cap. 20., et bienniò apud Parentium in cella à Monasterio dissita ean-

eandem Reclusionis disciplinam servavit, cap. 31. et Discipulos apud Pereum Inclusos rexit cap. 26., et Joannes ejus Discipulus propè Cassinum Reclusionis legi se subdidit cap. 15. et Venerius à Romualdo monitus est, ut cum obedientiæ condimento solitariam Reclusorum vitam in Tiburtinis Montibus continuaret, ut alia omittam exempla cuivis notissima. Post ædificatã verò Camaldulensem Eremum, ubi aliquandiu mansit Romualdus inclusus, ut ex fagi miraculo in cap. 47. liquidò constat, alijs etiam in locis ab ipsa Camaldulensi Eremo prorsus sejunctis, ac penitus independentibus, ejusdem institutionis rigorem invexit, nam *in Sitria Vir Venerabilis per septem ferè annos inclusus mansit, et silentium continuum inviolabiliter tenuit*, cap. 52. eumque præcipui ejus Discipuli ibidem hac in re sunt imitati, nam *damnatis januis clausi, ita mortui videbantur mundo, velut in sepulcro jam positi*, cap. 64. Apud Vallé de Castro denique moriturus, ante omnia *Cellam sibi cum Oratorio ædificari, in qua recluderetur, et silentium usque ad mortem servaret, instituit*, cap. 69. Et tum propè sacram Avellanæ domum, tum apud Sitriæ Monasterium eandem disciplinam apud Romualdi successores diutissimè post S. Patris obitum obtinuisse, locupletissimus testis est Damianus pluribus in locis celebres sanctitate Reclusos commemorans, Lupum, Martinum Storacem, Stephanum, Leonem Prezensem, aliosque ejus homonymos, illum præsertim, ad quem Opusculum undecimum, libri *Dominus vobiscum* inscripti, direxit.

XXII.

XXII. Quod attinet ad Monachos in sua Cænobitica conversatione, ut innuebam, relictos, in quibus ut de Athanasio Gregorius Nazianzenus expressit, etsi *Solitariam vitam cum Cęnobitica in gratiam reduxit*, nihilominus *sic duo hæc, idest tranquillam actionem, et actuosam tranquillitatem, consociavit, ut persuasum omnibus redderet, Monasticæ Vitæ professionem morum potius gravitate, quàm corporis secessione exprimi, atque insigniri:* quò ad hos, inquam, haud scio aliud, quàm Sanctissimi P. Benedicti Regulam fuisse illis à Romualdo propositam, adeòut non tam nova Cænobitarum Congregatio, quàm veterum Benedictinorum in antiquo habitu, et vivendi forma perseverantium Propagatio, Monastica hæc Romualdi Familia censeri queat; *Nam Monachis*, inquit lib. 1. Histor. Romual. cap. 11. Lucas Hispanus, *Regula B. Benedicti profitenda, et observanda, perinde quò ad mores, quemadmodùm quò ad victum, et vestitum, atque habitationem proposita extitit, ita sanè, ut regulari dispositioni nihil addidisse*, Romualdus, *credatur, cùm solis debilibus hanc indulgere sit solitus piissimus Institutor, sciens reverà pręfatæ Regulę observationem illis sufficientissimam esse ad piè, sanctèque vivendum, nec non ad perfectionem, salutemque ęternam consequendam*. Sic Classensi Monasterio prçfectus Abbas Romualdus, ut cap. 22. narrat Damianus, *Regebat Monachos sub districta Regulæ disciplina, neque alicui ab ea declinare impunè licebat, non denique nobilis, non litteris eruditus, per actus illicitos in dexteram, lævamque partem deflectere, vel à rectę conversationis audebat rectitudine deviare*. Sic constrncto per Othonem IIJ. Imperatorem

Mona-

Monasterio S. Adalberti in Pereo, narrat cap. 30. Damianus, quòd, *Abbate illic ex Romualdi Discipulis constituto, et fratribus aggregatis, cœpit eos Romualdus sub magna tenere custodia, et docebat eos sub regulari vivere disciplina.* Quæ tamen omnia ante Camalduli constructionem utique contigerant, ut patet ex Damiani textibus jam allegatis, nec non ex Monasterio S. Michaelis apud Balneum, in vita cap. 18., ex Monasterio Parentij constructo, cap. 31., ex Monasterio Urbis Veteris in possessione Pharulphi Comitis excitato, cap. 37., ex tribus Monasterijs ante profectionem Hungaricam ordinatis, ad Vallem de Castro, ad Ixinum fluvium, ad Oppidum Esculanum, cap. 39. ex Monasterio Castri Massiliani, cap. 41. ex Monasterio S. Vincentij, de quo cap. 43. et 57. alijsque: Nec certè constat, è tot Cœnobiis, vel ex integro erectis, vel ad regularem observantiam per Romualdum redactis, alia post Camaldulensis Eremi, et Cœnobij Fontisboni ædificationem, à Romualdo constructa, vel ordinata fuisse, præter Monasterium Sitriæ, et Montis Amiati, quæ tamen à Camaldulo tum temporis independentia manserunt.

XXIII. Patet insuper (ne inter illa, quæ ad Romualdi Institutiones pertinent, hæc duo præterijsse videamur) eundem Sanctissimum Patrem, ut omni prorsus conditioni utilem se præberet, tum *Canonicorum Regularium* vitam ordinare aggressum esse, tum etiam, habita sequioris sexus ratione, *Sanctimonialium* quoque religioni prospexisse, Monasteriis aliquot Puellarum inclusioni deputatis. Primum constat ex cap. 35. vitæ,

ubi Damianus de Romualdo sic habet: *Constituit itaque Vir Sanctus plures Canonicos, et Clericos, qui Laicorum more sæculariter habitabant, Præpositis obedire, et communiter in Congregatione vivere docuit.* Alterum verò jam à B. Paulo Justiniano observatum est in Prooemio Constitutionum, ubi inquit: *Camaldulensis enim ipse Ordinis Auctor Romualdus, Apostolico more se omnium debitorem existimans, non solùm Viris, sed Puellis etiam, infirmiorem sexum non spernens, Cœnobia quædam instituit*; et manifestum est ex cap. 36. Vitæ, ubi narratur, ante Camalduli ædificationem, apud Vallem de Castro *Monasterium Puellarum* condidisse, et ex cap. 63. ubi refert pariter Damianus, *Monasterium Ancillarum Dei, quod est in Valle Bona* à Romualdo constructum: præter quæ et aliud Monialium Cænobium S. Antonio dicatum in Tudertino territorio, et pariter S.Mariæ Vallis Gloriæ Monialium apud Hispellum, aliaque construxisse refert Jacobillus de SS. Umbriæ tom. 3. de quorum ędificationis ętate nihil planè constat, nisi quòd illud Vallis Bonæ aliquandiù post Sacræ Eremi Camaldulensis constructionem excitatum videtur, quamquàm ejusdem Eremi capiti adeò non connexum fuerit, ut Fortunius, qui ex Camalduli origine totius Ordinis principium, et successionem deducere maluit, coactus sit Part. 1. Hist. Camal l. 1. cap. 55. primum Camaldulensium Sanctimonialium Cænobium asserere prænobile Monasterium S. Petri de Luco in Agro Mucellano à B. Rodulpho Priore anno 1086. constructum (utì et Ractius in B. Rodulphi Vita repetit) nec diu post in eundem errorem secum indu-

induxerit Hieronymum Fabrum in ſacra Ephemeride Ravennæ ad diem 10. Septembris, utpotè eodem prę-judicio laborantem, eàque propter Ordinis noſtri dignitati pluribus in locis detrahentem.

XXIV. Verùm hæc ſufficere puto (imò et longiùs, quàm par erat, ob frequentes interpoſitas diggreſſiones, progreſſi ſumus, eritque tanta prolixitas contractiori ſequentium capitum ſtylo compenſanda) ad univerſam Romualdi inſtitutionem intelligendam, indeque unum hoc in vulgarem hypotheſim argumentū urgendum, hac nempe ratione: Quidquid in ſacra Camaldulenſi Eremo à D. Romualdo inſtitutum fuit, ſive ad auſteritatem vitæ, ſive ad contemplationis quietem, ſive ad cellarum ſequeſtrationem, ſive ad monaſticam diſciplinam pertinens, id totum anteà ab eodem Romualdo jam alibi in ſe, ſuiſque Diſcipulis fuerat ad praxim deductum, et in aliis locis poſt ipſam Camalduli ædificationem, vel recèns extructis, vel rurſus inhabitatis, atque ab ipſa Camaldulenſi Eremo independentibus, nullo prorſus diſcrimine, obſervatum fuit, ut fusè ſupra per partes demonſtravimus; Non ergo ex Camalduli ædificatione petenda eſt Ordinis Inſtitutio, ſed ex Eremi Gallicæ conſtructione, ubi prima ſuę diſciplinæ rudimenta Romualdum tradidiſſe jam cap. 3. præcedenti ex ipſo Damiano ſatis, ni fallor, evicimus: Religionis enim primordia cum Inſtituti ſui, quod eſſentialiter reſpicit, origine connexa eſſe ratio evidens perſuadet, neque cum ſuæ [ut plurimùm arbitrariæ] denominationis loco plerūque convenire, cap. 2. abundè eſt demonſtratū. M 2 CAP.

CAPUT V.

Romualdus omnium Eremitarum Pater ab ipsis suæ Conversionis initijs institutus.

SYNOPSIS.

Cœnobitas, ut Benedicti prolem, Eremitas ut proprios filios aluit Romualdus. num. 1. *Idem S. P. in Occidente omnium Eremitarum Parens, ut Benedictus omnium Monachorum.* ibid. *Ostenditur ex Paulo Justiniano.* 2. *Item ex Luca Eremita, Hymnis Ecclesiasticis, aliisque Auctoribus.* 3. *Card. Baronij, Joannis Bollandi, Martyrologij Romani, et Clementis VIII. Romani Pontificis authoritate confirmatur.* 4. *Romualdus Benedictinam Regulam Monasticam, additis Eremiticè vivendi regulis, perficit.* 5. *Vicissim Eremiticæ Vitæ formam perficit, additis obedientiæ Monasticæ institutis.* 6. *Primus omnium Romualdus Eremitas in ordinem redegit.* 7. *S. Venerii exemplum.* 8. *Hinc quàm latè pateat Camaldulense Institutum.* 9. *S. Benedictus solos Monachos, non Eremitas instruxerat.* ibid. *Omnes Eremitæ Benedictini, præsertim in Italia, ob solitudinem cum obedientię bono conjunctam, ad D. Romualdi institutum pertinent, solis Camaldulensibus proprium.* 10. *Hæc ipsa Eremitarum Institutio pro Fundatione Romualdini Ordinis meritò habenda.* 11.

Si

I. SI mediocri saltem attentione quę præcedenti capite retulimus expendantur, patebit, ex omnibus Romualdi institutis, *Eremiticæ vitæ cultum ad Benedictinę Regulæ canones exactum*, præcipuum denique locum tenere, huic maximè allaborasse, in hunc potissimas suæ sollicitudinis curas impendisse, quippe tametsi Monasticæ disciplinæ alumnos minimè negligeret, dum solitariæ sectatores instrueret, illos tamen, quasi Benedicti sobolem, ad tanti Patris dogmatum exactam observantiam incitare studebat, hos quasi proprios filios doctrinæ suæ lacte nutriens, exemplisque corroborans educabat, ut meritissimè Thedaldus Aretinus Episcopus *Romualdum Pium Eremitarum Patrem* in privilegio anno 1027. Camaldulensibus dato nuncupaverit: imò absolutè, ob singulare studium in dirigendis ad solitudinem animis collocatum, et *cunctis singularis vitę sectatoribus* [ut ait Damianus cap. 9.] relictam vivendi normam, generatim *Omnium Eremitarum Pater Romualdus in Occidentali Ecclesia*, et maximè *per Italiam*, meruit appellari, quemadmodùm S. Pater Benedictus *omnium Cænobitarum Occidentalium Institutor* communi suffragio ab omnibus salutatur.

II. Utroque hoc titulo, et Elogio condecoratos in fronte libri suæ Regulæ Eremiticæ Sanctos Patres Benedictum, et Romualdum pingi jussit B. Paulus Justinianus, nec uno in loco testimonijs luculentissimis idē confirmavit. Tota penè in hoc argumento Præfatio versatur, ubi postquàm Eremiticæ, ac Cænobiticæ vitæ in Oriente Magistros Paulum, atque Antonium fuisse

asse-

asseruit, sic prosequitur: *In Occidentali autem plaga, sicut alia multa, quæ ad Christi fidem pertinent, ita utriusque Monasticæ conversationis Institutio tardiùs locum invenit, duos tamen, sicut in Oriente, non dissimili inter se invicem portione, Benedictum altera, altera Romualdum, illustres, ac Sanctissimos Principes, atque Institutores habuerunt;* Et infra, cùm de S. P. Benedicto pronunciasset: *minimè omnium Cœnobitarum Occidentalium Patrem appellari, quòd neminem ante se habuerit hujus vitæ sectatorem, sed quia primus omnium in Occidentali Ecclesia Cœnobiticæ vitæ Regulas tradidit*; de S. P. Romualdo subdit: *Vita verò Eremitica in Occidentali Ecclesia sectatorem fortè aliquem, Institutorem autem nullum habebat, Primus autem in ea Auctor, et Institutor fuit Vir omni Sanctitate conspicuus, atque per omnia admirabilissimus, Beatissimus Romualdus, qui ante omnes, Eremiticè vivendi Regulas, et Institutiones, non scriptis, sed suo vivendi exemplo, suisque documentis, et admonitionibus, coætaneis suis tradidit, et posteris omnibus dereliquit, Christum fortasse Dominum imitatus, qui, quod ipse faciendo, ac docendo instituit, non scriptis tradidit, sed aliis post se scribenda reliquit*. Quod ipsum infra persæpè repetit, et in eadem Regula Eremitica cap. 1. et 51. pluribus disertissimè comprobat.

III. Succinit Paulo suo Lucas Eremita Historiæ Romualdinę lib. 1. cap. 7. dum de Romualdo sic loquitur: *Hic igitur primus Orientalium Anachoretarum perfectissimæ Institutionis in Occiduis regionibus Fundator fuit*. et cap. 11. pariter asserit, quòd *ab initio Romualdus ad antiquam Sanctorum Patrum Anachoretarum Religionem suscitandam*

tandam contendit; quò etiam respexit Hymnorum, quos in Ecclesiastico officio, utrique S. P. Romualdi sollemnitati dicato, canimus, Auctor elegantissimus, dum ad Matutinum strophe 4. sic habet:

Incolas format nemorum, docetque
Nos viam tuto pede inire Patrum,
Qui Palæstinos coluere saltus,
Quique Canopi.

undè meritò à compluribus Scriptoribus S. Romualdus Eremitarum Magister, Anachoritarum Pater, Solitariæ Vitę Institutor absolutè invocatur, quos inter Ægidius Rambek in Vitis Ordinis Benedictini Sanctorum ad diem 19. Junij sic habet: *Ut natum è Ducibus Romualdum reverenter suscipimus, ita Antesignanum Eremitarum Ordinis, et Ducem cernui veneramur.*

IV. Imò et Illustrissimus Ecclesiasticæ Historiæ Parens Cardinalis Baronius tom. 10. ad annum 974. et in ipso indice, S. Romualdum *Occidentalium Eremitarum Patrem* expressè designat, et in ipso Annalium textu pulcherrimo elogio eandem sententiam confirmat, inter alia sic scribens: *Vir Sanctissimus Romualdus prodiens, ut alter Joannes Baptista, ex Eremo, lucerna ardens, et lucens, qui claras Ægypti Nitrias, atque Thebaidas Anachoretis fertiles, transtulit in Italiam, inter quos ipse, ut alter Antonius, forma factus est omnibus, ejusmodi vitæ arduum institutum arripientibus*; Et paulò post inquit: *Ex Cænobio ad Vitam transiens Anachoreticam, ita fecundus in prole Sanctorum extitit, ut Occidentalem Ecclesiam sanctis repleverit Anachoretis, quorum aliqui Apostolatum ad Gentes meruere,*

et

et insigni corona Martyrij decorari. Ubi notare potes obiter, Doctissimum Cardinalem de clarissimis S. Romualdi Discipulis, Bonifacio, Joanne, ac Benedicto potissimùm hic loqui, quos ante Camalduli ædificationē Romualdus Eremiticæ vitę præceptis imbutos, jam Apostolatui, et Martyrio maturos in Gentes transmisit, de Discipulis verò, quos Camalduli erudierit, et de novo instituto illic excogitato, quemadmodum et de cælestis Scalæ auspiciis, ubique silere, adeòque jam posita per Romualdum Ordinis sui fundamenta supponere, cùm primis Discipulis suis disciplinę solitariæ Canones tradidit tantò ante Camalduli ædificationem, quam, ut minùs præcipuam S. Patris actionem, Pius Cardinalis notare neglexit. Neque omittendus hoc loco est Eruditissimus Scriptor Joannes Bollandus, in Actis Sanctorum Februarij ad diem 7. ubi Romualdū hoc encomio illustrat sub initium sui prævij Commentarij: *Eremiticę Vitę in Italia Restitutor, ac Propagator celeberrimus sæculo Christi decimo* (adeòque ante Camalduli ædificationem, quę undecimo sæculo contigit) *S. Romualdus extitit*. Ipsaque Romana Ecclesia in Martyrologio similem titulum Romualdo confirmat, nam quemadmodùm de S. P. Benedicto die 21. Martii canit, quòd *Monachorum disciplinam in Occidente penè collapsam restituit, ac mirificè propagavit*, ita de S. P. Romualdo die 19. Junii pariformi elogio pronunciat, quòd absolutè *Collapsam in Italia Eremiticam disciplinam restituit, ac mirificè propagavit*; quibus iisdem verbis et summus Ecclesiæ Princeps Clemens VIII. in Bulla indictionis ejus Officii

Officii, inter alia, quę commemorat Gloriosissimi Patris merita, hoc signatim extollit, quòd *Collapsam in Italia Eremiticam disciplinam restituerit, ac mirificè propagaverit*. Datum Romæ apud S.Marcum sub Annulo Piscatoris die 9. Julii 1595. Pontificatus sui anno 4.

V. Jure igitur, meritòque hanc Romualdo eximiam laudem, *Communis Eremitarum Patris, et Magistri*, Gravissimi Auctores decernunt, simulque observant, supremam veluti manum Benedictinæ Regulę institutis S. Romualdum mirabili hac Eremiticę Vitæ instauratione quodammodò imposuisse; nam, ut habet Petrus Damiani lib. 6. Epist. 12. exploratissimum est, quòd *Sanctus Benedictus, dum hominem in Monasterio ponit, ad Eremum dirigit, et dispensativè constituit priùs Monasterialis Vitæ planitiem, ut jam faciles Eremi conscendamus ad arcem*. Quod ipsemet S. P. Benedictus in Regula cap. ult. expresse fatetur, dicens: *Regulam hanc descripsimus, ut eam observantes in Monasteriis, aliquatenus vel honestatem morum, aut initium conversationis nos demonstremus habere. Cæterùm ad perfectionem conversationis qui festinant, sunt doctrinæ SS. Patrum, quarum observatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis*: qualem videlicet à Romualdo fuisse ad praxim deductam luculenter ostēdit Stephanus Demalevicius vitę S. Bogumili cap. 29. cui titulus: *Vita Eremitica instauratur à S. P. Romualdo*, ubi postquam verba Damiani ex cap. 5. Vitæ S. Patris retulit, quæ nos supra cap. III. num. 2. recitavimus, et ex quibus Romualdum Ordinis sui fundamenta jam tùm in Gallia jecisse deduximus, prout et ipse nobis-

cum agnoscit, dicens: *Atque hæc sunt Romualdinę solitudinis, ad quam S. Pater flagranti mentis æstu semper anhelabat, primordia*; his, inquam, relatis, paucisque interiectis, sic ad propositum nostrum prosequitur: *Ita quos S. Benedictus in via purgativa, et illuminativa perficiebat, hos ad culmen perfectionis, et intimæ cum Deo, quantùm fragilitati humanę in terris licet, unionis arcem Sanctus Romualdus evocabat.... Atque sic ligna in odorem holocausti suavitatis arsura S. Patriarcha Benedictus composuit, et preparavit, quę S. Romualdus, tamquàm igniti Elię flammea progenies, seraphico ignis ardore, benè jam collocata, et disposita succendit, à Christo Domino, maximo salutis nostrę zelatore, flammas mutuatus, qui ignem venit mittere in terram, ut accendatur*; *Tantus enim* (ex Petro Damiani vitę S. Romualdi cap. 37.) *in sancto Viri pectore faciendi fructus ardor incanduerat, ut effectis numquam contentus, dum alia faceret, ad facienda mox alia properaret; adeòut putaretur totum Mundum in Eremum velle convertere, et Monachicho Ordini omnem populi multitudinem sociare.*

VI. Neque minùs ejusdem Benedictinæ Regulæ cum Eremiticę Vitæ institutis conjunctione, ipsiusmet Anachoreseos complemento, et depurationi prospexit, cui vicissim supremam pariter manum, fortissimis obedientię armis solitarios instruens, Romualdus imposuit; manca siquidem, et imperfecta eatenus fuerat Eremitica disciplina, de qua, ut alios omittam, Polydorus Vergilius de Inventoribus rerum l. 7. cap. 1. asseruit, quòd *Hujusce vitæ genus simplex, ac liberum erat, nullo votorum vinculo adstrictum, itaut integrum cuique foret*

mane-

manere, aut proficisci quò terrarum vellet, vel siquem ejusmodi sui instituti pęnituisset, etiam potestas esset ad pristinam redeundi vitam, non absque tamen inconstantiæ nota. Sibi ipsis videlicet vitę suæ rationem dumtaxat prisci solitudinū cultores reddere, suo se arbitrio regere, nec alieno subesse consilio consueverant; Hinc nullum obedientiæ meritum, nullum perseverantiæ pignus, nullum solidiorum virtutum exercitium; Præclarissimè igitur cū Eremicolis actum est per Romualdi industriam, qui illos Obedientię, ac Regulæ monasticæ jugo supposuit, ad perfectum, constantemque Religionis statum evexit, omnibusque tam Cęnobij, quàm Solitudinis commodis, bonisque, citra discrimen ullum, frui concessit, *tuto pede*, ut ejus Hymnus supra num. 3. adductus canit, idest absque ullo deinceps periculo, Syriæ, et Ægypti Patrum vestigiis tritas semitas recalcare docens, viasque non præruptas, non lubricas, nullique suspicioni obnoxias sectatoribus suis commonstrans.

VII. Itaque, ut loco nuper citato observat laudatus Demalevicius, *Primus S. Romualdus ex directione Regulæ S. Benedicti Eremitas, tamquam Locustas sine Rege viventes, salutaris Obedientiæ legi subactos, in Apes mellificas Ecclesiæ sanctæ commutavit, et veluti stella matutina densas Eremi tenebras Vitę sanctitate, ac Eremiticę solitudinis cum exercitiis Monasticis coniunctione serenavit, ut nulli Eremitę ante illum Religiosi, sive Regulares stricta significatione [hoc est ex vi votorum substantialium Religionis] potuissent censeri:* cùm illis videlicet perpetui status obedientiæ firmitas, ac stabilitas ante Romualdum deesset, quam

Vir Beatissimus suis legibus attulit, in quem propterea illud S. Eucherij elogium quadrare meritò potest: *Desertum petentibus patefecit aditum, sed, quod majus est, reditum clausit*, Religionis, et Obedientiæ septo concludens. Similia his, quæ ex Demalevicio retulimus, longè antea notaverat in sua historia S. Joannis Gualberti lib. 4. Didacus Franchus Abbas Vallumbrosanus, dicens: *Per quello, che della sostanza del Monaco mancava a i Romiti, introdusse S. Romualdo l'Obedienza, e di Locuste, che erano senza Rè, li fece Api del Giardino di Santa Chiesa: Regola non più veduta nelli eremi &c.*

VIII. Vel in uno S. Venerij exemplo, per Petrum Damiani in vita S. Romualdi cap. 24. descripto, singularis hic Romualdi zelus, et præcipua sollicitudo, circa Solitariorum vitam religiosę obedientiæ fręno temperandam, speciatim elucet. Intèr Tiburtinos montes Venerius, confratrum suorum iniurias pertæsus, è Monasterio se proripiens, solitudinis suę stationem fixerat, *Ubi per sex annos* (verba Damiani deinceps sunt) *absque vino, omnique pulmento sub nimiæ districtionis ariditate permansit. Hunc itaque Romualdus, audita ejus fama, visitare curavit. Quem interrogans sub cujus regimine degeret, cujusve arbitrio suæ conversationis obedientiam exhiberet; respondit: se alieno solutum imperio, hoc sequi, quod sibi utilius videretur. Cui Romualdus ait: Si crucem Christi portas, superest, ut Christi obedientiam non relinquas; Vade igitur, et consensu à proprio Abbate suscepto, revertere, et sub ejus dominio humiliter vive; quatenus sacri operis ædificium, quod bona voluntas ędificat, Humilitas erigit, Obedientiæ virtus*

extol-

extollat. Hęc, et multa alia ędificationis monita proferens, docuit eum qualiter cogitationibus suis resistere, qualiter posset iniquorum spirituum infestationibus repugnare, et ita confirmatum, et instructum in multa eum alacritate reliquit. Ille igitur Sancti Viri documenta gratanter amplectens, Abbatem suum protinus adiit, consensum accepit, et ad dilectam solitudinem quantòcyus remeavit. Hæc Damianus, qui indicatis Venerij virtutibus, ac miraculis post mortem patratis, demùm narrationem suam his verbis concludit : *Sic denique, sic bona terra uberes fructus reddidit, quæ verbi semen ex ore Romualdi multiplicatum suscepit.*

IX. Verùm in his longiùs nos progredi, aut morosiùs versari quid attinet? satis hactenus adducta demonstrant, quàm latè pateat Romualdi institutum, atque ut ad omnes Eremiticæ Vitæ sub Obedientiæ regularis jugum redactæ cultores suapte natura extendatur, quippe quos unus ipse Sanctissimus Pater idoneis monitis, et exemplis erudierit, atque in solida religiosæ observantiæ petra fundaverit, necnon eximijs legibus communierit; simulque hinc elucescit, quidquid uspiam per Romualdum, ejusque discipulos, et horum successores in Aquitania, Æmilia, Umbria, Etruria, Polonia, Hungaria allaboratum est ad Anachoresim amplificandam, et sub Monasticæ conversationis forma redigendam, id totum *instituta à S. Romualdo Religioni*, quam nunc communi nomine *Camaldulensem* dicimus, meritò esse ascribendum : eosque de Sanctissimi hujus Patriarchę Gloria pessimè profectò mereri, qui ejus institutionem Camalduli dumtaxat in Etruria

natam

natam somniant, et ad loca illi subinde adnexa restringunt, sicque inter eos dividunt, qui ejusdem Magistri, ejusdemque Disciplinę sequela gloriantur, ut à Fratribus Fratres avellere, imò ejusdem Corporis quodammodò membra discerpere videantur, dum ipsius Romualdi sequacium, alios quidem Camaldulensibus concedunt, alios verò simplicibus (quos vocant) Benedictinis astruunt, quasi verò aut Cænobiticam vitam dumtaxat [quæ horum propria est, et ad quam solam ordinandam D. Benedictus respexit in Regula cap. 1. unde Petrus Damiani lib. 6. ep. 12. de ipso ait: *Monasteria quidem doctrinę suæ mandatis instituit, super Eremitas verò nullum sibi Magisterium arrogavit*] et non Eremiticam egerint, aut si Cænobiticam tantùm, non illam cum solitudinum secessu conjunctam, et ad solitudinem ex Romualdi pręscripto [perinde ac Monachis Camaldulensibus contigit] ordinatam!

X. Quàm digniùs simul, æquiùs, et veriùs de B. Romualdi Institutione sentiunt, qui ne à possessione pręclarissimi elogij *Communis Eremitarum Patris* sibi ab Ecclesia decreti, à Pontifice confirmati, à Gravissimis Auctoribus cum plausu recepti, illum deturbent, ad ejus Ordinem pertinere facilè agnoscunt, nedum quotquot in Eremitica, aut Monastica Disciplina eundem Virum Beatissimum audierunt, ipsorumque hæredes, ac successores, sed et omnes illos, qui post ipsum Eremiticam Vitam sub Regulæ Benedictinę observantia coluere, in Italia pręsertim, ubi per se ipsum ejusmodi disciplinam solus restituit, ac mirificè propagavit,

cum

cùm imò *Omnium Occidentalium Eremitarum Dux, et Magister*, ut ſupra oſtendimus, meritò ſalutetur? Nam et nulla Regularis Domus, ante Romualdum, Benedicti legibus adſtricta, ſub *Eremi* nomine legitur, ſed *Monaſterij* dumtaxat vocabulum per Italiæ regiones frequentabatur, et demum, omnibus ritè penſatis, id genus Solitariæ vitę ſub Monaſtica Regula exercentes ad nullum Ordinem aptiùs, quàm ad Camaldulenſem ſpectare dici poſſunt, cùm Magni omnium Anachoretarum in noſtris regionibus Anteſignani Romualdi exemplũ, et inſtitutum reipſa ſequi, in ſcopum ab ipſo pręfixũ collimare, et metam ab illo omnibus ſingularis vitę ſectatoribus propoſitã attingere deprehendantur. Qua quidem vel una ratione [etſi cęterę, quę nec leves, nec paucę occurrunt, ut Diſſert. IV. videbimus, ad id specialiùs convincendum, deeſſent] perſuaderi quis poſſet, Petrum Damiani, omneſque Avellanitas, Camaldulenſium inſtituto, cum cęteris Romualdi aſſeclis, eſſe aſcribendos, eò quòd Eremiticam utique diſciplinam ſub Benedictinę Regulę jugo profiterentur, adeò ut, mea quidem ſententia, idem reipſa ſignificent Auctores, qui Damianum, alioſve ſimiles, *Eremitam Benedictinum* vocant, ac qui *Camaldulenſem* expreſsè appellant; Nam, ut loco ſupra citato idem Stephanus Demalevicius Canonicus Regularis aſſeverat: *Camaldulenſes SOLI Monachi, cum his, qui ab ijs, tamquam rami promanant, perficiuntur ad Eremum, ut ibi tamquam in faſtigio perfectionis, ceu aquilæ in arduis nidum ponentes, conquieſcant, jam in via incipientium, et proficientium ſufficienter diſpoſiti,*

et

et exercitati, ut tandem dulces fructus suorum exercitiorum in via unitiva suavissimè degustent, et ab ubertate Domus Dei in Solitudine, tamquam in cella vinaria inebrientur. Et ante ipsum B.Paulus Justinianus in Regula Vitæ Eremiticæ cap. 11. dixerat: *Ex omni Eremitarum genere, Camaldulenses Eremitæ, aut siqui sint ejusdem Conversationis æmulatores, SOLI esse videntur, qui et Solitudinis dulcedine perfruuntur, et Obedientiæ bonum non amittunt.*

XI. Jure igitur, meritòque ipsamet Institutio Eremitarum, quos jam tùm in Aquitania (ut supra cap. III. num. 2. et 3. ex Damiano ostendimus) sanctissimis legibus Romualdus instruxit, et ad perfectionis apicem, optimo Solitarię, et Cęnobiticę Vitę nexu, promovit: ipsa, inquam, aut sola, aut pręcipua sui Ordinis, quem nunc Camaldulensem dicimus, Institutio censenda est. Undè vix aliam, quàm hanc Eremiticæ Vitæ informationem, plerique Historici in Romualdi Vita commendare solent, Camaldulensis Eremi fundationem aut omninò prætermittentes, aut velut puram appellationis, in omnes Romualdi asseclas derivatę, originem afferentes. Exemplo sint (præter Auctores cap. I. num.3. laudatos, aliosque hìc supra nū.4. adductos, nec non Paulum Morigiam, et Petrum Calzolarium Dissert. III. cap. V. num. 14. et 15. recensẽdos) Gabriel Bucellinus in Annalibus Benedictinis ad annum 978. ubi hæc habet: *Grandibus incrementis subitò effloreſcit sanctissima illa Camaldulensium Anachoretarum Congregatio, et primis statim initijs angulares, et verè fundamentales præter lapides Guarinum, et Romualdum, de quibus*

supe-

superiùs, coaptat, cooptatque sibi Petrum Urseolum Venetorum Ducem &c. Nec non Adrianus Baylet, qui novissimè præcipuorum Sanctorum Vitas Gallico idiomate editas 4. tomis complexus est, qui ad diem 7. Februarij hanc unam describit Romualdini Ordinis Fundationem. *Marin considerant avec respect les dons celestes, dont Dieu favorisoit son Disciple, commença pour lors a se regarder comme son inferieur en lumieres, et en sagesse: de sorte que plusieurs pesonnes s'etant venu joindre à eux pour servir Dieu dans la solitude, il fallut, que Romuald se chargeast de leur conduitte malgrè qu' il en eust, et qu' il devint leur Oracle, aussi bien, que leur Modele &c.* Hæc ille, qui et ad diem 19. Junij S. Bonifacium D. Romualdi Discipulum *Camaldulensis Ordinis* expresse appellat, licèt ante Eremi Camaldulensis Originem Martyrio fuerit coronatus; nimirùm animadvertens ex ipso Camaldulo, non tanquam ex primo, sed præcipuo omnium loco, toti deinceps Ordini nomen impositum, ut ex alijs etiam Authoribus passim liquet, ac nos toties supra monuimus.

CAPUT VI.
Obiectiones adversæ Opinionis refelluntur.

SYNOPSIS.

Habitus mutatio ex Scala Visione Camalduli facta opponitur. num. 1. *Colorem vestium ad instituti essentiam non pertinere.* 2. *A varijs Religionibus habitus color mutatus.* 3.

Ad summùm novæ Congregationis, non Ordinis novi institutionem hęc mutatio evinceret. 4. *Ipsa tamen habitus prætensa mutatio falsa indicatur*. 5. *Pictura veteres Romualdum, et socios semper, et ante Camalduli ædificationem, albis indutos ostendunt*. 6. *Ipsamet Scalę Visio fortasse Romualdo supposita*. 7. *Cur id non ampliùs dissimulandum?* ibid. *Alia obiectio ex ratione Capitis refellitur*. 8. *Quot modis caput accipiatur, et quo sensu Camaldulensi Eremo conveniat*. ibid. *Ut Capitis vocabulo Ractius etiam alibi abutatur*. 9. *Conclusio pręsentis Dissertationis*. 10.

I. HActenus in veteri, circa Ordinis nostri primam Institutionem, sententia illustranda, confirmandaque ita versati sumus, ac si præcipuum nuperę alterius vulgaris opinionis fundamentum, aut penitus ignoraremus, aut certè dissimulare velle, et Lectorum mentibus, oculisque consultò subducere videremur; Nihil enĩ de Scalę Visione, nihil de nigri habitus in candidum Mutatione, Camalduli, ut præfertur, facta hucusque attigimus, quæ tamen potissima sunt Fortunij, et aliorum pręsidia ad suam hypothesim astruendam de Religione à S. Romualdo Camalduli primùm inaugurata, et deinceps novo sub schemmate propagata. Ad hunc itaque nodum, vel abrumpendum, vel dissolvendum, tandem aliquandò respiciamus oportet: dum enim causamur, nihil novi ab Romualdo in Sacræ Eremi Etruriæ Fundatione pręstitum, quod non in aliis pariter locis, ab eodem Sanctissimo Patre constructis, longè anteà institutum fuisset, eodemque te-

nore

nore ubilibet obſervatum; Reponent adverſę doctrinæ Patroni, novum ſaltem habitum à Romualdo Camalduli aſſumptum, ſuiſque deinceps Diſcipulis commendatum, ob admirabilis Scalæ ſibi eò loci divinitus oſtẽſæ myſterium, per quam albeſcentium Monachorum videbatur aſcendere multitudo, cùm anteà nigro potiſſimùm habitu, qualem in Claſſenſi Monaſterio aſſumpſiſſe creditur, tam ipſe Romualdus, quàm ejus Diſcipuli paſſim uterentur, neque adeò diſtinctam à Benedictina Familia Religionem conſtituerent. Hic nimirum, hic maximus [poſt nominis æquivoci præjudicium à nobis ſupra Cap. II. iam præoccupatum] ſcopulus eſt, in quem impingimus, dum noſtram veterem ſententiam reſtituere, ac vulgo perſuadere conamur.

II. Primò tamen, etſi liberaliter concederetur prætenſa, ob Scalę Viſionem, coloris habitus Mutatio, quid hoc quęsò ad novę Religionis originem apud Camaldulum aſtruendam conferret? an non vulgari adagio circumfertur, *Habitum non facere Monachum*, quemadmodùm *nec Barba Philoſophum?* Nempe ſola Inſtituti ratio ſpectanda eſt, ac forma vivendi, quę alia per Romualdum Camalduli tradita non fuit, ab ea, quam paſſim alibi, in alijs ſuis Diſcipulis ad Eremiticę diſciplinę canones componendis ad praxim jam demandaverat, ut ſupra oſtendimus. Quid? quòd in ipſamet Sanctiſſimi Patris Noſtri Benedicti Regula cap. 55. pręſcriptum legimus: *De colore, aut groſſitudine* [veſtium] *non cauſentur Monachi, ſed quales inveniri poſſunt in provin-*

cia, *qua degunt*: Cur igitur in Camaldulensis habitus candore superstitiosiùs observando tot turbas excitamus, quasi ad essentiam Ordinis ita pertineat, ut communem cum illo habuisse originem sit censendus?

IIJ. Novumne est, Religiosas Respublicas priùs institui, deinde successu temporis certum habitum illis decerni, quo singuli ipsarum alumni distinguantur; imò et semel electum vestimenti genus, rerum vicissitudinibus ita exigentibus, quò ad colorē, formam, qualitatemve subinde mutari? Certè Silvester Maurolycus in Mari Occeano Religionum lib. 2. cap. 6. refert, suos Cistercienses Roseam cucullam primò detulisse, quæ nunc temporis alba, vel nigra esse solet. Arnoldus Vvion ligni vitæ lib. 1. cap. 64. narrat, Cælestinos in habitu vilissimi coloris camellini panni incessisse, *qui posteà in album commutatus est*. Vallumbrosanos etiam à S. Joanne Gualberto, teste S. Athone in ejus Vita cap. 20. aliisque, *facto de suarum ovium varia lana promiscuo panno* olim indutos scimus, hinc griseo in album vergente, ob Camaldulensium, quibus originem debent, sympathiam (ut ait Didacus Franchus Abbas Vallumbrosanus in vita S. Joannis Gualberti lib. 7. pag. 188.) et usque ad annum 1445. album scapulare deferentes, imò et Cingulo sub Michaele Generali pręcinctos [ut idem Auctor tradit] quos hodie pariformi nigro colore amiciri, discincto jam Scapulari, videmus. Putamusne semper fuisse Silvestrinorum Tunicas iantino, aut subcæruleo colore pallentes, Olivetanorum Cucullos in manticæ crispatę morem diffusos, Cassinensium

Hoc-

Floccos confertissimis strijs ab humero ad talum usque corrugatos? Quod si igitur in alijs Monasticis familijs (exterorum quippe exempla consultò omisimus, ut celebre illud de clathratis, seu variegatis Carmelitarum Cappis, Martini Papę jussu, in albas commutatis, teste Thoma Valsingensi in Eduardo I. ad annum 1282.) nemo in animum inducere ausus est, Religionis ipsius mutationem cum habitus mutatione esse conjungendã; cur in solis Camaldulensibus id evenisse præsumamus?

IV. Secundò, etsi daremus, prætensam novi habitus assumptionem ad essentiam, ut vocant, Religionis quadantenus immutandam conferre potuisse, quid ampliùs hinc concludere liceret, quàm novam Congregationem à S. Patre Camalduli tùm excitatam, à reliquis sui Ordinis alibi jam institutis solo habitus candore distinctam? Quomodo non conficitur, *Universum Ordinem* à Romualdo institutum, quatenus generali Camaldulensis nomine sic appellatur, tunc apud Sacram Etruriæ Eremum initium suum habuisse, sed *specialem Congregationem* ad summùm, quæ Camaldulensis Eremi Etruriæ nuncupatur; De qua utraque Nominis Camaldulensis generali, et speciali acceptione, vide superiùs à nobis dicta cap. 2. num. 21. Negari enim non potest, ante Camalduli ædificationem, Romualdum specialibus Discipulis stipatum fuisse, eosque non Benedictinæ Regulæ observantia dumtaxat, sed Eremiticis suis institutis, quæ cunctis singularis vitæ sectatoribus (ut Damianus narrat in sępe laudato cap. 9. Vitæ S. Romualdi) ipse pręfixerat, imbuere curasse, quos ad eundem

Romo-

Romualdi Ordinem (etsi alio fortasse habitu uterentur) cur non pertinere contendamus, cùm passim cernere liceat, diversa quamvis religiosarum vestium forma utantur, hinc Cappuccinos, Observantes, et Conventuales ad eundem Ordinem Minorum S. Francisci pertinere, hinc Fulienses, et Cistercienses Monachos, atque Abbatiæ Trappensis Solitarios in eundem Cisterciensem Ordinem confluere [idem esto de Calceatis, atque Excalceatis tum Augustiniensibus, tum Carmelitis judicium] et nihil uspiam vulgarius occurrere, quàm quòd variæ Congregationes diverso habitu distinctæ, in ejusdem nominis, et Instituti Ordinē sub eodem communi Patriarcha conveniant. Ipsemet Ordo Monasticus unus est, Benedictinus saltem (imò antiquitus omnes prorsus Monachi, quamcunque Regulam sequerentur, unius tamen Ordinis censebantur, *cui Regularum diversitas nullo modo præscribebat*, ut ait Joannes Mabillon in Præfatione ad Historiam Monasticam num. 26. et ante ipsum eandem Monastici Ordinis unitatem probaverat Thomasinus de Veteri, et Nova Ecclesiæ disciplina circa Beneficia parte 1. lib., ni fallor, 3.) cujus tamen variæ Congregationes, Cluniacensium, Camaldulensium, Vallisumbrosanorum, Cisterciensium, Montis Virginis, Cælestinorum, Montis Oliveti &c. diverso habitu discerni solent; Cur igitur et ipsa Camaldulensium S. Romualdi Familia, quæ, habito ad Ordinem Monasticum S. Benedicti, cujus utique Ramus est, respectu, *Congregatio* tantùm censetur, verùm si ad membra, in quæ discissa fuit, comparari debeat, *Ordinis* rationem

tionem induit, varias Congregationes sub se complectentis [fermè ut apud Logicos subalterna, quæ vocant, genera, superiori comparata, sunt species, inferiorũ respectu generis obtinent dignitatem] cur, inquam, et ipsa non posset diversi coloris Eremitas, ac Monachos diversis Congregationibus distinctos respicere? singula porrò Monasteria tum temporis totidem Congregationes ex se conficere consuevisse, jam superiùs Cap. II. num. 11. observavimus.

V. Tertiò, Quid si (adhuc supposita Scalę Visione) ullam habitus mutationem propterea intercessisse negaverim? Nonne tota, quanta est, huic Metamorphosi superstructa machina corruet? Non levibus autem indicijs fictitiam esse hujusmodi mutationem, et post quingentos ab ipsius Camalduli fundatione annos primùm excogitatam, et simplicioribus gratis obtrusam fuisse contendo, et, quantæ res hæc evidentię potest capax esse, demonstro, tum quia quotquot ante id tempus de Romualdo, de Eremi Fundatione, de ipsamet Scalę Visione, nec non de habitus nostri Candore scripserunt, de hujusmodi mutatione nusquam meminere; tum quia post ejusmodi fabulam à Fortunio præsertim vulgatam, quum illam nonnemo irrisioni, ac ludibrio haberet, in eumque Apologiam ipse Fortunius adornasset, ubi assertionis suæ fundamenta, siquæ ipsi suppetijssent, fuerant producenda, nil nisi frivolum, et insubsistens in medium adduxit; tum denique, quia longè alię assignatæ sunt à plerisque Candoris nostri habitus causæ, atque idem color ab antiquo potiùs Mona-

Monachorum more fuisse per nostros retentus deprehenditur, quàm à Romualdo Scalę cęlestis, quę sibi apparuisse traditur, occasione immutatus; quę omnia fusiùs, et acuratiùs expensa videre licet in peculiari Dissertatione III. quam *De Visione Scalæ, et Habitus mutatione prętensa* mox in lucem exire dabimus, nos hactenus ad id renitentes cogente communi Eruditorum suffragio, qui nostram sententiam pręfata Diatriba expressam, adeò non levibus coniecturis suffultam credidere [quemadmodùm Vir Amicissimus exaggerabat, et blateronibus adhuc nonnullis persuasum esse audio] ut plausu potiùs exceperint, suumque calculum perlibenter addiderint.

VI. Nec me movent Picturæ Divum Romualdum nigro habitu indutum in actu Visionis Monachorum candido Schemmate ascendentium vulgò repræsentantes, quasi tunc demum de innovando vestium Colore S. Pater deliberaverit: nam illæ omninò recentissimæ sunt, neque Fortunij ætate superiores; sed vetustæ omnes, quotquot hoc mysterium repręsentant, omnes, inquam, ad unam omnes D. Romualdum etiam in dicta Visione alba cuculla cum suis indutum referunt, atque adeò non ea dumtaxat occasione de habitu albo assumendo cogitasse Virum Sanctissimum supponunt, cùm imò et ab initio Conversionis suę candido Monastico Schemmate ornatum exprimant. Videat qui volet antiquissimam Iconem ad Sacellum D. Romualdi in Venerabili Capitulo Monasterij nostri Angelorum Florentię anno 1365. depictam, necnon effigies auro, minio-

minioque elaboratas in celeberrimis Libris choralibus ejusdem Cænobij, quę paulò inferioris ætatis sunt, itēque vetustissimam Iconem, quæ ad altare majus Ecclesiæ S. Michaelis in Burgo Pisarum in Choro visitur, ex qua Daniel Papebrochius S. Gherardeschæ [ut supponit] imaginem nobis exprimendam curavit ad diem 29. Maij; ut alia prætéream ejusdem rei certissima documenta.

VII. Sed quartò demum respondeo, ipsammet Scalæ Visionem, æquè ac illi innixam Habitus mutationem, falsam, et commentitiam esse, ut in citata Dissertatione III. probabo, ostendens, quotquot de Visione hujusmodi, vel ex professo, vel ex incidenti, mentionem fecerunt, nempè B. Rodulphum Priorem, Gherardum Generalem, B. Hieronymum Alberti de Praga, et Bernardinum Gadolum, constanter hanc Visionem Maldulo soli, non autem Romualdo tribuere, cùm maximè debuissent, nec nisi ex unius clausulæ relatione perperam intellecta contigisse, ut primùm soli Romualdo, non Maldulo ascriberetur hæc Visio, mox utrique contra expressam prælaudati Rodulphi auctoritatem tribui cæperit, ut qualemcunque veterum Scriptorum cum vulgari persuasione conciliationem tentarent: Unde in litteris hac de re ex sacra Eremo ad me datis pridie Kal. Maij 1698. ingenuè fassus est Vir Eruditissimus, et Antiquitatum nostrarum sollertissimus indagator D. Eduardus Maria Baroncinus, nunc Eremo Cortonensi Præfectus, post excussa omnia monumenta, negocium hoc concernentia, *De habitus quidem mutatione,*

ne, inquit, *nihil certi uspiam repperi : patet verò, Scalam minimè visam fuiße à Sanctissimo Patre N. Romualdo, cùm Domno Maldulo tantùm tribuatur*; Quamquam ipse Baroncinus consulebat, ne proderem, vel in lucem exhiberem quidquid receptæ hujusmodi credulitati repugnat, *Ne modernis Criticohistoricis præbeatur occasio, Ordini nostro detrahendi*. Quibus Viri circumspectissimi monitis, aliorumque Amicorum, quos alius tamen respectus agebat, consiliis prudentissimis, cùm ultra solidos octo annos obtemperando detulerim, juxtà Vatis præceptum, Lucubrationem illam *Nonum premens in annum* (Horatius de Arte poetica) optimum factu duxi; ut ipsi etiam Veritati aliquid tandem deferrem, cujus dignitas à cordatis quibusque viris meritò vindicanda, et privato cuilibet discrimini præferenda est, etenim, ut ait Tertullianus adversùs Valentinianos: *Nihil Veritas erubescit, nisi solummodò abscondi*; Nec quidpiam à modernis Criticis propterea timendum videtur, quibus ædificationi potiùs esse poterit figmenti hujus sincera, et candida refutatio; Romualdus autem tot signis, et virtutibus, alijsque Visionibus per certissimam Petri Damiani historiam celeberrimus, tantillo honore è falsitatis penu emendicato non indiget: *Neque Ostentationi, sed Fidei, Veritatique componitur historia*, ut ait Plinius l. 7. Ep. 17. Plurimùm verò interest Ordinis nostri Camaldulensis Gloriæ, ac Dignitatis, ut Romualdus non in ultima senectute dumtaxat illius Institutioni animum applicuerit, ut suppositæ Visionis hujus magnificatores deprædicant, sed ex quò primùm apud Aqui-

tanos

tanos clarescere cæpit, omnem suam sollicitudinem ad ejus formationem converterit, ac diuturnos longævæ suæ vitæ labores educationi ejusdem impenderit, præcipuosque Discipulos suos sanctitate clarissimos, non ante illius institutionem, sed sub ejus jam adulti disciplina Beatissimus Pater aluerit, et in maximum Ecclesiæ bonum Cœlo transmiserit; Quamquàm enim, ob alias responsiones superiùs indicatas, nostrum hoc assertum integrum persisteret, adhuc intacta Romualdi Visione, nihilominùs negari nequit, multò fortiùs Recentiorum systema convelli, præcipuo hoc ipsorum fundamento penitus everso: numquam enim prorsus adæquata, et peremptoria responsio Adversariorum cavillis opponi potest, quamdiù quid veri, quid falsi in eorum hypothesi contineatur, aliqua ex parte dissimulare placuerit.

VIII. Aliud obiectionis genus nonnullis facessere negocium solet, ex eo petitum, quòd passim Camaldulensis Eremus totius Ordinis nostri *Caput, et Princeps* consueverit appellari: cui tamen obvia responsio est, tum ex dictis Capite II. ubi ostendimus non semper, et ab initio talem habitam fuisse, sed temporis successu id prærogativę illi delatum ex plerorumque locorum consensione, et Apostolicæ sedis privilegio, quod loco citato num. 13. retulimus; tum ex quò ostendi potest, non statim ac locus aliquis Caput religionis alicujus nuncupatur, Fontem propterea illum, et Radicem credi oportere, unde cætera domicilia initium duxerint. Aliud est nimirum Caput *Origine*, aliud *Denomi-*

 natio-

natione, aliud *Dignitate*, aliud *Jurisdictione*. Primo sensu numquam totius Ordinis Caput haberi poterat sacra illa Etruriæ solitudo, quia ante illam tot alias ejusdem instituti Divus Romualdus erexerat; Secundo sensu, et nunc fateor universi nostri Ordinis Principem dici posse, nam singulis ejus locis, ac personis titulum confert, quo passim hodie condecorantur: qua eadem ratione peculiaris nostræ Congregationis Monasticę Caput dici meretur Insigne Monasterium S. Michaelis Murani, cujus titulum præfert, ac tale de facto nuncupatur à Ventura Athestino in Dialogis de Balneis Calderij, eodemque sensu Mons Coronę Caput est Coronensium Eremitarum &c. Tertio sensu pariter eidem sacræ Eremo Camaldulensi primas deberi non inficior, cujus excellentiam, decorem, sanctitatem summa veneratione complector, *Quia ubi arctior est vita*, inquit B. Rodulphus in Constitutionibus cap. 54. ad hoc ipsum propositum, *major debet esse reverentia, locus Eremi quasi, imò revera Caput ab his, qui in Fonte bono, vel per obedientias, cæteraque loca Congregationis commorantur, veneretur*. Quarto demùm sensu Capitis rationem olim certè, diuque retinuit eadem Camaldulensis Eremus respectu omnium Ordinis Monasteriorum, quando ejus Prior, ipso jure, Generalis omnium Pater censebatur, ibique suam sedem, tamquam in proprio solio figebat, unde cæteris jura dabat, quemadmodum et nunc respectu saltem Eremitarum Etruscæ Congregationis, hoc ipso, et omnibus reliquis supra recensitis modis Caput haberi debet; At postquàm in tot mem-
bra

bra discissus est Ordo, ac Generalis Abbatis titulus ad supremum Monachorum Pręfectum in S. Hyppoliti Faventiæ residentem transiit, hoc potiùs S. Hyppoliti Monasterium, quàm sacra Camaldulensis Eremus, Caput esse, et dici (in hoc, inquam, jurisdictionis sensu) meretur, ut certè à Sixto V. in Bulla, quæ incipit: *Usus quandoque docet &c.* Data apud S. Petrum die 21. Decembris 1585. Pontificatus anno 1. hac appellatione insignitur, ibi: *Et S. Hyppoliti Faventinen. prædicti, quod Caput totius Congregationis existit, et per dictum Stephanum, et pro tempore existentem universę Congregationis Generalem Abbatem obtineri consuevit.* Et tamen Monachi simul, atque Eremitæ Camaldulensis Eremi tunc temporis ab eodem Stephano regebantur, qui ex ipsismet Eremitis ad eam dignitatem assumptus fuerat.

IX. Cæterùm quàm valida sit in nostram sententiā machina, quę ex hac *Capitis* attributione Camaldulensi Eremo promiscuè facta deducitur, vel hinc intelligi potest, quòd Sylvanus Ractius in Descriptione Sacrę Eremi cap. 1. eandem *Capitis* appellationem Monti Alvernię pro Franciscana Religione assignat, usque adeò verum est, non ita multas conditiones ab ejusmodi Auctoribus respici consuevisse, ut Capitis, et Principis prærogativam alicui Monasterio tribuant, nec omnium prioritatem, aut jurisdictionem requiri, sed quamlibet excellentiam sufficere. En Ractij verba, ubi ostensurus, omnes fermè Religiones ex Etruria oriundas, inter alia hęc habet: *Similmente Francesco d' Ascesi dopo molti, e molti anni, avendo avute nel monte della Vernia le sante Stimmate,*

te, fece CAPO, e luogo principale de' suoi futuri figliuoli, e della sua famosissima Religione quel sacro Monte, &c. Cùm tamen in Umbria, non in Etruria sui Ordinis fundamenta jecisse Franciscum, notius sit, quàm hic indigeat cum Lectorum tędio commemorari.

X. Constare interim arbitror, nihil Veteri Opinioni, quam prę̨senti Dissertatione restituere sum aggressus, obstare posse quęcumque circa ędificationem Camalduli circumferuntur, et Recentiores in adversam sententiam nullo, aut debili certè fundamento delapsos. Undè quotquot Ordinis nostri gloriam eo prætextu imminuere, ac prę̨cipuos ex illustribus S. Romualdi Discipulis, eorumque Successoribus, ex albo Camaldulensium abradere nisi sunt, falso laborasse supposito convincuntur: ideòque non est cur Arnoldus Vvion Ligni Vitæ parte 1. lib. 1. cap. 27. cui titulum fecit: *Alij Sancti, ac Viri Illustres, qui putantur Ordinis Camaldulensis*, usque adeò exaggeret, tot SS. Martyres, et Confessores, Bonifacium, Joannem, Benedictum, Adalbertum, Matthæum, Isaac, Christinum, Barnabam, Petrum Urseolum, Joannem Gradenicum, Petrum Damiani, aliosque hujusmodi, Camaldulensibus non esse accensendos, ea dumtaxat ratione, quòd: *Ex pluribus*, inquit, *Auctoribus certo certius appareat, antedictos omnes numquam albo, sed nigro amictos colore fuisse, quòdque eorum plures diem suum obierint, priusquàm S. Romualdus de mutatione habitus cogitaret*. Enimverò ex ijs, quæ in hac Dissertatione disputata sunt, abundè liquet, eundem esse D. Romualdi Ordinem, sub cujus disci-

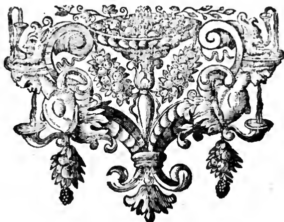
disciplina, tum illi ante Camalduli ædificationem, aut independenter ab ipsa postmodùm alibi floruerunt, tum alij in eadem Sacra Camaldulensi Eremo, ipsive adiunctis Cęnobijs vota sua Domino reddidere: nihilquę referre, nigrone, an albo in suis tunicis colore uterentur, dummodo ijsdem Romualdini Instituti legibus subessent. Quamquàm adeò falsum est, *Ex pluribus Auctoribus certo certius apparere, antedictos omnes numquam albo, sed nigro amictos colore fuisse*, ut respondere ausim, ne unum quidem idoneum Auctorem reperiri posse, qui hoc vel probabiliter asserat, quod præfidenter *Certo certius* jactat Arnoldus: Cùm imò constet, aut nullum determinatum colorem ab ijs observatum, aut plerumque [quod de Petro Damiano, et Avellanitis certum est ex Dissert. III. cap. 2. num. 9. et 10.] album colorem potiùsquàm nigrum illis in usu fuisse, ut eadem Dissert. III. Cap. 7. ostendo; Romualdum autem, nequidem post Sanctorum ejusmodi obitum, de Mutatione habitus cogitasse liquet, adeò non ista expectanda erat, quæ ejus Ordini initium tribueret, et limitem veluti figeret, inter Benedictinos simplices, et Camaldulenses nostros dividentem, quemadmodum sibi fingit Arnoldus, et qui illi in hoc proposito succinit, Hieronymus Fabri in Sacris Ravennæ monumentis. Superesset, ut annum ipsum, quo nostræ Religionis auspicia in Aquitania Romualdus posuerit, determinarem; verùm hoc à graviori etiam Controversia, ipsius Romualdi Ætatem concernente dependet, de qua in II. Dissertatione sequenti agendum erit. Pro nunc indicare

dicare

dicare sufficiat, juxta Bollandi hypothesim, hæc ad annum 978. referenda; ex nostro autem calculo eadem incidisse in annum Dominicæ Incarnationis 962. Joanne XII. Romano Pontifice, Othone I. in Germania Imperante, et quidem circa diem 8. Septembris, ut in nostro Agiologio, ubi Electio Romualdi in Magistrum, Præfectumque Aquitanicæ Eremi hac die recolitur, demonstramus.

F I N I S.

ET NE AUFERAS DE ORE MEO VERBUM VERITATIS USQUEQUAQUE. Psal. 118.

DISSERTATIO II.

DE ÆTATE

S. P. ROMUALDI

DE ÆTATE S. P. ROMUALDI

CAPUT I.

Quæſtionis ſtatus, et variæ Auctorum ſententiæ.

SYNOPSIS.

Obſcurum Chronologię Camaldulenſis initium ob Ætatem S. Romualdi. Num. 1. *Ejus illuſtratio fruſtra ab aliis expectata, noſtris tandem conjecturis utcunque ſupplenda.* 2. *Vulgaris calculus annorum S. Romualdi.* 3. *Honeſti Archiepiſcopi tempus illi non correſpondet, neque ſecundùm Tabulas, et Hiſtorias Ravennates, neque juxtà ipſummet Petrum Damiani.* 4. *Carrarius à Fortunio conſultus quomodo rem componendam cenſuerit.* 5. *Ejus ſententiæ confutatio.* 6. *Non potuiſſe in ea hypotheſi Damianum Vitam S. Romualdi de-*

scribere. 7. *Cæsaris Cardinalis Baronij animadversio*. 8. *Nec tamen ipse in Martyrologio, et Lectionibus Breviarii, Ætatem S. Patris idcircò minuendam duxit, sed* 120. *annos vixisse asseruit, ejusque longævitatem Clemens VIII. æquè approbavit*. 9. *Thomas Minius ex SS. Casimiro Poloniæ Rege, ac Joanne Gualberto, Romualdi Ætatem usque ad annum* 1057. *protrahendam contendit*. 10. *Idem ex disciplina Romualdi in Sergium Patrem persuadere nititur*. 11. *Tantam dilationem hisce capitibus non necessariò persuaderi*. 12. *Persistere adhuc in Minii hypothesi difficultates ex Honesti, et Damiani tempore deductas*. 13. *Joannes Bollandus veterem difficultatem promovet, nec ultra annum* 1027. *Romualdi mortem differri posse arbitratur*. 14. *Vulgare systema cum tempore conversionis Petri Urseoli non convenire putat*. 15. *Amanuensium culpa C pro L acceptum fuisse, unde numerus CXX. pro LXX. annorum in Vitam S. Romualdi à Damiano descriptam irrepserit, eamque veram nodi solutionem esse concludit*. 16.

I. Væ ad nostram, veteremque de Ordinis Camaldulensis Institutione sẽtentiam restituendam, illustrandam, confirmandamque spectabant, præcedenti Dissertatione abundè, ut arbitror, in medium produximus: nunc longè difficiliorem de Ordinis ejusdem Epocha ritè statuenda quæstionem breviter attingemus; Quàm clarè siquidem ex Petri Damiani narratione patuit, Romualdum in Aquitania ubi primos Discipulos Eremiticæ vitę legibus imbuit, Or

dinis

dinis sui primordia collocasse, tam in obscuro deinde latet anni ipsius, quo hæc contigerint, verior determinatio, et æquè in incerto positum fluctuat totius Chronologiæ Camaldulensis initium, ob insignem de Romualdi Ætate controversiam, cui (tot rebus gestis nulla temporum nota distinctis) tenebras potiùs, quàm lucem eadem Damiani Historia videtur offundere, quibus disijciendis me quidem longè imparem sentio, aliorumque in hoc nodo dissolvendo conatus attendere maluissem, quàm simplices coniecturas meas depromere, quas pluribus ab hinc annis, dum non aliis studijs distractus in unius Camaldulensis Historię cognitionem incumberet animus, mente conceptas schedulis commendaveram, avidissimè expectans, an certius quidpiam occurreret, atque felicioribus aliorum curis hęc quæstio interim illustraretur.

II. Verùm ex quò nuper lucem aspexit sextum Sęculum Benedictinum ab Eruditissimis S. Mauri Monachis adornatum, cujus desiderium spem in animo meo nonnullam alebat, fili alicujus hinc derivandi ad labyrinti hujus ambages aliquando evolvendas: ubi intellexi (nec enim coram videre licuit) à Clarissimis, et Diligentissimis Viris nihil demùm allatum esse ad Romualdi Ætatem pleniùs illustrandam, sed rem in ancipiti, ut priùs, relictam; desperare cæpi, novas huic proposito suppetias aliunde accessuras, deque cogitatis meis, qualiacunque sint, proferendis deliberavi. Neque me propositi pęnitet, licèt non omnibus probandas esse conjecturas ejusmodi, satis prævideam; illas

enim

enim non quasi exploratas ænigmatis hujus solutiones propono, sed [quo loco illas semper habui] ut simplices dumtaxat conatus, aliquam conciliationem difficultatum in hac materia occurrentium interim attentantis, dum melior lux affulgeat Veritati, quam ab alijs postmodum uberiùs illustrari, etiam levibus his conjecturis nostris ex integro refutatis, adeò gravatè non feram, ut cum grati etiam animi significatione sim excepturus quæcumque in hoc propositum ab eruditioribus conferentur: satis laudis, et gloriæ ab his scriptis nimirum reportaturus, si aliis controversiam hanc pleniùs agitandi, et apertiùs resolvendi ansam dedisse judicabuntur.

III. Totus autem quęstionis cardo in hoc versatur. Narrat Petrus Damiani de Romualdo in ejus Vita cap. 68. quòd *Vixit Vir Beatissimus centum viginti annis, ex quibus viginti expendit in sęculo, tres duxit in Monasterio, nonagintaseptem in Eremitico transegit proposito*. Cùm itaque ex vetustissimis Camalduli monumentis, perpetuaque Ordinis traditione constet, eundem anno 1027. suum diem obijsse, quod et Lectiones tum Romani, tum Monastici Breviarij die 7. Februarir confirmant, consequens est, ante 120. annos natum fuisse anno 907. et viginti post annos sęculo valedixisse anno 927. ut vulgaris calculus pręferre solet.

IV. Verùm si attendamus, cujus authoritate apud Classenses Monachos Romualdi conversio promota fuerit, Honesti nimirum Archiepiscopi Ravennatis, qui ejusdem Classensis Monasterii Abbas olim extiterat, ut idem

idem Damianus in Romualdi vita cap. 2. his verbis testatur: *Monachi verò dum Patris ejus* [Romualdi nempe monasticum habitum flagitantis] *duritiam metuunt, conversioni illius aditum pandere non præsumunt. Honestus autem, qui tunc Ravennæ Archiepiscopalem Cathedram obtinebat, olim Classensis Cœnobii Abbas extiterat. Hunc ergo Romualdus impiger adiit, eique omne sui cordis desiderium patefecit. Qui alacer factus, castæ concupiscentiæ exhortationis stimulos addidit, fratribusque, ut eum suo collegio incunctanter adsciscerent, imperavit. Hujus itaque patrocinio Cęnobitæ suffulti, Romualdum intrepida securitate suscipiunt, eique sanctæ conversationis habitum tradunt*. Si, inquam, hæc attendamus, calculus omnis turbabitur, anno siquidem 927. non Honestus, sed Petrus ejus antecessor Ravennatem Ecclesiam administrabat, ut nedum ex Ravennatibus Tabulis, et Historicis omnibus colligitur, sed ex ipsomet Petro Damiano apertè liquet, dum tomo 1. Ep. 9. libri 1. scribit: *Petrus etiam Archiepiscopus Ravennalem dimisit Ecclesiam, cui mox adhuc superstiti Honestus, primo videlicet Othone habenas imperij gubernante, successit*. Primi autem Othonis imperium non ante annũ 936. ab omnibus Chronologis consignatur, quarè ipso anno 927. non Honestus, sed Petrus Ravennæ Archiepiscopalem Cathedram obtinebat,quam anno 923. conscenderat, adeòque Romualdi conversio, quæ Honesti ipsius suffragio perfici debuit, longè post annum 927. contigerit, unde et ipsa Romualdi Ætas, et tota ejus Vitæ chronologica distributio, nutare prorsus, et in ambiguo fluctuare convincitur.

V. Pri-

V. Primus difficultatem hanc sensit Historiæ Camaldulensis Scriptor Augustinus noster Fortunius, eaque de re Vincentium Carrarium I.C. Ravennatem Virum Eruditissimum consuluit, ut parte 2. Historiarum Camaldulensium l. 1. cap. 7. legitur; qui rescripsit: *Cùm Honestus non fuerit Archiepiscopus, nisi post annum 963. succedens Petro, qui sedebat anno 927. arbitrari se, quòd S.P. Romualdus natus sit anno 946 et mortuus anno 1066. ut historiæ invicem cohęreant;* Quam sententiam hinc etiam confirmari posse indicat, quòd idem Petrus Damiani sub initium capitis quinti loquens de primordijs conversionis S. Romualdi apud Marinum, testatur *eodem tempore* factam Ducis Urseoli conversionem, quę ex Venetorum Historijs post annum 970. reponi consuevit, aut saltem, si Hieronymo Bardo Monacho nostro insigni Chronologo auscultemus, circa annum 959. ad summùm contingere potuit.

VI. Sedenim huic opinioni obstare animadvertit Fortunius, tum seriem Priorum Sacrę Eremi, tum Privilegium Theodaldi Aretini Episcopi, tum Paginã fundationis Abbatię Fesulanę, in quibus S. P. anno 1027. mortuus supponitur; tum denique, quòd non sit verosimile S. Romualdum Imperatoribus Othoni III. et Henrico II. notissimum, et gratissimum, ab ipsorum successoribus ignorari potuisse, nec aliquid memoria dignum sub eorum imperio patrasse, ut ab anno 1027. ad 1066. ejus memoria ubique silere debeat, quasi otiosus ipse manserit, *Qui usque ad extremum vitæ spiritum Operarius vigilantissimus in vinea Ecclesię*

Chri-

Christi fuit. Argumentum porrò ex Petri Urseoli conversione ductum sic eludere, aut declinare videtur, ut in Amanuensis negligentiam culpa sit referenda; ait enim: *Quòd ex verbis Damiani Petrus Urseolus conversus esse videatur primis annis, quibus S. P. Romualdus Venetijs agebat, id Scriptoris errore factum esse credimus, cùm non sit verisimile, ut tantus Princeps fugam cum Eremita novitio inierit, quòdque Guarinus Abbas Monasterium suum eidem tradiderit, abdicans se Principatu factus unà cum Duce, et cum B. Marino, illi devotus Discipulus*.

VII. Addere poterat in ejus sententiæ refutationẽ, quòd cùm Petrus Damiani 15. annis post Romualdi obitum ejus gesta litteris consignaverit [*Ecce enim*, inquit Damianus, in Prologo Vitæ S. Romualdi, *tria jam ferè lustra transacta sunt, ex quo Beatus Romualdus deposito carnis onere ad ætherea regna migravit*] Si Romualdus anno 1066. mortuus asseratur, debuisset anno 1081. ejus Vita à Petro Damiano describi: quo tempore in vivis esse jam desierat, nam anno 1072. obijsse vulgò creditur, et si ad 1080. nonnulli ejus ętatẽ extendant, quod adhuc non sufficit, ut Romualdi Vitam describere potuerit; prȩsertim quia antequàm ad Cardinalitiæ Dignitatis apicem per Stephanum IX. eveheretur, et fortè in primis ejus conversionis initijs, Vitam hanc Romualdi dȩscripsisse videtur Damianus, cùm in eodem Vitæ hujus Prologo ita loquatur, quasi è sȩculo recens avulsus: *Nobis autem*, inquit, *in angusto cellulæ angulo residentibus utilius erat, sicut proposuimus, propria peccata ad mentis oculos assiduè revocare, quàm alienæ*

B virtu-

virtutis historiam texere, magis expedire commissi reatus tenebras plangere, quàm splendida sanctitatis insignia imperitis sermonibus offuscare.

VIII. Secundus eundem nodum versavit celeberrimus Ecclesiasticæ historiæ Parens Cæsar Cardinalis Baronius, sed intento potius digito ad intricatissimi glomi caput, quàm manu ad ejus extricationem, et evolutionem admota; postquàm enim tomo XI. ad annũ Christi 1027. num.13. difficultatis summam exposuit, unum hoc demum concludere satis habuit: *Igitur ad certiores calculos anni Romualdi sunt revocandi*. Quod quidem ultrò fatemur, at viam ipsam evadendi requirimus, quam certè aut asperam, aut obscuram, aut interclusam fuisse maximo huic Veritatis historicę Indagatori, colligere licet ex hac ipsa perfunctoria tantæ difficultatis recensione, quò faciliùs et ipsi speremus, qualescunque circa hanc controversiam coniecturas nostras, veniæ alicujus dignatione ab æquis rerum æstimatoribus fore excipiendas.

IX. Notandum est tamen, non ideò Doctissimum Cardinalem sensisse, quod Romualdi Ætas esset diminuenda, sed tantùm *Ad certiores calculos revocanda*; Nam et in Notis ad Martyrologium Romanum ad diem 19. Junij, eandem integram 120.annorum Romualdi Ætatem ex Damiano simpliciter referre satis habuit, nullam dubitandi occasionem prætendẽs; Et in Reformatione Breviarij Romani jussu Clementis VIII.unà cum Cardinali Bellarmino [ejusdem difficultatis conscio] legi permisit ultima lectione secundi Nocturni pro die

7.

7. Februarij, verba illa: *Denique cùm annos centum, et viginti ageret, et centum ipsos in summa vitę asperitate Deo serviſset, ad eum migravit*; quemadmodùm et in posterioribus omnibus Breviarij emendationibus, eadem intacta remanserunt, et post editas Bollandianas conjecturas, Sacra Rit. Congregatio die 18. Maij 1675. pro toto Camaldulensi Ordine approbavit lectiones S. Romualdi in Feria III. inter quas ad finem secundæ lectionis pro Mense Decembri legimus incorrupta Damiani verba: *Vixit Vir Beatiſſimus centum viginti annis, ex quibus viginti in Sæculo, tres in Monasterio, nonagintaseptem transegit in Eremo*. Sed et ipse Clemens VIII. Pontifex Max. cùm Romualdi venerationem ad publicum Divinorum Officiorum cultum, universo Clero sub Ritu Duplici imperatum, extenderet in sua Constitutione data apud S.Marcum sub Annulo Piscatoris die 9. Julii 1595. Pontif. sui anno 4. Romualdum *à Deo exaltari meruiſse longitudine dierum in terris*, constantiſſimè testatus est, non obstante difficultate, quam Cęsar Card. Baronius jam adverterat, et proposuerat.

X. Tertius controversię huic ventilandæ acceſſit Vir nostrarum rerum consultiſſimus, deque Camaldulensis Nominis dignitate optimè meritus D. Thomas Minius Monachus Angelorum Florentię, qui in Vita B. Casimiri Poloniæ Regis, Discipuli S. Romualdi, anno 1620. Venetijs editâ, observat, Casimirum non ante annum 1036. ad Romualdum in Italia commorantem acceſſiſſe, vel etiam accedere potuiſſe, ut ex Matthęo Miechovita, Martino Chromero, aliisque Re-

rum Polonicarum Scriptoribus, in aperto esse contendit: unde S. Patrem Romualdum post annum 1027. superstitem fuisse colligit; idemque ex adventu S. Joannis Gualberti ad Camaldulensem Eremum confirmat, hic enim non ante annum 1034. Romualdum convenire potuit; itaque Honesti Ravennatis Archiepiscopi Sedem, quę longè post annum 927. indubiè ponenda est, Ætati S. Romualdi nullum prějudicium afferre, differendam enim esse, alijs etiam indiciis, ultra quàm vulgò statuitur, ejus Mortem, quæ anno 1057. reponenda Minio videtur, utì Nativitas ad annum 937. trahenda, Conversio ad annum 957. revocanda.

XI. Pręsertim verò compelli se Minius asserit ad prorogandam Romualdi Ætatem potissimo Sergij Patris ejusdem Romualdi argumento; Hunc enim post Petri Urseoli obitum, adeòque post annum 997. de sęcularis vitę statu reassumendo cogitantem corripuisse, et compedibus, ac vinculis, et verberibus, pia severitate, castigasse legitur Romualdus è Galliis redux, usquedum ad meliorem frugem incautum reduceret, atque in Sancto Religionis proposito confirmaret, ut ex Vitæ cap. 12. et 13. colligitur: quod à verosimili abhorrere observat, si Romualdus anno 907. natus cum vulgari opinione censeatur, nam tunc filius nonagesimum annum obtineret, quare Patrem longè ultra quā centenarium fateri necesse foret, quem ætate illa adeò decrepita [licet sæcularis jam libertatis rursus pręcupidum fingeremus] tam rigidę tamen disciplinæ severitati

tati à Filio subiectum esse, illæso humanitatis sensu, vix est ut suspicemur.

XII. Quanquàm non video tantæ dilationis necessitatem hinc oriri, ut propterea ad annum 1057. Romualdi Mors protrahi debeat, cùm argumenta à Minio adducta ex Casimiri, et Gualberti discipulatu non ultra annum 1037. Romualdum superstitem demonstrent; Sergij verò Patris correptio æquè mirabilis videatur circa senem octogenarium (qualis esse debuit, etiam Minij sententia, Sergius anno 997. si Romualdus anno 937. illi natus asseratur, quippe vicesimo saltem ætatis suę anno illum genuisse dicendus est) ac circà centenario majorem, nec minùs fortasse in hac, quàm in illa ætate locum habere potuit religiosę vitæ semel susceptæ inconstantia, si tantò majores libertatis in sęculo prægustatæ blanditias, ad illum à proposito revocandum, esse debuisse animadvertamus, et eò validiori efficacia, ac graviori remedio expugnandas, quò diuturniori usu Sergij animum infecerant, quippe qui (Vitæ S. Romualdi cap. 1.) *Mundo vehementer intentus, et omnino sæcularibus negociis implicatus* tantò anteà fuisse describitur.

XIII. Ad hæc, ipsius Honesti Archiepiscopi tempus, quale vulgò statuitur, Minij sententiæ, perinde ac communi opinioni, repugnat: nam ex Carrario, quem num. 5. superiùs adduximus, nonnisi post annum 963. ex aliis verò aliquantò etiam seriùs, sedere cœpit Honestus, quarè anno 957. quo Minius reponendam Romualdi Conversionem judicat, non potuit aucto-

auctoritate sua Classenses Monachos confirmare, ut *intrepidè Romualdum susciperent*, *illique sanctæ conversationis habitum traderent*: ut nihil addam de Petri Damiani ætate, quæ Minij æquè ac Carrarij sententiæ adversatur, debuisset enim juxta Minium anno 1072. Romualdi vitam Damianus describere, utpotè tribus ab obitu S. Patris lustris collectam, quo anno Damiani ipsius mors contigit Februario mense, cùm circa initium suę conversionis, certè antequàm cum Cardinalitia, et Episcopali Dignitate tot Christianę Reipublicę negocijs distineretur, illam exarasse Damianus videatur, ut supra num. 7. expendimus.

XIV. Quartus denique Scopulum hunc sibi superandum proposuit eximij Operis, Christianæ Reipublicę utillimi, et Ecclesiasticam Antiquitatem maximè illustrantis. Aggressor Joannes Bollandus, dum inter alia, quæ colligit, et illustrat Sanctorum Acta, S. Romualdi vitam ad diem 7. Februarij prævio commentario recensens, §. 3. contendit, longævam S. Patris Ætatem cum ejus historia nõ posse omninò consistere, tum primario, et potissimo argumento Honesti Archiepiscopi Ravennatis, ipsismet Baronij verbis relato, ostendens longè post annum 927. conversioni S. Romualdi aditum patefieri potuisse; tum varijs conjecturis, ultra annum 1027. ejus vitam prorogari non posse definiens, nam ad 1071. pervenisse oporteret, si centesimo post suam conversionem anno Romualdus morti cessisset, nec Petrus Damiani tribus ab ejus obitu lustris. Vitam S. Patris poterat litteris consignare,

nec

nec Romualdi memoria post Henricum II. ubique sileret. *Nam si tandiù* (inquit Bollandus num. 17.) *superstes fuit, vegetus tamen semper, et ad labores pro Dei gloria impiger, quid causæ est, cur nusquam ejus, post S. Henrici Imperatoris obitum, mentio fiat? cur difficillimis Ecclesię temporibus non implorata ejus opera à Pontificibus, qui anteà illum tanti fecerant, ut ultrò Parentio revocarent? Cur non ipse sponte sua Imperatores, aliosque Theutonicos Principes, apud quos tanta sub Othone III. et Henrico fuerat in veneratione, admonuit, ne Ecclesiam Dei perturbarent? an auctoritatem ei, an zelum potius dicemus defuisse? utrumvis injuriosum sit vel suspicari de eo, qui etiam Barbaros Religionis disseminandę causa adijt, et quasi unus de Seraphim, homines, quocunque pergeret, sanctæ prędicationis facibus accendebat.*

XV. Nec posse cum vulgari systemate conciliari Petri Urseoli ætatem contendit, nam hic quarto circiter à Romualdi Cōversione anno Monachus factus est, idque circa annum 977. ex Venetis Historicis, nec multò citiùs id contingere potuisse arbitratur, ex quo Petrus Candianus, Urseoli Decessor, Hugonis Etruriæ Marchionis sororius extiterit, qui anno 1001. è vivis excessit, unde necessariò Romualdus anno 973. sæculo valedixerit, aut etiam anno 975. quandoquidem Hieronymus Pragensis cap. 2. num. 6. sui Sermonis de S. Romualdo, scribit, viginti annis post Conversionem Classensi Abbatię Præfectum, id quod contigit Othonis III. nutu ad annum circiter 995. vel 996. utì Baronius ad hunc annum adnotavit.

XVI. Hinc num. 19. rem sic componendam decernit

nit Bollandus, ut in Amanuensis incuriam erroris causa referatur; ait enim: *Quid ergo de B. Petri Damiani calculo dicemus? vitiatos facillimo errore numeros, nam cùm scripsisset (vixisse Virum Beatissimum LXX. annis, XX expendisse in Saeculo, III. in Monasterio duxisse, XLVII. in eremitico transegisse proposito) scriba quispiam pro L. littera, minùs fortasse accuratè expressa, C. legit, scripsitque CXX. pro LXX. et XCVII. pro XLVII. ac consequenter quòd num. 77. erat (ultra quàm quinquagenario) fortè simili compendio formatum [L.^rio] vel legit [C.^rio] vel consultò, ut cum sequentibus congrueret, ita restituit; et verò quis ita loquatur, ut (ultra quàm centenario vergere jam in senectutem) ut num. 80. habetur, sive (in senium declinare jam ętatem) dicat?* Hęc Bollandus.

CAPUT II.

Supra relatæ Bollandianæ Sententiæ Confutatio.

SYNOPSIS.

Authographum Petri Damiani, olim Faventiæ, nunc in Vaticana Bibliotheca servatum. 1. *Dubij cujusdam solutio.* 2. *Non arithmeticis notis, sed verbis per extensum exprimitur S. Romualdi Ætas in laudato codice* 3. *Damiani sensu eadem coniectura refellitur.* 4. *Senilis ætas à Veneris stimulis*

mulis non immunis. 5. *Romualdi Ætatem in senectutem vergere non scripsit Damianus , sed senectutem vergere .* 6. *Ante Sitriensem calumniam S.P. jam senex describitur .* 7. *Evidenti calculo Bollandus reijcitur .* 8. *et* 9. *An Damianus falli , vel fallere potuerit ?* 10. *Vivum Romualdum Damianus agnovit .* 11. *Ejus Vitæ seriem ab egregijs ejusdem Discipulis hausit .* 12. *Qua cura sibi à mendacijs caverit Damianus .* 13. *et* 14. *Concluditur insubsistens Bollandi conjectura .* 15.

I. PLuribus figmentum illud Bollandianum , quod ad calcem superioris capitis retuli , placuisse,

Non equidem invideo , miror magis :

at in densissima rerum caligine ambulantes,obvia quæque arripere solent ; mihi verò etsi nullus alius ab his tenebris occurreret exitus , hic certè , quò nos Bollandus adducit , nunquam probari posset , cùm facti ipsius opposita Veritate , velut insuperabili quodam repagulo, obstructus videatur; Si enim Damiani ipsius Authographum in conspectum veniat , nonne ejus testimonio litem dirimi oportebit ? Ubi illud gentium inveniri queat , requiris ? statim indicabo . Doctissimus, et Eruditissimus Camaldulensium Generalis Ambrosius in Hodæporico scribit : *Monasterium quoque insigne S.Mariæ* [Faventiæ nimirum] *visitare perreximus , sepulcrumque Petri Damiani in antiqua , et ornata , atque ab illo (ut ferebatur) constructa basilica venerati sumus . Codicem illic vetustum , ipsius [ut ferebatur] manu scriptum , in quo omnia Opuscula ejus haberentur , in conspectum dedere : eum nos ad*

nostrum hospitium tulimus, diligentiùs inspecturi. Sed et Fortunius Hist. Camal. par. 2. lib. 1. cap. 7. idem Authographum adhuc ætate sua ibidem servatum testatur, ait enim: *Misit nobis verba ipsa originalia Romulus Monachus Cisterciensis ibi Quæstor, transcripta ex Originalibus B. Petri Damiani, quę ad Cænobium S. Marię de Angelo Faventię, ubi quiescit, asseruantur*. Hinc Clementis VIII. Romani Pontificis jussu Codex idem Cæsari Baronio consignatus est, ex quo, velut ex sincero, ac genuino fonte, quæ ad Annales suos pertinere viderentur, erueret: tum in Vaticana Bibliotheca locatus est, ubi hodiedum visitur sub num. 3797. ejus sæculi antiquitatem adhuc spirans, non paucas apicibus interceptas lituras ostentans, quę Auctoris, non Exscriptoris manũ referunt, et hymni cujusdam cantilenam, rudi notarum interpunctione, circa unius lineę ductum, prisco ritu, designatam exhibens, quæ vetustatem illius ęvi apertissimè comprobat.

II. Neque opponas additam in calce Voluminis inscriptionem *Monasterij S. Mariæ de Angelis Faventię &c. anno* 1113. additumque Divi Bernardi Sermonem in Natali Domini; Cùm enim Epigraphes illa diverso, et recentiùs scripto charactere expressa sit, indicat non scriptionis annum, sed recensionis librorum, aut adeptę possessionis tempus ibidem designari, cùm longè antea ab Auctore proprio Codex ille exaratus esset, qui ante 40. fermè annos vivere desierat. Divi pariter Bernardi Sermo recentiori adhuc, et longioris notæ charactere descriptus est, atque ultimi quaternionis lo-

co,

co poſtmodum affutus ab aliquo è Ciſtercienſibus Monachis in illud Cçnobium deinceps introductis, ne videlicet Melliflui Doctoris Opella ſeorſim relicta periret; Quod quidem longè poſt prælaudatam inſcriptionem factum oportuit, anno ſiquidem 1113. ibi notato, vix religioſum ſchemma induerat S. Bernardus, adeò non Sermonem illum ediderat.

III. Quod ſi igitur Authographum Damiani ipſius manu exaratum Codicem tenemus, ut perpetua ſuadet traditio, atque inſperſæ lituræ demonſtrant, aliæque antiquitatis notç confirmant: ecquid opus eſt, ut Bollandianas coniecturas ſectemur? Cedat Præſumptio Veritati, et controverſum textum pag. 204. laudati Codicis inſpiciamus. Nullæ hìc numericç notæ cōparent, nulla characterum compendia, ſed per extenſum disertè legitur: *Vixit autem Vir Beatiſſimus centum viginti annis, ex quibus viginti expendit in ſæculo, tres duxit in Monaſterio, nonagintaſeptem in eremitico tranſegit propoſito*. Itaque coniecturç de L. in C. commutato penitus evaneſcunt, quaſi data opera Beatiſſimus Scriptor, ſuſcitandæ olim difficultatis prçſcius, illamque prævenire ſtudens, huic ipſi effugio locum præcludere voluerit, citra ullam ambagem ijs verbis Ætatem Romualdi exprimens, quæ dubium omne prorſus auferrent, nec ulli æquivocationi ſubeſſe poſſent: id quod et alibi ſemper, quoties numerus quiſpiam notandus occurrit, in Epiſtolis alijſque Opuſculis ſuis obſervaſſe Damianū animadverto, vocibus ipſis expreſſis, non arithmeticis notis uſpiam uſurpatis; unde et ſupra cap. 49. ejuſdē

C 2 Hiſto-

Historiæ S. Romualdi per extensum habet: *De sene plusquam centenario*, non compendio illo gratis conficto, nec ad ejus præsertim sæculi usum accomodato C.^rio^, sive, ut prætenditur, *L.^rio^* quod Amanuensis quispiam, anguli recti normam ab arcu semicirculi non distinguens, in C.^rio^ converterit, vel (utor Bollandi verbis), *Consultò, ut cum sequentibus congrueret; ita restituerit*; Quasi verò non posset Romualdi Ætas infra descripta consistere cum Sitriensi calumnia, sive hæc in ultra quinquagenarium dumtaxat (quod etiam verosimilius fuisset) sive in ultra centenarium caderet, unde providè duplicanda esset S. Viri longęvitas, ut cum ijs, quę post viginti capita ex Damiano fuerat descripturus, consensum aliquem affectaret!

IV. Verùm esto nullus sit Damiani authographus Codex, quo commentum hoc, numeralium notarum perperam consignatarum, revincatur; ex ipso tamen Damiani sensu, disertis verbis, quæ nullas technas, corrupti per Amanuensem characteris, patiuntur, apertissimè expresso, hæc Romualdi plusquàm centenaria Ætas elicitur: nam laudato cap. 49. nedum miratur, impuræ notæ calumniam Viro Sanctissimo impactam, utpotè *Seni ultra quàm centenario* (sive, ut Bollandus legendum arbitratur, *ultra quàm quinquagenario*) sed expresè *Decrepitum senem* eo loci appellat, qui status à quinquagenaria ætate longissimè distat; Deinde, ut rem extra dubium, imò extra dubitationis somnium ponat, hoc addit: *Cui etiamsi voluntas adesset, natura tamen, et frigidus sanguis, et ariditas attenuati corporis hoc penitus denegaret.* V. Ama-

V. Amabo te igitur, mi Bollande, an hæc quinquagesimum dumtaxat annum excedenti convenire bona fide arbitraris? an ita vigore exhausta est quinquagenaria ętas, ut Veneris stimulos nesciat, et voluntaris etiam vitio irritatos, frigidi sanguinis impotentia retundat? Quot habemus, non quinquagenarijs tantùm, sed sexagenariis, ac septuagenarijs majores, conjugij fructum non inquirentes modò, sed obtinentes, nec Maritos dumtaxat, sed Patres factos? Testor hanc ipsam lucem, quę mihi suprema sit, siquid fingo, siquid addo, siquid exaggero. Ante duos circiter menses [ad VIII. kal. Maij currentis anni 1705. hæc scribo] coram Illustrissimo Viro, pręclaris dignitatum muneribus conspicuo, qui me convivio humanissimè exceperat, plorabundus senex apparuit, secundam coniugem, quam sibi paucos ante menses copulaverat, sibi tùm morte pręreptam, querulus nunciavit, atquè ut de alia sibi quàmprimùm destinanda cogitaret, eundem Illustrissimum Virum, me præsente, et audiente, seriò, et enixè rogavit: causam adiiciens, quòd ultra tres dies sibi continentiam imperare non posset, quin natura ipsa Veneri litandum vectigal vel ab invito extorqueret. De Ætate interrogatus, octuagesimum quintum annum excedere se fatebatur, quod ipsum et alij ejus familiares comprobabant. Notissimus Pisis est, vel certè paucis ignotus; rugosa facies, sed rubicunda semper; lippi oculi, sed ignem spirantes; calva frons, sed erecta; comę quod superest canities inficit, rigiditas ad humeros usque sine flexione distendit: omnia

deni-

denique Ætatem, et Venerem simul accusant, reique ipsius fidem, sine dissimulatione, confirmant. I nunc, et seni plusquàm quinquagenario Damiani notam accomoda: *Cui etiamsi voluntas adesset, natura tamen, et frigidus sanguis, et ariditas attenuati corporis, hoc penitus denegaret!*

VI. Neque negotium ullum facessere potest Bollãdi peracuta observatio, qua una suam coniecturam succollare nititur, videlicet, Romualdum mox cap. 52. *In senectutem vergere*, sive *in senium declinare* à Damiano asseri, quę locutio plusquàm centenario non conveniret; nam si verba ipsa, et sensum Damiani expendere placeat, nihil inveniemus, quod Bollandianæ argutiæ vel minimùm faveat: ait quippe eo loci Gravissimus Scriptor: *Vivebat autem, vergente jam senectute, nimis districtè, videlicet cùm jam et ipsi perfecti viri solent remissiùs vivere, et aliquid sibi de sui propositi rigore laxare.* Audin? non *vergente in senium Ætate*, ut tu Bollande interpretaris, sed ipsamet *senectute vergente*, sive declinante in decrepitatem, aut etiam decrepito senio in mortem vergente; nisi aliorum Codicum lectionem præferre libeat, in quibus habetur, *urgente*, ideſt aggravante illum, *senectute:* quorum utrumvis cum quinquagenaria dumtaxat ætate minimè cohęret. Nec certè verosimile est, Damianum asserere voluisse, *perfectos viros* in senectutis limine, seu vergente in senectutem ætate, atque ubi demum quinquagesimum dumtaxat annum attigerint, *remissiùs vivere, et aliquid sibi de sui propositi rigore laxare*, quos alibi, opusc. 13. de perfect.

fect. Monachor. cap. 23. diligentiſſimè admonuit, *tantò neceſſe eſſe fieri cautiores ad prælium, quantò conſpiciunt ipſum præliandi terminum jam propinquum;* unde ſubdit: *nunc igitur ad fortiter agendum fervens animus incaleſcat, et ſenilis ætas ad debellandam vitiorum barbariem robur iuvenile concipiat, &c.*

VII. Quid, quod longè ante Sitrienſem illam calumniam, nempe dum Eremi Aquębellę, ſeu Vallis Umbroſę cellas conſtrueret, Romualdus velut ſenex ad labores impotens, nobis deſcribitur cap. 46. *Romualdus autem quia jam prę ſenectute laborare non poterat?* Hoccine præjudicij robuſto, ac vegeto Viro, atque ad labores impigro, quinquagenariam dumtaxat ętatem attuliſſe dicemus? Verùm eſto: Quid ad cap. 69. denique reponendum erit, ubi poſtremam S. Romualdi ægritudinem deſcripturus Damianus hæc habet: *Cępit corpus ejus magis magiſque moleſtiis ingraveſcere, et deorſum jam velut non tam languore, quàm DECREPITI LONGÆVITATE SENII declinare?* Hic profectò vides Bollande, nedum *Senij decrepitatem*, ſed *Decrepitatis longævitatem* Romualdo tributam, qualem in ſeptuagenario, qui decrepitatis fines vix attingeret, ne affectatiſſimus quidem exaggerator fingere poterat. Firmum igitur, ratumque ſit, Damianum verè et ſenſiſſe, et ſcripſiſſe quod vulgata ejus exemplaria præferunt, quod vetuſtiſſimi Codices omnes Mſſ. oſtendunt, Vitam ſcilicet B. Romualdi ad centum et viginti annos protractam fuiſſe, nec Amanuenſis vitio tribui poſſe calculi huius conſignationem ex ſola unius litterulæ mutatio-

ne

ne Bollandiano artificio confictam.

VIII. Imò ut hanc calculi restitutionem, ex characterum C, et L similitudine deductam, rigidissimo calculo revincamus: attende mecum chronologicam inconsequentiam Bollandi. *Vixit*, inquit, *Vir Beatissimus* (non CXX. sed) *LXX. annis, quorum XX. expendit in sæculo, III. duxit in Monasterio, reliquos* [non jam XCVII. sed] *XLVII. in Eremitico transegit proposito*: Ergo qui anno 1027. Mortuus dicitur, nec diutiùs superstes esse potuisse à Bollando creditur, conversus erit anno 977. ita quidem, inquit tunc enimverò Ravennatem Ecclesiam regebat Honestus; hactenus nil moror; qui tres igitur annos duxit in Monasterio Classensi, anno dumtaxat 980. ad Marinum divertit, Eremiticum tyrocinium sub ejus disciplina positurus; neque hìc ad examen revocare vacat quàm longo tempore Marinum Romualdus audierit, jam enim Petri Ursеoli conversio annum hunc 980. præcessisse, juxta omnes Venetorum Historicos deprehenditur, illam quippe in annũ 977. vel huic proximum regerunt, fatente ipso Bollando, qui eodem Commentarij sui §. 3. num. 18. hęc habet: *Quid quòd Petrum Urseolum, qui quarto circiter à conversione Romualdi anno Monachus factus est, omnes Historici tradunt circiter annum 977. vel 978. Ducis sese munere abdicasse?*

IX. Et verò non posse ad annum 981. [in quem caderet Urseoli conversio, si quarto dumtaxat anno à Monachatu Romualdi, qui in annum 977. ex Bollandi sententia referendus est, contigisse dicatur, utì

ad

ad minimùm dici debet] eximij hujus Ducis fugam differri, hinc breviter collige. Romualdus in Galliis viginti ad minùs annos expendit, unum in pugillo ciceris, et tres in agriculturæ exercitio, ut cap. 6. Vitæ constat, alios quindecim in alio vitæ genere, ut cap. 8. narratur, et unum saltem in postremo vivendi modo, qui cap. 9. describitur, et Legis loco solitarijs omnibus tandem ab Romualdo præfixus asseritur: itaque anno tantùm 1001. in Italiam Sanctissimus Pater reversus esset. Considera jam quæ ante millesimum Romualdus cum Othone III. Imperatore egit: Expende Classensem præfecturam ab illo sibi delatam, et ante quinquennium, cùm apud Catriam moraretur, cælitus prænunciatam [cap. 22. et 19.] Considera Tiburtinam obsidionem, Romualdi apud Othonem precibus dimissam [cap.23.] Attende tot Nobilium ex aula Imperatoris conversionem, ipsique Regi iniunctam pœnitentiam, ob adulterium, homicidium, et periurium [licèt *Humano* Francolini *Iudicio culpandus non videretur Otho* part. 1. Cler. Rom. disp. 9. num. 53. pag. 257. In hæc quippe Sæcula devenimus, probrosa sæcula, quibus et magna scelera suos inveniunt Patronos] nec non prænunciatam, ob dilatum Monastici voti propositum, mortem (cap. 25. 26. 30.) Animadverte ejusdem Othonis precibus factam Discipulorum Perei expeditionem in Gentes (cap. 28.) ut alia omittam benè multa, quæ ante annum millesimum in Italia S. Pater exhibuit, ut certè præmissa omnia vel ab Illustrissimo Baronio intra sæculum decimum meritò cõsignan-

fignantur, nec ulla ratione ad undecimum trahi queunt; et palmares anachronifmos ex hac Bollandiana hypothefi refultare videbis. Non ergo rectus angulus in femicircularem arcum ab Amanuenfi commutatus difficultates has, Romualdi Ætatem comitantes, tam expedito, ac laudabili invento pleniffimè abfolvit, ut de hac Bollandi conjectura prędicat Hieronymus Fabri in Sacris Ravennæ Monumentis, ejus fententiam tanto plaufu excipiens, nec amplectens modò, fed fermè deofculans.

X. Quod fi igitur evidentiffimum eft, Damianum LXX. folos annos Romualdo tribuere non potuiffe, compertiffimum erit, omninò CXX. abfque ulla tergiverfatione ipfum fcripfiffe, cùm eatenus prætendat Bollandus non effe legendum CXX., quatenus potuerit fcribere LXX. et ab imperito quodam exfcriptore L. in C. commutari.. Supereft itaque, ut vel ofcitantię, vel fraudis fufpicio in Damianum cadat, fi reipfa Romualdus Ætatem illam CXX. annorum non attigit, ita ut vel ipse falli potuerit, vel fallere totam pofteritatem hoc infigni commento tentaverit; quorum primum qua veri fpecie, fecundum qua frontis præfidentia quis afferat?

XI. Romualdum certè in vivis degentem de facie agnofcere potuit Damianus, qui tribus dumtaxat ab ejus morte luftris, ut in Procemio teftatur, Vitam S. Patris defcripfit: reipfa agnoviffe contendit Lancellottus in hiftoria Olivet. ubi de Monaft. Ariminen. ait enim, *Petrum Damiani in re Monaftica Romualdum audiffe*;

nec

nec abludunt coniecturæ ex Vita S. Romualdi cap. 4. 16. 40. 53. 67. deductæ in Commentarijs ejuſdem Vitę à nobis deſcriptis, quibus ſtantibus dubitandum non eſt, ex ipſo Viri Sanctiſſimi aſpectu Ætatem longævam, non minùs quàm obductam ab impactu feneſtræ in veneranda ejus fronte cicatricem, et peccatoribus, maximè verò potentibus hujus ſęculi, tremendā vultus majeſtatem, hilarem è contrario, ac ſerenam ſemper erga Diſcipulos faciem potuiſſe Damianum cognoſcere, ac ſeptuagenarium ab eo, qui centenariæ ætati vicennium ſuperadderet, probè diſtinguere.

XII. Verùm hoc, ceu minùs exploratum, dimittamus. Certum eſt, ab ipſis Romualdi Diſcipulis [ijsque primariæ fidei, utpotè quos in Proœmio Vitę appellat *Egregios*, ibi: *Quod de prædicto mirabili Viro ab Egregiis ejus Diſcipulis didici, aggrediar, Deo auctore, deſcribere*] ſive in Eremo, aut Monaſterio Sitriæ, quòd frequenter ipſe Damianus incoluit, ut ex ejus Epiſtolis patet, ſive in S. Vincentij Cœnobio, ubi hanc hiſtoriam contexuit, ut ex initio capitis 57. colligitur, commorantibus, quęcunque de Romualdo tradidit, Damianum accepiſſe; hos autem egregios Viros circa S. Patris Ætatem tam turpiter hallucinatos, ut totis quinquaginta annis ſeniorem Romualdum ſint arbitrati, fidem prorſus omnem ſuperare videtur; at verò data opera cunctos in hoc conveniſſe, ut Damiano imponerent, ac tam putido mendacio (quod vel exteri, apud quos Romualdus notiſſimus, et celeberrimus habebatur, facillimè revincere potuiſſent) æternam ſibi ignominiam

pararent, nullam pariter veritatis speciem præsefert.

XIII. Quod ipsum de Damiano intellectum volo, siquis illum, exaggerata Romualdi Ætate, nobis fucũ facere voluisse præsumeret, adeòut, cùm omnibus palam compertum esset, septuaginta dumtaxat annis Sanctissimum Virum vixisse, ipse prudens, sciensque ad centum viginti ejus vitam extendere voluerit, neque se aperti mendacij ubique redarguendum formidaverit, postquàm ab ejusmodi commentis se maximè alienum vel in ipso Historiæ suæ præludio ostentaverat, illorum sensum, et morem insugillans, *Qui Deo se deferre existimant, si in extollendis Sanctorum virtutibus mendacium fingant: hi nimirum ignorantes, Deum nostro non egere mendacio, relicta Veritate, quæ ipse est, falsitatis ei putant se placere posse commento; Quos benè Jeremias redarguit dicens: docuerunt linguas suas loqui mendacium, ut iniquè agerent laboraverunt. Qui enim ultrò oblatam simplicem Veritatem referre facilè poterant, in componendis quæ nesciunt casso labore desudant; et quo se pro Deo stare quasi adiutores autbumant, eo ut reverà falsi testes contra Deum pertinaciter pugnant, Apostolo Corinthijs attestante, qui ait: Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est et fides vestra: deinde subiungit: invenimur falsi testes Dei, quoniam diximus testimonium adversùs Deum; qui suscitavit Christum, quem non suscitavit*. Similibus prolusit etiam in Vitam S. Mauri Episcopi Cæsenatis, ubi pariter sic habet: *Temerarius narrator est, qui dum laudum prçconiis alios extollere nititur, ipse mergi in falsitatis barathrum non veretur*. Et Ep. 19 libri 1. Acta S. Dominici Loricati col-

collecturus: *Absit*, inquit, *à me mendacium scribere, nam qui Veritatem pro viribus veraciter colo, commentum fallaciæ non admitto.*

XIV. Unde tanta sollicitudine vel umbram mendacij sibi fugiendam proposuit integerrimus Doctor, ut quæ, vel dubiæ auctoritatis deprehenderet, vel oblivione intercepta timeret, vel infidæ relationis fraude corrupta suspicaretur, eadem vel in ancipiti relinqueret, vel à narratione sejungeret, vel à se non pertinaciter asseri continuò declararet, ut sequentibus exemplis licet evincere. Tom. 1. lib. 1. Epist. 9. *Sed cùm hæc de aviculis, et corvo inter aquas nigras aliquando apparentibus, aliquando se abscondentibus, in pagina digessissem, Religiosus Cassinensis Monasterij Abbas Desiderius advenit, seseque rem sic habere funditus abnegavit; cùmque illum, et Humbertum, meum videlicet relatorem, in mutua colloquia deduxissem, Humbertus ait: ego quidem hujus allegationis testimonium non defendo, veruntamen hoc simplicitèr retuli quod ab Accolis loci illius audivi. Sed quoniam personæ istæ, Desiderius videlicet, et Humbertus, tantæ auctoritatis sunt, ut neutri eorum fides debeat denegari, ego quoque quod scripsi procaciter non affirmo, sed utrum verum sit, necne, legentium inquisitioni relinquendum esse decerno.* (Hinc obiter patet, non fuisse cur Bellarminus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis nimiæ credulitatis ob hanc ipsam avicularum narrationem S. Doctorem argueret) tum Epist. 10. ejusdē libri: *Idcirco autem nomina hominum non appono, quoniam ordo peractæ rei faciliùs hæsit animo, nomina verò, curis aliis intervenientibus, fateor intercepit oblivio; Nec*

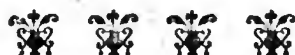
magno-

magnoperè curamus videri aucupes nominum, dummodo non excidat series, et ordo gestorum; quanquàm et hæc eadem gesta, quæ scribimus, quia in transitu audire nos contigit, utrũ inoffensam fidei lineam teneant, certum per omnia non habemus. [Poteratne quis circumspectiùs loqui, vel si maximè laudem hanc affectare voluisset?] mox lib. 2. Ep. 14. *Hæc omnia, Venerabilis Pater, non sine magno timore describimus, ne vel per oblivionem propriam, vel per infidæ relationis audaciam, à Veritatis linea quantumlibet declinemus; quamobrem hæc nos non constanter astruimus, sed quia velut sub hoc relationis ordine ad nostram fuerint perlata notitiam, opinamur.* [An non ad scrupulum usque sibi ab omni mendacij vel apparentis nævo cavere videtur?] Similiter Epist. 15. ejusd. libri: *Hæc ego, Venerabilis Pater, et alia quàmplurima, non sine magnæ formidinis angore conscribo, ne videlicet, vel relatores mei meræ veritatis semitam non tenuerint, vel ipse quoque, relationum in quolibet immemor, oblivione deliquerim. Veruntamen, teste conscientia, non hæc mentiendi voto, sed ædificationis affectu, prout meliùs possum narrata recolere, satago schedulis adnotare*; Et in Epistola 29. lib. 6. *Quæ autem sibi verba B. Virgo protulerit, quamvis mihi utcunque dicantur, quia certus non sum, non adhibeo fidem, quoniam in veritatis lineam vel leviter impingere pertimesco*; Ut alia omittam paris cautionis indicia, quę S. Virum, ubi quid constanter asserit, non falsò, non temerè non leviter id tradere, nihil per dolum, aut fraudem comminisci declarant.

XV. Quod si igitur his momentis illud omnino conficitur, nullam rationabilem mendacij suspicionem

in

in Sanctissimum, et Sincerissimum nostrum Egregium Doctorem cadere posse, quemadmodum nec in Egregios Romualdi Discipulos, à quibus, quæ ad S. Patris historiam pertinebant, se accepisse fatetur Damianus, qui nec falli propterea, nec fallere potuit in Ætate D. Romualdi, paulò anteà defuncti, determinanda: ac præterea superiùs num. 3. et 4. ostensum est, reipsà centum viginti annos Damianum Romualdo constanter, et citra ullam hæsitationem ascripsisse, neque Bollandi conjecturam de Amanuensis oscitantia, C. pro L. describentis, posse ullo ex capite subsistere: concludendum prorsus videtur; tamdiù reverà vixisse Romualdum, ut *Dies annorum ipsius fuerint centum viginti anni*, neque, ob Archiepiscopi Honesti sedem, esse ullatenus contrahendam Romualdi Ætatem, sed potiùs ob Romualdi Ætatem, quæ invictissimè probata est, aliquo tandem modo Honesti tempus cum Romualdi annis conciliandum esse; *Neque continuò* (ut cum Augustino loquar lib. de quant. animæ) *nos ita conturbari oportere, ut tam multa, quæ superiùs luce clariora nobis visa sunt, falsa esse arbitremur: fieri enim potest, ut hujus rei causa nos lateat, &c. Quam si reperire non possumus, nonne quærenda est potius vera, quàm falsa* (à Bollando adducta) *credenda?*

CA-

CAPUT III.

Probabilis Conciliatio juxtà nostram sententiam proponitur, et Honestus Petri Coepiscopus fuisse suadetur.

SYNOPSIS.

Romualdus non ante annum 937. *converti potuit*. Num. 1. *Annus mortis S. P. fortasse ex* 1037. *in* 1027. *per errorem commutatus*. 2. *Honestus ante annum* 971. *Ravennati Ecclesiæ præfuit saltem ut Coepiscopus*. 3. *Romualdus post annum* 1027. *superstes*. ibid. *Non usque adeò perfecta Ravennatum Presulum series, variæque de tempore Honesti sententiæ*. 4. *Magna in Archiepiscopis Ravennatibus ejus temporis confusio*. 5. *Coepiscoporum usus illo Sæculo*. 6. *et* 7. *Honestus Petri Coepiscopus Acta nomine Petri edidit*. 8. *Petrus non abdicavit morti proximus, ut sequeretur ex Adversariorum hypothesi*. 9. *Dominicus Abbas Classis, Honesti successor, anno* 954. *Ravennati Concilio subscribit*. 10. *Honestus, et Petrus ex omnibus Ravennæ Archiepiscopis* Coangelici *appellati*. ibid.

I. SEd nostras hac de re conjecturas, ut polliciti sumus, in medium proferamus. In primis fateor, anno 927. qui conversioni S. Romualdi vulgò assignatur, Honestum nullo pacto Ravennatem Antistitẽ dici

dici potuisse, ex loco Damiani superius citato Cap. 1. num. 4. ubi disertè narrat, quòd *Petrus Archiepiscopus Ravennatem dimisit Ecclesiam, cui mox adhuc superstiti Honestus, Primo videlicet Othone habenas Imperij gubernante, successit*. Quippè anno dumtaxat 936. Primus Otho Imperator legitur inauguratus; quarè si Honestus, Damiano teste, Ravennæ Archiepiscopalem Cathedram obtinebat, dum Classenses Monachos confirmavit, ut authoritate sua Romualdum intrepida securitate susciperent, eique sanctæ conversationis habitum traderent, non potuit ante annum 936. vel 937. id contingere: nec Romualdus, qui vicennium in sæculari vita expédisse legitur, potuit ante annum 916. vel respectivè 917. nasci, neque ante annum 1036. aut 1037. è vivis excedere, si centum viginti annorum vitam reipsa transegit, uti ex Damiano supra demonstravimus.

II. Expendebam ergo, an non statui posset, communem opinionem, de Morte S. Romualdi ad annum MXXVII. relata, invaluisse ex prava intelligentia characterum, quibus consignata fuerat ad annum MXXXVII. itaut firmiori fortasse conjectura, quàm sit mutatio L. in C. à Bollando excogitata, per unius X. omissionem decennio anterior credita fuerit, quàm reipsa contigerit. Si enim ad annum 1037. Romualdi Mors differretur, et consequenter Conversio ad annum 937. Nativitas ad 917. reduci posset, res omnis bellè succedere videretur, nullaque deinceps difficultas emergeret, quam probabili ratione evadere, aut eludere non liceret, si modo præcipuis, atque obvijs occurre-

rem ex Honesti sede ad annum 971. à Ravennatibus Historicis consignata, atque ex S. Romualdi memoria post annum 1027. juxta Adversarios ubique silente, deductis Obiectis, quibus quasi duobus scopulis sententia hęc intercluditur, ac ne liberiùs, et confidentiùs efferre se valeat coercetur.

III. At non deesse coniecturas, quibus persuadeamur tum longè ante annum 971. Ravennati Ecclesiæ præfuisse Honestum, Petro sponte abdicanti succedentem, licèt, dum hic viveret, se ut Coepiscopum dumtaxat gereret, ac Petri nomine quælibet Acta signari mandaret, vel potiora officia illi expedienda reipsa deferret, ut nonnisi post Petri mortem Honesti memoria in Ravennatibus Tabulis superfuerit, licèt constet ex Damiano, et alijs, quòd Petro adhuc viventi successerit: tum Romualdum adhuc post annum 1027. in vivis fuisse, nedum usque ad 1030. quod pridem D. Antoninus, et Canisius statuerunt, sed ad 1037. argumentis ex B. Casimiro Poloniæ Rege, et ex S. Joanne Gualberto, supra per Thomam Minium indicatis Cap. 1. num. 10. aliisque inferiùs adducendis ex ipsa Camalduli ędificatione, quę seriùs fortasse quàm vulgò creditur, statuenda videtur; non deesse, inquam, conjecturas, quæ nobis id persuadeant ex ijs, quæ partim hoc, partim sequentibus Capitulis, latiùs expendenda sunt, satis patebit.

IV. Primùm itaque observo, non ita certam, et exploratam è Ravennatis Ecclesiæ monumentis haberi Chronologicam ejus temporis Antistitum successionem,

ut

ut non ingens Scriptorum variatio, et confusio, etiam independenter ab hac quæstione, quam S. Romualdi Historia, et Longævitas excitavit, passim deprehendatur. Sanè Cardinalis Baronius ad diem 1. Februarij notat Hieronymi Rubei errorem circa annos,et successionem S. Severi Ravennatis Archiepiscopi, et ad diem 28. Aprilis omissum queritur in serie Antistitum Ravennatum Vitalem Archiepiscopum. Antonius item Masinius in sua Bononia perlustrata par. 1. ad diem 11. Septembris, et par. 2. ad annum 470. notat S. Fulcum Archiepiscopum Ravennatem, de quo alij Historici silent. Sed ne à proposito nostro divertamus: Carrarius Vir Eruditissimus loco apud Fortunium supra citato Cap. 1. num. 5. arbitratur, Honestum anno 963. Petro successisse: Rubeus verò in Histor. Ravennatibus idem statuit anno 971. Alij ad annum 957. id reponunt, cui sententiæ Minius noster supra relatus Cap. I. num. 10. adhæsisse videtur, dum hoc ipso anno Conversionem S. Romualdi reponi posse, ad controversiam componendam, opinatur.

V. Juvabit ad hoc propositum verba Danielis Papebrochij in Propylæo SS. Maij, Notis ad Landonem Pontificem num. 73. afferre, ubi sic habet: *Apud Ferdinandum Ughellum mirabilis hoc loco in Episcopis tam Bononiensibus, quàm Ravennatibus, est confusio, nam in Bononiensi Sede ait floruisse Petrum anno 909. indeque translatum ad Ravennatem Ecclesiam anno 927. in Ravennatibus autem ait Petrum [eum scilicet, de quo tacito nomine Luitprandus] electum anno 904. annum ferè integrum sedisse, eique suffe-*

suffectum Joannem antea Bononiensem Episcopum (quem et confundens cum Joanne XI. Maurozia, ac Sergij filium facit) cui successerit anno 913. *Constantinus, et huic Petrus Bononiensis item Episcopus anno* 923. Mox ibidem num. 4. sic Papebrochius subjungit: *Dixerim ego, Alambertum anno* 891. *creatum Bononiensem Episcopum usque ad Anastasij III. Pontificatum superfuisse: cui decedenti suffectus sit Joannes Theodoræ Amasius, qui dum Ravennæ expectat Ordinationis suæ diem, obierit is, à quo ordinari debebat, Archiepiscopus, nomine Petrus, non Bononia advectus, sed ex ipso Ravennate* Clero *sub annum* 904. *suffectus Joanni Traversario. Tum verò Joannes nondum Bononiensi Ecclesię consecratus, ambiverit in Ravennatem Archiepiscopum eligi, et Romam consecrandus discesserit: dum autem ibi moras apud Amicam trahit, etiam post consecrationem acceptam, mortuus sit Lando, eique substitutus Joannes, curaverit loco suo Bononiensibus quidem Petrum alium substituendum, Ravennatibus verò Constantinum, quo mortuo circa annum* 923. *vel* 27. *accersitus sit à Bononiensi Ecclesia prædictus Petrus. Hic verò, si adhuc in vivis fuit, seque Episcopatu ultrò abdicavit post annum* 970. *et Synodum Ferrariæ celebratam; oportebit dicere, eum in Episcopali gradu perseverasse plusquàm annos* 56. *priusquàm ei succederet Honestus, celebratus in Vita S. Romualdi.* Hæc Papebrochius.

VI. Ex quibus, iudicet prudens Lector, an ob Antistitum Ravennatum successionem adeò nutantem, et in ancipiti positam, æquum sit de Romualdi Ætate, cujus tam gravia argumenta nobis Petri Damiani auctoritas subministrat, vel leviter dubitare; an verò

præ-

præſtet, veriſimili aliqua ratione illorum Præſulum ſedem cum Romualdi Hiſtoria conciliare, quę non video cur illa ipſa eſſe nequeat, ſuperiùs num. 2. et 3. inſinuata, et quam in ſimili nodo diſſolvendo uſurpat Vir Erudititiſſimus Jacobus Burallius in Vitis Aretinorum Pontificum, ubi de Joanne XXXVII. Epiſcopo, qui anno 901. ſediſſe legitur in Hiſtoria SS. Florę, et Lucillę, quę Petro Damiano tribuitur (quanquàm ejus ſtylum ſapere nemo perſuaſerit) cùm tamen ex privilegio Ludovici Regis eodem anno floruiſſe videatur Petrus Epiſcopus ejus nominis ſecundus, cui Sanctarum earumdem translationem Baronius etiam referendam ſtatuit, non Joanni prędicto: conciliare nimirum hoc diſſidium Burallius adnititur, aſſerens alterum alterius Coepiſcopum, ſeu Coadiutorem eſſe potuiſſe, Joannem videlicet Petri II. utì mox Petrus III. Coepiſcopus, ſeu Coadiutor fuit pręfati Joannis, et non diù poſt, nempe anno 1006. (referente Ughello in Italia Sacra tom. 1. ubi de Epiſcopis Aretinis) *Elimpertus adhuc ſuperſtes ſubſequentem Theodaldum Coadiutorem, et Coepiſcopum habuit cum futura ſucceſſione, ut inde videre Lector poſſit, jam tum illum morem apud Eccleſiaſticos inolevisse, atque uſque ad hæc tempora perdurasse*; et infra de Theodaldo loquens idem Ughellus ſic habet: *Elimperti fuit Coadiutor, ut reperitur anno* 1006. *eidemque defuncto ſucceſſit*; Cùm tamen innumera, imò pleraque Acta Elimperti nomine conſignarentur, ut ex Privilegiis in Canonicos ſuos, et in Abbatiam Pratagliæ, anno 1009. ab ipſo inſtitutam, collatis, alijſque monumentis apertè conſtat.

VII.

VII. Consuetudinis hujus originem illi propemodùm sæculo X. reipsa deberi confirmat Elias Du Pin tom. 8. Bibliothecæ novæ Ecclesiasticæ parte 1. de sæculo X. Ecclesiæ cap. 6. §. 4. Ejus praxeos exempla nonnulla adducens his verbis: *Les traslations des Evèques devinrent assez frequentes, et l'on commença à donner des Coadiuteurs aux Evèques, avec assurance de leur succeder. Ainsi Utlon Evèque de Strasbourg eut pour Coadiuteur Archembaud; mais cette pratique fut condamnèe par les Evèques d'Allemagne à l'egard d'Adalberon, que Saint Ulric son Oncle avoit choisi* (anno 972.) *pour son Coadiuteur: et par Gregoire V. à l'egard de l'Evèque du Puy en Vellay, qui avoit aussi fait ordonner son Neueu*: Quamquàm postremum hoc factum quod attinet, observo cum Thomasino in Vet. et Nova Ecclesię Disciplina de Beneficijs, non quidem improbatam à Gregorio V. Pontifice Coadiutorum assumendorum praxim, sed illegitimam contra Cleri jus electionem, et minùs exactè servatum sacræ Ordinationis ritum: *In Concilio*, inquit, *Romano sub Gregorio V. anno 938. exauthoratus est Stephanus Aniciensis Episcopus in agro Velano, quòd eum sibi cooptasset Guido Avunculus suus, inconsulto Clero, et Populo, et à duobus tantùm Episcopis ordinatus esset.*

VIII. Nil mirum itaque, quòd et Honestus, tamquàm Petri Coadiutorem, seu Coepiscopum se gesserit ab anno 937. ad usque Petri mortem, adeò ut, licèt Petrus Episcopali munere se abdicasset, ausus tamen non sit Honestus, illo vivente, semet absolutè Archiepiscopum subscribere, sed Petri nomine cuncta

admi-

administraret, ob Prædecessoris sui reverentiam, cujus onera videlicet supplere, et laborem minuere mallet, quàm honorem, et dignitatem sibi arrogare: eo ferè modo, quo circa annum 1109. tradit Fortunius, Martinum Priorem Camaldulensem, solitarię quietis amore, se magistratu abdicasse, cui cùm Patres Guidonem suffecissent, *Is pre humilitate*, inquit Fortunius par. 1. lib. 2. cap. 4. *nec non pro reverentia Martini, Magistratus insignia numquam recipere voluit; quapropter Joannes I. utrique subrogatus est, qui similiter numquam se Priorem subscribere ausus est, Martino, et Guidone superstitibus, nec nisi tantùm nomine Cathedram S. P. Romualdi tenere; Quo factum est, ut multæ oblationes modò sub hujus, modò sub illius nomine Sacræ Eremo factæ sint.*

IX. Et sanè, cùm constet ex sæpe laudata Epistola 9. libri 1. Petri Damiani, atque id in confesso apud omnes sit, Honestum Petro adhuc superstiti, seque Episcopalibus munijs sponte abdicanti, successisse, quid est, quod prima fermè Acta, quæ ipsius Honesti nomen expresse referant, Petrum mortuum supponunt, ut apud Rubeum ad annum 974. ubi mandat Honestus, ut unusquisque ex Canonicis *Unam missam pro Anima Petri sui Prædecessoris caneret in ejus anniversario die?* Quàm parùm credibile est, si humilitatis studio Episcopatui cessit Petrus, id demùm fecisse, postquàm et compluribus annis Bononiensi Ecclesiæ, et Ravennati ab anno 923. ad 971. præfuisset, idest *post annos* (ut Papebrochius num. 5. citatus advertit) *plusquàm* 56. (imò 62. nam anno 909. jam Bononiensibus præfuisse

Petrum

Petrum hunc Ughellus observat) *in ea dignitate exactos*, et non potius circa annum 937. dum adhuc vegetus esset, ne magis ob impotentiam Episcopale ministerium necessariò deserere, quàm ob humilitatem sponte dimittere diceretur!

X. Sed quid opus conjecturis? Duo mihi argumenta occurrunt, quæ rem planè conficere videntur: alterum, quòd Actis Concilij Ravennatis anno 954. subscriptus legitur, qui ex Classensis Archivi monumentis Honesto in Abbatiæ regimine successit, Dominicus Abbas, his verbis: *Dominicus Religiosus Presbiter, et Abbas regularis S. Apollinaris, qui vocatur in Classe*; Unde jam tùm Honestus ad Episcopalis oneris partem vocatus supponitur, licèt ex sæpe dicta ratione Petri nomine hæc ipsa Concilij Acta celebrarentur. Alterum est, quòd inter Ravennates Archiepiscopos, Honestus dumtaxat, et Petrus *Coangelici* titulo decorati leguntur, ut in Actis anno 954. à Rubeo relatis. *D. Petrus Sanctissimus, et Coangelicus Archiepiscopus*; et in Actis anni 973. *Honestus Coangelicus Sanctissimus Archiepiscopus*; Quomodò autem alteruter *Coangelicus* vocaretur, nisi ex comparatione alterius Præsulis, quocum commune ministerium Episcopale sustineret? Sic enim dicitur *Coangelicus*, quomodo *Coævus*, *Coæternus* &c. quæ nisi ad aliũ referantur, minimè intelligi possunt, atque explicari, sed duorum saltem consortium necessariò requirunt.

CA-

CAPUT IV.

Ex S. Ioannis Gualberti Historia Romualdus post annum 1027. vivus evincitur.

SYNOPSIS.

Joannem Gualbertum sub Romualdo Camaldulum venisse qui tradant. Num. 1. *Prioris Camaldulensis, tacito Romualdi nomine, nonnulli mentionem faciunt*. 2. *Id evenisse Athonis Episcopi Florentini tempore, qui ab anno* 1032. *sedit*. 3. *Corrupta facti hujus apud Franchum Chronologia, et conficta duplicis Athonis distinctio refellitur*. 4. *Ildebrandus Episcopus ædificando S. Miniatis Monasterio, quod anno* 1013. *desertum jacebat, dat operam*. 5. *Idem ex Lamberto Episcopo ostenditur*. 6. *Nec non ex ipso Athone Episcopo*. 7. *Nullum Athonem Guidoni, et Ildebrando Episcopis inserendum*. 8. *Ubertus Abbas S. Miniatis simoniacus circa annum* 1035. *succedit Leoni, sub quo Joannes Monasticen induerat*. 9. *Itte Abbatissæ instrumentum sententiam nostram confirmat*. 10. *Prima Oratorij Vallis Umbrosæ consecratio anno* 1037. *contigit*. 11. *Alia huic anterior fictitia ostenditur*. 12. *B. Theuzonis Eremitæ Ætas adversam hypothesim refellit*. 13. *Ex S. Jo. Gualberti Ætate veritas eadem stabilitur*. 14.

I. POstquàm verò innotuit, potuisse Honestum ab anno 936. Archiepiscopalem Ravennæ Cathedram tenere, et consequenter in eundem annum, vel in sequentem 937. Romualdi Conversionem commodè differri, superest ut ostendamus, ejusdem pretiosam Mortem ad annum 1037. posse reduci, ut centum ipsos in Monastico habitu transegisse annos, cum Damiano, possimus asserere. Id itaque jam persuadere conabimur ex D. Joannis Gualberti ad Camaldulensem Eremum adventu, qui non ante annum 1034. vel 1036. contingere certissimè potuit, cùm tamen ibi sub Romualdo vixisse Joannem expresè tradant Scriptores probatissimi Vallis Umbrosæ (ut de nostris Fortunio, Ractio, Minio, deque exteris quàm plurimis sileam) Andreas Januensis, qui circa annum 1419. floruit, in vita S. Jo. Gualberti cap. 11. Hieronymus Radiolensis, qui anno circiter 1480. eandem vitam patrio sermone expressit. Xantes Perusinus, qui circa annum 1500. eadem Gualberti acta collegit, pag. 24. Joannes Joannalius, qui sub Clemente VIII. lectiones S. Joannis Gualberti Breviario inserendas composuit, ut reipsa demùm insertæ sunt, atque à S. R. C. approbatæ; ac demum novissimè Ascanius Tamburinus de Iur. Abb. tom. 2. disp. 24. qu. 5 num. 20. et Didacus Franchus in ejusdem S. Joannis Gualberti Historia lib. 4. nostrisque diebus Venantius Simius in suo Cathalogo litt. I. num. 9.

II. Alios prætereo antiquiores, nempe Theuraum ipsius S. Joannis Discipulum in vita ejusdem cap. 5. et

et S. Athonem Pistoriensem Episcopum in vita S. Joannis cap. 12. qui de eodem Joannis ad Camaldulensem Eremum adventu, deque Prioris loci in illum humanitate (à quo post aliquod tempus ad Aquæbellæ, seu Vallisumbrosę solitudinem, accepto etiam Ordinis instituendi vaticinio, et Amicitiæ inter utriusque Posteros servandæ fœdere inito, cum benedictione, Joannes dimissus ibidem legitur) eadem referunt, licèt *Romualdi* nomen proprium non exprimant, sed *Prioris* dumtaxat *Camaldulensis*: ut incertum maneat, Petro Dagnino, an Romualdo hæc ascribi debeant, ideòque non evidens, sed probabile dumtaxat indicium, Vitæ S. Romualdi ultra annum 1027. producendæ, hinc reluceat, tantæ nimirum probabilitatis, quantæ censeri potest assertio, quòd sub Romualdo Joannes Camaldulum incoluerit; de tempore siquidem res est exploratissima, et nulli prorsus obnoxia dubitationi, quòd non ante annum 1034. vel 1036, id præstare potuerit, ut mox ostendam.

III. Fugiebat nempe Joannes Gualbertus Ubertum, sive Obertum, Monasterij S. Miniatis Abbatem, fœdissimi simoniaci commercij cum Athone Florentino Episcopo convictum [nam Ubertus prędictus *Episcopo Athoni nomine, multam pecuniam pro dicta Abbatia promiserat*, inquit Andreas Januensis in vita S. Jo. Gualberti cap. 8. et 9.] sedit verò Atho in S Zenobij Cathedra ab anno 1032. ad 1038. si Vincentio Borghinio credimus, sive usque ad 1046. ut Ferdinandus Ughellus tradit, atque ex ejus ætatis monimentis confirmat;

Nam post relatum Lamberti Florentini Episcopi privilegium anno 1028. Monasterio S. Miniatis concessum, sic concludit laudatus Ughellus tom. 2. pag. 70. *Piè, sanctèque Florentinam Ecclesiam rexit Lambertus usque ad annum* 1032. *in quo ipso anno rerum humanarum pertæsus, cùm se pastorali munere abdicasset, vitam Monasticam instituit profiteri*. Et pag. seq. num. 21. *Post Lambertum Atho Florentinam sedem obtinuit:* Ac pag. 83. *Excessit Atho circiter annum Domini* 1046. *sepultus jacet in Cathedrali*. Eoque ipso anno Successorem habuit Gerardum [qui et mox Nicolaus II. Pontifex] quem Petrus Papiensis excepit, quocum de Simoniaca labe gravius certamen habuit postmodùm S. Joannes Gualbertus, incendij experimento decisum. Longè igitur post annum 1027. putà circa annum 1036 superstitem in Camaldulensi Eremo Romualdum invenire debuit Joannes Gualbertus, si post publicam simoniacorum Athonis Episcopi, et Uberti Abbatis proclamationem, ad Sacrã illam Solitudinem se Vir Sanctus recepit, ipsiusque Romualdi disciplina aliquandiù usus, cum benedictione, ad Vallem Umbrosam dimissus est.

IV. Quod autem Didacus Franchus, et cum eo nonnulli ex Vallumbrosanis Scriptoribus, negocium Uberti Abbatis, et Athonis Episcopi ad annum 1007. referant [et consequenter Joannis conversionem quadriennio ante, nempe anno 1003.] ejusdemque Joannis Gualberti ad Camaldulensem Eremum adventũ anno 1008. statuant, et in Aquæbellæ, seu Vallisumbrosæ Eremum ingressum circa annum 1010. Id omninò

ninò commentitium eſt, æquè ac fictitius ille neſcio quis Atho Primus, ante illum, qui ab anno 1032. Florentinam Cathedram tenuit, arbitrariè poſitus, ad ejuſmodi hypotheſim tuendam, majoremque vetuſtatem ſuæ Familiæ initijs fruſtrà conciliandam: Nam is alter Atho, qui anno 1007. Eccleſiæ Florentinæ præſideret, aliunde prorſus ignotus eſt, atque nullis monumentis celebratur, ſed attentis ſequentibus momentis omninò expungendus eſſe convincitur; totumque illud Chronologicum Syſtema vel ex eo refellitur, quòd annis prædictis 1003. et 1007. ne quidem ullũ Monachorum Collegium, nec Abbas ullus apud S. Miniatis Eccleſiam reſidebat, ſed anno dumtaxat 1013. cura Lamberti Florentini Epiſcopi reſtaurata fuit Venerabilis illa Baſilica, et Monachi, à quibus pridem deſerta fuerat, illuc revocati.

V. Paginam reſtaurationis dictæ Eccleſię, et inſtitutionis Monaſterij S. Miniatis refert Doctiſſimus Ughellus pag. 62. *In nomine Domini Amen. Anno ab Incarnatione ejus tertiodecimo poſt mille, Imperiique Henrici Romanorum Auguſti XII. quinto Kal. Maij, Indictione XI. Dum ego Ildebrandus, nulla meritorum prærogativa ſanctę Florentinę Eccleſiæ Antiſtes, Oratoria noſtræ Sedis propria circuirem, atque quæ neglecta invenirem, meliorare ſatagerem, inveni Eccleſiam non longè ab Urbe ſitam in honorem S. Miniatis Martyris dedicatam, antiquituſque vocabulo Monaſterij inſignitam, quam quia nimia vetuſtate neglectam, atque penè deſtructam inveni, qualiter renovare potuiſſem, anxiè cogitare cœpi. Hæc autem ad agenda ideò maximè deſiderio ardebam,*

bam, quia venerabile corpus dicti Martyris ibi repositum audieram. Quapropter meum seniorem scilicet Imperatorem adire studui, quatenus illius consilio, juvamineque animatus, perficere valerem quod desideravi. Qui meo desiderio, divina inspirante clementia, non modicè congaudens, MONASTERIUM in prenominata Ecclesia, sicut antiquitus fuerat, me CONSTITUERE admonuit, seque mihi favere promisit &c. Hęc Ildebrandus, qui *non contentus* (verba sunt Ughelli pag. 64.) *Miniatense templum, cęnobiumque construxisse, magnam etiam eidem dotem censusque addixit, ut sarto tecto, conservando templo satis forent, eisdemque Monachi, qui D. Benedicti Regulam profitebantur* [non determinatè Cluniacenses, ut alij Scriptores paulò confidentiùs asseruere] *alerentur*. Tum aliam donationis paginam anno 1024. eidem Monasterio concessam subdit, ubi se Ildebrandus Monasterij ejusdem Fundatorem nominat, et Monastici ejus Ordinis Confirmatorem.

VI. Idque multò luculentiùs insuper liquet ex alio privilegio, quod ipsimet S. Miniatis Monasterio largitus est Lambertus Ildebrandi successor anno 1028. et incipit *Opportunum valde est &c.* apud Ughellum pag. 68. ubi præfatus Præsul asserit, quod S. Miniatis, et Sociorum Martyrum locus, licet omni honore dignus, *Usque tamen ad nostri Prædecessoris felicis memoriæ Ildebrandi tempora INCULTUS jacuit, et INORDINATUS permansit. Pralibatus igitur Antistes MONASTERIUM IBI FIERI decrevit, ORDINATISQUE in eodem loco FRATRIBUS, et ABBATE ibi PRÆPOSITO, vitæ necessaria, in quantùm valuit, decenter ministrare curavit &c.*

ubi

ubi patet, Monasterium, ante Ildebrandum, cum Monachis, et Abbate apud S. Miniatem non extitisse, licèt olim locus ille à Monachis incoleretur, antequàm scilicet in eas ruinas Ecclesia S. Martyris collapsa esset, quas Ildebrandus suo tempore ibidem se reperisse conquestus est; ideòque nec ante annum 1014. contingere potuit in dicto Monasterio S. Joannis Gualberti Conversio, sed fortè multo seriùs, et circa annum 1030. ut Baronio placet, qui ad annum 1051. testatur ante decennium dumtaxat clarere cæpisse Gualberti Sanctitatem, tantum abest, ut ad 1003. cum Francho, et Simio statui debeat.

VII. Sed et ipse Atho hanc veritatem fatetur, suæque sedis tempus designat in paginis, quibus anno 1036. et 1037. idem S. Miniatis Monasterium ditavit, in priori apud Ughellum pag. 75. dicens de prefato Monasterio, quòd *Ildebrandi Episcopi labore et studio ad Cænobij usum sublimatus est locus ille*; in posteriori verò *Monasterium S. Miniatis Martyris à Prædecessoribus suis ordinatum, et exstructum* vocat, additque: *Quamvis enim præcipuorum Martyrum locus extitisset sacris meritis eximius, et Miraculorum laude conspicuus, tamen usque ad tempora Ildebrandi fel. mem. Episcopi, cui ego tertius successor in Pontificali Cathedra existo, non ut decebat tales, tantosque Martyres, ordinationis laude pollebat. Prælibatus igitur Antistes MONASTERIUM IBI FACIENDUM decrevit, ORDINATISQUE in eodem loco FRATRIBUS SUB ABBATIS CUSTODIA, ad laudem Dei, et Sanctorum Martyrum ibi quiescentium, vitę necessaria, prout valuit,*

decen-

decenter adhibuit. Qui, quousque vixit, prædijs, pluribusque muneribus PAUPEREM, ET SURGENTEM LOCUM ampliavit. Quare etiamsi alius Atho sub annum 1007. floruisse concederetur, qualem Auctores hi sibi imaginantur, non tamen ille ipse esse posset, qui simoniaci pacti cum Uberto S. Miniatis Abbate ab Joanne Gualberto notatus est, antequàm Camaldulum se conferret, sed hic ipse, qui *Tertium se Successorem* nominat *Ildebrandi*, à quo Cænobium illud restitutum fuerat, pridem derelictum, ac Monachis destitutum, adeòque ille ipse Atho, qui anno 1032. Florentinam Cathedram ascendit.

VIII. Cæterùm omnino falsum est, ullum prædicto anno 1007. Episcopum Athonem Florentinis pręfuisse, tunc enim verò aut superstes erat Guido, qui S. Podio, ex Ughello, anno 1002. successerat, aut ipse jam sedebat Ildebrandus, cujus memoriam haberi anno 1008. idem Episcoporũ Italiæ Chronista Ughellus testatur pag.60. Qui verò Anonymus Guidoni, et Ildebrando interponitur num. 18. inter Præsules Florentinos à pręlaudato Scriptore recensitos, neque sine fundamento debet *Athonis* vocabulo nominari (præsertim cùm Atho, qui verè pręfuit ab anno 1032. nuspiam se nominis illius Secundum appellet) neque necessitate ulla Præsul ejusmodi, nemini aliàs cognitus, inducitur; unicum enim fundamentum ab Ughello indicatum, ex quo nempe *Lambertus Episcopus Podiũ suum Quartum prædecessorem appellet, unde post Podium, vel Guidonem, alterum Episcopum ante Ildebrandum necesse sit inter-*

intercessisse : Hoc, inquam, fundamentum nullius esse videtur roboris; quemadmodùm enim Atho Episcopus in privilegio, de quo num. præcedenti actum est, vocat se *Tertium Ildebrandi successorem*, licèt unus dumtaxat Lambertus inter utrumque sederit, quia videlicet Atho erat tertius ab Ildebrando, non quidem illum excludendo, sed includendo tamquam numerationis principium: ita et Lambertus in privilegio anni 1028. dum ait *Tempore Podonis quarti Prædecessoris nostri*, non innuit plusquàm duos Præsules Guidonem, et Ildebrandum inter se, et Podium sedisse, nam quartus cùm sit Lambertus à Podio, poterat hunc Quartum prædecessorem dicere; ut cùm sit tertius Atho ab Ildebrando, potuit se huius Tertium successorem appellare, nec enim magis absonum est, si se Lambertus cum Prædecessoribus computet, quàm si ab Athone Ildebrandus ipse cum ejus Successoribus numeretur.

IX. Denique cum solo Athone illo, qui ab anno 1032. floruit, vivebat Ubertus Simoniacus Abbas, cui anno 1044. Athone sedente, privilegium quoddam largitus est Benedictus IX. Papa apud Ughellum pag. 82. cujus initium est: *Dilecto filio Oberto Venerabili Abbati Monasterij S. Miniatis Florentini, suisque Successoribus, perpetuam in Domino Salutem. Valde bonum videtur &c.* Itaque non modò Episcopi Athonis, sed Abbatis etiam Uberti tempus conspirat, ut hanc Joannis Gualberti ad Camaldulensem Eremum profectionem post annum 1027. imò circa 1036. factam putemus, et consequenter Joannis ejusdem conversionem circa

annum 1030. sub Leone Abbate Monasterij S. Miniatis, qui paginæ Lamberti Episcopi, anno 1025. in favorem ejus Cœnobij concessæ subscribit apud Ughellum pag. 67. quique in pagina ejusdem Lamberti anni 1028. *Leopardus ejusdem S. Miniatis Abbas* appellatur, post cujus obitum circa annum 1035. ipse Joannes Gualbertus dicti Cænobij Abbas electus est, at cùm præ humilitate munus hoc suscipere detrectasset, Ubertus, Episcopi Athonis favore per pecuniam impetrato, regimen illius Abbatiæ adeptus est, Joannes autē, nefaria conventione cognita, utriusque consortium sibi fugiendum ratus, Camaldulum venire disposuit.

X. Idem confirmat vetustissima pagina donationis, quam die 3. Julij anno 1039. Venerabilis Itta Monasterij S. Hilarij Abbatissa largita est Joanni Gualberto, ejusque Discipulis, quos paulò ante exceperat in Eremo Aquæbellæ, seu Vallisumbrosæ, ad jus, et proprietatem prædicti sui Monasterij pertinente. Incipit hæc pagina: *In nomine Sanctæ, et Individuæ Trinitatis. Quamvis sacer divinitatis cultus exigat &c.* Et per extensum adducitur, tum ab Ascanio Tamburino de Jure Abb. tom. 2. disp. 24. qu. 5. num. 20 tum ab Ughello tom. 2. Italiæ Sacræ in Episcopis Fesulanis pag. 299. nobis autem sufficiet clausulas nostro proposito congruentes inde excerpere, cujusmodi hæc sunt: *Quosdam Viros de S. Miniatis Monasterio, quos vobis benè notos esse credimus, in Eremo, quæ Vallisumbrosa vocatur, sicut vos scitis, suscepimus, in loco, qui dicitur Aquabella, in proprietatem scilicet nostri Monasterii quidem in honore Sancti*

Hila-

Hilarij sito Alphiano, qui meliorandæ vitæ gratia Cænobium, quod multa populositate frequentabatur, relinquentes, in loco solitario vitam sanctam actitare maluerunt ..... morati sunt siquidem in prædicta Eremo absque Ecclesia, sed tamen cum vita sancta, PER DIES ALIQUOT: intereà exigentibus causis quàm maximis, voluntate Dei contigit, ut Divus Conradus Imperator Augustus, cum sua Uxore Domina Ghisila Diva Augusta, et filio suo Domino Henrico Rege gloriosissimo, et Conjuge sua, Florentiam deveniret: unde factum est, ut fama, quæ jam populos repleverat, usque ad ipsas aures perveniret Imperatoris, qui cùm omnis illorum conversationis ordinem dignatus esset diligenter inquirere, inter cætera nunciatum est, illos Ecclesiam non habere. Quod audiens intellexit sibi à Deo reservatum fore, in quo fratrum necessitati non minimæ, ad divinum honorem, subvenire debuisset; ad quos dirigens Rodulphum Pavibronensem, dignum Deo Præsulem, quia Fesulani, JACOBO EXTINCTO, nondum habebant consecratum Præsulem, in honorem S. Mariæ, et Michaelis Archangeli, et Bartholomæi, et Thomæ Apostolorum, et S. Stephani Pontificis, et Benedicti Abbatis, et Nicolai Venerabilis Confessoris, consecrare ibi Oratorium fecit. Quod cernens ego Itta S. Hilarij Abbatissa &c. Data anno Dominicæ Incarnationis trigesimo nono post mille, et Imperij Domini Conradi Imperatoris Augusti XIII. V. Nonas Julij Indictione VII.

XI. Hæc Oratorij consecratio, per Episcopum Paderbornensem Rodulphum, Conradi Cæsaris jussu facta, utique anno 1037. contingere debuit, hoc enim anno Conradus II. ad compescendas turbas ab Heriberto Mediolanensi Archiepiscopo excitatas, in Italiam

venit; de hoc enim adventu Conradi, non de primo, qui anno 1026. contigit, loqui Ittam patet, tum ex circumstantia *Fesulani Antistitis Jacobi tunc extincti*, qui post annum 1032. certissimè fatis cessit, nam anno 1032. Canonicos suos ad communem regularem vitã reduxit, ut patet ex pagina, quam recitat Ughellus pag. 296. tum etiam liquet ex circumstantiis Uxoris Ghisilæ, et Filij Henrici Regis, et ejus Coniugis, quã anno dumtaxat 1035. sibi copulaverat; Atqui ante hanc Oratorij consecrationem non plures anni effluxerant, ex quo Joannes Gualbertus, cum socio suo è Camaldulensi Eremo discedens, Vallemumbrosam ingressus fuerat, seque Paulo, et Gunthelino S. Romualdi Discipulis apud Aquambellam solitariè viventibus (ut diximus Dissert. I. cap. 4. num. 18.) adjungens, alios ex Monasterio S. Miniatis, exemplo suo, in Sacrum illum recessum confugientes Monachos traxerat; siquidem Itta illos ibi *In prædicta Eremo absque Ecclesia per DIES ALIQUOT*, usque ad illud tempus commoratos notat; ergo oportuit, ut longè post annum 1027. nec multò citius anno 1036. Joannes Gualbertus Romualdum in Eremo Camaldulensi convenerit, indeque circa hujus ipsius anni finem, vel sequentis 1037. initium, ad Vallemumbrosam perrexerit, si postquàm *per dies aliquot* sine Ecclesia eo loci mansit, nuntiatum est Imperatori, ipso anno 1037. Florentiæ degenti, Monachos ejus subsidio indigere ad Ecclesiæ constructionem, qui Rodulphum Pavibronensem Episcopum ad ejus consecrationem direxit, *Quoniam Fesulani, Jacobo*

cobo extincto, nondum habebant consecratum Præsulem, cui tale munus diœcesano jure incubuisset.

XII. Frustra verò nonnulli Ordinis hujus Vallumbrosani Scriptores, post Didacum Franchum Hist. S. Jo. Gualb. lib. 5. duplicem consecrationem Oratorij distinguunt, alteram anteriorem anno 1013. sub Henrico I. Imperatore, alteram sub Conrado II. unde, totius instrumenti Ittæ sensu corrupto, et Henricum Conrado substituunt, et pro Gisela ejus Uxore Chunegundem legunt, et pro Rodulpho Pavibronensi Episcopo ad consecrationem misso, Menvercum ejus Antecessorem subrogant, tam nullo penitus fundamento, quàm casso prorsus labore; Franchus enim mutila citat in margine verba Ittæ Abbatissę, subtracto Rodulphi nomine, hoc modo: *Imperator dirigens Pavibronensem dignum Deo Præsulē*, citatque instrumentū Ittę Abbatissę de anno 1039. quod certè *Rodulphum* exprimit, eumque à *Conrado* missum, non ab *Henrico* fatetur, idque post Jacobi Fesulani Episcopi mortem, adeòque anno 1037. non 1013. et quidem de prima, non de secunda consecratione loquitur, nam ad illud usque tempus *sine Ecclesia* moratos Monachos docet: Qui verò rem hanc ad Henricum referunt, ut B. Theuzo in vita S. Joannis cap. 10. Xantes Perusinus in eadem vita pag. 43. et S. Atho pariter in vita cap. 22. intelligendi non sunt de Henrico I. sed de II. qui Conradi ipsius filius erat, jamque Regis titulum obtinuerat, et Patrem in Italiam comitatus est (ut ex verbis Ittæ supra relatis liquet, omnesque Historici consentiunt) unde

unde à S. Athone loco citato *Rex*, non *Imperator* dicitur, ejusque Coniux non *Augustæ*, sed *Reginæ* titulo distinguitur: erat verò hæc non Chunegundis, sed Chuneildis Regis Daniæ Chnuti filia, quæ paulò post peste consumpta obijt. Nullus autem vetustiorum Authorum duplicem Oratorij consecrationem distinxit, priorem sub Henrico per Menvercum, posteriorem sub Conrado per Rodulphum, ambos Paderbornenses Episcopos, sed tantùm, præter primam Oratorij consecrationem ab eo Episcopo, quem Impeiator miserat, (Rodulphum scilicet) factam, narrat S. Atho cap. 22. laudato, Oratorium ampliatum consecratum rursus post aliquot annos fuisse ab Huberto S. R. E. Cardinali S. Ruffinæ, aliam certè consecrationem (siquæ ex hypothesi Didaci Franchi præcessisset) eodem loco non prætermissurus.

XIII. Denique sententiam nostram adversùs eundem Franchum obfirmat B. Theuzonis Eremitæ, qui apud Ædem S. Mariæ Florentiæ cum Sanctitatis opinione vivebat, notissima historia; ejus enim consilio usus est Joannes Gualbertus in proclamandis Abbate, et Episcopo Simoniacis, suaque fuga ex Monasterio S. Miniatis, ne homini hæretico auscultaret; non potuit autem ante annum 1020. Gualbertus Theuzonem in ejus cella convenire, siquidem hoc ipso anno 1020. dumtaxat illam ingressus est Teuzo, quippe qui anno 1070. IV. Idus Januarij diem suum obijt post quinquaginta Eremiticæ vitæ annos in ejus monumento expressos his verbis:

Theu-

Theuzonis Monachi Venerabilis Ossa quiescunt
Præsenti in tumulo, sancta qui vixit in Æde
Quinquaginta annis, Eremi velut Incola fervens.

Sed imò longè post dictum annum 1020. ad Theuzonem declinare debuit Joannes consilij gratia, nam vel tunc Eremita ille *Senex*, et quidem *Magnus Senex* fuisse traditur (S. Atho in vita S. Joannis Gualb. cap. 10. *Cernens igitur Senex Viri fidem*, et infrà: *Ad magnū Senem reversi*. et supra cap. 9. *Ad quemdam magnum Senem, Theuzonem nomine, venerunt*, et rursus in titulo capitis 19. *Seniorem Theuzonem* appellat) quod non video cur Didacus Franchus *per anachronismum*, aut *ratione Consilij, et Prudentię*, non verò proprie ob ætatem ausit interpretari lib. 3. pag. 48. cùm adeò asseveranter, et tam sæpe talis dicatur. Non ergo initio ejus conversionis, sed multò post, ab Joanne Gualberto conveniri debuit Theuzo, certè anno 1007. vel 1009. quem hi Scriptores huic colloquio tribuunt [cùm nondum Eremiticum pallium sibi Theuzo circumdedisset] fieri id omninò non potuit. Imò hinc iterum confutatur fictitia illa Oratorij Vallisumbrosæ anno 1013. sub Henrico I. Imperatore facta consecratio: nam ipsemet Franchus lib. 5. fatetur, Theuzonis Eremitæ consilio, Imperatorem compulsum fuisse, ad ejusmodi consecrationem promovendam; quod et S. Atho loco cit. testatur, dicens: *In illis diebus Rex Henricus Florentiam venit, ibique dum à pluribus de ipso* (Joanne Gualberto) *multa bona audisset, sic ei audita placuerunt, ut hortatu sæpedicti Theuzonis, Catholicum Episcopum illuc dirige-*

ret

ret ad consecrandum locum, et Regina etiam ei xenia grata mandaret. Quomodo ergo hæc consecratio ad annum 1013. et ad Henricum I. referri potest, si tùm Theuzo, et per octo adhuc annos, nondum inclaruerat, nec Eremiticæ vitæ tyrocinium quidem posuerat?

XIV. Omitto aliud argumentum ex ætate ipsius S. Joannis Gualberti petitum, de quo vetusti omnes Auctores memoriæ prodiderunt, quod et in Breviarii lectionibus habetur, anno videlicet 1073. ætatis suæ 78. Deum adiisse; unde si anno 1003. (juxta Franchi hypothesim) Joannes Monachus factus esset, *octennis* sæculum reliquisset; quod perridiculum est, quia profectò armis idoneus, et militari disciplina instructus, post veniam hosti (ob reverentiam S. Crucis) indultam, se Religioni addixit. Frustrà verò Didacus Franchus in Præfatione suæ Historiæ contendit, Joannem Gualbertum 88. annis vixisse, ut recens unius sęculi opinio invexit, et Chronici in Archiepiscopatu Florentino servati fidem elevare nititur, ubi legitur, *Monasterium S. Miniatis anno* 1013. *sine Abbate, et sine ullo Monachorum Collegio, velut derelictum jacuisse*: ex quo loco optimè intulerunt prisci Vallisumbrosę Scriptores, nonnisi longè post annum 1013. potuisse Joannem in dicto Monasterio ad Monasticen admitti; quod quidem assumptum non alia ratione Franchus refellit, quàm quia nisi Joannis Gualberti conversio annum 1013. præcessisset, nequaquam post 4. annos potuisset is Romualdum Camalduli convenire, quia post dictum annum 1013. S. Romualdi memoria ubique sileat;

ſileat; cùm ex adverſo inferre potius debuiſſet, Romualdum nedum poſt annũ 1013. ſed et poſt 1027. ſuperſtitem, et uſque ad 1037 (ut nos hìc contendimus) perveniſſe, ob ejus colloquium cum Joanne Gualberto, qui longè poſt annum 1013. Monaſticen induere debuit, quandoquidem deſertum erat præfato anno S Miniatis Cænobium, ut tum ex dicto Florentino Chronico patet, tum ex Ildebrandi Epiſcopi, qui Monaſterium illud reſtituit, authentica pagina, quam ſupra ex Ughello num. 5. recitavimus, alijſque num. 6. et 7. jam expenſis demonſtratur.

CAPUT V.

Ex B. Caſimiro Poloniæ Rege S. Romualdus poſt annum 1027. ſuperſtes iterum oſtenditur.

SYNOPSIS.

Caſimirum fuiſſe illum Buſclavi filium, qui à Damiano narratur generoſum equum Romualdo donaſſe. Num. 1. *Confirmatur ex Matthæo Miechovita, et Martino Chromero.* 2. *Cur Caſimirus à Romualdo Cluniacum remiſſus?* 3. *Caſimiri in Romualdum, ejuſque Diſcipulos devotio.* 4. *Bollandi contra hanc ſententiam exceptiones.* 5. *Primæ inſtantiæ ſolutio* 6. *Ad ſecundam inſtantiam reſponſio.* 7.

 Da-

Damianum non omnia per ordinem narrare. 8. *Conjectura Bollandi refellitur.* 9. *Aliorum etiam sententiæ rejectæ.* 10.

I. ALiud protrahendæ post annum 1027. Romualdi vitæ indicium nobis præbet B. Casimiri Poloniæ Regis Historia. Is enim ex Gallia, quò se, studiorum causa, receperat, in Italiam venit, et equum sat generosum Romualdo obtulit anno 1036. ac Monastico schemmate vicissim à S. P. donatus, in Galliam ad Cluniacense Monasterium remissus est. Rē obiter narrat Petrus Damiani in Vita S. Romualdi cap. 26. his verbis: *Habebat autem* (Romualdus) *equum satis egregium, quem sibi Busclavi Sclavonici Regis filius dederat, factus ab eo Monachus. Hunc Vir Sanctus, humilitatis studio, permutavit, et lucroso concambio, asinum laudabilis negociator accepit: nimio quippe Redemptoris nostri desiderio, qui asellæ tergo consederat, Vir Venerabilis hoc ipsum animal libentiùs equitabat*. Porrò hunc ipsum Busclavi Sclavonici Regis filium, non alium quàm Casimirum fuisse, qui anno 1036. Italiam lustravit, tum Ordinis nostri traditione docemur, tum Historicorum Poloniæ consensu in ejusmodi sententia facilè confirmamur.

II. Matthęus enim Miechovita Hist. Polon. lib. 2. cap. 13. sic scribit: *Casimirus delegit tandem, matre consentiente, monachari, et accedere personaliter ad Romualdū, Vita Sanctitate pollentem in Italia; donato ei pulcro caballo, exposuit quis esset, poscens ab eodem susceptionem, et professionem regularem, quo annuente, rediјt Cluniacum*. Et Martinus Chromerus lib. 4. Histor. Polon. cap. 1. *Profe-*

ctus

ctus est autem Casimirus Lutetiam anno Christi 1036. (veriùs 1034. juxtà Sethum Calvisium, quo eodem anno die 15. aut, juxtà alios, 25. Martij Parentem Miecislaum amiserat) *Voluntate matris, ut ingenium honestis disciplinis excoleret: inde post aliquot annos, visa obiter Italia, et Romualdo Abbate Sancto, Cluniaci in Benedictinorum Monachorum sodalitatem se dedit, Monasticam vitam professus.* Omitto Stephanum Demalevicium, qui in Vita S. Bogumili Gnesgnensis Archiepiscopi, Eremitæ Camaldulensis, rei ejusdem meminit, aliosque regionis ejusdem Scriptores.

III. Neque est quod miremur, Casimiro, post acceptam à S. Romualdo Monasticę Vitæ inaugurationem, indultum, permissum, aut imperatum à S. Patre fuisse, ut rursus in Gallias se reciperet, atque apud Cluniacenses Monachos vota sua Domino redderet; id enim fieri potuit, sive ut ibi cæptum studiorum cursum non intermitteret; sive ut meliùs, ac tutiùs ibidem latens, subditorum se ubilibet inquirentium industriam eluderet; sive quia delicatiorem ejus indolem mitius sibi jugum Monasticæ Disciplinæ postulare cognosceret; sive quia Discipulorum aliorum frequentia Regio Tyroni locum inter Romualdi ipsius Cænobia tunc non relinqueret: quemadmodum legimus in Vita S. Romualdi cap. 65. Discipulos S. Patrem sic allocutos: *Magister vides, quia nos, qui te sequimur, tanti jam sumus, quòd hìc congruenter habitare non possumus; vade ergo, si placet, et Imperatori magnum aliquod Monasterium quære, et multitudinem te sequentium ibi constitue.*

H 2 IV. Cæ-

IV. Cæterùm Casimiri Discipulatus sub Romualdo, vel ex insigni ipsius studio in Beatissimos Martyres Poloniæ, Romualdi Discipulos, eorumque Asseclas, et Successores relucet; nam Regno suo redditus, ex Summi Pontificis Benedicti IX. dispensatione, anno 1041. SS. Martyrum Joannis, Benedicti, Matthæi, Isaac, et Christini, ac Barnabæ Confessoris cellulas veneratus, totidem in earum fundamentis Ecclesias construendas curavit, utque solitarium locum populorum frequentia venerabilem redderet, novam in circuitu Civitatem condidit, ex nomine suo, Casimiriam nuncupatam; tres deinde alias Ecclesias in cellulis Sanctorum Andreæ Zoerardi, Benedicti Svirardi, et Justi Ordinis nostri Confessorum, apud Opatovicium ædificari jussit, alijsque regiæ Pietatis, ac Munificentiæ monimentis S. P. Romualdi, ejusque in Poloniæ regno Discipulorum, et Asseclarum nomen ubique illustravit, ut ex Martino Baronio narrat Minius in S. Casimiri vita, anno 1620. Venetijs edita.

V. Scio, sententiam hanc Eruditissimo Bollando minùs arridere, putat enim Damianum, verbis ex ejus capite 26. supra num. 1. relatis, nullatenùs de Casimiro esse intelligendum: idque duplici argumento. Primò enim is Monachus Busclavi, seu Boleslai filius à Damiano disertè appellatur, cùm Casimirus hic Meschonem, seu Miecislaum hujus nominis secundum, Patrem habuerit, qui Boleslai filius fuerat. Secundò quia Othonis III. tempore contigisse videntur quæ loco suprà citato à Damiano enunciantur, antequàm

scili-

ſcilicet vel Caſimirus ipſe naſci poſſet, nedum antequàm in Italiam veniret, ac Romualdinam Monaſticen ampleɛteretur; adeò non is fuit Buſclavi filius, qui D. Romualdo equum obtuliſſe à Damiano dicitur: certè eam ætatem anno 1041. cùm de Monaſterio educeretur, agere inventus eſt, ut ad Diaconatus gradum dumtaxat provectus eſſet; tametſi nec deſint, qui annum 26. ętatis Caſimiro tùm tribuant, quod adhuc non ſufficit, ut ad Othonis III. tempora retrahi poſſit.

VI. Sed primam exceptionem elevat Juriſconſultorum obſervatio, quòd *Filij* appellatione etiam Nepotes, ac Pronepotes, et quilibet hinc deſcendentes continentur, ut *Patris* nomine Avus, ac Proavus comprehenduntur ex legibus 51. 201. 220. tituli Digeſtorum de Verborum ſignificatione: Itaque, ut Chriſtus Matthęi 1. dicitur *Filius David*, *Filius Abraham*; ita et Caſimirus poterat non Meſchonis, ſeu Miecislai dumtaxat, ſed et Boleslai Filius appellari, ideſt Nepos, ſeu Natus filij, qui et Parvus filius (Gallis *Petit Fils*) nuncupatur. Nec deſunt ſimilia apud eundem Petrum Damianum exempla in hac ipſa Romualdi Hiſtoria, ut cap. 38. ubi *Filium Guidonis Comitis* appellat eum, qui filius erat Pharulphi, qui Guidonis illius filius erat, ex pagina donationis Valliscaſtri, ubi legitur: *Ego Pharulphus Comes filius Guidi Comitis &c.* ut nihil dicam, quòd alij apud Bejerlinghium in verbis ex cap. 26. ſupra recitatis legunt: *Buſclavi Sclavorum Regis conſanguineus*, non *filius*; quomodò allata difficultas certè evaneſceret.

VII. Se-

VII. Secunda verò instantia tum demum alicujus esset momenti, ac rem planè conficeret, si constare posset, rerum gestarum ordinem hic, et alibi à Damiano exactè observatum esse; sed cùm illa ipsa periodus, quam supra attulimus, de equo donato, ejusque commutatione, tota quanta est extra suum locum posita videatur, et longiori velut parenthesi sensum illius Capitis XXVI. interrumpat, nec quidpiam conducat ad ipsius Capitis argumentum, quod erat de Romualdi ægritudine apud Cassinum, ejusque reditu ad Pereum: imò cùm ad finem vitæ, idest cap. 62. Romualdus equum ferocem insedisse legatur, quem Dæmon, assumpta specie canis, exterruit, et in furorem adegit, conijci posse videtur, hunc illum ipsum fuisse, quem à Casimiro dono acceperat, et cum rudi jumento deinceps commutavit, ut mansuetiori vectore, ad exemplum Christi, uteretur.

VII. Neque mirum est, colligendis ex multiplici variorum Discipulorum relatione Romualdi gestis intentum Damianum, haud scrupulosiùs ordinem historiæ servare potuisse, et ejusdem facti diversas circumstantias, divisis, et longo intervallo discretis capitibus aliquando complexum esse, nam, ut præclarè Plinius lib. 4. Epist. 11. observat, *Rerum summam narrat fama, non ordinem*. Imò Damianus ipse in Prologo Vitæ S. Romualdi expresse, et candidè professus est, se *non historiam texere, sed quoddam quasi breve commonitorium facere*; Non itaque sollicitus fuit de S. Viri actibus, præsertim minutioribus, adamussim suo loco, atque ex

ordi-

ordine recensendis, sed exemplis ejus Sanctitatem manifestantibus utcunque colligẽdis incubuit. Quanquàm non dubitamus, in præcipuis saltem Viri Beatissimi gestis exponendis naturalem ordinem plerumque servasse: certè id, absque necessitate, præsumendum non esse putamus, quod Scioli quidam passim assumunt, Damianum videlicet absque ullo prorsus ordine cuncta miscuisse, cùm *Vitæ ejus initium, cursum, et finem describere*, et *Conversationis Ordinem se referre* Damianus ipse laudato loco nihilominùs asseveret.

IX. Quod autem suspicatur Bollandus, ex Boleslai filijs, aut Bestpterum Hungaræ Uxoris filium, aut Boleslaum alium Meschonis fratrem ex Connilde susceptum, Monasticen amplexum sub Romualdo, atque hunc à Damiano indicari loco præcitato, in meris coniecturis positum est, quæ Ordinis nostri, et Poloniæ Scriptorum Traditionem pro Casimiro stantem non labefactant: animadvertendum autem Bollando fuerat, nullum Boleslaum Meschonis fratrem reipsa fuisse; verba enim Ditmari lib. 4. Chronici, ab ipso Bollando relata, quòd Connildis peperit Boleslao Regi *Duos filios, Meschonem, et alium, quem dilecti Senioris sui nomine vocavit*, non probant, filium hunc natu minorem, *Boleslaum* vocatum, sed *Drobemirum*; Dilectus enim Connildis *Senior* ejus Patrem, non Maritum significat, cùm paulò anteà Ditmarus idem dixisset, *Connildem editam à Venerabili SENIORE DROBEMIRO*.

X. Aliorum autem sententiæ, quæ factum à Damiano

miano narratum, vel ad nescioquem *Busclavinum*, patronymica, ut arbitror, inflexione confictum, eoquòd *Busclavi filius* Monachus ille appelletur, vel ad *Briscam*, Croatiæ, et Bulgariæ Regis filium, vel ad *Principem Ruthenorum*, vel ad *S. Bonifacium* Russię Apostolum, Divi Romualdi Discipulum, et Martyrem Gloriosissimum referunt, ut nullo prorsus fundamento nixę, et Damiano repugnantes, adeò non pręmissę de *Casimiro* opinioni pręjudicant, ut ejus potiùs soliditatem, suę levitatis comparatione, confirment, undè hìc prolixiùs expendi, cum Lectorum tędio, et dispendio temporis, nequaquam merentur.

CAPUT VI.

Ex Ædificatione Camaldulensis Eremi Romualdus post annum 1027. vivus ostenditur.

SYNOPSIS.

Camaldulensem Eremum B. Rodulphus anno 1027. *sub Theodaldo Aretino Episcopo ædificatam asserit*. Num. 1. *Alij etiam Auctores ante Fortunium ad Theodaldum rem referunt*. 2. *Basilica Eremi ædificata ante cellas, et consecrata ab eodem Episcopo, rogatu S. Romualdi* 3. *Post ędificatam Eremũ decenniò saltem superstes S. Pater ostenditur*. 4.

Nulla

Nullæ scripturæ Camaldulensem Eremum concernentes anno 1027. antiquiores occurrunt in Archivio Camaldulensi. 5. Theodaldus an simplex Presbiter, aut Coepiscopus tempore fundationis Eremi? 6. Fortunij fundamentum parùm idoneum ad Helempertum, loco Theodaldi, substituendum, 7. Non erat, ob retinendum prætensum fundationis annum 1012. expungendus Theodaldus, sed è contrario. 8. Monumentis Camaldulensibus à Fortunio adductis quid deferendum? 9. Eadem sublestę fidei, et variorum errorum convincuntur. 10.

I. DEnique Romualdum adhuc post annũ 1027. in vivis degisse, ipsa Camaldulensis Eremi ædificatio, si candidè, et sincerè, veluț ex suo fonte derivanda est, exponatur, apertè suadere videtur. Sciendum enim, prælaudatam Eremum, vulgò quidem anno 1012. excitatam supponi, sed absque fundamento, nam ipso anno 1027. constructam fuisse tradit B. Rodulphus in Constitutionibus anni 1085. his verbis: *Notificamus vobis, fratres charissimi, quòd prædicta Camaldulensis Eremus à S. Patre Romualdo Eremita, Sancto suggerente Spiritu, PRECATU REVERENDISSIMI THEODALDI ARETINI EPISCOPI, ædificata est, cum quadam Basilica, quam prædictus Episcopus in honorem Sancti Salvatoris consecravit, MILLESIMO VIGESIMO SEPTIMO ANNO ab ejusdem Incarnatione.* Ita ille, nullo ciphrarum compendio indicatis numeris, ut cavillari quis possit symbola perversè intellecta, aut lapsu calami malè consignata, sed verbis omninò per extensum expressis. I II. Ex-

II Ex quibus primò apertè liquet, non Helemperti Episcopi suffragio, qui anno 1012. sedebat, Eremum ædificatam fuisse, ut omnium primus, nulla præeunte auctoritatę, asserere ausus est Fortunius, sed interventu, ac *Precatu Reverendissimi Theodaldi Aretini Episcopi*, Qui plusquàm decennio post sedere cępit; idque ipsiúsmet Theodaldi infra afferendo testimonio evidentissimè illucescit, et confirmant quotquot ante Fortuniũ de Camaldulensis Eremi ædificatione scripserunt, apud quos numquam *Helempertus*, semper *Theodaldus* exprimitur. Ita Gherardus Generalis anno 1278. Constitutionum Vitæ Eremiticę lib. 1. cap. 27. de Romualdó inquit, quòd *Allocutus Præsulem Aretinum, nomine Theodaldum, suffragium hujus operis quæsitum impetravit*. Item S. Hieronymus Pragensis Eremita in Serm. de S. Romuald. cap. 10. num. 61. [apud Bollandum die 7. Februarij edito] post narratum Malduli cum Romualdo colloquium, *Mox S. Pater*, inquit, *tanquam Divino illustratus oraculo, Ecclesiam miræ pulchritudinis in eodem loco ædificavit, quam Theodaldus Aretinus Episcopus in honore Salvatoris consecravit: In circuitu autem ejusdem Ecclesiæ quinque cellas construxit, et totidem Eremitas ibidem collocavit*. Nec non B. Paulus Justinianus in Prooemio Regulæ Eremiticæ, in eodem proposito scribit. *His Vir Dei in divino oraculo confirmatus, oblatum à Maldulo Campum accepit, et Venerabilis Viri Theodaldi Aretini Episcopi, qui tunc temporis Etruriam ferè universam utraque regebat potestate, suffragio facillimè impetrato, ibidem Ecclesiam in honorem, et titulum S. Salvatoris nostri, et quinque in circui-*

tu

tu ejus cellas construxit, in quibus religiosos fratres ordinavit, &c.

III. Rursus ex ijsdem B. Rodulphi verbis inferre secundò possumus, annum talis ædificationis Eremi Camaldulensis ipsummet fuisse, qui à Christi Nativitate *Millesimus vicesimus septimus* decurrebat; vel saltem [si quis appositum annorum numerum non ad Eremi ædificationem pertinere, sed ad Ecclesiæ consecrationem dumtaxat referendum esse contendat] prælaudato anno 1027. Basilicam Eremi à Theodaldo Episcopo consecratam; quod cùm factum sit presente, atque instãte ipso Romualdo (hoc enim ipsemet Theodaldus testatur in pagina suæ donationis, quam refert Fortunius part. 1. lib. 1. cap. 40. et nos Differt. III. cap. 3. num. 5. pag. 30. adduximus, quippe de Eremi Basilica verba faciens, inquit: *Quam nos ROGATU præfati DOMNI ROMUALDI EREMITÆ consecravimus sub bonore, et nomine Domini Nostri Jesu Christi Sancti Salvatoris*) Oportuit Romualdum hoc ipso anno 1027. adhuc apud Camaldulum considere, et circa ejus ædificationem laborare, nam à Basilica ædificium cæpisse, et post illam cellulas distinctas cum suis Oratorijs, et Discipulos inibi deputatos, Petro Dagnino Priore loci constituto, testis est idem, qui omnibus interfuit; Reverendissimus Episcopus Theodaldus in prælaudata suę donationis pagina dicens: *Hunc igitur locum Domnus Romualdus Pius Eremitarum Pater delegit, et providit aptissimum contemplativæ vitæ Deo servientium, constructaque inibi Basilica Sancti Salvatoris, quinque Cellulas cum suis Ta-*

bernaculis ibidem distinxit, atque ab invicem separavit. Sed et singulis cellulis singulos deputavit fratres Eremitas, qui secularibus curis, et sollicitudine remoti, soli divinę contemplationi insistant; Quibus etiam Petrum Venerabilem Eremitam, tamquam fidelem Ministrum, et Praceptorem dedit. Quod et alij Scriptores præcedenti numero adducti confirmant, et ipsa B. Rodulphi narrationis series liquidò ostendit: nam post narratam prædictæ Basilicæ S. Salvatoris consecrationem à Theodaldo factam, sic prosequitur: *Ædificatis ergo ibi quinque cellulis, religiosos fratres ordinavit in eis, idest Tetrus, et Petrus, Benedictus, et Giffus, et Tbeuzo; ex his unum, idest Domnum Petrum, qui dicebatur Dagninus, prudentem, et religiosum Virum præposuit alijs quatuor fratribus, et regulam jejunandi, atque silendi, et in cellis permanendi eis tribuit*. Sed et ipsemet Fortunius lib. 1. cap. 28. fatetur Basilicam, de qua loquimur, ante Cellas constructam his verbis: *Ibi igitur ANTE OMNIA Basilica venerabili ad honorem Dei, et D.N.I.C. Salvatoris Mundi constructa, EXINDE quinque in circuitu posuit Cellas Eremiticas &c.*

IV. Si igitur anno ipso 1027. circa Eremi Camaldulensis ædificationem S. Pater follicitus legitur, ejusque *rogatu*, atque interventu Basilicam Eremi *Theodaldus* consecrabat; quandoquidem Camaldulo discedens Romualdus in Sitriam profectus est (ex Petro Damiano in Vita cap. 49. *Tostmodùm verò Romualdus, cùm Apenninum desereret, Montem Sitriæ habitaturus ascendit*) ubi *per septennium* reclusus vixit (ex eodem cap. 52. *In Sitria denique Vir Venerabilis per septem ferè annos inclusus*

man-

mansit) ac post multa alia loca, quę de more suo peragrans habitavit, Camaldulum reversus (siquidem Joannem Gualbertum ibi Auditorem habuit, ut cap. 4 expendimus) tandem ad Monasterium Vallis de Castro se recepit, ubi *Post sex circiter menses* Deum adiit, et *Solitariam vitam solitario fine conclusit* [ex Vita cap. 69.] utique colligere licebit, fermè decennio post annum 1027. superstitem S. Patrem fuisse: adeòque ad 1037. ejus obitum differendum, ut in sententia, quam nunc exposuimus, asseritur, atque ut alia premissa argumenta suadere videntur.

V. Confirmari etiam posset asserta Institutio Sacræ Camaldulensis Eremi, anno 1027. dumtaxat facta, ex quò, licet in Archivio Camaldulensi vetustiores scripturæ, Monasterium S. Mariæ Prataglię concernentes, serventur, nulla tamen sive in donationibus, sive in emptionibus, venditionibus, locationibus, alijsve contractibus, sive in privilegijs Episcopalibus, Cæsareis, Pontificijs memoria occurrit, dicto anno 1027. anterior: uti nec Helemperti Episcopi nomen (à quo primus omnium Fortunius fingit, Romualdum Eremi ædificandæ licentiam impetrasse, idemque ex ipsius fide asserendi occasionem Burallio, et Ughellio præbuit) uspiam notatum invenitur, sed solius Theodaldi ejus successoris, qui testimonium ineluctabile in facto proprio reliquit in sua pagina prælaudata anni 1027. et alia anni 1033. ab omnibus supra recensitis Scriptoribus, alijsque passim, unanimi sensu, confirmatum.

VI. Neque prætendi potest, fundationis Camaldulensis

lensis tempore Theodaldum quidem interfuisse, non tamen ut Episcopum, sed quasi Presbiterum simplicem, qui cum alijs Aretinis Patritijs, visendæ fabricæ gratia, Camaldulum venerit, D. Romualdo cum Discipulis de potentia Dęmonum differenti, in descensu Eremi, obviam factus, ut Fortunius lib. 1. cap. 32 et Minius lib. 2. Hist. Camal. MS. asseverant; Id, inquã, prætendi non potest, cùm expressè Rodulphus illum Episcopum vocet, eidemque Basilicæ Eremi tunc ædificatæ consecrationem (quam et ipsemet Theodaldus, Romualdi rogatu, à se factam fatetur) ascribat, simplicis officio Presbiteri minimè convenientem: nisi saltem cum Ughello [quem cap. 3. num. 6. citavimus] diceretur, Theodaldum Helemperti Coepiscopum ex tunc fuisse, cujus rei alia graviora indicia desiderarem, quæ nulla apud Burallium Aretinorum Præsulum Chronistam occurrunt; undè ne ipse quidem Fortunius huc se recipit, sed consecrationem Basilicæ Eremi prorsus dissimulans, de sola consecratione Templi Fontisboni à Theodaldo facta eodem libro cap. 39. verba facit, cujus etiam Rodulphus loco citato meminerat his verbis: *Tunc præfato Petro, quem Priorem constituerat* (Romualdus)*quandam Ecclesiam in prædicto Hospitio Fontebono construere præcepit, quam ipse Petrus postea, Domino adiuvante, devotè construxit, et assumpto scripto Antistite* [Theodaldo] *consecrare eam fecit*. Quod adnotare libuit, ne quis aut primam illam consecrationem Basilicæ Eremi, cum altera Templi in Hospitio constructi confundat, aut non præsente Romualdo (quemadmodùm hæc

hæc altera Fontisboni) illam etiam priorem administratam contendat, cùm de utraque idem Rodulphus distinctè loquatur, et illam interventu Romualdi, hanc ex mandato Romualdi, interventu dumtaxat Petri Dagnini, exhibitam fuisse testetur.

VII. Cesset itaque Fortunius in sua Apologia, contra Lucam Eremitam scripta, eundem Lucam erroris redarguere, quòd *Theodaldum* ædificationi Sacræ Eremi Camaldulensis interfuisse scripserit; dùm enim optima ratione se *Helempertum* restituisse contendit, nec tamen aliam in medium adducit, quàm quia *Sacræ Eremi institutio* (verba sunt Fortunij) *facta sit anno* 1012. *Theodaldus verò, cùm scribat in pagina sui primi privilegij Eremitis concessi: Datum anno Dominicæ Incarnationis MXXVII. anno verò Episcopatus D. Theodaldi V. Mense Augusto. Et anno MXXXIII. in secundo privilegio, anno Pontificatus X. Quis non videat, quòd Theodaldus tempore ipsius fundationis non erat Episcopus, qui profectò post decem annos ad eam fuit promotus dignitatem? Igitur optima prorsus ratione in nostris historiis locatus legitur Helempertus, quem anno ipso* 1012. *sedem S. Donati tenuisse, ex Cathalogo Pontificum Aretij collegimus*. Dum, inquam, non alia ratione substitutionem hanc Helemperti à se factam tuetur, ignotum (quod ajunt) per ignotius, et æquè incertum probare nititur, seque vel primorum Historiæ elementorum prorsus jejunum videtur ostendere, nosque desiderare cogit, ut quantum indolis attulit, et eloquentiæ ad hoc genus scribendi, tantum judicij, et diligentię contulisset.

VIII.

VIII. Nam, si suis momentis rem probè expendisset, potiùs inferre debuerat, sacrę Eremi institutionem longè post annum 1012. factam, ex quo Theodaldus Aretinam Cathedram seriùs obtinuerit, quàm ut negaret Theodaldum fundationis illius tempore Episcopum fuisse, ex quo hæc fundatio anno 1012. facta supponeretur; Siquidem certius est ex ipso Theodaldo, et ex B. Rodulpho, Theodaldum Episcopum Eremi Camaldulensis ædificationi interfuisse, imò ejus *precatu*, inquit Rodulphus, incensum Romualdum ad illam ædificandam, ac vicissim *Romualdi rogatu* (ut inquit Theodaldus) Eremi Basilicam in honorem S. Salvatoris ab ipsomet Theodaldo consecratam fuisse, idque anno 1027. quàm constare possit determinatio anni 1012. quo vulgò censent hæc contigisse, absque ullo idoneo documento Epocham hanc demonstrante, quę et ipsa apud Auctores suos nutare videtur, quatenus alij apud Ractium in notis ad cap. 47. Vitæ S. Romualdi, ædificationem hanc Eremi Camaldulensis ad annum 1008. retrahunt, et quidem non obstante monumentorum Eremi, et Historiarum Fortunij auctoritate; Sic enim expressè habet: *Non ostante, che le memorie d'esso Sacr' Eremo [si come ancora si dice nella Camaldolese Istoria] vogliano, ch'egli avesse principio l'anno mille dodici*. Quare si Theodaldi tempus cum præsupposito fundationis anno 1012. convenire non videbatur, non *Theodaldi* nomen in *Helemperti* fuerat arbitrariè mutandum, sed vulgaris illa anni 1012. epocha evertenda, atque ejus loco annus 1027. qualem Rodulphus expresserat, retinendus.

IX. Sed

IX. Sedenim audire videor Fortunium, ut olim in eadem ſua Apologia contra Lucam Eremitam, ſic nũc contra me inſurgentem, et exprobrantem, quòd *Fortaſſe non legerim ea, quæ ex antiquis Eremi noſtræ monumentis à Patribus Vitæ S. Romualdi addita fuere, quæ impreſſa fuit ſub auſpicijs Leonis X. Pontificis Maximi anno 1513. propter obtenta anno ejus primo ampliſſima initæ novæ Congregationis noſtræ Privilegia; in quibus quidem monumentis hæc habentur verba: Anno verò Domini MXII. idem B. Pater Romualdus, cupiens locum idoneum Eremiticæ converſationis invenire, pervenit ad iſtum locum Camalduli &c.* Cui repono, me hæc quidem legiſſe, ut ipſe fecerat, ſed et expendiſſe, quod ipſe non fecit, nec Paulus Juſtinianus, nec ipſemet Lucas Eremita, alijque horum monumentorum auctoritate decepti. Ejuſmodi enim monumenta poſt quingentos annos à facti origine in lucem prodita, incerto authore, unde neſcimus excerpta, et quorum nulla eſt, ſive in Lapidibus, ſive in Codicibus, ſive in Scripturis ullis Eremi Camaldulenſis memoria, adeòut quantumvis diligenter inquirentibus, et me, et Sollertiſſimo Odoardo Maria Baroncino Eremita, alijſque Eruditiſſimis Viris, nec vola, nec veſtigium illorum apparuerit [quemadmodùm nec apparuit ipſimet Fortunio, qui ad auctoritatem ipſorum vindicandum, locum, unde fuerint deſumpta, allegare non omiſiſſet] ejuſmodi, inquam, monumenta, an ſine examine amplectenda fuerant, expensa verò nùm præferenda videri poterant indubiæ, et incorruptę ipſiuſmet Theodaldi, et B. Rodulphi Prioris, aliorumque

K con-

consequentium monumentorum, quę adhuc extant, authoritati?

X. Quid, quòd nutat horum monumentorum, ipsorumque Editoris fides, ex quo ausus sit etiam B. Rodulphi Constitutiones interpolare, atque earum sensū corrumpere, textum à nobis superiùs adductum num. 1. sic legendum offerens, ut inserto anno 1012. et subtracto Theodaldi nomine, cum præscriptis monumentis conciliari posse videretur? ait enim. *Alibi in eisdem B. Rodulphi Constitutionibus. Camaldulensis Eremus à B. Patre Romualdo Eremita, Sancto suggerente Spiritu ædificata est anno Domini MXII. cum quadam Basilica, quam Episcopus Aretinus in bonore Sancti Salvatoris consecravit MXXVII. anno ab ejusdem Incarnatione* (quasi nimirum totis quindecim annis, absque Ecclesiæ divinis ritibus Sacræ subsidio, nocturnas, diurnasque psalmodias Eremitæ Camaldulenses impleverint, cùm ejus ætatis moribus non conveniret, ut recens extructa Basilica sacris mysterijs deputaretur, antequàm munus consecrationis accepisset ex Canone *Sicut* 11. et seqq. dist. 1. de Consecr.) At exemplar Constitutionum B. Rodulphi habet, ut sincerè loco citato retulimus, *Camaldulensis Eremus à S. P. Romualdo Eremita, sancto suggerente spiritu, precatu Reverendissimi Theodaldi Aretini Episcopi ædificata est, cum quadam Basilica, quam prædictus Episcopus in honorem Sancti Salvatoris consecravit, millesimo vigesimoseptimo anno ab ejusdem Incarnatione.* Quæ variatio manifestam fraudem, et suppositionem etiam incertorum illorum monumentorum redarguit. Ut nihil dicam de fide his

præ-

præclaris monumentis debita, ex quo; nedum Scalæ Visionem, quæ Rodulphi, et Gherardi testimonio, soli Maldulo contigit, ut Dissert. III. probabimus, uni Romualdo tribuunt; sed ampliùs Romualdum ætatis annorum 17. anno 906. Conversum, adeòque anno 889. natum statuunt, unde cùm anno 1027. mortuum asserant, ad annos 138. ejus ætatem extendunt: Quæ omnia manifestè commentitia sunt, atque ipsius Damiani authoritati è diametro, ut dici solet, repugnant.

CAPUT VII.

Ab adversis difficultatibus nostra hypothesis vindicatur.

SYNOPSIS.

Obiectio ex tempore B. Petri Urseoli. 1. *An longo tempore Romualdus in Eremo Marini constiterit?* 2. *Non XL. sed XX. annis ibi constitisse, et Urseolum anno 961. conversum dici posse.* 3. *Probatur ex anno, quo Candianus Dux, Urseoli decessor, Joannam repudiavit.* 4. *Item ex ædificatione S. Georgij Majoris Venetiarum, et tempore, quo Romualdus Gallias incoluit.* 5. *Quàm incertus apud varios Historicos conversionis Urseoli annus!* 6. *Valdradæ Sororis Hugonis Marchionis tempus nostræ hypothesi non*

 obsta-

obstare. 7. *Seriem Priorum Sacrę Eremi huic sententiæ non opponi*. 8. *Gravior difficultas ex pagina Abbatiæ Fesulanæ*. 9. *Æquè opponitur communi sententiæ*. 10. *Facillimè dissolvitur*. 11. *Difficilior nodus ex Privilegio Theodaldi*. 12. *Probabiles ejus interpretationes*. 13. *Quæ confirmantur alijs similibus exemplis*. 14. *Alia ejusdem difficultatis solutio*. 15.

I. NUnc expendendæ sunt difficultates, quæ hypothesim cap. 3. p opositam suspectam erroris reddere possunt; ac primò attend.nda est Petri Urseoli Conversio, ex qua fulcire suam de imminuenda Romualdi Ætate sententiam conatur Bollandus in Cõmentario prævio Vitæ S. Romualdi §. 3. num. 18. his verbis: *Quid, quòd Petrum Urseolum, qui quarto circiter à Romualdi Conversione anno Monachus factus est, omnes historici tradunt circiter annũ CMLXXVII. vel CMLXXVIII. Ducis sese munere abdicasse? Neque verò citiùs multò id potuit, cùm ejus Decessor Petrus Candianus Sororius extiterit Hugonis Magni Marchionis, qui adhuc anno MI. Othoni Imperatori contra Romani Populi tumultum præsidio fuit, eoque anno obijt*; Sed unde Bollando innotuit, Urseolum quarto circiter post Romualdi conversionem anno Monachum factum? Hinc certè, quòd Damianus narret, Romualdum post tres annos in Classensi Monasterio exactos ad Marinum Eremitam divertisse, mox Conversionem Urseoli referre incipiens, subiungat cap. 5. *Eodem verò tempore Petrus, cognomine Urseolus, Dalmatici Ducatus gubernabat habenas*; Nam Bollandus ipse in Notis

Notis ad hanc vitam cap. 2. litt. *a* de Marino agens sic scribit: *Augustinus ait, quadraginta annis cum eo in Veneta ditione habitasse Romualdum, nempe ut CXX. vitæ annos reperiat; At B. Petrus Damiani num. 9. scribit, eodem tempore [quo nempe sub Marini disciplina is Tyrocinium ponebat] Petrum Urseolum Ducatus gubernasse habenas.*

II. Verùm et hoc rursus non immeritò quæri potest, quid cogat Damiani verba de *Tyrocinij*, non de *Eremicolatus* tempore interpretari? Eodem tempore, quo adhuc sub Marino Romualdus solitariam vitam colebat, Damianus asserit contigisse Urseoli Ducis exaltationem, ejusdemque postmodùm è solio fugam; at quanto tempore, brevi, an longo, Romualdus Marino auscultaverit, non definit Damianus; Augustinus, qui hoc Bollandi argumentum prævideràt, parte 2. lib. 1. cap. 7. *Scriptoris vitio* potiùs vertendum putat *quòd ex verbis Damiani Petrus Urseolus conversus esse videatur primis annis, quibus S. Pater Romualdus Venetijs agebat*, quàm ut concedat cum Tyrone, et adhuc Juvenculo Eremita Urseolum in Aquitaniam commigrasse, quòdque Romualdo vicesimum quartum vitæ annum agenti Guarinus, et Marinus prelationem detulerint: *Cùm non sit*, inquit, *verisimile, ut tantus Princeps fugam cum Novitio Eremita inierit, quòdque Guarinus Abbas Monasterium suum eidem tradiderit, abdicans se principatu, factus unà cum Duce, et cum B. Marino illi devotus Discipulus*. Silvanus autem Ractius ita Damiani verba interpretatur: *Eodem tempore, idest circa tempus Romualdini Eremicolatus sub Marino*; Sive id enim diuturnum fuerit, sive an-

gustis

gustis limitibus coarctatum, sufficit, ut tamdiù B. Marini disciplinam S. Pater coluerit, quousque Petri Urseoli in Venetorum Principem electio, ejusque Conversionis contigerit opportunitas.

III. Nec tamen quadraginta annis constitisse Romualdum in Eremo B. Marini necesse est, ut passim asserunt, sed viginti dumtaxat, si propositam Romualdinę Ætatis hypothesī sequamur; nempe anno 937. vitę sęculari valedicens Romualdus, exacto in Classe triennio, potuit ad Marinum accedere anno 941. ubi nedum se rigidioribus solitarię vitæ exercitijs informādum prębuit, et mira patientię, atque humilitatis exempla dedit, quę cap. 4. narrantur, sed et quinquennali spatio Diaboli super ejus pedes, et crura incumbentis pondus sustinuit, ejusque varijs tentationum immissionibus virili constantia restitit, quę licet cap. 7. à Damiano narrentur, quasi post profectionem in Gallias acciderint, tamen huc revocandas esse patet, dum illas *Initio Conversionis* Viro Sanctissimo negocium facessisse expresse testatur. Hinc anno 961. Ducis Urseoli Conversio potest sine absurdo consignari, imò variis monumentis id planè evincitur: ut videas Romualdi Conversionem sub Honesto neque ad annum 977. differri posse, ut mallet Bollandus, neque ad ipsum, quem primum Honesti Cathedræ vulgò assignant, annum 971. quando jam Romualdus decennium in Gallijs evidenter exegerat.

IV. Monumenta, id quod assumpsi probantia, statim profero; Nam Candianus Petri Urseoli Decessor

for Venetos in ſuſpicionem, ac furorem ſibi fatalem adduxit, ex Longobardia, et Thuſcia collectis militũ copijs, ut ſe ab æmulatione Leviri tueretur, quem repudiata Joanna Uxore, ut Valdradam Ugonis Marchionis uxorem ſibi copularet, offenderat; atqui eadem Joanna ſic repudiata Monaſticum habitum in Monaſterio S. Zachariæ aſſumpſiſſe legitur anno 959. apud Arnoldum Vvion ligni Vitæ lib. 4. cap. 35. ex Sanſovino; Quis autem putet ad quindecim, vel viginti fermè annos dilatam Candiani perſecutionem, cujus tantò ante ſemina poſuerat, et non potius eodẽ anno 959. illius tyrannidem à populo repreſſam? Hoc igitur anno Candianus occiſus eſt, Petro Urſeolo ſubrogato, qui poſt biennium, ex omnium ſententia, adeòque præcitato anno 961. ſe Principatu abdicavit, et cum Romualdo, Marino, Guarino, Joanne Gradenico, ac Joanne Mauroceno, in Gallias fugam arripuit, Monaſtico ſchemmate initiatus.

V. Rurſus ex vetuſtiſſimis monumentis Archivij S. Georgij Majoris Venetiarum patet, Tribunum Memum Venetorum Ducem anno 982. Eccleſiam S. Georgij, cum ei cohęrentibus aquis, regia planè munificentia Joanni Mauroceno è Gallijs revertenti donaſse, ac nobile Monaſterium inibi conſtruxiſſe, cujus primum Abbatem eundem Joannem deſignavit, ubi et ipſe poſtmodùm Tribunus Memus anno 991. ejuſdẽque duo Succeſſores Sebaſtianus Ziani anno 1178. et Petrus Sebaſtiani Ziani filius anno 1229. Monaſticum habitum induerunt. Refert Arnoldus Vvion ligni vitæ

lib.

lib. 4. cap. 34. Ducale Privilegium prælaudati Tribuni Memi, datum anno 982. die 20. Decembris, ejusdem Ducis, multorumque Nobilium manu subscriptum; ergo hoc ipso anno 982. contingere debuit Romualdi ex Galliis in Italiam reditus, ejusque familiæ dispersio, Petro nimirum Urseolo in Cœlum abeunte (nam ut narrat Damianus cap. 12. tunc *Petrus Dux extremum jam diem feliciter clauserat*) Marino, Gradenico, et Guarino cum Olibano Comite Cassinum divertentibus, prædictoque Joanne Mauroceno Venetias redeunte, ubi S. Georgij Majoris ædificandæ Monasterio incubuit; atqui viginti saltem annos in Gallia Romualdus expenderat, ut cap. 2. num 9. ostendimus, ergo necesse est, eò convolaverit cum Urseolo anno 962, imò potiùs anno 961. (nam annus 982. quo rediit, vix uno, aut altero mense fuerat inchoatus; Urseolo in Cœlum abeunte die 11. Januarij) unde, cùm se tunc abdicaverit Urseolus Dominio, quod per biennium administraverat, oportet ut in Venetorum Ducem inauguratus sit anno 959. quem supra aliunde collegimus.

VI. Neque est quod jactet Bollandus; *Omnes Historicos tradere, circiter annum 977. vel 978. Urseolum Ducis se munere abdicasse*: tantum Historicorum consensum me frustra fateor quæsijsse, sed anno 976. juxta Arnoldum Vvion, 975. juxtà Augustinum Fortuniũ, 974. vel 973. juxta Gordonum, 970. juxtà Josephum à Rosa, 958. juxtà nostrum Hieronymum Bardi fuisse Urseolum inauguratum invenio, ejusque nobilem

fugam

fugam quolibet ex annis inter 980. et 960. positis juxtà varios Auctores consequenter consignatam deprehendo; ut nihil planè certum, exploratumque haberi queat, si Historicos consulamus, quorum etiam alij Petrum Urseolum XXIII. Ducem Venetiarum scribunt, alij XVII. dumtaxat, plerique anno 997. è vivis excessisse tradunt; quod si foret, falsa essent omnia, quæ Romualdus post Urseoli mortem è Gallijs redux antè hunc annum patrasse legitur: nimirum Classensis Abbatiæ dimissio coram Imperatore, Tiburtinam Urbem anno 996. obsidente, juxtà Baronium; iniuncta Othoni ob interfectum Crescentium Pœnitentia; Tammi, Bonifacij, aliorumque conversio; Classensis ejusdem Abbatiæ susceptio anno 995. quæ sibi ante quinquennium revelata fuerat, nimirum anno 990. dum apud Catriam habitanti S. Apollinaris apparuit; ut nihil dicam de habitatione apud Balneum, apud Pereum, in Origario, ad S. Martini in silva, ad Pontem Petri: uno verbo, conciderent quæcunque à cap. 13. ad caput 26. Vitæ S. Romualdi à Petro Damiani narrantur.

VII. Quod verò Bollandus addit, non multò citiùs anno 978. potuisse Urseolum sæculo, et Principatui nuncium remittere: *Cùm ejus deceßor Petrus Candianus Sororius extiterit Hugonis Magni Marchionis, qui adhuc anno* 1001. *Othoni Imperatori contra Romani Populi tumultum præsidio fuit, eoque anno obijt*; Hoc certè leviorem scrupulum ingerit, cùm clarum sit, potuisse Valdradam Hugonis Sororem anno 959. nubilem esse, licet Hugo post 42. annos obierit; Tum quia non usque adeò li-

quet, ex facto, quod narrat Petrus Damiani lib. 7. Ep. 12. (de litteris ab illo episcopo in stipite ardente visis, dum Marchio ægrotaret, exprimentibus hanc sententiam, *Hugo Marchio quinquaginta annis vixit*) illum solos 50. annos reipsa vixisse, nam falsum omen hinc ab astantibus acceptum narrat Damianus, et expectationi eventum non respondisse; unde potuit Hugo Sororem natu minorem habere, quæ anno prædicto 959. nubilis esset, præsertim cùm anno 961. inveniatur Hugonis Marchionis, velut extra pupillarem ætatem positi, et negociorum agendorum capacis memoria in Privilegio Abbatiæ S. Mariæ de Vangaticia, quod ex Erudito, atque Optimo Sene D. Theophilo Machetti Monacho nostro, refert Cosmus de Arena parte 1. de Ducibus et Marchionibus vetustis Etruriæ pag. 154. quamquàm hìc Auctor ad alium nescio quem Hugonem Etruriæ Marchionem, aliunde prorsus ignotum, id diploma referre malit, qua in re Machettus noster se illi non planè assentiri posse fatetur. Tum etiam alia ratione constat, potuisse Valdradam Hugonis sororem anno dicto 959. nubilem esse, etiam si Hugo annos dumtaxat 50. vixisset, adeòque anno 951. natus esset, quia nihil ab historia repugnat, quo minùs Valdrada major natu esset Germano suo Hugone, et ex Guillæ conjugio ab Uberto Marchione suscepta antequàm in Pannoniam exul proficisceretur ob Othonem I. Imperatorem sibi, qua de causa ignoramus, iratum, quo tempore natus est Hugo juxta Petrum Damianum Ep. 12. lib. 7. cit. Cùm enim ante annum 941. ex contra-

ctibus

ctibus citatis à D. Placido Puccinello in monumentis Abbatiæ Florentinæ pag. 193. et Francisco Maria Florentinio in Mathilde lib. 3. ac Gosimo de Arena loco cit. pag. 148. jam esset Etruriæ Marchio Ubertus, quidni jam tum Coniugem haberet Guillam, et ex ea prolem, scilicet Valdradam, suscipere potuisset? Nihil ergo est in Petri Urseoli historia, quod cum nostra hypothesi non facilè concilietur.

VIII. Opponi fortè secundo loco posset Series Priorum sacræ Eremi, quam Fortunius supra citatus cap. 1. num. 6. sententiæ Carrarij objiciebat; verùm obvia, et clarissima responsio hinc petenda, quòd Petrus Dagninus, qui Primus omnium à S. P. Romualdo Camaldulensi solitudini pręfectus est, anno dumtaxat 1051. mortuus legitur, ergo locum habet suæ sedis, etiamsi post S. Romualdum, cujus mors anno 1037. juxta nostram sententiam, incidisset, Camaldulensium regimen accepisse supponeretur: præsertim cùm ejus memoria nulla occurrat in Archivi Camaldulensis monumentis vetustior anno 1038. quo prædia quædam émit Petrus Dagninus Prior ab Amico quondam Grimaldi, Mense Maijo, et alia ab Hugone quondam Theuzi, mense Junio; quid ergo prohibet, ne ad annum 1037. Romualdi obitum protrahamus, etiamsi nonnisi post ejus mortem Sacrę Eremo præesse Dagninus debuisset? Adde tamen, quòd Romualdus in Sitriam profecturus, et mox ad Vallem de Castro secedens, ut ibidem spiritum Deo redderet, Petrum Dagninum Camaldulensibus præfecerat, confirmavitque

dum viveret, ut B. Rodulphus enarrat; unde tempus mortis Sanctissimi Patris nullatenus cum annis Prioratus Petri Dagnini, ejusve successorum connectitur.

IX. Gravior est Difficultas de Pagina Abbatiæ Fesulanæ, quam Carrario opponit pariter Fortunius loco citato, et nostram æquè sententiam videtur impetere, dum S. Romualdus longè ante annum 1037. mortuus ibidem supponitur. Refert hanc paginam idē Fortunius Hist. Camal. parte 2. lib. 1. cap. 22. sibi per Franciscum à Diaceto Fesularum Episcopum communicatam, in qua Visio narratur, quam habuit (verba sunt Diplomatis) *Azo*, sive *Atho*, *S. P. Romualdi, magnæ, et sanctæ memoriæ Castrensis Abbatis Discipulus, ex sua consuetudine pro lucrandis Deo animabus Etruriæ provinciam lustrans*, dum ad radices Fesulani montis pernoctaret: qua quidem Visione jussus est, ut Jacobum Episcopum adiret, ac de instauranda, abs se diruta, Cathedrali Ecclesia, Religiosisque Viris, ad divina Officia celebranda, inibi instituendis commoneret: Et sanè Basilicam reædificare continuò aggressus est Episcopus, sed *Cùm Imperator Conradus in Italia expectaretur, à Romano Pontifice coronandus, ob ejus adventum Jacobus Episcopus distulit per anni spatium Monasterij institutionem, nam Imperatori occurrens, apud illum toto illo tempore morari coactus est: Cui cùm præsente Pontifice, et Ghisla Augusta, Visionem Athonis narrasset, tam Pontifex, quàm Ipse, et Augusta illi negotium commendaverunt &c.* Hęc apud Fortunium, nescio an de verbo ad verbum ex diplomate illo recitata, an suimet calami phrasi expressa, cùm eodem chara-

charactere notentur, ęquè ac quæ subinde narrat de eodem Jacobo Episcopo, quòd *eduxit de Eremo S. Blasioli Leonem Eremitam, qui ibi S. Romualdi Magistri locum occupaverat* (unde rursus S. Romualdus mortuus supponitur) *Huncque secum Fesulas deductum, et Congregationem Monachorum ad reparatam Ecclesiam instituit, et Leonem ipsum novo erecto Cænobio præfecit Abbatem*.

X. Cum verò Chronologorum omnium consensu Conradus anno 1026. in Italiam venerit, et sequenti anno 1027. Romæ Coronam à Pontifice acceperit, consequens est, ut hujus Athonis Visio anno 1025. contigerit, si illa audita Basilicam quidem restaurare Jacobus Præsul aggressus est, sed per annum distulit Monasterij institutionem, ut in Conradi occursum iret, cui, præsente Pontifice, et Imperatrice, Visionem illam narravit, eorumque hortatibus ad Monasterium S. Bartholomęi anno 1027. ædificandum incensus est; ut idemmet Jacobus Episcopus testatur altero diplomate sub initium anni 1028. die 26. Februarij exarato, quod incipit: *Opportunum valde*, et refertur ab Ughello tom. 2. pag. 288. ait enim ad hoc propositum: *A prudentibus ergo Viris consilium accepi, atque multis vicibus PER REVELATIONEM admonitus sum, ut in eodem loco Monasterium facerem, ubi Episcopatus honorem, simulque Cathedram abstuleram. Feci igitur inibi Monasterium per consilium, et jussionem D. Joannis summi Pontificis, et Universalis Papæ, simulque D. Conradi Pijssimi Imperatoris, ejusdemque Conjugis Gislæ Serenissimæ Imperatricis, atque consilio Religiosorum Episcoporũ, Sapientumque Laicorum &c.*

et

et infra: *Ego quoque Jacobus Episcopus, cum communi consilio, atque electione nostrorum Clericorum, ac fidelium laicorũ, Abbatem in eodem Monasterio per pastoralem baculum investiens constitui Leonem Monachum, atque Presbiterum, ut ab hac hora, quousque vixerit, sit Abbas ipsius Monasterij S. Bartholomæi Apostoli &c.* Ergo etiamsi Romualdus mense Junio anni 1027. obijsse diceretur, non posset mortuus supponi tempore præcitatæ Visionis illius Athonis, quæ incidit, ut vidimus, in annum 1025. Quare verba illa, *Romualdi magnæ, et sanctæ memoriæ Castrensis Abbatis*, aliter in omni sententia interpretanda sunt, quàm ut supponant Romualdum tempore dictę Visionis mortuum; neque tempus Leonis Abbatis, quem Fortunius vult à Jacobo Episcopo è Cella S.Blasioli, in quã mortuo S. Romualdo successerat, eductũ, quidquam probat; nam, ut demus è S. Blasiolo reverà eductum [quod Jacobus Episcopus in suo diplomate non exprimit] nullo postmodùm documento colligitur, mortuo Romualdo successisse Leonem potius, quàm S. Patre adhuc superstite, et ante ipsum, locũ eundem incoluisse.

XI. Licebit autem prętatam clausulam, *Magnæ, et sanctæ memoriæ*, aut altero ex modis infra afferendis num. 13. et 15. pro simili formula Privilegij Theodaldi (nempe *Piæ memorię*) interpretari; aut certè supponendum erit, paginam illam à Fortunio allatam, nequaquam tempore laudatæ Visionis, ac Monasterij constructionis, sed longè post exaratam fuisse ab aliquo ex ejus Cęnobij Monachis, ne res memoria digna,

tra-

tractu temporis, in oblivionem abiret: idque manifestum satis evadit ex contentionibus Monachorum cum Athinulpho Episcopo Jacobi successore, Leonis IX. privilegio, et authoritate anno 1050. compositis, quas in eadem pagina referri indicat Fortunius; unde planus erit verborum illorum, *Magnæ, et sanctæ memoriæ*, sensus, si referantur, non ad tempus prædictæ Visionis, ad quod ne quidem in vulgari sententia referri queunt, ut vidimus, sed ad tempus quo id scribebatur: perinde ac si ego nunc (Budam insignem Pannoniæ Metropolim, à Leopoldo I. pijssimæ recordationis Imperatore, tempore Innocentij XI. magnæ, et sanctæ memoriæ Romani Pontificis, expugnatam) pronunciarem; ubi liquet, formulas *Pijssimæ recordationis*, et *Magnæ, ac sanctę memorię* non significare Leopoldum, et Innocentium tempore illius expugnationis jam mortuos, sed tempore, quo hæc narrantur, aut scribuntur, vivere desijsse. Ita et cùm prælaudatus Jacobus Bavarus Fesulanus Antistes in suo Diplomate dato die 2. Augusti anni 1028. incipiente, *Dum Fragilitas humani generis*, apud Ughellum ubi supra pag. 292. relato, inquit: *Pro anima bonæ memorię Henrici Imperatoris, qui mihi hunc tribuit Episcopatum*, Non sanè Henricum mortuum supponit anno accepti (ejus suffragio) Episcopatus, sed tempore, quo diploma illud est exaratum: et sic de sexcentis alijs exemplis; Non igitur quidpiam evincit pàgina fundationis Abbatiæ Fesulanæ adversùs hypothesim superiùs propositam.

XII. Denique opponi potest Privilegiũ Theodaldi Are-

Aretini Episcopi, quod nos Dissert. III. cap. 3. num. 5. pag 30. adduximus, et refert Fortunius parte 1. lib. 1. cap 40. gravissima vero difficultate nostram sententiam premere videtur, totamque hypothesim penitus subvertere, quatenus cùm datum legatur *Anno Dominicæ Incarnationis MXXVII. anno verò Episcopatus D. Theodaldi V. mense Augusto, Indictione X.* Duplici tamen clausula Romualdum jam mortuum supponere creditur; primò ubi ait: *Nos ob amorem piæ memoriæ Spiritalis Patris Nostri Domni Romualdi Clarissimi Eremitæ*; Deinde secundò ubi inferiùs subdit: *Ut cum denominato Sancto Viro, Romualdo scilicet, partem in æterna vita habeamus, donamus, largimur &c.* Nisi enim mortuum Romualdum arbitraretur, quomodo illum *Piæ memoriæ* appellaret? nisi in Patria jam receptum, atque in tuto positum supponeret, quomodo *Partem habere cum illo in æterna vita* desideraret? Non dissimulo vim argumenti fermè insuperabilem, atque hanc potissimam objectionem reor, ex omnibus, quæ in nos unquam urgeri possint; at memini non minoribus incommodis obnoxiam sententiam, quæ, ut scopulos ejusmodi evadat, minuendam Romualdi Ætatem censet, quam tanta evidentia, et tot momentis gravissimis stabilitam superiùs ostendimus.

XIII. Itaque difficultatem hanc eludere utcunque tentabimus, observando, clausulam hanc *Piæ memoriæ*, fortasse non mortuum, sed Celebratissimum, ac *Memorandæ pietatis* Virum designare, ut memoria pro fama, celebritate, nomine usurpetur: ut enim hortari sole-

ſolemus viventes, ut aliquid *Memoria dignum* facinus patrare velint, quo ſui nominis immortalitati proſpiciant, ita Viros ipſos egregijs operibus claros, adhuc viventes, *immortali memoria dignos*, vel *immortalis*, aut *glorioſæ memoriæ Viros* appellare meritò poſſumus, et ſæpe conſuevimus, eoſque è contrario, qui nullis virtutum ſuarum argumentis claruerint, adhuc ſuperſtites, nullius nominis, nullius famæ, aut *ſtatim interituræ memoriæ homines* dicimus; quidni igitur ſanctimonia claros, et pietatis opinione inſignes Viros, etiamnum viventes, *piæ memoriæ* nuncupare liceat? Adde, formulam illam fortaſſe Divi Romualdi jam præſentis, tunc verò abſentis, et apud Sitriam recluſi, *memoriam* exprimere; ſolemus enim viventium pariter reminiſci, cùm eorum benefacta recolimus, eorumque præſentiam remotiſſimis regionibus invidemus; Theodaldus ergo Spiritualem Patrem ſuum Romualdum, ex Etruria in Umbriam diſcedentem, lacrymis proſecutus, *Ex affectu ad ejus memoriam*, cujus vel ſola recordatio *pietatem*, quam verbis inſtillaverat præſens, in mente, et corde hujus devotiſſimi Præſulis poterat excitare, ad donationem illam inſtituendam motus eſt, ideòque ſcripſit: *Ob amorem piæ memoriæ ſpiritalis Patris noſtri Domni Romualdi Clariſſimi Eremitæ*.

XIV. Nec deſunt in antiquiſſimis ejuſdem, et ſuperioris ſæculi ſcripturis exempla quædam hujus conſuetudinis, ut videas non arbitrariam prorſus eſſe, aut temerè confictam ejuſmodi expoſitionem; Nam in Diplomate, quo Jacobus Bavarus Feſulanus Præſul, pau-

lò anteà laudatus, multa concreditæ sibi Ecclesiæ largitus est, ut sub uno Præfecto Canonici communem vitam traducerent, incipiente: *Cùm constet omnes brevis exilij peregrinatione viventes &c.* apud Ughellum tom. 2. pag. 296. quod quidem anno 1032. datum legitur, septenniò ante mortem Conradi Imperatoris, hęc nihilominus formula inserta legi potest: *Nec non pro salute Conradi Serenissimi Imperatoris felicis memoriæ, suæque Conjugis Gislæ Augustæ, et filij ejus Henrici &c.* utì est apud Ughellum pag. 297. lin. 10. Ecce Conradum Cæsarem *felicis memorię* dictum anno 1032. cùm obierit anno 1039. die 4. Junij apud Traiectum; et certè ex instrumento Ittæ Abbatissæ, de quo cap. 4. num. 10. diximus, patet Conradum, ejusque Coniugem Gislam, imò superstites vixisse ipsi Jacobo Episcopo, nam anno 1037. Florentiam venientes Præsulem hunc *extinctum* invenere, juxta præcitatum instrumentum, adeò fingi nequit, Jacobum hoc Diploma edidisse post Conradi mortem: imò in subscriptione Conradum ipsum vivum testatur, dum ejus Imperij annos sic numerat: *Actum est autem hoc anno Dominicæ Incarnationis 1032. Imperij D. Conradi Augusti anno 5. indictione 15. feliciter.* Quid ergo aliud dici poterit, quàm quòd ejusmodi clausula *felicis memoriæ*, aut faustam celebritatem, et gloriosam famam Conradi respicit, aut ejus absentis memoriam felicem, sibique desideratissimam prædicat? Idemque dici potest de alio vetustiori instrumento, quo circa annum 870. Andreas Episcopus Florentinus in Abbatissam Monasterij S. Andreæ ordinat Idembertam,

tam, apud Ughellum tom. 2. pag. 35. ubi hæc formula legitur: *Secundùm illa præcepta, quæ Dominus, et bonæ recordationis Dominus Ludovicus Imperator constituit;* Qui tamen Ludovicus anno 875. Mediolani obijt mēse Augusto; unde non alio sensu *bonæ recordationis* tùm dici potuit, præterquàm ad ejus famam celebrandam, vel absentiam indicandam: nisi fortè dicere libeat, ob gravem morbum, in quem Ludovicus anno 869. inciderat, falsum rumorem (ut sæpe contingit) de ejus morte in Italiam allatum, occasionem huic formulæ dedisse, quasi demortui Imperatoris nomen esset commemorandum.

XV. Unde rursus alia responsio nostro etiam proposito applicari potest, quòd nimirum, falso rumore de S. Romualdi obitu excitato, seu præjudicio, ob longævam ejus Ætatem, Theodaldi mentem occupante, illumque jam mortuum suadente [præsertim cùm in discessu se apud Vallem de Castro mortem obiturum prædixisset, quæ verba de obitu jamjam imminente accipi à Theodaldo potuerunt, facilè enim, quos decrepito senio gravatos novimus, propè diem morituros, et si longiori tempore cessent nuncij de ipsorum salute, jam mortuos supponimus] illum *Piæ memoriæ*, quasi non ampliùs in vivis ageret, Aretinus Præsul appellandum censuerit. Quod ipsum prætendi potest alteri clausulæ, *Ut cùm denominato Sancto Viro, Romualdo scilicet, partem in æterna vita habeamus;* Nisi velimus asserere, ob constantem, et tot signis divinitùs confirmatam ejus Sanctitatis opinionem, nō dubitasse Theo-

daldum, quin Romualdus, adhuc in vivis positus, æternæ fœlicitatis pignus certissimum possideret, cujus propterea in altera vita consortium securus desideraret; quemadmodùm pari fiducia Henricus Imperator Romualdo assurrexit, dicens: *Oh' utinam anima mea esset in corpore tuo*, ut cap. 65. Damianus enarrat.

CAPUT VIII.

Nostram hypothesim nonnisi ut probabilem proponi, atque alijs conciliationibus, quæ hìc afferuntur, locum relinquere.

SYNOPSIS.

Hactenus adducta non pro evidentibus habenda, sed velut probabilia à nobis proponi. Num. 1. *Ætas S. Romualdi probabili dumtaxat ratione ultra annum* 1027. *perducta.* 2. *Obiectiones tantùm probabiliter solutæ.* 3. *Alijs conciliationibus locum relinquendum ad Longævitatem S. Patris tuendam.* 4. *Duplex Petrus, et duplex Honestus inter Ravennates Archiepiscopos fortasse distinguendus.* 5. *Hac distinctione totam difficultatem evanescere.* 6. *Longè faciliùs Damianum, aut Discipulos Romualdi, à quibus ejus historiam hausit, circa nomen Archiepiscopi, cujus tempore*

S. Pa-

S. Pater conversus est, quàm circa ejus mortui Ætatem labi potuisse, ac Honestum fortaße pro Petro subrogasse. 7. Damianus aliàs in Nominibus discernendis parùm sollicitus. 8. An Honestus antequàm Archiepiscopatu potiretur, Romualdi conversionem promoverit? 9. Quarta alia conciliatio. 10. Variandam pro varijs conciliationibus, Vitę Romualdi chronologicam seriem. 11.

I. QVæ hactenus pro concilianda S. P. Romualdi Ætate cum tempore Honesti Ravennatis Archiepiscopi, juxta modum cap. 3. propositum, jam dudum adolescentiæ nostrę primis conatibus, ut innui, præconceptum, nunc autem latiùs illustratum, tradidimus, multis certè non citra omnem veri speciem asserta videbuntur, nonnullis etiam fortasse firmiora apparebunt, quàm ut pro merè probabilibus coniecturis haberi debeant. Hanc tamen ego laudem abs me prorsus abijcio, nec patiar meis argumentis plus roboris tribui, quàm mereantur, satis conscius quàm in difficili controversia versemur, et quanta mihi subsidia defuerint, vel cùm maximè desideraverim, et expetierim, ad hanc rem pleniùs evolvendam, et ex certioribus documentis in apertiori luce ponendam.

II. Nam ex una parte quæ ad asserendum Romualdum post annum 1027 adhuc superstitem superiùs adducta sunt invictè non probant intentum, cum nihil absolutè, et evidenter evincat, Joannem Gualbertum in Camaldulensi Eremo potius Romualdo viventi, quàm Petro Dagnino Priori, post Romualdi obitum,

obitum, auscultasse, ab eoque sui Ordinis instituendi vaticinium, et auspicium accepisse: nam, ut cap. 4. num. 2. notavi, vetustiores ex his, qui rem gestam referunt, ad *Camaldulensis Eremi Priorem*, nulla nominis designatione distinctum, divertisse Joannem Gualbertum tradunt, posteriores id de Romualdo disertè interpretantur, illum tunc Camalduli degentem supponentes, non probantes; itaque in ambiguo relicta res est. Similiter probabilis quidem traditio suadet, at nihil est quod demonstret, Casimirum Poloniæ Regē illum ipsum esse, quem Damianus Busclavi filium nominat; potuerunt hac etiam in re Poloniæ Historici hallucinari. Pariter verisimile esse contendi, sed non prorsus evidens propterea censeo, Camaldulensis Eremi ædificationem Theodaldo Aretino Episcopo, et nō tantùm fortasse Coepiscopo Helemperti existente, fuisse factam, potuit quippe etiam Rodulphus annum 1027. pro 1012. in suis scriptis proponere, aut solius consecrationis sollemnioris, post tria lustra ab ędificatione Basilicæ, per Theodaldum adhibitæ memoriam dicto anno 1027. consignare. Itaque omnia capitibus superioribus adducta, ad nostram illam hypothesim confirmandam, veri speciem dumtaxat, non faciem ostendunt, ad assensum inclinant, non cogunt.

III. Ex alia verò parte difficultates huic Systemati oppositæ nonnisi probabiliter expediuntur, ultima pręsertim ex Privilegio Theodaldi petita, quæ majus mihi semper negotium facessere præ reliquis visa est, ac minùs exactam, quàm cæterę, solutionem admittere: adeò

adeòut verba ex illo Privilegio nobis opposita, quondam addititia crediderim, quasi diploma illud vel ab aliquo interpolatum invenisset, vel ipsemet nobis interpolatum exhibuisset Fortunius; quæ tamen suspicio nunc cessat, postquàm authographum ipsius Theodaldi manu subscriptum, et sigillo munitum in Camaldulensi Archivio, armario 1. num. 36. diligentissimè lustravimus, neque suppositionis, vel interpolationis notam ullam offendimus, sed integrum, et undequaque sincerum deprehendimus, ut propterea nonnisi probabili interpretamento superiùs adducto, exemplisque cap. præced. num. 14. allatis confirmato, eludi ejus authoritas possit.

IV. Quoniam igitur Systema hactenus explicatum, ut probabilis dumtaxat præcipuę difficultatis conciliatio à nobis et proponi, et defendi potest; ideò nemo in animum inducere audeat, unicam hanc tuendæ longævæ Romualdi Ætatis viam à nobis censeri, nam tantum abest, ut alias conciliandi methodos excludere libeat, aut causam hanc à Petro Damiani tam constanter, tam evidenter assertam, in ancipiti relinquere, ac dubij cujusvis discrimini expositam prorsus deserere, ut potiùs alias evadendi vias digito saltem intento harum rerum studiosis monstrare, ac proponere velim, quatenus cui nuper aperta, et hactenus explanata semita non arriserit, alicui ex his, quas in subsidium indicabimus, insistere possit, et Romualdi Longævitatem, non obstante posteriori, quàm oporteret, Honesti sede, nihilominus inconcussam habere, ac prorsus indubiam,

biam, ne totis quinquaginta annis, in summa Vitæ austeritate transactis, Ætas Viri sanctissimi decurtetur.

V. Primò igitur, attenta insigni Ravennatum Præsulum ejus sæculi confusione, de qua supra cap. 3. num. 4. et 5. diximus: attenta etiam Petri Ravennatis Archiepiscopi nimis longa in Episcopali gradu perseverantia, si anno 909. ut notat Ughellus, Bononiensem Ecclesiam administrabat, indeque anno 923. ad Archiepiscopales Ravennæ infulas translatus, illas anno dumtaxat 971. dimiserit, eique superstiti Honestus successerit, oporteret siquidem, ut 62. annis Præsulis officio functus esset; His, inquam, attentis verosimilius videtur, alium Petrum, alium Honestum æquivoco nomine posteris imposuisse, adeòut qui ex Bononiensi Ecclesia assumptus est Petrus, et anno 923. in Ravennati Cathedra collocatus, usque ad annum 927. in ea vixerit dignitate, huic decedenti suffectus sit eodem anno Honestus ex Abbate Classensi assumptus, de quo Petrus Damianus narrat, authoritate, et suffragio suo conversionem Romualdi (quæ juxta vulgarem calculum in hunc annum 927. incidit, cùm post centum Religionis annos mortuus censeatur anno 1027. præcisis conjecturis ulterioris vitæ, juxta præcedentem opinionem nostram, superiùs expositis) apud Classenses Patres promovisse, eodemque Honesto usque ad annum 950. circiter superstite, Petrus alius suffectus sit, qui anno 954. Concilium suffraganeorũ Præsulum habuit, ut narrat Rubeus ad hunc annum, et anno 957. Raimbaldo Abbati S. Mariæ de Palatiolo

pri-

privilegium quoddam contulit, à Margarino relatum Bullar. Cassin. tom. 2. const. 51. atque huic Petro spontè cedenti, sive anno 963. ut Carrario placet, sive anno 971. ut Rubeus arbitratur, successerit Honestus alius, de quo Petrus Damiani Ep. 9. libri 1. *Petrus etiam Archiepiscopus Ravennalem dimisit Ecclesiam, cui mox adhuc superstiti Honestus, primo videlicet Othone habenas Imperij gubernante, successit*; quem Classensem Abbatem neutiquam fuisse censeo, ut certè talem Damianus nullibi locorum vocat, id expressè asserens de solo priori Honesto, qui Romualdum, ut Monasticum Schemma obtineret, suo consilio, et opera iuvasse legitur.

VI. Hac itaque duplicis Honesti distinctione posita, evanescit integra difficultas, qua longæva S. Romualdi Ætas impugnari cæpta est: cùm enim dicitur, Honestum nonnisi post annum 963. aut 971. Ravennæ Archiepiscopalem Cathedram ascendisse, adeòque Romualdum, qui ejus tempore conversus legitur, non potuisse anno 1027. quo Deum adijt, centum Religionis annos numerare; facilis erit responsio, Honestũ illum, qui Petro spontè abdicanti successit, ejus nominis fuisse Secundum, quem Damianus Epistola citata, ut à Primo distinguat, expressè notat illum esse, qui tempore Othonis Primi Imperatoris Petro successit, quæ quidem temporis consignatio in Scriptore illo nõ admodùm in temporibus chronologicè ad facta singula distribuendis sollicito, indicat alium fuisse Honestũ ante Othonis Primi tempus, qui alteri Petro, minimè

superstiti, sed mortuo, suffectus sit, quemque Abbatem Classensem fuisse in vita S. Romualdi cap. 2. asseruerat: hunc autem Primum Honestum, qui anno 927. *Ravennæ Archiepiscopalem Cathedram obtinebat, et olim Classensis Cænobij Abbas extiterat* (ut ibi loquitur Damianus) illum ipsum fuisse, cujus suffragio Romualdus inter Monachos est cooptatus; unde nihil obstare, quominùs centum ipsos annos in summa Religiosę Vitæ austeritate peregerit, etiamsi anno 1027. Deum S. Pater adierit.

VII. Secundò, etiamsi reipsa Petrus anno 927. Ravennati Ecclesiæ præfuisset, non citra omnem veri speciem asseri posset, hunc ipsum fuisse, qui Romualdo ad se confugienti; non modò stimulos addidit, sed operam, et Patrocinium impendit, ut monastici votì compos fieret: Damianum verò, aut ipsos Romualdi Discipulos, ex quorum relatione Vitam S. Romualdi Damianus scripsit, nominis Archiepiscopi Ravennatis, qui Romualdo faverat, oblitos, nomen Petri cum nomine ejus successoris Honesti commutasse, eoquòd recentior ejus memoria esset, ac menti magis infixa: hic unus enim linguæ Discipulorum, et calami Damiani lapsus longè facilior est, quàm quòd hic, et illi pariter erraverint in Ætate S.Romualdi determinanda; nimirùm nondum tria lustra transacta erant, ex quo Romualdum viventem conspexerant, et septuagenariusne, an centum supra viginti annos agens censendus esset, ex longa conversatione secum, et cum antecessoribus habitá, ex facie, ex habitu corporis, ex mille alijs circum-

cumstantijs certò dignoscere poterant: at verò ex Romualdi Conversione 115. propemodùm anni effluxerant, quo temporis intervallo, nomen Archiepiscopi Ravennatis, qui tum præsideret, excidere poterat, et cum nomine successoris confundi; facilius ergo fuit [et quidem in temporum, nempè 115. ad 15. duplicata ratione, quæ est 13225. ad 225. hoc est plusquàm 58. ad 1.] ut in Archiepiscopi nomine, quàm in annorum numero æquivocatio aliqua in Damiani historiam obreperet.

VIII. Idque eò minori scrupulo admitti potest ex quo idem Petrus Damiani tom. 1. lib. 1. ep. 10. ingenuè fateatur, sibi rerum magis, quàm nominum memoria retinendorum curam fuisse: *Nec magnoperè*, inquit, *curamus videri aucupes nominum, dummodò non excidat se ies, et ordo gestorum*; Unde sæpissimè in hac ipsa Sācti Romualdi historia Successoris nomen pro nomine Antecessoris usurpasse Damianum legimus. Sic cap. 5. Petrum Candianum Venetorum Ducem bis Vitalem Candianum appellat, Filium, et Successorem, cujus recentior fama habebatur, pro Patre, et Decessore substituens; sic cap. 26. filium Busclavi Sclavonici Regis Casimirum dixit (juxtà sententiam cap. 5. expositam) cùm esset filius Miecislai, Busclavi verò nepos; sic cap. 38. Filium Guidonis Comitis appellavit eum, qui filius erat Pharulphi, Guidonis verò nepos. Nihil ergo mirum, quòd et nomen Petri in nomen Honesti commutare similiter potuerit, quæ sola nominis æquivocatio difficultati contra Romualdi Ætatem aditum aperuit,

ruit, ejusque longęvam pænitentiam in discrimen adduxit. Hanc secundam conciliationem debemus Reverendissimo Præsuli D. Germano Bottæ Camerti, Abbati Camaldulensi, Viro in historijs nostris Eruditissimo, Vitęque integritate, ac Monastica observantia spectatissimo, quem quidem honoris causa hoc pariter loco nominare jussit, debita erga optimum Senem veneratio, et grata beneficiorum ab ejus humanitate acceptorum memoria, numquam ex animo, numquam ex mente, numquam ex corde, *Dum spiritus hos reget artus*, obliteranda.

IX. Hinc verò tertiam aliam conciliationem deducere in promptu est, quam subdere non pigebit, uberioris doctrinę gratia: nimirum, siquis oblivionis lapsus circa Romualdi conversionem ante CXV. annos factam, potius quàm circa S. Patris ante XV. annos demortui Ætatem, Damiano, aut ejus Relatoribus excidere potuit, fortasse non absurdè quis conijceret, Honestum, quo tempore D. Romualdi conversionem promovit, Abbatem dumtaxat Classensem fuisse, qui et nobilissimæ familiæ suæ potentia apud Ravennates, et officij sui authoritate apud Classenses Monachos, id effecerit, ut non obstante Sergij Patris duritie, Romualdo Religionis claustra intrepidè aperirentur: cùm verò idem Honestus Archiepiscopalem Ravennæ Cathedram mox ascenderit, atque in ea dignitate vitæ suæ cursum absolverit, hinc sumptam occasionem, ut Romualdo ad Monasticen amplectendam stimulos, et animum addidisse Honestus crederetur, dum Præsulis Ra-

vennatis officium gereret, confusis ejus actibus, quos ante Episcopatu edidit, cum ijs quos in Episcopatu patravit: itaque Petri Damiani locus ex capite 2. rem hanc concernens, videlicet: *Honestus autem, qui tunc Ravennæ Archiepiscopalem Cathedram obtinebat, olim Classensis Cænobij Abbas extiterat*, sic fortasse restitui posset, solis particulis *tunc*, et *olim* transpositis: *Honestus autem, qui olim Ravennæ Archiepiscopalem Cathedram obtinuit, tunc Classensis Cænobij Abbas existebat &c.*

X. Addi potest etiam quarta alia conciliatio, attenta Ughelli sententia tom. 2. Italiæ sacræ in Episcopis Bononiensibus num. 45. pag. 13. ubi ait: *Petrus in Bononiensi sede florebat anno 909. translatusque est ad Ravennatem Ecclesiam anno* 927. Quo supposito, quis diceret, post Constantinum Ravennatem Archiepiscopum, circa annum 920. ad eam sedem evectum Honestum Primum ex Abbate Classensi, qui ipso anno 927. post Romualdi conversionem fato cedens, eodem anno Petrum illum Bononiensem habuerit successoré: atque ita, absque duplicis Petri distinctione, qualem prima conciliatio admittebat, tota controversia hujusmodi aptissimè, ut anteà, componetur, solo retento discrimine Honesti Primi, qui Constantino successerit ante Bononiensem Petrum, ab Honesto ejus nominis Secundo, qui abdicantem eundem Petrum anno 971. exceperit, juxtà vulgarem sententiam.

XI. Si qua igitur præmissarum conciliationum admittatur, nihil erit, quod prohibeat, Romualdum anno 927. sæculo valedixisse, anno 1027. mortalem vitam

vitam cum immortali commutasse; at oportebit, 30. saltem annos in Eremo B. Marini apud Venetias esse à Romualdo consumptos; nec Casimirus Poloniæ Rex, sed alius Boleslai filius, inter Discipulos S. Patris erit numerandus; Nec Joannes Gualbertus Romualdum in Camaldulensi Eremo vivum invenire potuerit, sed B. Petrum Dagninum Priorem, à quo cum Benedictione, et Ordinis longè illustrissimi ab eo propagandi vaticinio ad Eremum Aquæbellæ à S. Romualdo pridem constructam, quæ nunc Vallisumbrosa dicitur, dimissus fuisse dicendus erit, atque aliter Vitæ S. P. Romualdi series chronologica ordinabitur in qualibet ex his sententijs, ac disponatur in nostra illa priori hypothesi, præcedentibus capitibus fusè explicata, ut constat ex binis Tabulis Chronologicis, Appendicis loco, mox subijciendis, juxta utrumque Vitæ S. Romualdi systema, nempe aut illud ad annm 1037. protrahendo, aut intra annum 1027. continendo.

AP-

APPENDIX.

Duas Tabulas Chronologicas exhibens præcipuorum S. Romualdi Geſtorum, juxta varias hypotheſes de Anno mortis ejuſdem.

TABULA PRIMA CHRONOLOGICA

Juxtà Syſtema Cap. III. expoſitum, et ſequentibus explicatum.

Anno Chriſti	Romualdi	
917.	1.	NAſcitur ROMUALDUS Ravennæ Sergio Patre ex Nobiliſsima Ducũ Familia, quã Saxis, et Honeſtis affinem tradunt.
932.	15.	Carnis ſtimulos patitur in adoleſcentia, ſed mente frequenter in Deum elevata, ac generoſis propoſitis,è cœno voluptatum erigitur.
935.	18.	Venationi deditus, divina Præventus gratia, ſolitudinis amore capitur, atque Eremitas abs ſe inſtituendos voto jam concipit.
937.	20.	Sergius Pater S. Romualdi litem de poſſeſsionis cujuſdam jure cum conſanguineo

Anno Christi | Romualdi

guineo graviùs agitans, gladio terminandam decernit: Filium licèt reluctantem, incusso hæreditatis amittendæ metu, duello interesse cogit. Hoste perempto, Romualdus, ea criminis specie perterritus, in Classense Monasterium, quadragenariam homicidarum pœnitentiam acturus, se recipit. Religiosi hominis colloquio, Monasticæ vitæ cupiditatem imbibit. Visione S. Apollinaris semel et iterum in proposito confirmatur. Monachos Sergij Patris iram metuentes, à Romualdo exoratus Honestus, olim Classensis Abbas, tunc Petri Ravennatis Archiepiscopi Coadiutor, sua auctoritate inducit, ut Romualdum intrepida securitate recipiant, illique sanctæ conversationis habitum tradant.

938. | 21. Exacto probationis anno, S.P. Benedicti Regulæ solemni professione, se totũ Deo consecrat Romualdus.

939. | 22. Præcoci zelo Monachos corripit. Orationi sedulus incumbit. Insidias sibi à Concellitis paratas declinat.

940. | 23. Ad Marinum in finibus Venetorum solitariam vitam, magna sanctitatis opinione, agentem, obtenta Abbatis sui venia,

Anno *Christi*	*Romualdi*	
		venia, Romualdus ſe confert, ibique Eremiticæ vitæ tyrocinium ponit.
941.	24.	In diſciplina pſalmodiæ Marini erudi-tur Romualdus, ejus virgæ patienter ob-noxius, uſque ad ſiniſtræ auris ſurdita-tem. Marinus, cognita Diſcipuli humi-litate, ſeveritatem temperat.
942.	25.	Varijs tentationibus, initio Capitis 7. ejus Vitæ relatis, novus Eremita impu-gnatur.
943.	26.	Mira ejus humilitatis exempla.
944.	27.	Profectus in Schola Marini.
945.	28.	Phantaſtico pondere ejus pedes, Dæ-monis prȩſtigijs, per quinquennium im-portunè aggravantur.
950.	33.	Poſt invictam tolerantiam allevatur à Domino, technis diabolicis effugatis.
955.	38.	Ejus, et Marini fama Venetorum fines latiſsimè pervagatur.
959.	42.	Petri Urſeoli ad Dalmatię Principatũ evectio.
961.	44.	Guarinus Abbas S. Michaelis in Aqui-tania Venetias peregrinatur, apud Ur-ſeolum hoſpes. Marini, et Romualdi conſilio adhibito, Monaſticen induere diſponit Urſeolus. Aula relicta in Aqui-taniam cum Guarino, Marino, et Ro-

Anno Christi	Romualdi	
		mualdo ad S. Michaelis Monasterium Dux se confert, socijs Joanne Gradenico, et Mauroceno: quibus religioso schemmate initiatis, Marinus, et Romualdus Eremum sibi prope Cœnobium instaurant, ubi ad solitariam vitam revertuntur.
962.	45.	Urseoli, et Sociorum in Monasterio Guarini Monastica professio. Eorundem, et ipsius Guarini Abbatis ad Eremum Marini, et Romualdi concursus. Insignis inter cæteros emicat Romualdi Virtus, et Prudentia, quem communi sententia in PRIOREM eligunt, delata illi spiritualium, et temporalium rerum omnium cura, ipsisque Marino, et Guarino se illi in Discipulos devoventibus, quibuscum sui ORDINIS FUNDAMENTA ponit S. ROMUALDUS, et primum hunc annum quotidiano elixi ciceris pugillo transigit.
963.	46.	Romualdus et Joannes Gradenicus sarculis terram frangentes, et triticum seminantes, ex manuum suarum labore sibi, et socijs per triennium victum parant, jejunij pondere laboriosissimis exercitijs duplicato.

Ro-

Anno Christi	Romualdi	
964.	47.	Romualdi constantia contra Dæmonis impugnationes, ultima parte capitis 7. ejus vitæ expressas.
966.	49.	Nova Romualdinę abstinentię forma, continuato per hebdomadam, exceptis Saturni, et Solis diebus, jejunio, quam per 15. annos cum suis tenuit.
967.	50.	Urseoli humilitas, ac Romualdi erga eum discreta remissio.
968.	51.	Miraculum Romualdi in Comitem Vaccæ raptorem.
971.	54.	Urseoli cum Filio colloquium, et de ejus futura dignitate prophetia.
981.	64.	Sergius Romualdi Pater in S. Severi Cænobio apud Ravennam Monachum induit.
982.	65.	Ultima Romualdinæ abstinentiæ forma, trāslata Sabbati remissione in quintam feriam; hanc pro certa Solitariæ Vitæ Regula Eremitis Romualdus præscribit. Ejus cum Olibano Comite colloquium. Comitis Conversio. Pretiosa mors B. Petri Urseoli die 11. Januarij. Nuncius ad Romualdum de Sergij Patris inconstantia à Monachis S. Severi mittitur. Marinus Guarinus, et Joannes Gradenicus, Romualdi jussu, Olibanū

 ad

Anno Christi	Romualdi	
		ad Cassinense Monasterium deducunt. Romualdus, incolis arte delusis, nudipes Ravennam properat. Pia ejus in Patrem severitas, usque dum illum in proposito confirmat. Maurocenus Venetias redit, insigni S. Georgij Majoris Monasterio à Tribuno Memo donatus.
983.	66.	Romualdus in Palude Classis cellulam figit. Monasterium S. Severi ad sua exempla reformat. Sergius Visione Spiritus Sancti in Cœlum vocatur. Olibano apud Cassinum professo, Marinus in Apuliam secedit.
984.	67.	In prædio S. Martini cellam statuit Romualdus. Guarinus Cassino discedit. Joannis Discipuli S. Romualdi inobedientia equi calce punitur.
985.	68.	Prædicti Joannis eximia pœnitentia. Romualdus à Dęmonibus percussus: itẽ horribili larvarũ aspectu perterritus.
986.	69.	Balneum veniens Romualdus Monasterium S. Michaelis ædificat.
987.	70.	Eleemosinas sibi ab Hugone Etruriæ Marchione traditas, reparando Monasterij S. Marię Palatioli incendio Romualdus distribuens, Monachorum suorum invidiam in se concitat.

Bal-

Anno *Christi*	*Romualdi*	
988.	71.	Balnensium Monachorum in S. Patrē temeritas, et pœna divinitus illis inflicta.
989.	72.	Romualdus apud Bifurcum secedit, ibique Eremum ordinat. Hinc non longè à Catria in Eremo Avellanæ habitans Ludulphum loci Conditorem in Discipulum excipit.
990.	73.	Avellanitis certas Constitutiones præscribit, et Regulam S. Benedicti observandam tradit Romualdus. A Sancto Apollinare, ut Classense Monasterium repetat, admonitus, hinc recedit.
991.	74	In Origario habitans totus intumescit: discedens prodigiosam Rosarum propaginem eo loci relinquit.
992.	75.	In Pereo Ravennæ Insula Eremum construit, multis Discipulis celebrem.
993.	76.	Romualdus oratione incendium extinguit. B. Guglielmi ejus Discipuli sanctitas claret.
994.	77.	Dimittit Discipulos suos Joannem, et Benedictum in Poloniam ad fidē Christi disseminandam.
995.	78.	Otho Imperator hospes S. Romualdi: agit ut Classensis Abbatiæ regimen suscipiat, anathema à Concilio intentans, ni acquiescat. Vir sanctus tandem post

mul-

Anno
Christi | *Romualdi*

multas preces, memor apparitionis S. Apollinaris ante quinquenniũ sibi apud Catriam factæ, Classensem Præfecturam sibi imponi permittit, Monachosque ad districtam Regulæ observantiam revocare nititur.

996. 79. Romualdus Abbatiam dimittit. Tiburis obsidionem ab Imperatore solvendã impetrat. S. Venerium Eremitam instruit. Othonem insigni pœnitentia corripit. Tammum, Bonifacium, aliosque ex Aula Cęsarea convertit. Cassini Discipulos suos revisens ægrotat. Ad Pereum redit. Interim Joannes, et Benedictus cum S. Adalberto Evangelij prędicationi insistunt, et varias provincias oberrant.

997. 80. Joannes, et Benedictus post S. Adalberti Martyrium in Poloniam redeunt. Othonis privilegia erga Ardefadum Abbatem Classensem ex Romualdi Discipulis assumptum. Monasterium S. Marię Pomposę cum Eremo adiecta construitur.

998. 81. Multi Discipuli Eremitica Disciplina ab Joanne, et Benedicto in Polonia imbuuntur; in his Matthęus, Isaac, et Christinus, ac Barnabas, omnes sanctita-

te

Anno *Christi*	*Romualdi*
	te conspicui.
999.	82. Bonifacius inter cæteros Eremi Perensis incolas sanctimonia clarus, Martyrij cupidus.
1000.	83. S. Venerij obitus. Monasterium S. Adalberti in Pereo construitur, eique Abbas ex Romualdi Discipulis assumptus preficitur. Romualdus exigit, ut Imperator promissa implere nõ differat, sed Monachum induat: differenti mortem prædicit.
1001.	84. S. Bonifacius in Russiam à Romualdo dimittitur. Otho Imperator Monasterium S. Adalberti possessionibus ditat. Romualdus Parentium migrat.
1002.	85. SS. Martyrum Joannis, et Benedicti, ac Sociorum in Polonia Passio, et Miracula. Otho juxtà Romualdi vaticiniũ moritur. Monachus à SS. Joanne, et Benedicto in Italiam missus, ut alios Romualdi Discipulos in Poloniam vocaret, carcere detentus, ab Angelo, mortem suorum Magistrorum nunciante, liberatur. Romualdus Parentij se includit.
1003.	86. Donum lacrymarum Romualdo conceditur. Discipulorum ex Bifurco adventum Vir Sanctus prædicit.

Rur-

Anno Christi	Romualdi
1004.	87. Rursus à Bifurci Discipulis Romualdus invisitur. Libellum de pugna Dæmonum scribit. Parentio discedit. Procellam sedat. Bifurcum venit. B. Petri ejus Discipuli sanctitas floret. S. Bonifacius in Russia per medios flammarum globos illæsus transit. Jmmensam populorum multitudinem Baptismo abluit. Martyrio demum coronatur. B. Joannes Romualdi Discipulus Cassini reclusus moritur, miraculis clarus.
1005.	88. Romualdus in Vallis Castri regione prædicat. Eremum ibidem construit. Arguit Simoniacos. Canonicos Regulares ordinat. Cœnobium pro puellis ædificat. Furem corripit. Monasterium Urbevetanum exstruit. Multos ad habitum Monasticum admittit. B. Guidonem Comitem Monastico Schemmate donat. Alia tria Monasteria celerrimè ædificat. Martyrij cupidus in Hungariam proficiscitur.
1006.	89. Ob ægritudinem S. Pater ab itinere revocatur, quindecim ejus Discipulis progredientibus, qui multos pro Christo labores perpessi sunt. Adhelberonis Ducis Cõsanguineũ Romualdus cõvertit cũ alijs

nobi-

Anno

Christi | *Romualdi*

nobilibus. Urbevetano Cœnobio restituitur. B. Guidonis pia Mors, et miracula. Ad Rainerium Etruriæ Marchionem S. Pater deflectit.

1007. 90. Monasterium de Massiliano ædificat. Classem pergit, ubi à suffocationis discrimine liberatur. Parentium iterum navigat. A Romano Pontifice, totoque Senatu in Italiam revocatur.

1008. 91. Monasterium S. Trinitatis de Monte acuto ædificat. In faucibus Callensium Montium habitat. Miraculum latronis in Monte Petrano. Abbatia Prataglia ab Helemperto Aretino Episcopo construitur.

1009. 92. Fures è longinquo prævidet Romualdus. Alia Monasteria ædificat. Apud montem Pregium habitat. Item apud Gualdum ad Serram Sanctorum in regione Tadini.

1010. 93. B. Marini obitus in Apulia. S. Andreæ Eremum apud Hispellum Romualdus construit: mox S. Salvatoris de Aquapagana Monasterium designat; item S, Mariæ in Campis prope Fabrianum.

1011. 94. Cænobium S. Silvestri de Monte Subasio pro Monachis, et S. Mariæ Vallis-

P glorię

Anno Christi	Romualdi	
		gloriæ pro Monialibus Romualdus ædificat.
1012.	95.	Discipulus in S. Patris lectulo, absque ejus licentia, cubans à Dæmonibus verberatur: alius cum Magistri venia incolumis ibidem quiescit.
1013.	96.	Romualdus Monasterium S. Illuminatæ apùd Tudertum pro Monachis construit; item S. Antonij pro Monialibus.
1014.	97.	Arduinum S. Pater convertit. Mulierem in amentiam versam, pane à S. Romualdo benedicto, Discipuli sanant.
1015.	98.	Aqua, unde manus Romualdi ablutæ sunt, varijs morbis utilis. Dæmoniacum benedictione panis Romualdus curat.
1016.	99.	Diabolus S. Romualdo mortem minatus cellæ parietem fregit. Monialium in Vallebona Cęnobium ędificatur à S. Patre. Obstrepens Diabolus à Discipulo S. Romualdi fugatur.
1017.	100.	Ad Vallem de Castro revertitur Romualdus: ibi se post 20. annos moriturum prædicit. Abbatem corripiens ejus odium incurrit.
1018.	110.	Comitissam Sybillam Romualdus alloquitur. Discipuli immodestiam prudenter carpit. Abbatis machinatione è

Valle

Anno *Christi*	*Romualdi*
	Valle de Castro eijcitur S. Pater. Monasterium S. Michaeli in burgo Pisarum à B. Bono ædificatur.
1019.	102. Apud Aquam bellam consistens Romualdus prima Eremi Vallisumbrosæ rudimenta locat. Presbiterum à dentiū dolore liberat.
1020.	103. Paulum, et Gunthelinum Discipulos in Eremo Aquæbellæ Romualdus relinquit. Ad Montem Petranum reversus cadentem illicem super rusticum divinitùs avertit.
1021.	104. Bifurcum secedit ad habitandum. Ingentem Discipulorum congregat multitudinem.
1022.	105. Colloquium Romualdi cum S. Henrico Imperatore. Prophetia ejusdem. Veneratiò illi à Theutonicis exhibita. Henricus Monasterium Montis Amiati Romualdo committit. Item in favorem Monasterij S. Benedicti de Bifurco illi privilegium largitur.
1023.	106. Providentia divina erga Romualdum aquis inclusum. Eremi ad Vivum constructio.
1024.	107. Monachus vitæ S. Romualdi insidias struens, à Diabolo jamjam præfocandus,

 meri-

Anno

Christi | *Romualdi*

meritis S. Patris eripitur. Ecclesia S. Michaelis Templani Gregorio Abbati Valliscastri donatur.

1026. 109. Maldulus Visionem Scalæ Monachorum albescentium in suo Campo habet. Romualdo, locum idoneum ad Eremiticam vitam perquirenti occurrens, illi suum somnium narrat. S. Pater locum invisit, et Theodaldum Aretinum Episcopum convenit, ut sibi liceat eo loci Eremum construere.

1027. 110. Romualdus cum Theodaldo Præsule Ecclesiam Eremi construi, ab eodemque Episcopo consecrari curat. Quinque in circuitu cellas disponit, totidemque Discipulos in singulis collocat. Ibidem reclusus per Quadragesimam, Fagum in cellam ruentem signo Crucis avertit. Descendens in inferiorem locum, à Diabolo in pręcipitium impellitur, sed, saxo cedente, servatur illæsus. Hospitium Fontisboni ędificat, et Petro Dagnino, quē Priorem cæteris præficit, in mandatis dat, ut Ecclesiam apud dictum hospitium, quantocyus construat. In Sitriam discedit. Theodaldus post S. Patris discessum amplissimo privilegio Camaldu-

len-

Anno *Christi*	*Romualdi*	
		lenſem Eremum decorat.
1028.	111.	Impuros Romani mores Romualdus apud Sitriam redarguit, infami calumnia ab eo viciſſim afficitur. Pœnitentiæ velut obnoxius à ſacris officijs abſtinet. Poſt ſex mentes divinitus celebrare jubetur. In extasim raptus animam ſuam nivis inſtar candidam divino conſpectui repræſentari videt. Pſalterium pariter exponere iubetur. Per ſeptennium in propria cella ſe recludit.
1029.	112.	Suo voluntario carceri incluſus Pſalterium, et nonnulla Prophetarum Cantica luculenter exponit Romualdus.
1030.	113.	Exemplo ſuo ad inſignem auſteritatem Monachos Sitriæ perducit. Inſignis Gulę illuſio.
1031.	114.	Gregorium inſufflando ſanat.
1032.	115.	Eundem ab elephantiaco morbo, aqua frigida, liberat.
1033.	116.	Oſculo inſanum curat.
1034.	117.	Diſcipulum Romam euntem per Spiritum cognoſcit. Ingelbertus vaticinio incredulus recluſorium, prout ſibi imprecaverat, frangit, et à Romualdo deficit.
1035.	118.	Ad Monaſterium S. Vincentij deflectit

Romu-

Anno Christi	Romualdi	
		Romualdus. B. Berardus ejus Discipulus ibidem moritur, ad cujus sepulcrum Monachus sospitati redditur. Thedaldus in causa est, cur Gaudentius à Magistro discedens Ingelberto jungatur. In illa inobedientia Gaudentius vita excedens Romualdi pietate expiari impetrat.
1036.	119.	Sitriam redeunti Romualdo piscis in arido rivo invenitur. Casimirus Polonię Rex in Italiam veniens à Romualdo ad Monasticen admittitur. Equum ab illo sibi donatum inequitans, à Dęmone sub Canis effigie apparente, absterretur. Equum illum, humilitatis studio, cum jumento commutat. Camaldulum S. Pater rediens Joannem Gualbertum ad se confugientem per sex menses Eremiticæ Vitæ præceptis instruit, mox sua benedictione, et vaticinio Ordinis ab illo instituendi, ad Vallemumbrosam, sive Aquam bellam, dimittit. Romualdus tandem ad Vallem de Castro revertitur, ibique recluditur, ut morti se pręparet.
1037.	120.	Romualdus, non tam languore, quàm decrepiti longævitate senij defatigatus, et per sex ferè menses gravi tussis anhelitu, ob læsos flegmatis copia pulmones, vexatus,

Anno *Christi*	*Romualdi*	
		xatus, nec ideò tamen in lecto decumbens, nec jejuniorum rigorem relaxans, demum animam Deo reddit 19. Junij, et solitariam vitam solitario fine concludit, innumeris miraculis clarus.

TABULA SECUNDA CHRONOLOGICA

Cohærenter ad communem hypothesim de morte S. Romualdi anno 1027. Interim composita Controversia de tempore Honesti, juxtà aliquam ex quatuor conciliationibus Capite VIII. indicatis.

Anno *Christi*	*Romualdi*	
907.	1.	RAvennæ ex Illustrissima Ducum Stirpe, Sergio Patre, nascitur ROMUALDUS.
922.	15.	Adolescentiam in Venerem proclivem mira constantia corrigit, et à carnis lubrico revocat.
925.	18.	Inter venandum Eremiticę vitę quietem meditatur, suosque jam voto concipit Anachoritas. Affi-

Anno Christi	Romualdi	
927.	20.	Affinem de prati cujusdam jure secū contendentem ad singulare certamen trahit, et solo sternit Sergius Romualdi Pater. Filius huic spectaculo interesse coactus, licèt ab omni hostili actu se immunem servasset, quasi homicidij reus, XL. dierum pœnitentiam in Classensi Monasterio sibi deligit. Pij cujusdam Conversi colloquio ad religiosæ vitæ institutum accenditur, et Visione S. Apollinaris ad hoc propositum exequendum bis incitatur. Monachorum pedibus advolutus habitum cum lacrymis flagitat, et Archiepiscopi Ravennatis suffragio, ne Sergij Patris furorem timerent, interposito, impetrat, solidisque virtutibus Monasticæ disciplinæ acquirendis sedulò incumbit.
928.	21.	Emenso probationis annuæ curriculo sollemnem Regulæ S. P. Benedicti professionem Romualdus emittit, suoque exemplo nobilissimus Tyro vel Veteranis prælucet.
929.	22.	Dum fervidus observantiæ zelator Monachos intempestiviùs arguit, eorum in se iram, et invidiam concitat Romualdus, ex alto in præceps jamjam impellendus

lendus

Anno
Christi | *Romualdi*

lendus, dum quotidianis orationum ſuarum exercitijs vacaret, niſi conſpiratione cognita, periculum declinaſſet.

930. 23. Incredibili deſiderio ad majorem perfectionem aſpirans, venia ab Abbate Claſſenſi impetrata, ad Marinum, in Eremo Turris caliginis apud Venetos ſanctimonia celebrem, ſe recipit Romualdus, et ſolitariæ vitæ ſe totum addicit.

931. 24. Diſciplina pſalmodiæ Marini cum Romualdo, et utriuſque mirabilis abſtinentia. Minùs expeditè legentem Romualdum Marinus virga percutit, ac ſurditatis fermè periculo ſiniſtram ejus aurem exponit.

932. 25. Poſt longam patientiam Romualdus magiſtrum exorat, ut in dexteram partem verbera transferat. Magiſter Diſcipuli humilitatem admirans indiſcretę ſeveritatis temperat diſciplinam.

933. 26. Romualdum ab arrepto itinere deterrere varijs impugnationibus Diabolus nititur, nempè, et memoriam ingerens eorum, quæ in ſæculo comparare poterat, et relictas ingratis hęredibus opes in mentem revocans, et nullius meriti exercitia ſua futura ſuccenſens, et longioris

Anno
Christi | *Romualdi*

gioris vitæ in tanta districtione continuandę tædium, atque horrorem incutiens: quas omnes tentationes fortissimus Christi Athleta incredibili constantia superat.

934. 27. Importuno strepitu, et tetris imaginationibus Romualdi somnum sæpiùs abrumpit Diabolus, sed incassum.

935. 28. Sub Marini magisterio insigniter proficit Romualdus, et semper ad majora virtutum charismata æmulanda aspirat.

940. 33. Super ejus pedes, et crura nocturno tempore Diabolus insidet, et ne huc, aut illuc se obvertat, typo phantastici ponderis per quinquennium aggravat.

945. 38. Excutit tandem Dominus à Servo suo diabolici illius oneris incommodum, ut expeditior viam mandatorum suorum decurrat.

950. 43. Sanctorum Anachoretarum Marini, et Romualdi fama apud finitimos populos spargitur.

456. 49. Nascitur Eugubij B. Ludulphus, insignis S. Romualdi futurus Discipulus, et Congregationis celeberrimæ S. Crucis de Avellana Institutor.

959. 52. Petrus Ufeolus Venetiarum, et Dalmatiæ

Anno *Christi*	*Romualdi*
	matiæ Dux, post occisum à populo Cãdianum, inauguratur die 11. Augusti.
960.	53. Egregijs Pietatis, et Fortitudinis suę argumentis totam Venetorum Rempublicam sibi demeretur Urseolus. Guarinus Abbas S. Michaelis in Aquitania Venetias peregrinatus, et ab Urseolo hospitio exceptus, ad contemptum sæculi illum disponit.
961.	54. Accitis Marino, et Romualdo, post longam de salute Urseoli consultationem, hoc omnium communi suffragio decernitur, ut Dux Principatui nunciũ remittens Monachum induat; qui, rebus omnibus compositis, kalendis Septembris cum Romualdo, Guarino, et Marìno, nec non Joanne Gradenico, et Joanne Mauroceno, in Aquitaniam fugit, et in monasterio Guarini, cum socijs, monastico Schemmate initiatur. Interim Marinus, et Romualdus non longe ab eodem monasterio Eremum construunt, et ad consuetam solitariæ vitæ districtionem revertuntur.
962.	55. Post emissam in monasterio professionem, Urseolus, Gradenicus, Maurocenus, ipseque Guarinus Abbas ad Eremum

Anno Christi | Romualdi

Romualdi, et Marini se recipiunt. Relucente ante alios Romualdi Virtute, omnium PRIOR communi sententia eligitur, Marino ipso Prælationis Cathedram cedente, omnemque tum spiritualium, tum temporalium rerum administrationem cunctis in Romualdũ transferentibus; Sic prima ORDINIS SUI FUNDAMENTA locat ROMUALDUS, qui miro abstinentiæ exemplo suis præcurrens, per continuum hunc annum nullum alium habuit cibum, nisi tantùm per singulos dies unum pugillũ ciceris elixi.

963. 56. Romualdus, et Gradenicus sarculis terram frangentes, et triticum seminantes, ex manuum suarum labore toti familiæ per triennium victum comparant.

964. 57. Rursus diversis Dæmonum impugnationibus S. Pater exagitatur, sed malignos spiritus, velut alter Antonius, increpat, quòd è cælo dejecti in Eremo persisterent.

966. 59. Novam jejunij formam Romualdus suis proponit, in qua per 15. annos illos exercet, jejunio per totam hebdomadam, præterquàm Sabbati, et Domini-

cæ

Anno Christi	Romualdi	
		cæ diebus, continuato.
967.	60.	Urſeolus ſub tantæ abſtinentię pondere penè languens Romualdo neceſſitatē ſuam humillimè aperit, cui diſcretus Pater quartam quotidianæ annonæ partem ſuperaddendam indulget.
968.	61.	Comes, qui Ruſtico Romualdi familiari Vaccam rapuit, et S. Patris juſſa contempſit, divinitus punitur.
971.	64.	Urſeolum ejus Filius inviſit, cui deferendum in Patria Principatum Pater prædicit, juſtitiamque erga omnes ſervandam commendat.
976.	69.	B. Ludulphus cum Comite ſuo Barionio inter ſilvas abditus, ad Fontem Avellanæ cæleſti voce vocatus conſiſtit, et celeberrimæ Eremi fundamenta locat.
981.	74.	Sergius Romualdi Pater ſæculo valedicit, et in S. Severi Cænobio apud Ravennam Monachum induit. Olibanum Comitem Romualdus ad meliorem frugem reducit.
982.	75.	Remiſſionem Sabbati in quintam feriam transfert Romualdus, eamque vivendi Regulam, ſaluberrimis alijs præceptis munitam, cunctis ſectatoribus ſingularis vitæ præfigit. B. Petrus Urſeolus

natu-

Anno Christi	Romualdi
	naturæ cedit die 11. Januarij, miraculis post obitum illustris. Nuncio Ravenna accepto de Patris inconstantia, in Æmiliam reverti cogitur Romualdus, ut Sergium in sancto proposito confirmet. Incolas ejus discessum impedientes, simulata insania, eludens nudis pedibus Ravennam se confert, ac Sergij levitatem pia severitate corrigit. Marinus, Guarinus, et Gradenicus cum Olibano Comite ad montem Cassinum se recipiunt, Maurocenus Venetias redux à Tribuno Memo insigne S. Georgij Majoris Cœnobium ædificandum impetrat.
983.	76. Post Patris correptionem in palude Classis Cellulam figit Romualdus ad Pontem Petri. Sergius, viso Spiritu Sancto, in cœlũ vocatur. Olibani Professio. Marini in Apuliam secessus. Guarini ad Solymæ loca peregrinatio. Joannes Discipulus S. Romualdi, ob inobedientiam, equi calce percussus.
984.	77. Ad S. Martini in Silva se recipit Romualdus. Joannes ejus Discipulus, Cassini reclusus, suæ inobedientiæ pœnas luit, et miris virtutum exemplis refulget.
985.	78. Dæmonum verberibus, et larvis affligitur

Anno

Christi | *Romualdi*

gitur Romualdus, sed invocato Jesu nomine, de iniquis spiritibus semper triumphat.

986. 79. Apud Balneum Monasterium S. Michaelis construit S. Pater.

987. 80. Hugonis Etrurię Marchionis in Romualdum liberalitas. Eleemosinas sibi oblatas ad monasterij Palatioli reparandum incendium destinans S. Pater, Monachorum in se odium provocat.

988. 81. Monachi in Romualdum impiè debacchantes divinitùs puniuntur.

989. 82. Eremum apud Bifurcum excitat Romualdus: Hinc non longè à Catria in Eremo Avellanę habitat, et B. Ludulphum loci Conditorem Solitariæ Vitæ pręceptis instruit.

990. 83. Regulam S. Benedicti cum certis Cõstitutionibus Eremiticis observandam Avellanitis tradit Romualdus: Hinc S. Apollinaris apparitione admonetur, ut ad Classense Monasterium redeat.

991. 84. In Origario cellam figens, totus præ loci humiditate intumescit. Eo hinc discedente, spontanea rosarum germina locum fæcundant.

992. 85. Eremum in Pereo prope Ravennam ædi-

Anno Christi	Romualdi
	ædificat, multis sanctissimis Alumnis illustrem.
993.	86. Solo Orationis præsidio flammas Cellulę tectum depascentes restinguit. B. Guglielmus ejus Discipulus ibidem sanctimonia clarus.
994.	87. Discipulos suos Joannem, et Benedictum Romualdus, iuxta petitionem Othonis, in Poloniam dimittit ad Christi fidem disseminandam.
995.	88. Imperator Otho Classensibus Monachis optionem dat, quem malint sibi præfici Abbatem: hi unanimes expetunt Romualdum. Otho ad Pereum venit, in cella Romualdi hospitio receptus. Post preces, et minas acquiescit Vir Sanctus Imperatoris votis, et Abbatiæ regimen sibi imponi patitur, et Monachos sub districta Regulę disciplina moderatur.
996.	89. Coram Imperatore, et Ravennate Archiepiscopo virga projecta, Romualdus Abbatiam dimittit. Tiburis obsidionem, placato Othone, solvi impetrat. S. Venerium, ne sine Abbatis sui venia Eremiticam vitam agat, absterret. Imperatorem salutari pęnitentia expiat. Bonifacium, Tammum, aliosque Nobiles

ex

Anno *Christi*	*Romualdi*
	ex Aula Cæſaris in Eremum traducit. Joannes et Benedictus cum D. Adalberto varias Provincias, prædicationis gratia, diſcurrunt.
997.	90. Romualdus apud Caſſinum ægrotat, mox convaleſcit. Boleslai Filium Monachum induit, qui generoſum equum S. Patri donat. Hunc, humilitatis ſtudio, cum jumento commutat. Ad Pereum redit. Poſt S. Adalberti Martyriũ Joannes, et Benedictus in Poloniam revertuntur. Monaſterium S. Mariæ Pomposæ cum Eremo contigua excitatur. Othonis Privilegium erga Ardefadum Abbatem Claſſenſem Romualdi Diſcipulum.
998.	91. Joannes, et Benedictus in Polonia multis Diſcipulis aggregatis Eremiticam Vitam propagant; in quibus Matthęus, Iſaac, et Chriſtinus Martyres, ac Barnabas Confeſſor, ſanctimonia illuſtres.
999.	92. Floret item ſanctimonia Eremus Perei. Bonifacij ante alios Virtus elucet, qui, ſui corporis inſigni maceratione, Martyrio proludit.
1000.	93. Pia S. Venerij mors. Monaſterium S. Adalberti in Pereo ædificatur, primo

Anno Christi	Romualdi	
		Abbate ex Romualdi Discipulis assumpto. Instat S. Pater apud Othonem, ut, juxta promissum, Imperio cedat, seque in Monasterium recipiat. Differenti mortem prædicit.
1001.	94.	S. Bonifacius in Russiam ad prædicandum Christi Evangelium à Romualdo missus. Othò varijs possessionibus S. Adalberti Monasterium ditat. Romualdus Parentium migrat.
1002.	95.	Joannis, ac Benedicti, et Sociorum in Polonia Martyrium. Romualdi vaticinium morte Othonis Imperatoris impletur. Monachus à SS. Joanne, et Benedicto in Italiam missus, eorum passionis per Angelum admonetur, atque è carcere, in quem à Ministris Henrici Regis conjectus fuerat, eripitur. Romualdus apud Parentium in cella se recludit.
1003.	96.	Lacrymarum gratia Romualdus donatur. Discipulos ex Pereo ad se venturos prędicit.
1004.	97.	Rursus à Bifurci Discipulis S. Pater visitatur. Tractatum de pugna Dæmonum componit. Dum Parentio Bifurcum venit, procellam sedat. B. Petrus de Bifurco ejus Discipulus claret. S. Bonifa-

Anno
Christi | *Romualdi*

nifacius per ignem illæsus transit, innumerosque populos, eo miraculo, ad Christum convertit: Martyrio demum coronatur. B. Joannes Romualdi Discipulus Cassini reclusus moritur, et miraculis illustratur.

1005. 98. Romualdus apud Vallem de Castro Eremum excitat. In Simoniacos detonat. Sua prędicatione populos in Dei amorem accēdit. Canonicorum Regularium Congregationem instituit. Cœnobium Puellarum construit. Furem corripit. Plurimos ad Monasticen vocat. Monasterium prope Urbem Veterem ædificat. Ibidem B. Guidonem Pharulphi Comitis Filium sancto habitu donat. Alijs tribus Monasterijs brevì constructis, in Hũgariam: ad Fidem Christi disseminandam, et Martyrium sibi comparandum, proficiscitur.

1006. 99. Morbo impeditur, ne ulteriùs procedat, et ab itinere revocatur, quindecim ejus Discipulis progredientibus, qui innumeris pro Christo laboribus exercentur. Consanguineo Adhelberonis Ducis converso, cum alijs nobilibus, ad Monasterium Urbis Veteris redit, et B. Guido-

Anno

Christi | *Romualdi*

nis morti assistit. Tum ad Raynerium Marchionem se confert. Cæcus præbendarius ad Sepulcrum B. Guidonis visum recipit, alijque à morbis sospites ibidem redduntur.

1007. 100. Ad Castrum Massilianum Romualdus Cœnobium construit. Classense Monasterium à Simoniaco Abbate redimere nititur: à suffocationis sibi intentatæ periculo liberatur. Parentium rursus proficiscitur in Istriam, sed Romani Pontificis, et Procerum Urbis authoritate in Italiam revocatur. Ad Vallem de Castro se recipit, ibique post vicennium se moriturum prædicit.

1008. 101. In faucibus Callensium montium habitat. In monte Petrano cellas à furibus immunes servat: alios latrones procul prævidet. Illicem in Rusticum ruentem avertit. Monasterium S. Trinitatis de Monte acuto, et S. Severi Perusij ædificat. Helempertus Aretinus Episcopus Abbatiam Prataglię construit.

1009. 102. In Monte Pregio habitat. Varijs Cœnobijs Ordinem amplificat, nempe S. Andreæ Eremum apud Hispellum, et Monasterium S. Silvestri de Monte

Suba-

Anno *Christi*	*Romualdi*	
		Subasio, et Monialium S. Mariæ Vallis Gloriæ Cœnobium construit. Item S. Illuminatæ apud Tudertum pro Monachis, et S. Antonij pro Monialibus. Mox S. Mariç in Campis prope Fabrianum, hinc S. Salvatoris de Aquapagana.
1010.	103.	Apud Gualdum ad Serram Sanctorũ in regione Tadini degit. Ad Monasterium Vallis de Castro reversus Abbatem corripit. Comitissam Sybillam alloquitur. Discipuli immodestiam prudenter carpit. B. Marinus in Apulia ab Agarenis interficitur.
1011.	104.	Vallecastrensis Abbatis machinatione Romualdus inde eijcitur; ad Aquambellam in Apenninũ secedens, ibidem Eremum construit. Presbiterum à dentium dolore liberat. Paulo, et Gunthelino Discipulis eo loco relictis, recedit.
1012.	105.	Maldulus in suo Campo quiescens Visionem albescentium Monachorum per Scalam in cœlum conscendentium conspicit. Romualdum obvium habet, cui visum narrat, et locum offert. S. Pater, consulto Aretino Episcopo, Basilicam S. Eremi ædificat, quam Theodaldus (Helemperti fortè Coepiscopus) conse-

crat.

Anno Christi	Romualdi	
		crat. Quinque cellis S. Pater totidem Discipulos addicit; per Quadragesimam ibidem reclusus vivit. Fagum in cellam ruentem signo Crucis aliorsum avertit. A præcipitio divinitus immunis servatur. Hospitium Fontisboni construit. Priore Camaldulensibus constituto Petro Dagnino, discedit, et ad Montem Sitrię se recipit.
1013.	106.	Eremum apud Sitriam ædificat. Impuros Romani mores redarguens infami calumnia ab eo vicissim afficitur. Velut pœnitentię obnoxius, per sex menses à Sacris abstinet.
1014.	107.	Romualdus divinitus celebrare jubetur. Idem in extasim raptus, ut Psalterij expositionem scribat, in mandatis accipit. Animam suam Nivis instar candidam divino conspectui repręsentari videt. Per septennium voluntario suę Cellæ Carceri inclusus silet.
1015.	108.	Psalterium Davidicum, et nonnulla Prophetarum Cantica luculenter exponit.
1016.	109.	Suo exemplo ad insignem austeritatẽ Monachos Sitrię perducit. Singularis gulæ illusio.

Gre-

Anno *Christi*	*Romualdi*
1017.	110. Gregorium insufflando sanat. Insanum osculo curat Romualdus.
1018.	111. Dæmoniacum frustulo panis liberat, B. Bonus Monasterium S. Michaelis in Burgo Pisarum ædificat.
1019.	112. Gregorium rursus ab elephantiaco morbo S. Pater aqua frigida liberat. Aqua, unde manus Romualdi ablutæ sunt, varijs morbis medetur.
1020.	113. Discipulum Romam euntem per Spiritum agnoscit. Ingelbertus incredulus, sibi perseverantiæ jacturam imprecans, fracto reclusorio, à Romualdo deficit.
1021.	114. Romualdus in Monasterio S. Vincentij habitat. B. Berardi ejus Discipuli obitus. Gaudentij ad Ingelbertum defectio. Ejus mors, et orationum privatio, ob inobedientiam. Ob visionem Monachi, qui ad sepulcrum Berardi sanatus est, Romualdus Gaudentij animam expiari indulget. Discipulus in Romualdi lectulo sine licentia cubans à Dæmonibus verberatur: alius ibidem, cum Magistri venia, incolumis jacet. Arduinus convertitur. Uxor insana benedictione panis S. Romualdi sanatur. Diabolus Viro Sanctissimo dum mortem minatur

Anno Christi	Romualdi
	tur, cellæ parietem frangit. Idem specie canis Romualdum equitantem exterret.
1022.	115. Romualdus Monasterium Monialium in Vallebona ædificat. Diabolus obstrepens à pio Discipulo in nomine Sanctæ Trinitatis fugatur. Cœnobium S. Pater in Sitria, ob Discipulorum multitudinem, construit. Bifurcum secedit. Cum S. Henrico Imperatore colloquitur, et ab eo tum privilegium pro Monasterio S. Benedicti ad Bifurcum, tum donationem Cœnobij Montis Amiati impetrat.
1023.	116. Varijs adversitatibus apud Montem Amiatum Romualdus premitur. Monachus S. Patri insidias struens, à Dæmone jamjam præfocandus, Romualdi nomine invocato, eripitur.
1024.	117. Conclusus aquis Romualdus cibum sibi, et Discipulis cęlitus deferendum agnoscit. Eremum S. Petri ad vivum ædificat. Ecclesia S. Michaelis Templani Gregorio Vallis Castri Abbati donatur.
1025.	118. Romualdus iterum redux in Sitriam. Piscis magno hospiti apponendus in arido rivo repertus.
1026.	119. Post varia rursus habitationum loca, Disci-

Anno Christi	Romualdi	
		Discipulis fermè ubilibet visitatis, ad Monasterium Vallis de Castro se recipit Romualdus, et cellam sibi parari jubet, in qua usque ad obitũ reclusus maneat.
1027.	120.	Per sex menses cum morbo luctatus, tandem humanitati cedens, Discipulis abire jussis, nemine astante, Spiritum Deo reddit, et Solitariam vitam solitario fine concludit die 19. Junij, innumeris, ut in vita, sic post obitum, miraculis clarus.

NOTÆ

Ad duas Tabulas præcedentes.

I. NE quis Chronologicam Seriem, in utraque præcedenti Tabula expansam, arbitrariò confictam putet, aut non alio, nisi quod casus tulerit, consilio digestam, operæ pretium exigeret, ut fundamenta indicarem, quibus nixus, potui, ac debui Gesta quælibet ad eos annos, quibus juxtà utramlibet hypothesim notata sunt, revocare. At nimis id longum foret, ac tædio plenum, et apud discretos Lectores minimè necessarium, quos monere sufficiet, singula juxta certam, aut verosimilem rationem fuisse disposita, prout S. Petri Damiani historiæ, et ipsius S. Romualdi vitæ

S series

series postulare videbatur; quod inde constat, quòd plurima ex his factis in utraque Tabula vel eundem annum Christi, vel eundem S. Romualdi ætatis annũ respiciunt, vel certo ab invicem intervallo temporis utrobique separantur; prout talis naturę sunt, aut ejusmodi circumstantijs implicantur, quæ fixum tempus, aut determinatam à Christi vel Romualdi Nativitate distantiam important, sive cum alijs ejusdem Romualdi, aut Pontificum, Imperatorum, ac Principum Gestis connectuntur, ijsque quodammodò alligantur. Nec tamen interim diffiteor, multa superfuisse, quæ certam adeò sedem sibi minimè exposcerent, nisi quatenus, ex Petri Damiani narratione (cujus ordinem nunquam, citra necessitatem, violandum esse, persuasum habui) alijs Gestis celebrioribus, et aliquo demum respectu ad certum annum constanter trahendis, proxima esse videbantur, ideòque verosimiliter ad replendas lacunas, circa reliqua notioris temporis Gesta residuas, jure meritòque destinari debuerant.

II. Nonnulli dumtaxat circa hanc nostram dispositionem scrupuli superesse possunt; ex quibus primò illud admiratione dignum occurret: Ecquid rei sit, cur diversas Diaboli pugnas, quas Romualdus sustinuit, quæ uno eodemque cap. 7. à Petro Damiani post Ursеoli Conversionem, et assumptum à Romualdo Eremitarum magisterium, narrantur, nos ita diviserimus, ut earum aliquas in Tab. I. ad annum Romualdi 25. et sequentes, in Tab. II. ab anno Romualdi 26. et deinceps, dum adhuc S. Pater in Eremo Veneta
apud

apud Marinum consisteret, ante conversionem Urseoli, recenseamus, alias verò in prima Tabula ad annũ Romualdi 47. in secunda ad annum 57. consignemus? Cui quæstioni respondeo, ex ipso Damiani textu patere divisionis hujus necessitatem; enimverò quæ prima hujus 7. capitis parte refert Damianus, tametsi post Urseoli Conversionem narrentur, primos S. Romualdi apud Marinum in Veneta Eremo latentis, atque in Eremiticæ Vitæ tyrocinio positi, annos respicere constat ex ea clausula, quam eo loci Damianus usurpat: *Maximè initio conversionis*; nec non ex tentationum illarum qualitate, qua notat, *Diabolum Romualdo in memoriam revocasse, quæ et quanta, ut putà Vir strenuus, in sæculo acquirere potuit; modò quæ ingratis propinquis nec dum post se concupiscibiliter hæreditanda reliquit &c.* Quæ sanè S. Virum adhuc novitium supponunt, nec adeò provectum, cui ipse Marinus Eremiticum Magisterium jam cessisset. Ubi verò in posteriori parte hujus capitis subdit Damianus: *Quis explicare valeat, quot frementes vitiorum bestias pertulit? &c.* De Romualdo in Gallica Eremo, postquàm illi Urseolus, et Socij adiuncti fuerant, loqui S. Doctorem manifestum est, ex quo subinferat. *Undè etiam si Fratrum aliquis silentij tempore cellam ejus, quavis necessitate compulsus, adiret: statim miles Christi paratus ad prælium, solito more ipsum esse existimans Diabolum, claris vocibus increpabat &c.* Etenim in Eremo Veneta cum solo Magistro Marino versabatur: tantùm autem in Gallijs, post Urseoli conversionem, Fratres alij occurrere poterant, qui Cellam illius horis intem-

pestivis adirent *Quavis necessitate compulsi*, quandoquidem spiritualem, ac temporalem Familiæ totius curã in se susceperat.

III. Secundò interrogare quis poterit, cur priori Tabula ad annum Christi 984. et 985. ac posteriori ad annos 983. 984. *Joannem* nescioquem S. Romualdi Discipulum notaverimus, cujus inobedientia equi calce punita est, quique in maxima pœnitentia reclusus apud Cassinum vitam finivit, cùm ex Petro Damiano cap. 12. et 15. Vitæ S. Romualdi, is videatur fuisse *Joannes Gradenicus?* Respondeo, me consultò *Gradenici* cognomentum eo loco subticuisse, nam ex nostris Cõmentarijs in Vitam S. Romualdi cap. 15. liquet, Joannem hunc à Gradenico longè diversum fuisse; hic enim apud Cassinum post 30. annos reclusionis sanctissimè obijt, ut habet Damianus: at Gradenicus, ut observat Mabillonius Sæculo V. Benedictino in Vita B. Petri Ursioli, cum Olibano in Gallias redijt; imò inde Venetias adnavigavit, ut ex monumentis Archivij S. Georgij Majoris Venetiarum notat Arnoldus Uvion in Martyrologio Monastico ad diem 24. Septembris: ibidemque Joanni Mauroceno S. Romualdi discipulo, primoque dicti Monasterij Abbati præmortuo successit; traditurque eundem Joannem Gradenicum fuisse, qui S. Gerardo Sagredo (jam ab Antecessore Mauroceno ad Monasticum habitum admisso) ad Hierosolymorum loca visitanda potestatem indulsit, qua in peregrinatione sibi Apostolatum, Episcopatum, et Martyrium apud Hungaros promeruit. Accedit,

quòd

quòd et Gravissimus Auctor Petrus Diaconus lib. de Ortu, et Vita Justorum Sacri Monasterij Cassinensis duos S. Romualdi Discipulos eodem Joannis nomine apud Cassinum floruisse docet, alterum *Joannem Gradenicum*, de quo agit num. 53. alterum verò, quem alium *Joannem* S. Romualdi pariter Discipulum vocat, num. 54. *Qui Cellam apud Cassinum habuit, in qua et per 30. annos inclusus est, &c.* ubi addit ea ipsa, quæ Damianus de nostro hoc Joanne commemorat; sed et Arnoldus Vvion in Append. Martyrologij litt. I. utrumque distinguit: quemadmodum et Gabriel Bucellinus in Menologio, dum de priori die 20. Februarij, et 5. Decembris, S. Joannis Gradenici nomine, agit; de posteriori verò die 4. Martij sub Ven. Joannis D. Romualdi apud Cassinum Discipuli, titulo. Quod attinet verò ad Petri Damiani auctoritatem, qui de uno eodemque Joanne Gradenico loqui videtur, commodam interpretationem recipit in nostris Commentarijs loco citato.

IV. Tertiò, cur in utraque Tabula missionem SS. Joannis, et Benedicti in Poloniam, anno Christi 994. antequàm Romualdus Abbatiam Classensem susciperet, in prima videlicet ejus apud Pereum habitatione, factam supposuerimus, non immeritò quæri potest: quandoquidem hæc à Petro Damiano cap. 28. narratur, quasi eo tempore contigerit, quo post Abbatiam dimissam *Romualdus ad Pereum, ubi dudum habitaverat, redijt*, ex cap. 26. cum imò post S. Bonifacij expeditionem in Russiam [quæ à nobis anno 1001. consi-

gnatur]

gnatur] hæc Sanctorum Joannis, et Benedicti ad Apostolicum munus evectio contigisse, juxta ordinem à Petro Damiano observatum, videatur. At repono, quòd cùm Romualdus, Othone Tiburtinam Urbem obsidente, adeòque anno 996. Abbatiam dimiserit, et postea Bonifacium ad Eremum Perei duxerit (cap 26.) *Si post diuturnam Eremiticæ Conversationis vitam* [ut testatur Damianus cap. 27.] Bonifacius ad Gentes ire disposuit, non potuit ante annum 1001. Pereo discedere; Joannes verò, et Benedictus, etiamsi anno 1005. (ad quem ad summum, cum nonnullis Scriptoribus, eorum Passio differri posset, quæ nobis anno 1002. accidit.) Martyrij palma donati dicerentur, cùm septē annos in Polonia exegerint (ex Damiano cap. 28.) debuerunt certè in Poloniam ante Bonifacium dimitti; at ex altera parte præsens non aderat Bonifacius, cùm Joannes, et Benedictus sese Romualdo obtulerunt, ut eos, juxtà Imperatoris voluntatem, in Poloniam dirigeret [si enim præsens ille astitisset, ut erat Martyrij cupidissimus, Damiano teste cap. 27. sese utique Romualdo ante alios, vel cùm alijs obtulisset, ne tam pulchræ occasioni deesset, cum S. P. in omnium optione posuit, quis nobilem hanc Spartam exornandam susciperet; et tamen Damiani testimonio cap. 28. *Duo solummodò sunt ex omnibus inventi, qui se ultro ad eundum promptos offerrent: quorum unus Joannes, Benedictus alter vocabatur*.] Ergo nondum ad Perensem Eremum tunc Bonifacius venerat: venit autem cùm Romualdus secundò ad Pereum redijt; igitur non in secundo, sed in

primo

primo Romualdi apud Pereum incolatu; adeòque ante susceptum Classensis Monasterij regimen, Joannes, et Benedictus ad Evangelium Gentibus prædicandum sunt profecti.

V. Denique illud etiam movere potest, cùm utrobique ad annum 1022. Privilegium referam Henrici Imperatoris, quo S. Romualdo Abbatiam S. Benedicti ad Bifurcum munificentissimè donavit; quando Didacus Franchus, Augustinus Lubin, Ferdinandus Ughellus, et alij id anno 1012. contigisse, ipsiusmet Diplomatis fide, confirmant. Sed enim advertendum est, illius Diplomatis numeros malè consignatos omnibus imposuisse: cùm enim subscriptum esset revera hoc modo: *Datum anno Dominicæ Incarnationis MXXII. Indictione V.* perperam ab Antiquarijs exscriptum est: *Datum anno Dominicæ Incarnationis MXII. Indictione X.* (uno X. nimirum ibi subducto, hic verò lineis infra angulum protractis; et V. in X. commutato) Nec saltem ex sequentibus verbis, quæ tamen integra ab Ughello referuntur tom. 2. pag. 313. videlicèt: *Anno verò Domini Henrici II. Regnantis XXI. Imperantis verò VIII.* in suspicionem evidentissimi erroris ullus inductus est, cùm pateat, has notas ad annum 1022. non 1012. referri: siquidem Henricus anno 1001. Rex Germaniæ, et 1014. Romanorum Imperator est coronatus; undè annus Regni XXI. et Imperij VIII. in annum 1022. à nobis designatum, non in annum 1012. quadrare potest.

VI. Cæterùm, quòd aliorum etiam Monasteriorum, quę

quę in S. Petri Damiani historia minimè commemorantur, mentionem his Tabulis iniecerim, quasi à S. P. Romualdo constructa fuerint, id non sine Scriptoris, aut Traditionis alicujus authoritate factum est. Prostrant Ludovici Jacobilli Tomi de SS. Umbriæ, in quibus hæc dudum notata inveniuntur; nec Petri ejusdem Damiani repugnat suffragium, qui cap. 69. indicat, pluribus, quàm quæ ab ipso recensentur, Cœnobijs, atque Eremis Ordinem suum à Beatissimo Viro Romualdo fuisse amplificatum. *Vir denique Sanctus permulta alia habitavit loca, quæ nos describere ideò prætermittimus; quia longioris styli prolixitatem vitamus.* Nec dubium sanè, quòd si omnia S. Patris Gesta accuratius, quàm pro illius rudis sæculi simplicitate, notata haberemus, longè majori cumulo Chronologiam nostrã implere potuissent; quę tamen satis vel sic conferta videbitur, ad longævæ S. Romualdi Ætatis demonstrationem: vix enim breviori temporis cursu hæc omnia exerceri debuisse judicabuntur.

F I N I S.

ET NE AUFERAS DE ORE MEO VERBUM VERITATIS USQVEQVAQVE. Psal. 118.

DISSERTATIO III.

DE VISIONE SCALÆ

S. ROMUALDI;

ET HABITUS MUTATIONE PRÆTENSA.

DISSERTATIO III.

DE VISIONE SCALÆ S. ROMUALDI, ET HABITUS MUTATIONE PRÆTENSA.

CAPUT I.

Exponitur, et propugnatur Auctoris Propositum.

SYNOPSIS.

Veritas Historico proposita quandoque latens. n. 1. *Auctoris de præsenti argumento varia sententia.* 2. *Determinationis, et editionis necessitas.* 3. *Novitatis calumnia propulsa.* 4. *Item præiudicatæ opinionis.* 5. *Oppositæ sententiæ probabilitas penitus non adempta.* ibid. *Cl. Montfauconij ad Auctorem Epistola Dissertationem approbans.* 6. *Nec tamen absolutè à nobis Romualdi Scalam negari.* 7.

I.
Ræcipuum Scriptoris, et maximè Historici officium est, Veritatem temporis filiam, de tempore triumphantem, nostri animi amores, nostræ mentis obsequia sibi unicè demerentem, omnibusque iure optimo præferendam, aut è tenebris in lucem asserere, aut pridem assertam contra opprimentium conatus novis rursus præsidiis confirmare, aut mendaciorum, errorumque caligine offusam diligenter abstergere, purioribusque luminibus illustrare. At non rarò contingit, illam, velut in Democriti puteo, tam altè demersam latere, ut ne longa quidem hinc extrahi possit argumentorum catena, sæpe etiam potentiorum hominum invidia funis eò usque pertingentis usũ interdicente: quò fit, ut prædæ latentis cupidine magis illecti, quàm ejus obtinendæ aliquando desperatione deterriti, ijsdem sæpe vestigijs recalcandis insistamus, ijsdem, aut paulò diversis machinis admovendis frustrà immoremur, et [quòd sitienti Lupo in more positum tradunt] circùm ipsius putei crepidinem oberrãtes, chorum agamus.

II. Id in præsentis Controversiæ judicio determinando mihimet evenisse nequaquam inficias ibo, Lectores optimi, quibus nunc mea circa propositam quæstionẽ cogitata sincerè communicare statui; nec diffitebor, tam incerta, et dubia luce sententiam illam, quæ vulgari traditioni favet, perfusam mihi olim apparuisse, ut me, non animi levitate, vel inconstantia, sed circum-

cumſpectionis ſtudio, et ſinceritatis amore, in varias, et oppoſitas perſæpe vias anxium abduxerit, prout ex hac, vel illa parte in profundum hunc puteum proſpectanti apertior, aut tutior ad veritatem eruendam aditus videbatur. Hinc factum eſt, ut in compluribus Lucubrationibus meis hiſtoricis communem de Romualdi Viſione opinionem admiſerim magis, quàm probaverim, ſolam nigri habitus in candidum mutationem, quæ Viſioni huic adnecti ſolet, impugnaſſe contentus; mox, novis contra utramque pariter emergentibus argumentis, pleniori Diſſertatione commentitiam utramque aſſerere non dubitaverim; et, non ſine quadam hæſitatione, priorem ſententiam paulò poſt reſumere conatus ſim, ex picturarum vetuſtate qualemcunque illi probabilitatem concilians, idque vel maximè contra obſtrepentium auctoritati deferendum aliquid ratus, quòd multi Diſſertationem illam, velut invidioſam, et recentioribus Criticis nimis faventem, improbarent, quanquàm non pauciores, ijque ſpectatiſſimæ eruditionis, ut neceſſariam, et optimis fundamentis innixam commendantes, ad eam ipſam evulgandam animum adijcerent.

III. Temperandum mihi tamen, et ab editione tantiſper eſſe ſuperſedendum cenſui, ne quid in re tam ancipiti committerē, quod præcipitis judicij notam ſubire poſſet: omnia interim excutere, ſingula rurſus expendere, atque animo à quibusvis partium ſtudijs alieno, voci veritatis, undeunde ſe proderet, utramque pariter aurem accomodare, ſentētiam utramlibet, quæcun-

cunque demùm antiquis monumentis congruentior appareret, omni respectu posthabito, excipere paratissimus; cùmque nihil non conspirare deprehenderem adversùs receptam de hoc argumento vulgi opinionem, evicit Veritatis amor, ut dissentiendi rationem publicè proponerem, *non enim* (inquit Apostolus 2.Cor.13.) *possumus aliquid adversùs veritatem, sed pro veritate*, nec candido, sincero, et ingenuo, ac Geometriæ præsertim studijs exculto animo convenire arbitrabar, ut veritati fucum diutiùs fieri pateretur. Accessit et reliquas Dissertationes Camaldulenses edendi necessitas, quibus decuit, ut hanc non omnium postremam adjungerem, tanquàm cæteris illustrandis maximè opportunam, cùm adeò sit affinis, et congruens singularum materies, tam connexa omnium argumenta, ut à se vicissim dependeant, et mutuam sibi lucem concilient.

IV. Nihil est ergo, quòd me aut novitatis amantem, aut præconceptæ opinionis tenacem temerè accusent, siqui eam ipsam, quam minimè voluissent vel in dubium revocari, hìc impugnatam sententiam offendent: ab utriusque siquidem calumniæ nota me tam procul abesse, meique instituti progressum, ac denique studiorum finem distare tam longè sentio, quàm qui maximè. *Illud* quidem cum Cicerone *teneo, nervos, atque artus esse sapientiæ non temerè credere*, atque homini sobrio cavendam esse duxi *eorum levitatem, qui* (ut ait Melchior Canus lib. 11. cap. penult.) *Muliercularum more, quod nimis miseri volunt, hoc facilè credunt*: cujus et exemplum affert; *Nam et ætas nostra Sacerdotem vidit,*

cui

cui persuasissimum esset, nihil omninò esse falsum, quod semel typis fuisset excusum. Miseranda sanè hominis ignorantia, potiùs quàm ludenda, qui usqueadeò, aut bonus, aut stultus erat, ut omni narrationi statim crederet, si modò esset litteris prodita: at nequè me à receptis sententijs, ob infirmas dumtaxat recentiorum conjecturas, judicij levitas unquàm abduxit; Nimirum antiquitati, non novitati meos semper labores censui litandos, nec enim quicquam veritate antiquius habui, vel existimavi, recentiorum conjecturas idcircò suspectas, sin minùs convictas erroris esse contendens, quòd antiquitatis monumentis minimè respondere deprehenderim. Veterem opinionem restituere, ac novam nuper inventam refellere conatus, an ipse novitatis auceps vocari, an eos, qui contra sentiunt, novitatum tenaces appellare debeam, alij judicent. Ego illos pariter antiquitatis, non novitatis studiosos nihilominùs suppono, nec enim causæ meæ præsidium in referenda criminationis vice positum scio, et aliàs in oppositæ opinionis assertione illos ideò confirmatos puto, quòd satis vetustę, quantùm ipsis videtur, traditionis se vindices esse arbitrentur; adeòut de antiquitate excipienda, deque novitate vitanda inter nos fermè conveniat, utram verò opinionem inficiat novitas, confirmet antiquitas, tantummodò discrepemus.

V. Quod quidem incolumi licere amicitia patet, cùm, et ipse à me toties, ut suprà retuli, in obscurissimo hoc argumento discrepaverim, adeò non propriæ sententiæ pertinaciter unquàm adhæsi, quam etsi al-

teri

teri nunc præferam, olim postposui, nullumque non movi lapidem, ut quę faverent adversæ opinioni colligerem, in præsenti Dissertatione minimè dissimulanda, cùm non omnem prorsus aditum ad illius probabilitatem obstruere propterea præsumam, et siquando commentitiam, aut fictitiam ejus hypothesim appello, id vel præfervidæ disputationis expressioni dandum, vel non sine addito *probabilis*, aut *probabilioris* enunciationis temperamento, ut vis argumentorum feret, intelligendum volo, ne mihi id arrogare videar, quod contrariæ sententię assertores jactare solent, tam indubiam, et exploratam scilicet rem esse, ut ne hiscere quidem in oppositum liceat: Nimirum evidentiæ notas probè agnoscimus, hasque in re historica passim desiderari fatemur: Quòd superest, gravibus saltem momentis, quæ prudentem assensum alliciant, Dissertationes nostras superstruere contenti sumus. Utinam vacuo præjudicijs animo legi mereantur, quod unum remorari posse legentium suffragia sensit hac in re Vir Eruditissimus D. Bernardus de Montfaucon è Congregatione S. Mauri Monachus, accuratissima S. Athanasij græco-latina editione, Diario Italico, Eusebij Cæsariensis in psalmos Commentarijs, alijsque Operibus clarus, cui, dum Pisas divertisset, hanc ipsam Dissertationem examinandam committere placuit; Is verò nonnisi postquàm Bononiam pervenit, ejus expendendæ copiam adeptus, integram tandem remisit, additis humanissimis litteris suis, quas opportunè hìc per extensum adducere, ad fidem rei conciliandam, consultius existimavi. VI. *Vix*

V. C.

VI. *Vix demùm tantillum otij nactus sum, Vir Eruditissime, ut et voto meo, et expectationi tuæ facerem satis: Diatriben illam tuam de Visione S. Romualdi, quam tu commentitiam probas, perlegi, et in tuam abij sententiam, æstimoque omnes, siquidem præjudicatam quamlibet opinionem ponere velint, tibi calculum addituros. Opusculum remitto tibi, Vir Amicissime. Inscriptiones Pisani Vaporarij accepi, maximamque de munusculo habeo gratiam. Siquid meæ facultatis erit, in quo tibi operam commodem, ea uti ne gravere. Salutem plurimam dico D. Petro Benedicto, nec non D. Equiti* (Lucæ) *Albitio, cujus consortio, et urbanitate non pro libito frui licuit per moras Pisanas, quia illis diebus nauseabam stomacho. Vale Vir Amicissime, et de Republica Litteraria benemereri perge. Bononiæ nonis Aprilis* 1701.

Fr. B. de Montfaucon

VII. Moneo tamen [nam hoc insuper iis, à quibus dissentio largiri placet] illam solam à me Romualdi Visionem Scalæ hìc in dubiū vocari, quæ Camalduli contigisse dicitur, quæque et Ordinis institutioni præluxisse, et habitus mutationi ansam dedisse supponitur; Non enim absolutè inficior Scalam à Romualdo alibi visam, sive in Gallia, sive in Sitria, ut ex Bucellino infra cap. 8. nu. 3. animadverto. De hac ego nihil pronuncio, ipsam amplexentur, circumferant, deosculentur: nihil moror, extra argumentum Dissertationis hujus est, nostræque considerationi subducere illam maluimus, quàm longiorem contentionis funem ad ejusmodi Scalam exporrigere.

CAPUT II.

Expositæ Visionis, et Mutationis habitus traditioni mirandum Petri Damiani de utraque silentium opponitur.

SYNOPSIS.

Historiæ examinandæ brevis expositio. n. 1. *Recentiorum de re antiquissima testimonium vetustis monumentis inniti debet.* 2. *Petrus Damiani Camaldulensem Eremum à Romualdo ædificatam referens, nihil de Visione, ac mutatione habitus innuit.* 3. *Licèt fusè de Romualdi Instituto, deque ejus, et Discipulorum habitu nonnihil locutus sit.* 4. *Multa à Damiano omissa, sed non ideò illa ipsa à nobis divinanda, evincitur Evangelico exemplo.* 5. *Scitu necessaria novitijs in disciplina Romualdi instituendis se non omittere testatur Damianus.* 6. *Album Monachorum habitum ex illusi Christi imitatione, non ex Visione Romualdi deducit Damianus.* 7. *In S. Vincentij cœnobio inter Romualdi Discipulos ejus vitam scripsit, fortasse et in Camaldulensi Eremo conversatus est S. Doctor.* 8. *Candidus habitus etiam Avellanitis in usu fuit.* 9. *Quod ex picturis confirmatur.* 10. *Fortunius, et Minius Romualdi Animam in Visione Scalæ ante Deum delatam asserunt.* 11. *Quàm incredibile, Damianum de Anima delatione loquentem, de Scala eodem actu visa siluisse!* 12. *Objectio de connexione*

barum

harum Visionum gratis fortasse conficta. 13. *Ostenditur ejus, et ipsius Scalę Visionis, ac mutationis habitus par ratio*. 14.

I. SEd jam rem ipsam aggrediamur. Vulgata Visionis hujus traditio, quam Historici examinis censuræ subijcere, atque à commentitijs adiunctis repurgare intendimus, ejusmodi ferè describitur. Romualdus, inquiunt, circa annum Domini 1012. (aut fortè seriùs, iuxtà ea, quæ in Dissertatione II. de Ætate S. P. Romualdi cap. 6. expendimus) in agro Aretino ad Campum Malduli considens, dum longo itinere fatigatus quiesceret, scalam miræ pulcritudinis, Cœlum quasi suo vertice tangentem [qualem, juxtà quosdam, ante, juxtà alios, postmodum Maldulus Patritius Aretinus Loci dominus Romualdo obviam factus, narravit sibi post venationis laborem dormienti apparuisse] per visum sibi exhibitam, ad instar Jacob Patriarchæ videre meruit, per quam albescentium Monachorum videbatur ascendere multitudo: Quo cælesti mysterio Vir Dei collustratus, de mutando, eatenus, juxtà Cluniacensium Monachorum morem, nigro in candidum Monastico, et Eremitico schemmate deliberavit, atque albis deinceps vestibus Camaldulenses abs se tum institutos incedere jussit. Sic nobis hanc historiam describunt Fortunius, Ractius, Minius, qui res gestas Camaldulensium illustrarunt, atque exteri plurimi, haustis ab eodem fonte notitijs, de nostrorum origine scripturientes. Nunc propositæ narra-

tionis fundamenta, rem altiùs repetentes, expendamus.

II. Certum est, novos scriptores, de antiqua re ab aliquot sæculis præterita [quales sunt quotquot hanc visionem, et habitus mutationem Romualdo tribuunt] testimonium ferentes, nisi antiquioribus documentis nitantur, et seclusa peculiari revelatione, qualis hìc minimè præsumitur, apud cordatos, solidæque veritatis amantes viros, sibi fidem promereri non posse; Quis enim hoc in dubium vertere audeat, nisi planè stuppeus sit, dignusque, cui ab omni fabulatorum republica insigniter imponatur? Nisi hisce cancellis se contineat Historia, qualem seræ posteritatis fidem exiget, qualem impetrabit? Si Camaldulense quoque cingulum in Romualdi manus cęlitus delapsum inclamet historicus quispiam, et pro sui sæculi simplicitate, rudiorumque ejus temporis hominum credulitate, fidem obtineat, an erit hoc erudito sæculo qui suam quoque sagacitatem hoc commento falli permittat? an non fundamenta Romualdi sæculo, si non coęva, ut minimùm proxima sedulus expendet, quę nisi inaudito miraculo fidem concilient, ad somnia, et fabulas novæ narrationis audaciam meritò relegabit? *Quod à recentiori auctore, de rebus antiquis, sine alicujus vetustioris auctoritate profertur, contemnitur*, inquit Illustrissimus Ecclesiasticæ historiæ Parens Baronius tom. 1. Annalium num. 12. Superest ergo, ut præmissæ pariter Scalę Visionis, mutatique coloris argumenta Romualdi sæculo proximiora recolamus, ac discutiamus, quibus fidem

fidem propositæ narrationi debitam metiamur.

III. Et quidem foret, ordine temporis, à Thedaldo Aretino Episcopo exordiendum, ex artis verò præceptis, à B. Rodulpho quarto Camaldulensi Priore, ad quem dum provocant Visionis, et Mutationis hujusmodi assertores, essent illicò, et sufficientissimè contrario illius suffragio convincendi; Sed potior mihi ratio est B. Petri Cardinalis Damiani, qui cùm S. P. Romualdi vitam, tertio dumtaxat post ejus obitum lustro, ideſt juxta communem sententiam anno 1042., juxta nostram anno 1052. nec exiguo volumine, nec indiligenter complexus sit, debuerat ipse, siquis alius, rem adeò celebrem, hodieque inter ejus gesta præcipuam, quę sola fermè nemini ignota in ore omnium, cætera licet S. Viri acta ignorantium, passim versatur, monumentis committere; Verùm is sub initium capitis 47. Camaldulensis Eremi ędificationem commemorans, tam levi, tenuique opera illam à Romualdo factam innuit, ut vel hinc facillimè edoceri possimus, rem non adeò momentosam, et singulari notatione dignam Damiano visam fuisse, ut inde totius Ordinis Institutio, et certa specialis indumenti lex pendere supponenda sit, quod nimis oscitanter posteri crediderũt. En ipsa Damiani verba, siquem Visionis, Mutationis, Institutionis odorem alicui reddere videantur. *Alio quoque tempore*, inquit, *dum in quadam Eremo valdè speciosa, et egregia, cui nomen est Camaldulensis, quam ipse ædificaverat, in cella resideret, magnam aliquam fagum quæ propè cellam ejus astabat, incidi præcepit, &c.* Hic totus inaugurati

rati cælitus Ordinis, totus prætensæ Visionis, totus mutati recèns coloris nucleus absconditur. Itane verò quod in magno Patriarcha præcipuum est, primasque ab historico sollicitudinis partes exigere debuerat, nempe novi Ordinis Institutio, et nova candidati habitus formę pręscriptio, tam negligenter ab eruditissimo, et Romualdi gloriæ amantissimo Scriptore dissimulari poterat, ut ne digito quidem tanta mysteria nobis innueret, contentus præcipitis fagi aliorsùm à cella projectæ miraculum, quasi summam, præcipuamque in Camaldulensi Eremo Romualdi gestorum gloriam enarrare?

IV. Qui secum prudens perpenderit, quàm minuto calculo Egregius hic Doctor, post relata apud D. Michaelis in Aquitania Romualdini Instituti vera primordia, præfixum semel, ac variè postmodùm immutatum jejuniorum canonem, certamque Eremiticæ disciplinæ Regulam, tot cælestibus documentis instructã capitibus 5. 6. 8. 9. fusè descripserit, præsertim ab illis verbis: *Hanc nimirum vivendi regulam cunctis sectatoribus singularis vitæ præfigens, &c.* facilè in eam sententiam descendet (iam Dissert. I. à nobis traditam, et fusè probatam) quæ docet, aliam prorsus non fuisse Ordinis Institutionem, quàm hanc à Damiano descriptam, et siquę alia, præsertim de colore habitus, à Romualdo decreta fuissent, ab eodem cum cæteris S. Viri institutis recensenda fuisse; præsertim cùm Romualdi, et Discipulorum habitum ante, et post Camalduli ædificationem, non semel describenti (cap. 26. de Discipulis

pulis in Pereo: *Quis non immutationem divinæ dexteræ prædicaret, cùm vidisset priùs homines sericis, imò deauratis vestibus indutos &c. nunc eos cerneret, uno birro contentos, inclusos, discalceatos, incultos!* et cap. 27. de S. Bonifacio: *videns eum Rex squallidis vestimentis indutum, &c.* et cap. 65. de Romualdo à Theutonicis aulę Imperatoris Henrici, devotionis ergò, fermè depilato: *Villos quoque pelliceæ vestis; qua erat indutus, anxiè decerpentes pro sacris reliquijs in Patriam portaturi studiosè recondunt*) occasio non defuerit singularem candidę cucullæ originem ex Scalæ cælestis Visione, siquæ extitisset, derivandi.

V. Reponi quidem posset, non omnia, quæ ad Romualdi res gestas pertinent, à Petro Damiani scripta esse; quod ipsemet in proæmio fatetur, testatus se pauca dumtaxat delibare, quæ ad legentium ædificationem conducerent, *non historiam texens, sed quoddam quasi breve commonitorium faciens*. At neque continuò coniectari licet, quæcunque à recentissimis scriptoribus de Romualdo suggeri possunt, eadem ex iis ipsis esse, quæ Petrus adnotare neglexerit, nisi majoris, proximiorisque auctoritatis calculus narrationi accedat; Aliàs, ut candidus cucullus è Cœlo delapsus (quemadmodùm è nostris Aurelius Antonellus facetè scripsit) ita et cingulum cælitus in Romualdi manus demissum, de quo num. 2. diximus, eodem prætextu veras inter historias poterit adoptari. Similiter si fabulis quibuscunque id pallij concedimus, quot fabulosæ narrationes, purgato Pontificum, Ecclesiasticorumque Scriptorum judicio inter apocryphas relegatæ, iteratò in lucem spera-

sperabunt emergere, sincerisque Christi Domini gestis accenseri, quas Evangelistarum silentio refellere integrum iam non erit, obstante ultimi capitis Joannis testimonio, quòd *multa quidem, et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc?* itaque negari quidem non potest, permulta Romualdo cœlitus ostensa fuisse, Damiano nostro vel incognita, vel neglecta, uti sanè catholicus quisque fatebitur, ex pręmisso Joannis testimonio, plurima Christi Domini miracula ab Evangelistis prætermissa; at speciatim divinari velle, quęnam hæc sint, certumque aliquod facinus, à coęvis Scriptoribus minimè traditum, et unde nescitur acceptum, pro æqualis fidei, et auctoritatis Historia velle divendere, ingensque piaculum ducere vel menti obversantem ea de re dubitationem, quis prudens, aut cordatus Vir approbare pręsumat?

VI. Accedit, quòd Petrus Damiani aliis etiam in operibus suis, extra Vitæ Historiam, de Romualdo sparsim loquens, ut tom. 1. lib. 6. ep 26., et tom. 3. opusc. 15. cap. 16. et 19. ubi loci pręsertim Eremiticas consuetudines, ex Romualdi institutione, fusè prosequitur, occasionem habuit, mutatum, ob Scalæ Visionem, habitum commemorandi. Sanè ibi sollicitum sese fatetur, ne quid celet novitios eorum, quę ipsos maximè agnoscere conveniret. unde Romualdinę psalmodię disciplinam, et ordinem narraturus, his verbis præfatur: *Psalterium, quod est vivorum, cum illis dicitur additamentis, quæ B. Romualdus apponit, quæ etiam nos non*

gra-

gravemur inserere, ne nos conqueratur fortè novitius, quæ sibi magnoperè noscenda sunt, præteriisse: decursis planè quinque psalmis &c. An non etiam certa habitus forma, et præstitutus indicio cœlesti color ea inter, quę novitiis magnoperè noscenda erant, computari merebatur? Quidni igitur et id debuisset inserere?

VII. Verùm occurrent, tùm Damianum id negocij in se non suscepisse, ut de habitu tractaret. Esto: discutiamus igitur alterum locum, in quo de habitu in primis expresśè tractat, et quidem de *albo* Eremitarum, Monachorumque habitu. Tom. 1. lib. 6. ep 14. Mainardum Abbatem monens, ne album Monachorũ amictum, utpotè vilem, despectui haberet, sic loquitur: *Nam et sub ipso salutiferæ passionis articulo Herodes eum ALBA veste induit, eumque mox ad Pilatum sub hac irrisione dimisit; et cùm Apostolus dicat: exeamus ad eum extra castra, improperium ejus portantes; improperium Christi portare nolle convincitur, qui discolis* (nempè coloris omnis expertibus] *indui vestibus arrogantia tumidus dedignatur; à se denique mortui pro nobis Salvatoris abijcit improperium, quisquis in mortificationis ordine constitutus ALBUM, vel ignobile quodlibet despicit indumentum*; ac demùm Epistolam sic claudit: *Gloriosius igitur deputa veste ALBA cum Christo humiliter contegi, quàm cum superbo, et purpurato divite flammis ultricibus irrecuperabiliter sepeliri*. Hic sanè locus postulare videbatur omninò, ut cœlo probatum ex Romualdi Visione *album* colorem ostenderet, ejusdemque S. Patris exemplum, veteri nigro cucullo candidum substituentis, adduceret; quod cùm non fe-

cerit, manifestum est, rem hanc, quę si vera fuisset, vulgatissima esse debuerat, Damianum prorsus latuisse; Quod de Scriptore diligenter Romualdi gesta investigante, atque inter Romualdi alumnos semper vivente, mutatumque illum habitum, non in angulis clam retentum, sed palam exhibitum coram se conspiciente, quis poterit vel leviter persuadere?

VIII. Nisi fortè quis diceret, mutationem hujusmodi in monastica veste recèns factam, et, ut putatur, eàtenus insolitam, ideò latuisse Damianum, quòd recepta non fuerit extra Camaldulensem Eremum in ijs locis, in quibus S. Doctor conversabatur, licèt ab ejusdem Romualdi Disciplina pendentibus, Sitrię videlicet, Avellanę, et præsertim S. Vincentii, ubi Romualdi vitam ab eo scriptam fuisse patet ex initio capitis 57. ibi: *Alius frater Gaudentius nomine, Abbatis videlicet HUIUS MONASTERII S. Vincentii Pater &c.* At hoc quàm vanum sit, ex eo patet, quòd Damianus cap. 47. Eremum Camaldulensem *valdè speciosam, et egregiam* testatus, sufficienter innuit, illam ab se aliquando visam; et certè tom. 1. lib. 2. ep. 15. à Martino Eremita Camaldulensi, *magnę*, inquit, *opinionis, ac celebris famę Viro*, Arnaldi Aretini Episcopi casum sibi narratum testatur, et lib. 6. ep. 20. ait: *Dominus planè Martinus, qui in Camaldulensi Eremo COMMORATUR, Vir videlicet diversis virtutibus adornatus, et præcipuè jugibus lacrymarum fluentis irriguus, mihi retulit quod narro:* Neque probabile est, Martinum hunc ad Damianum in Umbriam peregrè profectum contrà illius solitudinis morem,

morem, et consuetudinem aliorum privatorum Eremitarum, de quibus memoriæ prodidit B. Rodulphus, vix pedem è cella quandòque transtulisse, ab Eremo autem in dissita loca vagari, religioni prorsus sibi duxisse: sed potiùs dicendum est, Damianum ipsum, quem scimus varia subinde loca, officij necessitate cõpulsum, mutasse, et in Thusciam non semel venisse, ut constat præsertim ex ep. 30. ejusdem libri 6. et ep. 11. lib. 8. Tanti Viri in Camaldulensi Eremo *commorantis* colloquio, et conversatione usum in ipsa Eremo Camalduli, ubi totam Romualdi Visionem [quam hodiedum nulli non peregrino, Religionis causa, eò adventanti, boni Patres recantant] causamque mutati habitus discere debuerat.

IX. Adde, quòd si ex ea Visione albus Camaldulensium habitus ortum duxisset, ex eadem origo æquè albi Avellanitarum habitus deducenda foret, ut reipsa deducunt contrariæ sententiæ fautores, arbitrati, omnes, ante Romualdi Visionem, Benedictinos Monachos nigra tunica passim usos, et hanc solam candido inter Monachos cucullo occasionem primùm dedisse. Tot igitur Damianus habebat recentis hujus Romualdinæ scalæ mysterij testes, quot sibi in oculum Monachi occurrebant, quos albis tunicis passim usos patet, tum ex Petro Ricordato in Historia monastica, tum ex Paulo Morigia in Historia Religionum, cujus verba inferiùs adducam, tum ex Silvestro Maurolico in Oceano Religionum, tum ex Constantino Caietano lib. de Monachatu S. Gregorii Papæ, Ascanio Tamburino de

Jure Abbatum; Ludovico Jacobillo de SS. Umbriæ; aliisque passim Auctoribus, potissimùm verò ex Chronista Benedictino, qui (teste Abbate Cajetano) anno 1480. vixit, et pag. 37. Prolegomenon ante opera B. Petri Damiani refertur in editione Romana, qui de Monachis Avellanæ ait: *et vestiuntur albo, et cuculla alba;* item ex Chronica, seu Legenda antiqua MS. in Episcopatu Faventino, ut refert Abbas Andreas Vallemannius in Notis mss. ubi habetur: *Abbas Avellanæ induit Petrum Damianum cuculla alba;* nec non ex verbis ejusdem Damiani in epistola ad Mainardum Abbatem supra relatis num 7. atque ex ejusdem epistola. 10. lib. 3. ubi de Visione S. Baruntii legitur: *Omnes enim de Eremo fratres mihi visibiliter astiterunt, ALBIS nimirum, ac resplendentibus stolis induti, et velut in choro psallentes micantium vestium CANDORE conspicui;* pariterque ex alia Visione B. Leonis Avellanitæ, de quo Joannes, Auctor vitæ Petri Damiani, ejusdemque Discipulus, tradit in somnis vidisse *magnum in Ecclesia chorum consistentium fratrum: qui nempe præclaris CANDIDIS Vestibus luculenter induti &c.* uti etiam Joannes Antonius Flaminius, æquè ac noster Fortunius, nec non Hieronymus Rubeus enarrant, voce dumtaxat *albis* loco *candidis* substituta.

X. Quod et confirmant veteres Picturæ, tum B. Albertini Prioris, qui inibi in suo sepulcro candidum etiamnum monasticum schemma illibatum conservat, tum ipsiusmet B. Petri Damiani, tametsi nescio quo cæruleo pallio in quadam veteri effigie (per P. Lader-

chium

chium, ut audio, nunc Romam translata) circumdatus exprimatur, ob inductam posteriorum temporum consuetudinem, ut Monachi Avellanitę cęruleum pallium candidæ veteri tunicæ superinducerent, ut refert Paulus Morigia in Historia Religionum cap. 58. ubi postquàm dixerat: *Il loro vestire era tonaca bianca, scapolario, cocolla, e capuccio bianco*, infrà addit: *Erano venuti a tanto disordine, che non facevano più professione, onde in luogo di tonaca portavano una vesticciuola fino al ginocchio lunga, et in luogo di cappuccio portavano una berretta bianca da quattro cantoni, et in vece di cocolla, portavano un ferraiuolo azurro &c.* Quemadmodùm et Eremitæ S. Joannis Cajetani apud Pisas, licet Camaldulensibus copulati sub Joanne II. Generali [ut ex Historiis Camald. par. 1. lib. 2. cap. 46. patet] nigro pallio super albas tunicas utebantur, quo in habitu S. Romualdum in vetustissima tabula expressum eo loci vidimus.

XI. Verùm hęc leviora fortasse iudicabuntur, quàm ut tam prolixam considerationem exigerent: illud omnem superat fidem, omnem admirationem excedit, quòd ipsam Visionis Scalę substantiam dissimulare potuerit Damianus, quando insignem ejus circumstantiam, seu potius Visionis ejusdem partem, reliquo mysterio indivulsè cohęrentem, ex Fortunij sententia, Damianus ipse satis luculenter exposuit. Contendit nempè Fortunius part. 1. lib. 1. cap. 25. tunc Romualdum Scalæ Visione donatum, quando ejus anima delata est ante Deum candida velut nix, ut narrat Damianus in vita S. Patris cap. 51. adeò ut uno, eodem-

dem-

demque actu utrumque contigerit: *Raptusque in spiritu*, verba sunt Fortunij loco citato, *vidit in somnis, instar Jacob Patriarchę, Scalam stantem super terram sublimem, in Cœlum usque suo vertice pertingentem: per quam divino splendore rutilante fulgentium, atque albescentium ascendebat, descendebatque Monachorum multitudo, inter quos Anima Romualdi delata est ante Deum;* Mox S. Patris extasi ad vivum descripta, stupentibusque procul discipulis ad illum adductis, qui de mysterio rogantes, Scalæ Visionem, et mutandi habitus decretum à S. Viro intellexerunt, sic prosequitur: *noluit tamen Vir Sanctus, quomodo ante Deum delatus fuisset, præ humilitate, eisdem detegere .... retexit tamen posteà in Eremo Sitriæ à Discipulis itidem interrogatus, cuius ætatis anima Christiana cernitur, vel in qua figura ad judicium præsentatur? sic in tertia persona respondens: Scio, inquit, hominem in Christo, cuius anima delata est ante Deum splendida velut nix: humana quidem effigie, et statura perfectæ ætatis. Inquisitus autem, quis is esset, dicere noluit, licèt Discipuli ad eum indignantem, ut veraciter erat, rem retulerint; uti B. Petrus Damianus memoriæ prodit cap.* 51. Idem planè affirmat, imò ex Fortunio italicè redditam hanc utriusque Visionis coniunctionem refert, Thomas Minius in sua Historia Camaldulensi MS. in Bibliotheca Angelorum Florentiæ lib. 2. cap. 2.

XII. Quod si igitur uno, eodemque intuitu Romualdus, et animam suam nivis instar candidam divino conspectui oblatam, et alios albescentes Monachos per Scalam ascendentes [sive ampliùs, ut de suo

penu

penu hoc etiam Fortunius addidit, *descendentes*] conspexit: cur Damianus primam circumstantiam, peculiari capite ad hoc destinato, exprimere curavit, reliquum verò Visionis illius mysterium, majoris licet momenti, et institutioni suæ Congregationis, habitusque innovationi preludens, indeque majori animadversione celebrandum, tam profundo silentio involvit? An non manca, mutila, et imperfecta narratio illa censenda est, imò imprudenter, atque oscitanter suscepta, quæ facti alicujus velut fimbrias expandens, interim corpus ipsum, caputque dissimulat?

XIII. Scio, contrà excepturos, id unum hinc probari, Visionem illam animæ ante Deum delatę, fuisse à Fortunio cum Scalę Visione paullò inconsideratiùs coniunctam, quippe si eadem apparitio utramque simul exhibuisset, ut de prima, sic de secunda mentionem Damianus iniicere verosimiliùs debuerat, vel utramque potiùs silentio pariter involvere, id enim aliquam oblivionis excusationem suscipere poterat. Quod si utraque diversis actibus, locis, temporibus, Romualdo oblata fuisse afferatur [nam in ipsa Eremo Sitriæ illam contigisse planior, magisque naturalis Damiani textus intelligentia suadere videtur, hanc autem, nempe Scalæ Visionem jam in Campo Malduli præcessisse contendunt] nihil incommodi est, si unius, non alterius omninò disparatæ Damianus meminerit.

XIV. At facilè est, tum Scalæ ostensę, habitusque mutati traditionem, tum ejus connexionem cum vera Visione animæ ante Deum delatę, quam Fortunius

exco-

excogitavit, in pari causa collocare, atque ad idem judicium exigere, ostendendo, ut non minori confidentia utramque Fortunius asseruit, sic non maiori fundamento alterutram niti. Persuasione communi, Recentiorum testimonio, Picturarum vetustate primá stabiliunt; ijsdem fermè secunda pariter fulciri potest: non desunt Picturæ satis antiquę (aliquando pro vetustissimis et ipsæ habendę) quæ Romualdo dormienti et Scalam visam, et Animam simul angelico ministerio ante Deum delatam exprimant: non desunt Auctores Fortunio in hac Visionum connexione consentientes, tamque persuasum est, utramque eodem tempore, loco, et actu Romualdo obiectam, ut Scalæ ipsius Visionem ex Camaldulo in Sitriam nonnulli transtulerint, quò propiùs animæ ante Deum delatæ apparitionem comitaretur; Sic Ferrarius de SS. Italiæ, sic Gabriel Bucellinus in Menologio, sic alij fortasse Scriptores, Scalam in Sitriensi Eremo Romualdo visam testantur. Aut igitur, utriusque mordicùs tuendæ studio, Damiani auctoritas utcunque eludenda, aut utraque pariter, ob incredibile Damiani silentium, verosimiliùs repudianda.

* *
*

CA-

CAPUT III.

In Tedaldi, Rodulphi, Martini, Gherardi, Bonaventuræ, aliisque vetustis monumentis prætensa Visionis Romualdi, et mutationis habitus Traditio frustra quæritur.

SYNOPSIS.

Toties à recentioribus inculcata Scalæ Visio, habitusque mutatio, potiori jure ab antiquis tradenda. nu. 1. *Argumenti nostri à Sacris Traditionibus discrimen.* 2. *Sacræ etiam Traditiones ex Patrum vetustis monumentis haurienda.* 3. *Tedaldi Aretini Episcopi encomium.* 4. *Ejus Privilegium ædificationem Eremi concernens, Visionis, ac Mutationis prætensæ non meminit.* 5. *B. Rodulphus Prior Visionem Romualdi monumentis consignasse creditur, sed de Maldulo dumtaxat loquitur.* 6. *Ejus verba è constitutionibus anni* 1080. *id evincunt.* 7 *Item è constitutionibus anni* 1085. *aliisque locis, nec de Romualdi Visione, nec de mutatione habitus conscium fuisse Rodulphum ostenditur.* 8. *Textus ex ejus rubrica de vestibus hanc rem concernens.* 9. *Idem patet ex variis locis Constitutionum B. Martini III. Generalis.* 10. *Gherardus II. paria cum B. Rodulpho scribit, et cadavera Eremitarum super Scalam ponenda monet exemplo Scalæ Maldulo ostensæ, non Romualdo* 11. *Ex aliis locis constitutionum Gherardi ignota illi fuisse convincitur*

 vesti-

vestium coloris mutatio 12. *Ex Constitutionibus Bonaventuræ, variis Capitulis, Actis, Privilegijs prætensa traditio refellitur*. 13. *Quàm inanis ad monumenta, quæ jam non extent, recursus*. 14.

I QUicunque, post vulgatum Scalæ Visionis Romualdo tributæ Mysterium, descriptionem Sacræ Camaldulensis Eremi, ejusque ædificationem litteris consignarunt, omnes profectò Visionem hanc commemorare, atque (postquàm mutationis habitus auctarium accessit) rejecta statim ab Romualdo, ejusque Discipulis, nigra indumenta, ac cum candidis commutata studiosè referre non omiserunt, ut eorum omnium, qui de his recentissimè scripserunt, cõmentariola expendentibus est manifestum; Quod cùm nunc temporis, etiam postquàm res vulgatissima, ac receptissima neminem latere potest, atque adeò repeti toties, et in acta referri non indiget, accuratè observent, quis non videat, idipsum, tanquam rem novam, et inusitatam, ac minimè passim tunc cognitam, multò potiori jure Veteres pariter Scriptores notare debuisse, primos præsertim, qui tum Eremi ædificationem, tum descriptionem monumentis tradere aggressi sunt, ut posteri ipsorum erudirentur, cui, et quàm illustri initio candidus Monachorum habitus, Cœlo præmonstrante, ac probante, deberetur, atque utì, non sine numine divum, tam vetusta [ut supponitur] nigræ tunicæ consuetudo antiquata fuerit, non quidem paulatim, ut tantæ metamorphosi oculi sensim assuescerent,

cerent, sed statim, atque uno ictu, ut omnium oculos repentino spectaculo ad se raperet, contra veterem, ac receptum ubique morem, tot sanctissimorum Virorum usu consecratum, inducta mutatio: præsertim cùm nec Religiosis ipsis, contrario colori assuetis persuaderi, nec adversùs dicteria sæcularium præmuniri posset hæc innovati habitus disciplina, nisi idonea ejus causa designaretur, qua scrupulus omnis eximi, cunctorumque admiratio sedari valeret: Neque verò aliter ad recentiores hujus rei cognitio poterat illibata, et sincera transmitti, quàm si primorum Scriptorum monumentis expressa ad eos perveniret, cùm nimis incerta, ac lubrica sit, et mille varietatibus, fallaciisque obnoxia traditio, quę labili hominum memorię, ac fidei concredita, sola voce, et vagis famæ rumoribus traducta, longo tempore propagatur.

II. Monitos tamen hoc loco Lectores meos, imò rogatos velim, ne sententiæ nostræ detractoribus aures accomodent, qui hisce principijs et divinarum Traditionum vim, hæreticorum more, posse enervari clamant, ut conflata apud imperitum vulgus invidia, omnem argumentorum, quæ ijsdem principijs superstruuntur vim derideant, efficaciam declinent. Primò enim, nemo non videt, quàm dispar sit nostri propositi, et Traditionum causa, quas ipsa Divinæ Scripturæ auctoritas toties commendat, Psal. 77., 1. Cor. 11., 2. Thessal. 2., 1. Timoth. 6., 2. Timoth. 2., Joann. ep. 2. &c., ut apud Theologos videre licet, ideòque nostris nugis altiùs positæ sunt, quàm ut illas deceat

D 2 cum

cum his comparare. Secundò, ut advertit Illustrissimus Canariensium Episcopus Melchior Cano de locis Theologicis lib. 3. cap. 7. non perinde ac in humanis rebus, ita in Traditionibus, formandę, ac regendæ Ecclesiæ Dei necessariis, verendum est, ne sine scripto illas collabi, ac corrumpi contingeret, nam et Apostolicis præceptis ad sanæ doctrinæ depositum custodiendum summa cura, et vigilantia, fideles adigebantur, nec specialis Dei Providentia deesse poterat, ut illibatæ apud Ecclesiam suam Traditiones asservarentur; quę Providentia si defuisset, ipsæmet Scripturæ Sacræ [quemadmodùm tot alij veterum Philosophorum, et Mathematicorum codices] deperdi tam longo temporis tractu, vel à nefarijs hominibus corrumpi potuissent: adeòut, si nulla sit Divinæ Providentiæ habenda ratio, æquè Scriptura, ac Traditio ijsdem heterodoxorum cavillationibus pateat, si verò habenda sit, nihil adversùs utramlibet eorum argumenta concludant. Non putarim autem, similem specialem Providentiam in causa nostra à quopiam posse prętendi.

III. Sed tertiò respondeo, quòd licèt in divinis Scripturis expressa non sint, tamen in scriptis Patrum relucent illa omnia Catholicæ Ecclesiæ Instituta, quæ Traditionum nomine comprehenduntur, nec sine idoneis antiquitatis monumentis reciperentur: alioquin quot aniles vulgi fabulæ, quot populares persuasiones specioso Traditionum vocabulo nobis imponerent? Quamobrem Martinus Papa I. in Lateranensi Concilio illud Victoris Carthaginensis dictum rectè approbavit,

quo

quo hortabatur, *nihil permittere dici noviter à quopiam, quod Sanctorum Patrum Traditio minimè definivit*: Hinc Clerus Constantinopolitanus epist. ad Concil. Ephesin. ait: *Toti in hoc sumus, ut Sanctorum Patrum traditionem servemus*; et Athanasius epist. ad Serapionem inquit: *Ego secundùm Apostolicam à Patribus acceptam fidem ista tradidi, nihil prorsus aliunde adijciens*; Idemque epist. ad Aphros testatur, Nicenos Patres adversùs Arium pugnasse *à Patribus petentes testimonia*: Quorum etiam *negativis auctoritatibus* licere prophanas novitates refellere, patet ex Gregorio Nazianzeno dicente lib. 2. de Theol. *Nobis satis est, quòd nemo ex his, qui divino numine afflati sunt, ex Patribus illis, et Magistris nostris, hanc sententiam hactenus vel pronunciavit, vel pronunciatam approbavit.*

IV. Ut igitur ad rem revertamur, si Traditionum sacrarum cum argumento nostro comparationem aliquam instituere liceat, et nos paritèr, quam in Vita S. P. Romualdi, et alijs B. Petri Damiani primarij ejus historici operibus, frustra quæsivimus, Scalæ Visionem, et habitus Mutationem, in veterum saltem Patrum nostrorum scriptis monumentis exquiramus oportet, ut, novis recentiorum auctorum adinventionibus prætermissis, quæ in hoc proposito vera sit Ordinis nostri Traditio, innotescat. Initium verò ducemus à Tedaldo Aretino Episcopo, Bonifacij Marchionis Etruriæ fratre, Comitissæ Mathildis Patruo, nec sanguinis dumtaxat origine, sed virtutibus Apostolico Præsule dignis nobilissimo, præsertim Ecclesiasticæ Disciplicatch-

scipli-

sciplinę zelo, Simoniacæ pestis odio, atque incomparabili continentia, quam sanitatis, vitæque ipsius discrimini anteponens, vel flammis circa lectum accensis asseruit, ne Pellicem, Medicorum consilio ab amicis inductam, admitteret: dignus qui mox sospitati, repentino prodigio, restitui mereretur, ut narrat Domnizo Præsbiter in vita Mathildis eodem sæculo scripta lib. 1. cap. 6. Qui sanè gravissimus, et integerrimus Pręsul, dum se Romualdi ipsius Discipulum fatetur, atque Camaldulensis Eremi ædificationi interfuisse testatur, amplissimo privilegio, ubi et situm Eremi, et cellarũ dispositionem, et universæ constructionis ordinem exponit, profectò debuerat vel digito saltem innuere Scalæ Romualdi Visionem, atque habitus immutationem tùm subsecutam, cùm maximè locus exposceret, atque occasio exigere videretur, de utraque ut mentionem inijceret: de utraque tamen ne mussitat quidem, ut patet ejus verba consideranti, quæ jam ex authographo Camaldulensis Archivi armario. 1. nu. 36. exscripta, et apud Historicum Camaldulensem par. 1. lib. 1. cap. 40. dudum edita, subijcere non gravabor.

V. *In nomine Sanctæ, et Individuæ Trinitatis. Theodaldus Sancti Donati Vicarius. Si servis Dei, eisque maximè, qui divinæ contemplationi insistunt, de bonis Ecclesiæ vitæ necessaria conferimus, Sanctorum Patrum Statuta proculdubiò servamus. Dignum quippe est, ut his, qui intra Sanctam Ecclesiam mentes suas in cælestibus defixas habent, Rectores Ecclesiarum temporalia commoda subministrent. Quapropter omnium fidelium Christianorum hoc dilectio noverit, quod nos ob*

amorem

amorem piæ memoriæ SPIRITALIS PATRIS NOSTRI DOMNI ROMUALDI *Clarissimi Eremitæ, communi consilio, et consensu Fratrum Clericorum nostrorum, donamus, et, concedimus pro remedio animæ nostræ, omniumque successorum nostrorum Episcoporum, Domno Petro Venerabili Eremitæ ad usum, et sumptum confratrum eremiticam vitam sub eo ducentium, suisque Successoribus Eremitis, quamdam Ecclesiam in medijs alpibus, jura Episcopii S. Donati, quam nos* ROGATU PRÆFATI DOMNI ROMUALDI EREMITÆ *consecravimus sub honore, et nomine D. N. Jesu Christi Sancti Salvatoris, consistentem in territorio Aretino ad radices alpium dividentium Thusciam, et Romaniam, in loco, qui dicitur* CAMPO MALDULI *per sua loca designata. Primo igitur latere præcurrit rivus, qui vocatur niger, cui è contra obviat quidam alius rivus, qui dicitur de Tellito, ambo pariter emergentes in rivum cujusdam fluminis. De secundo latere est via descendens à summis jugis alpium. De tertio latere sunt feri montes apud intonsa juga alpium. De quarto latere sunt sicbeta prorumpentia in præfatum rivum nigrum. Intra præfixos igitur terminos enitet ille locus, qui dicitur* CAMPO MALDULI: *Campus speciosus, et amabilis: septem purissimi fontes, et amæna vireta. Hunc igitur locum* DOMNUS ROMUALDUS PIUS EREMITARUM PATER *delegit, et providit aptissimum contemplativæ vitæ Deo servientium. Constructaque inibi Basilica Sancti Salvatoris, quinque cellulas cum suis Tabernaculis ibidem distinxit, atque ab invicem separavit. Sed et singulis cellulis singulos deputavit fratres Eremitas, qui sæcularibus curis, et sollicitudine remoti soli divinæ contemplationi insistant. Quibus etiã*

Petrum

Petrum Venerabilem Eremitam, tamquam fidelem ministrum, et præceptorem dedit. Cui nos quoque cum nostris posteris successoribus, ut cum denominato SANCTO VIRO ROMUALDO scilicet, partem in æterna vita habeamus, donamus largimur prætaxatum locum secundùm præfixos terminos ad usum, et sumptum fratrum Eremitarum, pro tempore ibidem Deo famulantium &c. Datum anno MXXVII. anno Pontificatus Domni Theodaldi V. Mense Augusto, Indictione X.

VI. Ad Rodulphum quartũ Camaldulensem Priorem deflectamus, cujus narratio, tum Petri Damiani, tum Theodaldi silentio longè gravior est, ac potentior ad prætensæ Romualdi Visionis, et Mutationis habitus assertores confutandos: hi enim Rodulphum ipsum à se stare putant, suæque sententiæ Testem, ac Vadem producunt, eos, qui hanc tuentur, Rodulpho consentire, qui respuunt, vel in dubium revocant, Rodulphi auctoritatem spernere, et impugnare arbitrantur. Sic Fortunius post Visionem Romualdi, et habitus mutationem descriptam, ad finem capitis 28. lib. 1. *Beatum Rodulphum in suis monumentis cùm de Visione Scalæ, tum de ædificatione Sacræ Eremi pertractare* asserit. Sic Lucas Eremita post narratam Romualdi Visionem, et Eremi Camaldulensis ædificationem lib. 1. cap. 8. Hist. Romuald. demum concludit: *Porrò hæc est vera Camaldulensis Eremi fundatio prima, quam ex dictis Beati Rodulphi, qui quartus ab ipso Romualdo Prioris auctoritatem ibidem obtinuit, quique primus omnium res Camalduli descripsit, veraciter exaravimus; cujus venerabilis Viri auctoritas utique modernioribus postponenda videri non debet, Sed quò antiquior, eò veracior*

rucior habenda est. Sic alius, quem hoc loco nominare, ob Viri ſpectatiſſimi venerationem, prætermitto, poſt Viſionem eandem Romualdo attributam, concludit: *Porrò inſigne hoc myſterium, quod Genethliaci loco naſcenti Eremo affulſit, à Rodulpho Sanctiſſimo Romualdi Succeſſore traditur, et adeò firmo ab omnibus colitur obſequio, ut ingens piaculum ſit illud in quæſtionem vocare*. Quare, ubi conſtiterit et Rodulphum ipſum nihil tale tradidiſſe, niſi, quod ille de Maldulo refert, ad Romualdum nimis oſcitanter transferatur, patebit profectò, Viſionis hujus, ac mutationis traditionem totam huic fundamento ſuperſtructam nutare, atque in ſuasmet ruinas corruere.

VII. Ecce Rodulphi verba in Conſtitutionibus anni 1080. cap. 9. et 10. *Beatus Romualdus, poſtpoſita mundanæ nobilitatis excellentia, cùm ſe ad Monaſterialem tranſtuliſſet disciplinam, et paſtorale magiſterium ſuſcepiſſet, tandem ad ſolitariam tranſivit militiam, et eremiticæ converſationis plura conſtruxit loca, inter quæ Camaldulenſem quoque Eremũ mirabiliter ædificavit; Nam cùm perveniſſet ad partes Aretini territorij, locum idoneum huic propoſito cupiens invenire, occurrit ei quidam Vir nomine Maldulus, dicens ſe Campum habere amænum in alpibus poſitum, ubi cùm aliquando dormiret, inſtar Jacob Patriarchæ, Scalam vidit excelſam, cælum quaſi ſuo vertice tangentem, per quam ſplendentium, atque albeſcentium videbatur aſcendere multitudo: Quo audito Vir Dei, tamquam divino illuſtratus oraculo, mox campum petijt, locum vidit, cellas ibidem conſtruxit, et allocutus Præſulem Aretinum, ſuffragium bujus operis quæſitum impetravit; In*

eodem loco etiam prodigia quædam ostensa sunt, quæ longum esset evolvere, præsertim cùm propositum nobis sit, non enumerare prodigia, sed solitariæ vitæ institutionem recensere. Hactenus Rodulphus, Visionem Scalæ Maldulo soli, ut perspicuum est, tribuens, licèt qui semiclausis, et huc illuc festinanter vagantibus oculis ista perlegeret, posset verba, *ubi cùm aliquando dormiret, &c.* ad Romualdum referre, non attendens sequentia, *Quo audito Vir Dei, &c.*, ubi patet, quæcunque præcedebant, Maldulum Romualdo narrasse, ut sibi (Maldulo inquam) evenerant, non verò quasi Romualdo contigerint, ab ipso Rodulpho referri. Itane igitur *à Rodulpho Scalæ Romualdi mysterium, tam firmo ab omnibus colendum obsequio traditur, ut ingens piaculum sit, illud in quæstionem vocare?*

VIII. Sed et in alijs Constitutionibus anni 1085. recenset idem Rodulphus Camaldulensis Eremi ædificationem his verbis: *Notificamus itaque vobis, Fratres charissimi, quòd prædicta Camaldulensis Eremus à S.P. Romualdo Eremita, Sancto suggerente spiritu, precatu Reverendissimi Theodaldi Aretini Episcopi ædificata est cum quadam Basilica, quam prædictus Episcopus in honorem S. Salvatoris consecravit millesimo vigesimo septimo anno ab ejusdem Incarnatione. Ædificatis ergo ibi quinque cellulis, religiosos Fratres ordinavit in eis: idest Petrus, et Petrus, Benedictus, et Gissus, et Theuzo. Ex his unum, idest Dommum Petrum, qui dicebatur Dagninus, prudentem, et Religiosum Virum præposuit alijs quatuor Fratribus, et regulam jejunandi, atque silendi, et in cellis permanendi eis tribuit. His ita peractis,*

quen-

quemdam inferiorem locum, qui dicitur Fonsbonus, reperit, ibique unam domum construxit, unum Monachum cum tribus Conversis ibi ordinavit, pro adventantium hospitum receptione, et dulcissona responsione, atque charitativa refectione, et ut Eremus semper secretior, atque à sæculari strepitu fuisset remota, velut miles loricatus in bello positus, qui contra jacula clypeum præparat, et sicut tabernaculum, quod sago velabatur, et altare propter varias necessitates: Tunc præfato Petro, quem Priorem constituerat, quamdam Ecclesiam in prædicto hospitio Fontebono construere præcepit, quam ipse Petrus postea, Domino adjuvante, devotè construxit, et assumpto scripto Antistite, consecrare eam fecit. Quid multa? ad postremùm verò B. Romualdus admonuit eos omnes diligenter, et osculatus est illos lacrymabiliter, ad Vallemque de Castro profectus est &c. ubi manifestum est, Rodulphum nihil de hac Romualdi Visione commemorare, quemadmodùm nec de habitus mutatione prętensa, sive hic, sive ibi, sive uspiam alibi mentionem ingerit, quę tamen facienda mentio videbatur, dum Eremi ędificationem, Discipulorumque ibi positorum, et nomina, et sanctitatem, et propagationem recensuit; Vel saltem in vestium qualitate determinanda, nempe in primis Constitutionibus cap. 29. sub rubrica *De vestibus* nullo pacto dissimulanda erat Romualdi Visio, siquę fuisset, atque inducta, ejus auctoritate, coloris mutatio; Aut saltem ille ipse color, qui recèns usurpari cæperat, fuerat determinandus, ne, juxtà aliorum Benedictinorum prętensam consuetudinem, nigri coloris tunicas sibi permissas Eremitę putarent, aliove colore promiscuè utendi liberam

facultatem sibi indultam arbitrarentur ; Quid autem de vestibus loco citato Rodulphus determinare contentus fuit ? En integra laudati vicesiminoni Capitis verba.

IX. *Vestimenta verò ante festum B. Martini taliter praeparentur, ut in ipsa quadragesima necessaria quies non impediatur ; quae talia sint, ut nec nimia vilitas, nec mundana venustas in eis possit adverti ; quia nec affectatae, nimiaeque sordes, nec exquisitae deliciae placent ; nam primum hypocrisim, secundum redolet vanitatem ; Sicut qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt, non Monachorum, ita qui sordibus utuntur in aedibus hypocritarum sunt, non eremitarum ; vilitate siquidem, et extremitate debemus esse contenti, non squallore deformes, Vervecinae igitur pelles, vaccini subtalares, cappae, tunicae, aliaeque vestes, quales in his provincijs commodiùs inveniuntur, debent praeparari. De numero, et quantitate vestium id observetur, quod cęnobialis habet consuetudo. Ciliciorum indumenta omnibus offerri solent, qui uti voluerint, quia in his non necessitas imponitur, sed personarum consideratur possibilitas ; pleraque nimirum sunt, quę non ęqualiter omnibus fiunt, quia non aequales sunt vires omnium ; nam qui ex delicatioribus veniunt moribus, non indignum est, si teneriùs inde tractentur iu plerisque, quia nonnumquam qui minùs agunt in corpore, plus operantur intentione, et sępe fit, ut oblatio, quę parva videtur censu, aestimetur affectu ; unde Vidua, quę duo minuta tantùm, inter magna donaria divitum, obtulit, testimonio Salvatoris, cęteris commendabilior habebatur.* Haec ibi Rodulphus.

X. Nunc autem, servato antiquitatis ordine, ad alia

alia monumenta excutienda promoveamur, ex quibus constabit, adhuc per plura sæcula Visionem Scalæ soli Maldulo, non Romualdo tributam, et huic adnexam habitus mutationem ęquè ignotam, et inauditam mansisse; Nam B. Martinus III. Generalis Prior cùm anno 1253. Ordinis nostri consuetudines tribus libris conplecteretur, neque Visionis, neque mutationis hujusmodi memoriam iniecit, etsi lib. 3. cap. 1. *De vestimentis, et calciamentis, et cincturis Monachorum, et Conversorum* tractet, ubi scapularia *pellicea* (nescio an semper necessariò alba, colorem quippe hìc nullum præscribit, utì nec Rodulphus loco supra laudato vervecinarum pellium, quarum meminit, colorem ullum determinat) aliasque vestes *ex pelle* permittit; item cap. 2., quod est *De qualitate vestimentorum*, prohibet quidem alias vestes, nisi *albas, et clausas*, quemadmodùm et cap. sequen. *De vestimentis Clericorum Conversorum*, pręcipit, Sacerdotes, qui cum Monachis in conventu, et Ecclesia vivunt, *alba, et clausa* indumenta deferre; nullam tamen rationem hujus determinationis adducit, nec ex ullo mysterio, quale recentiores finxerunt, id coloris retinendum suadet; sed et cap. 4. *De stamineis pannis* inscripto, permittit in locis calidis *scapularia dędalica cum parvo filo nigro*, et cap. 8. *De habitu Monialium* loquens, *velamina quidem semper nigra* præscribit, de aliarum autem vestium colore, altum silentium.

XI. Sub annum 1278. die 13. Octobris alias Constitutiones edidit Gherardus II. ex Monacho Classensi Gene-

Generalis Prior, qui capitibus 26., et 27. Malduli quidem Visionem ipsissimis Rodulphi verbis supra allegatis describit; Romualdum verò adeò cælestis hujus mysterij participem non supponit, ut lib. 2. cap. 5. sub rubrica, *De Officio Mortuorum*, agens de Cadaveribus Eremitarum apud Fontembonum decedentium, ad Eremum tamen, sepulturæ gratia, transferendis, et ibi super *Scalam* reclinandis, id ex allusione ad *Scalam Maldulo* (non Romualdo) *ostensam* fieri doceat, his verbis: *Et cùm fuerit iuxtà portam Eremi delatum, ponatur in SCALA; quod fit EXEMPLO MALDULI Viri Sanctissimi, qui in Visione, ubi nunc est Ecclesia Eremi, vidit excelsam Scalam cœlos tangentem, per quam splendentium, et albescentium videbâtur ascendere multitudo*; Ubi quis neget, debuisse potius dici *Exemplo Romualdi* id fieri, si ei paritèr, ac Maldulo, Visio hujusmodi communis fuisset? certè Paulus Justinianus, cujus tempore hæc Visio Romualdo tribui cæperat, in Regula Vitæ Eremiticæ anno 1520. edita, cap. 32. monet Defunctorum corpora *supra consuetam Scalam reponenda esse, ob memoriam ejus, quę B. Romualdo* (non jam Maldulo) *apparuit.*; ergo si Romualdo eidem Visionem hanc aliquando exhibitam credidisset Gherardus, utique ob Romualdinæ Scalę mysterium, non ob Malduli visionem, consuetudinis illius servandæ necessitatem et ipse commendasset.

XII. Adde, quòd anno insequenti 1279. in Constitutionibus Monachorum apud Soci editis, cùm capitibus 8. et 21. *De vestimentis Monachorum, et de habitus honestate* non perfunctoriè tractaret, sicut et anno 1290. in

in alijs paritèr Constitutionibus §. *item ad majus*, sermonem habens *de albis capellis* ferendis (pellibus nempè, de quibus tum Rodulphus, tum Martinus loquuntur locis citatis, tum novissimè Paulus Justinianus in Regula Eremitica cap. 54. dicens: *In antiquis insuper constitutionibus scriptum est, quòd, si voluerint, pelles super humeros deferre possunt; quod tamen hoc tempore minùs fieri consuevit: Sed siquis antiquas illas sequi voluerit constitutiones, intelligat se pelles, nequaquàm infrà, aut subtus alia vestimenta deferre posse, sed super humeros tantùm in modum melotis supra alia vestimenta, exteriùs habere*) nullam, ex occasione Visionis Romualdi, mutationem habitus inductam, vel minimo indicio prodit, nullo vel levis coniecturæ vestigio manifestat.

XIII. Sed neque in quinto Constitutionum libro Bonaventurę de Fano Generalis, quem anno 1323. prioribus superaddidit; neque in tot Capitulorum Generalium decretis, etiam *vestimentorum usum* concernentibus; neque in copiosissimis Actis in causa Subiectionis Monasterij Prataglię ergà Priorem Camaldulensem, et Libertatis Eremi contra Episcopum Aretinum, anno 1183. et 1216. repetitis, in quibus multæ depositiones Testium ædificationis Eremi traditionem confirmant, ac *vestium albarum*, quas Guglielmus Abbas à suis Monachis ferendas pollicebatur, consuetudinem ubique intra Ordinem receptam ostendunt; neque in Monachorum Vallecastrensium, necnon Agnaniensiũ defectionibus à Generali Camaldulensi, causa coloris habitus, excitatis, neque in Apostolicis Decretis huc spectan-

spectantibus, à Fortunio Hist. Camald. parte 2. lib. 3. cap. 25. et lib. 2. cap. 4. recensitis; neque alibi omninò quidpiam occurrit, quod habitus mutationem, Romualdi auctoritate, eòque minùs obiectę ipsi per visum Scalæ occasione, inductam oleat, ut propterea ignotam toti antiquitati fuisse, tam Visionem, quàm mutationem prętensam [quantùm ex omnibus vetustis monumentis colligere datur, et quidem ex ijs ipsis, ex quibus dumtaxat eruendam utramque sperare poterāt Recentiores] fateri omninò cogamur.

XIV. Antequàm tamen capitis hujus argumentum dimittam, juvat lepidum satis referre colloquium; quod olim inter me, et Amicissimum Virum, eruditione, ac pietate conspicuum, intercessit. De controversa Romualdi Visione loquebamur: Ego ipsius Traditionem non admodùm vetustam esse contendebam; ille communi Auctorum nostrorum assertione, velut oraculo quodam fretus, ejus fidem, velut indubiam, amplificabat. Rogabam, unde illi notitiam hujus facti haurire potuerint? Ex B. Rodulpho, inquit, is enim primus omnium res ad Camalduli fundationem spectantes monumentis tradidisse dicitur. At hoc ipsum, reposui, causam horum Scriptorum vel maximè labefactat, in Rodulphi enim scriptis nil tale uspiam legitur: de Maldulo scilicet narrat, Scalam illi albescentium Monachorum cælitùs ostensam; nostrorum quispiam, per summam oscitantiam, totam rei seriem ad Romualdum transtulit, ob majorem S. Patris celebritatem, et Sanctitatis notissimæ opinionem, quæ vero-
simi-

ſimilius reddebat, narratam à Rodulpho Viſionem,de Romualdo potius, quàm de Maldulo intelligendam; id ſemel, tam ſine examine, quàm non ſine plauſu, exceptum, pluribus ineditum Rodulphi codicem non legentibus, anſam dedit, Romualdinam Viſionem, pro Maldulea, ſubſtituendi, mox, animadverſis Rodulphi ſcriptis, utramque pariter, alteram ſcilicet Malduli veram, alteram Romualdi gratis confictam, invicem copulandi. Tum ille in iram exarſit, et proh Deum, atque hominum fidem! inquit, itane demum imponenda tot, tantiſque Viris, aut de illis credenda tam ſupina æquivocatio? Cùmque ego nullam, præ facti ipſius apertiſſima veritate, præſumptionis cujuslibet rationem habendam eſſe, reſpondiſſem, atque adhuc B. Rodulphi ſcripta apud Camaldulum legi poſſe,in quibus non Romualdi,ſed ſolius Malduli Viſio deprehenditur, affirmaſſem: Quid homini acutiſſimo in mentem veniſſe putatis? Eſto, inquit, in his, quæ ſuperfuerunt, Rodulphi ſcriptis nil tale occurrat, alia fortaſſe ejuſdem ſcripta, ſiniſtro quodam fato,exciderint, in quibus Romualdi Viſio, cum ſubſequenti mutatione habitus, conſignabatur. Hæc ille: tam altas nempe in ejus mente radices communis egerat præoccupatio, tam intimè ejus animum imbuerat, ut potiùs ad Rodulphi libros, qui jam non extent, provocandum eſſe cenſeret, quàm ut de vulgari opinione vel minimùm dubitaret; quum tamen notiſſimum ſit, non alia per B. Rodulphum opuſcula relicta eſſe, nec alia ab ipſiſmet Viſionis Romualdi aſſerſoribus citari, aut re-

 cenſeri,

censeri, quàm quę adhuc integra in Camaldulensi Archivio supersunt, et ex quibus textus num. 7. 8. et 9. superius adductos ad verbum exscripsimus; in ijs verò, quæ nemini nota sunt, et nuspiam existunt, neque Visionem, ac mutationem prætensam legere ipsi potuerint. Et verò præclarè actum esset cum re historica, si ad antiquiorum Scriptorum volumina, quæ perierint, recursus haberi posset, ac quidlibet pro arbitrio fictum eorum auctoritate proponere, ac tueri ęquum esset!

CAPUT IV.

Vetera Picturarum, et Scriptorum monumenta, ab anno 1365. ad 1500. de eodem argumento occurrentia, expenduntur.

SYNOPSIS.

In Capitulo Angelorum Florentiæ vetustum quoddam Scalæ à Romualdo visæ vestigium, sed mutationi habitus nullatenùs favens. n. 1. *De Picturis librorum Chori Angelorum idem obtinet, quibus alia S. Michaelis Pisarum adjungitur, sed Malduli potiùs, quàm Romualdi Visionem exprimens.* 2. *Pictorum licentia veterum Scriptorum fidei non præiudicat.* 3. *Symbolis ad historias exprimendas Pictores utuntur.* ibidem. *Mysticè, non propriè intelligendę complures apparitiones*

tiones ab illis depictæ. ibid. *Interiori inspiratione B. Michael ad Coronam Domini instituendam adductus ex Fortunii, et Leonis X. testimonio* 4. *Picturæ tamen illum, quasi à Domino sibi apparente Coronam reciperet, symbolicè exprimunt*. 5. *Romualdus Psalterij, et Propheticorum Canticorum Interpres, quasi à Davide, et Prophetis sibi apparentibus edoctus, depingitur*. 6. *Scala coram Romualdo picta non ejus Visionem, sed Montis Camalduli symbolum, aut divinę inspirationis, qua S. P. ad Camalduli ædificationem motus fuerat, signum quoddam exprimere potuit*. 7. *Nihil prodesse Picturarum antiquitatem, si à tempore gestæ rei plurimùm distent*. 8. *Hieronymi Pragensis de Scalæ Visione relatio*. 9. *Æquivoca relativi applicatione posset à nonnullis de Romualdo exponi*. 10. *Ejus verba ritè intellecta Maldulo soli Visionem tribuere*. 11. *Petrus Delphinus Visionem, et Mutationem controversam ignorasse videtur*. 12. *Bernardinus Gadolus Romualdum scribit determinasse candidi habitus delationem, cùm alijs de causis, tum ob Visionem Maldulo ostensam*. 13. *Pauli Orlandini epigramma Romualdi Scalam non exprimit*. 14. *Aliorum de his rebus silentium notatum*. 15.

I. POst medium quartidecimi sæculi, hoc est tribus sæculis cum dimidio post assertæ Visionis D. Romualdi tempus elapsis, primum ejus aliquod vestigium invenire licet, non tamen historici alicujus calamo, sed pennicillo Pictoris expressum in Ven. Capitulo Monasterij Angelorum Florentiæ ad Sacellum S. Romualdi ab Joanne Ghibertio [quantùm vetustissimæ

aureæ litteræ Iconi subiectæ indicant] anno 1365. constructum: ibi enim in parvis rectangulis, ab inferiori parte Iconem coronantibus, nonnulla S. P. gesta exprimuntur, nempe S. Apollinaris, altare thurificantis, Visio Romualdo adhuc sæculari, cum Classensi converso oranti, exhibita; B. Marini virgam gerentis in Romualdum disciplina; Dæmonum in eundem S. Patrem orantem incursio; ac denique Scalę ad Cœlum ex porrectæ apparitio cum Monachis eam ascendere conantibus, et Romualdo seorsim jacente, quasi illi dormitanti ea species obiecta fuerit; Quamquàm observandum est, tum in hujus Visionis actu Romualdum jam alba cuculla indutum exprimi, tum verò et in alijs gestis Visionem hanc præcedentibus, et ibidem expressis, tam ipsum, quàm Marinum, et Classensem Monachū, et D. Benedictum in omnibus prorsus picturis, cùm illius, tum superioris, aut inferioris ætatis usque ad Fortunij tempora, in candido Monastico Schemmate repræsentari: evidenti indicio, mutationem habitus huic Visioni nondum adnexam fuisse, nam dumtaxat post editionem historiarum Fortunij usus invaluit (nec tamen apud omnes invaluit) ut Romualdum in gestis Visionem præcedentibus, ac potissimùm in ipso Visionis actu, nigra cuculla indutum pictores referant, quasi candidi habitus origo hinc primùm manaverit.

II. Siquibus igitur placuerit, non quidem habitus mutationem, quę certè posteriùs excogitata est, sed saltem Visionem Scalæ Romualdo accomodatam tueri, hac omnium antiquissima effigie, quasi sacro quodam

Palla-

Palladio, se muniant oportet; Cui addere poterunt altero fermè sæculo recentiores picturas minio eleganter expressas in libris choralibus, tota Europa celeberrimis, ejusdem Angelici Monasterij, in quibus pariter Romualdus [albis tamen semper indutus] ante Scalam, per quam candidi Monachi ascendunt, dormiens exprimitur: hæc enim monumenta (quibus nulla in oppositæ opinionis favorem antiquiora inveniri queunt) ultrò in medium adducere volui,. tum ut pro mea sinceritate nihil penitus dissimularem, tum ut quæ residua sit adversæ traditionis probabilitas, ejus defensorum nonnullis hæc fortasse ignorantibus, candidè indicarem. Imò huc trahere facilè possent paris vetustatis picturam in magna Icone post majorem Aram S. Michaelis in Burgo Pisarum existente, quam Differt. I. cap. 6. nu. 6. citavi, ubi pariter hæc Visio Scalæ exprimitur; quamquàm si hęc attentiùs consideretur, Malduli potiùs, quã Romualdi Visionem exhibeat, quatenus Scala ibi expressa non directè è regione Romualdi respondet, sed alteri cuidam religioso Viro ante oculos posita visitur: Enimverò duo ibi dormientes exprimuntur; alter in Scalæ conspectu sedens, capite in cubitum reclinato placidæ indulgens quieti, sed absque cuculla, solo Cõversorum habitu amictus, auriculari pileolo caput obtectus, nulliusque diadematis Sanctorum proprij insigne præseferens; alter è diverso post ipsam Scalam, cui terga obvertit, humi distentus obdormiens, consueta monastica cuculla indutus, antiquioris, magisque venerandi Senis aspectum exhibens, et aureo circa tem-

pora

pora circulo laureatus, binis huic superincumbentibus Angelis, Eremi Camaldulensis Stemma ostentantibus. Primus igitur, cui Scala Monachorum ascendentium ostenditur, non Romualdus, sed Maldulus esse debet, quem Pictor per anticipationem religioso conversorum colobio circumdedit, tametsi post ipsam dumtaxat Visionem, et colloquium cum Romualdo habitum, ejus disciplinæ Maldulus se subiecerit, et claustri Fontisboni servitio se addixerit, mox in *Virum Sanctissimum* (ut loquitur Gherardus Generalis supra relatus cap. 3. nu. 11.) mutatus. Secundus verò certissimè ipse est S. Pater Romualdus, cui ideò Camaldulensis Eremi Stemma cælitùs oblatum exprimitur, ut intelligamus S. Patrem, ex Visione Malduli, ad Sacri loci ædificationem incitatum, Cœlo ipso ejus consilium per Stemmatis exhibitionem probante.

III. Atque hinc patet quid his, alijsve picturis, ad artificum arbitrium, juxtà compositas rerum ideas, plerumque confictis, sit deferendum, quidve ex ijs ad historicam factorum veritatem illustrandam possimus exsculpere. Ego sanè non magis Pictorum, quàm Poetarum phantasijs moveor adversùs Scriptorum ab omni figmenti suspicione immunium auctoritatem, quandoquidem ex Venusini Vatis sententia in Arte poetica

Pictoribus, atque Poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

et quidem jure suo id faciunt utrique, quod suæ artis præceptis consonum est, ac plerumque vix aliter sensus suos ad vivum exprimere possunt, quàm siquid ab ima-

imaginatione sua mutuentur, quod historiæ additum illam illustret, si modò (ut par est) figuratè non propriè accipiatur, ut in pictura nuper explicata, delatio Stemmatis Camaldulensis angelicis manibus supra Romualdum dormientem expressa, non speciem corpoream Angelorum, Insigne illud columbarum, et calicis, è Cœlo deferentium, reipsa intervenisse significat, sed interiorem dumtaxat illustrationem supra explicatam; Neque aliter pictores exprimere consueverunt, sanctitate celebres viros interna inspiratione motos, ut certâ orandi formulam, certum devotionis symbolum fidelibus proponerent, nisi B. Virginem pingendo, quæ D. Dominico ex. gr. Rosarium, B. Simoni Stochio Carmeliticum Scapulare, S. Ignatio libellum Exercitiorum Spiritualium porrigeret; siquis verò corpoream, externamque Deiparæ apparitionem in his omnibus propterea intercessisse contendat, rem quidem possibilem affirmabit, sed cujus veritatis idonea documenta extra has picturas quærenda sunt, cùm Pictoris scopus non fuerit, ut quandoquidem interiorem mentis illustrationem pingere, ac per suasmet proprias species repræsentare non poterat, illi exprimendæ Visionem externam substituit, hæc ipsa ejus phantasia in historiam transiret: utinam verò non sæpe transiret!

IV. Domestico exemplo rem illustremus. Si vitam B. Michaelis Florentini Eremitæ Camaldulensis, quam primus omnium Fortunius exhibuit Hist. Camal. lib.3. cap. 14. 15. 16., & 17. consulamus, nulla ibidem D. N. Jesu Christi, coronam B. Michaeli tradentis, Visio poste-

posterorum memoriæ consignata legi poterit, sed Institutio ejusdem Coronæ Dominicę cap. 14. his verbis dumtaxat descripta occurret: *Super omnia septem petitiones, quæ in Dominica Oratione continentur, assidua commendatione relegere delectabatur, multaque de quotidiano pane esurientis animæ in vera novitate spiritus à Deo jugi oratione à mortalibus expetendo, semper majora cogitabat, unde divino monitus oraculo, quomodo Christi fideles id munus frequentiori studio consequi possent, si Dominicam coronam, ad exemplum coronæ B. Mariæ Virginis, manibus attrectarent, rem cum Majori Patre communicavit, eique Coronam hujusmodi, tornatis orbiculis à se confectam, obtulit, quam cùm ille, astipulante Congregatione, ad Leonem Pont. Max. qui Florentiæ agebat, detulisset, gavisus magnus Sacerdos novo hujusmodi munusculo, illud apostolica auctoritate confirmavit.* Ipse Leo X. Pontifex in sua bulla, qua precatoriam illam formulam approbavit, primisque indulgentijs auxit, institutionem ejusmodi coronæ sic factam describit: *Nuper nobis fide digna relatione innotuit, quòd cuidam Seniori Eremitæ intra unius cellæ angustias jam quindecim annos in Sacra Camaldulensi Eremo in magna vitæ austeritate recluso commoranti, Domino, ut credere pium est, inspirante, à quo omnis recta procedit cogitatio, in mentem venit, quòd in honorem Salvatoris, et Domini Nostri Jesu Christi, fideliumque devotionem cedere posset, si quemadmodùm ex antiquissima, valdeque communi institutione Christi fidelium in honorem Beatissimæ Mariæ Virginis, secundùm numerum annorum, quos vixisse in hoc mundo creditur, sexagintatres Angelicas Salutationes, septem interpositis Dominicis Orationibus devotè dicere*

cere solent, quod orationis genus Coronam Virginis appellant; ita in honorem D. N. I. C. pro commemoratione annorum, quibus ipse in terris versatus est, ex trigintatribus Dominicis orationibus, quinque interpositis Angelicis Salutationibus, quasi Dominicam Coronam dicere assuescant &c. Dat. Florentiæ sub annulo Piscatoris 18. *Februarij* 1516. *Pontif. anno* 3. Patet utique, tam ex verbis Historici, quàm ipsius Pontificis, nullam realem Visionem, sed internam dumtaxat inspirationem in hac Dominicæ Coronæ Institutione B. Michaeli illuxisse.

V. Interim tamen, et in privatis picturis, et in publicis Aris ejus nomini dedicatis Romæ, Faventiæ, Pisauri, Senis, Pisis, atque alibi, B. Michael exprimitur, quasi à Domino Nostro Jesu Christo sibi apparente Coronam Dominicam recipiens; idemque, tum varijs formis ære incisis, tum in diversis metallicis numismatibus in B. Michaelis honorem cusis, passim repræsentatum observari potest, ut vix alio actu Viri Sanctissimi effigies uspiam referri consueverit. Num igitur idcircò ferendi vel Historici, vel Encomiastæ, qui mystica ejusmodi expressione tam generatim recepta abutantur, ac visibili specie Dominum Jesum Christum B. Michaeli reipsâ apparuisse contendant, et ore suo monuisse deprædicent, ne Vitę, ac Passionis suæ memoriam postponeret, sed Coronam quoque Dominicam, ad imitationem Mariani Serti, institueret?

VI. Aliud addo, quod ipsius Romualdi gesta concernat: In ornatissima Monasterij Angelorum Florentiæ Bibliotheca, jussu Reverendissimi Præsulis Antonij

Francisci Laurentij Caramelli, Doctrina, Integritate, ac Prudentia spectatissimi, qui tùm illustre illud Cœnobium administrabat, eidemque Bibliothecæ magnificentiùs extruendæ, ornandæ, locupletandæ, pro suo in rem litterariam studio, incumbebat, pingenda erat à Petro Dandino Romualdi effigies, Psalterium Davidicum, et nonnulla Prophetarum cantica, ut habetur ex ejus Vita cap. 50. divino monitu interpretantis. Id elegantissimè Pictor expressit, Sanctissimum Patrem in antro scribentem effingens, sed calamo inter digitos suspenso, ac fronte divino æstro plena adversùs Regium Psaltem, aliosque sibi è nube apparentes Prophetas erecta, quasi ab illis dictanda, quæ Codici suo transmitteret, Vir Venerabilis expectaret. Quid si igitur ex hac alię, et aliæ picturæ ad idem exemplar efformarentur, reque in vulgus sparsa, post aliquot annorum centurias, hæc persuasio spectatorum mentes invaderet, eademque opinio apud Concionatores, apud Historicos paulatim invalesceret, quòd reipsa Romualdo David, Isaias, Jeremias, corporea specie apparuerint, ac Psalterij, et Canticorum interpretationem dictaverint? nonne præter Pictoris mentem, prętor ipsius rei Veritatem, novella traditio serperet?

VII. Ita sanè fieri potuit, ut qui primus Romualdum simul cum Scala Camaldulensi depingere aggressus est, nihil aliud in animo habuerit, quàm ut symbolicè exprimeret idem quod Pictor Pisanus antiquissimus, de quo num. 2. per delationem Stemmatis Camaldulensis ante Romualdum in eadem tabula, ubi

Scala

Scala coram solo Maldulo pingitur, intellectum voluit; nimirum ædificationem Eremi Camaldulensis à Romualdo cælitus inspirato factam: Vt enim *Nealces*, apud Plinium lib. 35. cap. 11. *ingeniosus, et sollers in arte habitus est, siquidem cùm prælium navale Ægyptiorum, et Persarum pinxisset, quod in Nilo, cujus aqua est mari similis, factum volebat intelligi, argumento declaravit quod arte non poterat, asellum enim in littore bibentem pinxit, et Crocodilum insidiantem ei:* ita non abs re potuit Pictor Camaldulensem Montem ab alijs distinguere apposita nota Scalæ illius Maldulo visæ, ut intelligeretur Romualdus in actu ædificationis Eremi Camaldulensis exprimi, potiùs quàm in constructione Sitriæ, Aquæ bellæ, Eremi ad vivum, aut alterius loci; quo quidem symbolo Scalæ adiecto etiam ipsa solius Camaldulensis Eremi effigies varijs formis ære, et ligno incisa designari passim consuevit; atque ea præsertim mens fuisse videtur celeberrimi Pictoris Sacchii, qui ad insignem tabulam D. Romualdi Romæ S. Patrem inter Discipulos de rebus divinis loquentem depinxit, Scala seorsim expressa, ut intelligeremus Camalduli Romualdum ad quinque Discipulos ibidem collocatos concionantem designari, non actu Scalam videre, quod illi dormitanti contigisse adversarij supponunt. Quod verò ad alios Pictores attinet, qui Scalam ipsam Romualdi oculis velut obiectam pinxerunt, credibile est ad ipsammet divinam inspirationem indicandam, non quidem novo signo Camaldulensis Stemmatis, angelicis manibus repræsentati, uti voluisse (quemadmodum Pictor Pisanæ tabulæ, de qua

G 2 supra)

ſupra) ſed immediatè ipſammet Malduli Scalam, velut idoneum Symbolum, uſurpaſſe: quatenus licet ipſi Romualdo minimè oſtensa fuerit corporea illius Scalæ ſpecies, qualis Maldulo apparuit, tamen ex ejus relatione ſibi à Maldulo facta interiùs commotum ſe Vir Sanctiſſimus ſenſit, ut voluntati Dei acquieſceret, atque ædificationi Eremi Camaldulenſis manus admoveret, intelligens, Montem hunc illum eſſe, *in quo beneplacitum erat Deo habitare in eo*; Nam et B. Rodulphus in Conſtitutionibus ſupra relatis, poſt narratum Malduli colloquium, de Romualdo ſubdit: *Quo audito Vir Dei, tanquam Divino illuſtratus Oraculo, Campum petijt, locum vidit, cellas ibidem conſtruxit &c.* Atque ita quæ de Romualdo circumferuntur picturæ, Scalam Camaldulenſem exprimentes, maxima ex parte veræ ſunt, optimaque ratione inſtitutæ, et omninò retinendæ, licet ſoli Maldulo revera facta eſſe dicatur Viſio, de qua diſputamus, non Romualdo.

VIII. Quamquàm non neceſſe eſt has coniecturas ſectemur, dum trium ſæculorum cum dimidio intervallum ita diſiungit aſſertæ Viſionis Romualdi tempus à tempore, quo prima, et omnium vetuſtiſſima ex his picturis formata eſt, ut minimũ habeat ponderis ad perſuadendam hujus myſterij tamdiù occulti, et omnibus hactenus incogniti veritatem; præſertim cùm obvia ſit deceptionis origo ex nomine Malduli, cui ſoli Scala illa apparuit, in nomen Romualdi mutato, vel ex prava applicatione verborum Malduli cum Romualdo colloquentis, juxta Rodulphi relationem, ad ipſum-

ſummet Romualdum, ut ſuperiùs animadvertimus. Nec magnoperè ſpectanda noſtri temporis reſpectu picturarum antiquitas, quæ nonniſi vetuſtatem erroris probare poteſt, immò quo vetuſtiorem ętatem olere dicentur tales effigies, eò ad ſimpliciora, et rudiora tẽpora, dictæque æquivocationi magis obnoxia referentur: ſed ad Romualdi ævum, quo tam poſteriores eſſe noſcuntur, illæ ſunt comparandæ, atque animadvertendum eſt, non majorem, tractu temporis, auctoritatem ijs acceſſiſſe, aut olim poſt mille annos acceſſuram, quàm primo die, quo compoſitæ ſunt, obtinerent; tunc autem tantam dumtaxat de hiſtoriæ hujus veritate fidem meruiſſe, quanta deberetur picturæ circa rem à 350. annis prętеritam, nullisque monumentis aliunde cognitam, recèns effictæ. Cogitemus itaque novam hodie effigiem prodire, quæ B. Bernardo Ptolomæo, aut B. Joanni Columbino, aut B. Petro Gambacurtæ, aut S. Brigittæ Vidu [à quibus ſæculo quartodecimo novæ Religioſæ familiæ ſunt inſtitutæ] viſũ currum ex. gr. repræſentet, quo ſui poſteri in Cœlum attollerentur: eritne qui propterea inaudito prodigio aurem præbeat, fidem adijciat, licet nullis hactenus monumentis id innotuerit? Idem planè de hiſce imaginibus, ad Romualdi tempora æquo diſſita intervallo relatis, judicium eſto, quæ licèt nunc antiquiſſimæ habeantur, quondam de re tunc vetuſtiſſima recentes fuerunt, nec ſubſequenti tempore majorem fidem adeptæ ſunt, *Veritati enim nemo præſcribere poteſt*, ut aît Tertullianus de velandis Virginibus.

IX. Et

IX. Et profectò, aut mysticè dumtaxat intellectas fuisse oportuit hujusmodi picturas, modo superiùs exposito, aut nihili habitas, præ veterum Scriptorum testimonio, illarum auctoritatem; siquidem adhuc per 150. ferè annos Visionem Scalæ de solo Maldulo creditam fuisse nihilominùs constat, nec nisi anno 1513. pleno ore Romualdo tribui cæptam esse patet, vetera monumenta omnia ejus ętatis iterum excutiendo: in quibus primò Virum Sanctitate conspicuum B. Hieronymum Alberti Pragensem Eremitam Camaldulensem audiamus, qui anno 1429. [ut ex Camaldulensis Archivi monumentis constat] sermonem copiosum de S. Romualdo in ejus festivitate edidit, et mox anno 1433. ad instantiam Carthusianorũ Basileensium, apud quos hospitabatur Concilij Theologus, iterum compilavit, et exscripsit, ut liquet ex ultimis verbis MSS. Paderbornensis Codicis, ex quo Sermonem hunc primus typis vulgavit Joannes Bollandus in Actis SS. Februarij pro secunda vita S. P. Romualdi. Ex hujus itaque sermonis cap. 10. nu. 61. verba ipsa controversam Visionem spectantia iuvabit hìc in medium afferre; ait ergo: *Veniens itaque Pater Sanctus in Romandiolam, ascendit altissimum Apennini montem, lustrans alpes per circuitum, cupiens invenire pro Eremitis idoneum locum, cui occurrit quidam Vir nomine Maldulus, dicens se habere amænum locum in alpibus, consueto nomine vocatum Campum bellum. Hunc B. Romualdo offerebat, petens instantiùs, ut nomine ipsius Camaldulum vocaretur, ubi dum lassus quiesceret, vidit, instar Jacob, Scalam excelsam, Cœlum quasi suo vertice tangentem, per quam albe-*

albescentium Monachorum videbatur ascendere multitudo in Cælum. Mox S. Pater, tamquam divino illustratus Oraculo, Ecclesiam miræ pulcritudinis in eodem loco ædificavit, quam Theodaldus Aretinus Episcopus in honore Salvatoris consecravit, in circuitu autem ejusdem Ecclesiæ quinque cellas construxit, et totidem Eremitas ibidem collocavit.

X. Hæc Hieronymus, qui si credatur, ut primo intuitu videri posset, hanc Visionem de Romualdo narrare, hic primus omnium Scriptorum erit, apud quem hæc traditio litteris consignata notabitur; neque ab omni veri specie abhorreret, Virum aliàs doctum, prudentem, eruditum, coacervandæ in encomium S. Patris materiæ nimis intentum, non satis animadvertisse, Visionem eiusmodi soli Maldulo per Rodulphum adscribi, eamque Romualdo, non Maldulo (alterutrum enim, non utrumque Hieronymus Scalæ spectatorem facit) haud difficili memoriæ lapsu, vel attentionis ad facti circumstantias, et subiecta defectu, tribuisse, ut in eodem sermone cap. 3. nu. 12. simili æquivocatione deceptus hic Auctor deprehenditur, dum Romualdo adscribit, quod immò de B. Petro Bifurcensi ejus Discipulo narrat Petrus Damianus in vita S. Patris cap. 34. de cella ad imitationem S. Hilarionis quatuor cubitorum dumtaxat sibi permissa, id quod sicut non cogit nos Damiano fidem propterea denegare, qui de Petro Bifurcensi, non de Romualdo tantam extremitatem apertissimè retulit, cùm potior sit, et clarior Scriptoris magis antiqui, quàm junioris auctoritas, ita nec persuadere potest, nos ab expresso Rodulphi, pri-

mi

ini harum rerum Scriptoris, testimonio recedere, qui Maldulo manifestè, non Romualdo Scalam visam cõmemorat; eadem quippè est facti utriusque paritas, et conditio.

XI. Verùm ut ab hac nota Hieronymus ipse liberetur, observandum est, revera Visionem Scalę prędictæ etiam ab hoc Scriptore non ad Romualdum, sed Maldulum referri, ut ipsa verba paulò attentiùs relegenti constare potest; licet enim tantillùm ambiguus sensus esse videatur in clausula: *Ubi dum lassus quiesceret &c.* an Romualdum, cui campus oblatus erat, an Maldulum offerentem respiciat; nihilominùs, dum abest rectus casus Romualdum indicans, cui clausula hæc regenda committatur, solus autem Maldulus in recto pręcedit, *dicens se campum habere amænum &c. quem B. Romualdo offerebat, petens instantius, ut nomine ipsius Camaldulum vocaretur*, quis dubitet, verba *immediatè* succedentia, *ubi dum lassus quiesceret &c.* ad eundem referri? Profectò longè planior, commodiorque sensus Hieronymi est, si de Maldulo hìc continuatim loqui intelligatur, tantùmque ad Romualdum redire, cùm subdit. *Mox S. Pater tamquam divino illustratus oraculo, &c.* cohærenter ad textum Rodulphi superiùs sæpe citatũ, *Quo audito Vir Dei, tamquam divino illustratus oraculo, &c.* Undè apertissimum videtur, necdum temporibus Hieronymi Pragensis somniasse aliquem, Scalam ab Romualdo visam, sed aliquantò posteriùs, et quidem fortasse ex ejus verbis faciliùs, quàm ex Constitutionibus Rodulphi, utpotè ęquivocationi magis obnoxijs

occa-

occasionem sumptam fuisse, Apparitionis hujus Romualdo, tamquàm celebrioris nominis Viro, et majoribus Sanctimoniæ titulis apud omnes Clarissimo, potiusquàm Maldulo adscribendę, et inter nostros primùm, deinde et apud exteros evvlgandę.

XII. Neque tamen id generatim omnibus probatum, exceptumve statim invenio, sed sęculo dumtaxat sequente; nam cùm anno 1487. Petrus Delphinus Generalis à Priore Angelorum Florentiæ Guidone rogatus esset, ut ipso permittente sibi liceret, ac sui Monasterij Monachis habitus formam tantisper immutare, statìm reposuit Vir Gravissimus, et moris antiqui tenax lib. 1. ep. 71. hanc sententiam minimè sibi probari, atque in eo se habitu vivere malle, quem omnes retrò Patres nostri gestaverāt, mox subdens in ejus commendationem: *Quam enim nos in præsentia cucullam vocamus, licet majoris, ut scribis, sumptus sit, ut duplicem quisque habeat, et fastidiosum judicio tuo videatur, totiens diù noctuque illa indui, exuique oportere: ab omnibus tamen ubique summoperè laudari audivi, et Venetijs in primis, ubi præ cæteris noster habitus Camaldulensis, et gravissimus, et honestissimus semper existimatus est*: Ubi sanè, si Cœlo probatum colorem hujusmodi, et vestium formam credidisset, verosimile est, non dissimulaturum fuisse, ac Visionem Scalæ Romualdo per somnum obiectam hoc vestimēti genus consecrasse, magnificè prædicaturum: longè acriùs certè Guidonem hac in re obiurgasset Fortunius noster, qui part. 2. Hist. Camald. lib. 4. cap. 21. hanc ejus cupiditatem *temeritatem* appellat à Delphino *acriter*

H *obiur-*

obiurgatam, eamque indicium affert Viri in deteriorem mutati.

XIII. Sed quid de Bernardino Gadolo dicemus, Viro sui sæculi longè doctissimo? Hic in libro de Origine, et successu Camaldulensis Ordinis, licet albi coloris, quo passim utimur, causas inquirens, et quamvis inter alias, quas coniectando congerit, et hanc proponat de Scalæ Monachorum albescentium visione; ipsam nihilominùs ad Maldulum dumtaxat refert, non ad Romualdum, utì oportuerat, si tempore illo Romualdi æquè, ac Malduli Visio recepta fuisset. Eccum ejus verba: *Ordo Camaldulensis circa annum Domini* 950. *initium sumpsit à B. Romualdo, qui ædificatam Eremum in Campo cujusdam Malduli Camaldulensem appellavit, imò omnes ejus ordinis Monachi Camaldulenses sunt posteà appellati. Et cùm antea indiscreti coloris vestibus quilibet Monachus uteretur, recensens illud sacræ Scripturæ dictum; omni tempore vestimenta tua sint candida, et alibi, quòd Sancti amicti Stolis albis sequuntur Agnum quocumque ierit, et propter VISIONEM MALDULO OSTENSAM, qua sibi apparuit Scala protendens à terra in Cœlum, per quam alborum multitudo ascendebat, voluit, ut qui eum sequerentur Monachi deinceps nonnisi albis induerentur vestibus, non mutata tamen cucullæ, cæterique monastici habitus forma*. Ita quidem Gadolus anno 1496. ut patet ex ejus Nuncupatoria ad Jacobum Philippum Bergomatem, huic opusculo, quod in Bibliotheca S. Michaelis Murani MS. servatur, præfixam; ubi constat, neque tunc adhuc receptam, vel certè à Gadolo contemptam prætensæ Visionis Ro-

mualdi

mualdi traditionem ; Coloris verò habitus non tam mutationem (quasi anteà soliùs nigri usus invaluisset) quàm solam determinationem [*cùm indiscreti*, inquit, *coloris vestibus*, adeòque etiam, ut plerumque ex nativo lanę colore citra ullam tincturam occurrebant, albis, *quilibet Monachus uteretur*] à Romualdo quidem factam supponi primò ex allusione ad duo Scripturę loca, quę Gadolus citat : secundò, et quasi accessoriè [quod nunc principale motivum prętendunt] ex Visione illius Scalę, non tamen Romualdo, sed Maldulo exhibitę.

XIV. Sequenti verò sęculo jam ineunte, invenio quidem inter Pauli nostri Orlandini carmina in Bibliotheca Angelorum MSS. titulum Epigrammatis anno 1500. conscripti, qui hanc Scalę Visionem supponere, ipsique alludere videri potest, sic enim habet: *Ad Sanctum Romualdum Dormientem in Visione sua* ; at in ipso Epigrammate nihil deinde est, quod exprimat sive Visionem scalæ, sive habitus mutationem, adeòut perinde ad alias Romualdi revelationes, atque ad hanc, de qua loquimur, referri queat. Ecce integrum epigramma titulo pręscripto subiunctum.

Inclyta magnanimùm soboles Romualde Virorum
Surgito, et interitum ne patiare tuum.
Cælicæ nonnè vides furtim præcepta relabi,
Claræ cùm pereant Religionis opes?
Aspira nobis, quibus hic tua Numina curæ;
Jam quoque congestum perfice mentis opus.

 Nam

Nam te per certum vulgamus carmine nomen,
Teque per alternos pergere narro modos.
Gymnasium quodcunque vides celebrare per orbem
Gestimus: placeant munera nostra tibi.

XV. Porrò nullos, nisi domesticos auctores expendere hactenus consultò placuit, ne controversam Visionem, et habitus mutationem, privata dumtaxat nostrorum traditione, exteris incognita, ad nos usque demandatam exciperent adversarij: quamquàm siqua fuit hisce temporibus de Scala S. Romualdi, et innovatione cucullæ persuasio, non video cur tanti Arcani disciplina inter nostros dumtaxat custodienda esset, quandoquidem hoc tempore singulis hospitibus suis, qui religionis caussa Sacram Eremum Camaldulensem maxima frequentia invisere solent, hanc, vel fabulam, vel historiam passim inculcant; Neque est, cur potiùs hac ætate, quàm præcedentibus sęculis, Camaldulensium intersit, rem hanc latiùs evvlgari, et constantissimè retineri: Itaque fermè incredibile est, Divum Antoninum, Franciscum Petrarcham, Jacobum Philippum Bergomatem, aliosque, qui de D. Romualdo, deque instituto per ipsum Camaldulensi Ordine non perfunctoriam mentionem suis operibus inseruerunt, prætermittere potuisse, aut voluisse Visionem assertã, atque habitus mutationem prætensam, siquid de utralibet inaudissent, aut eorum diligentiam subterfugisse tam indubiam, qualẽ adversarij afferunt, traditionẽ, siquę tunc, vel apud omnes passim, vel saltem apud

no-

noſtros, quos illi auctores conſulere debuerant, viguiſſet.

CAPUT V.

Reliqua ab initio ſæculi ſextidecimi uſque ad Hiſtoriam Fortunij occurrentia monumenta examinantur.

SYNOPSIS.

Ut loci, ſic temporis intervalla teſtium fidem imminuunt. nu. 1. Idque in duplicata diſtantiæ ratione, ut monumentis pro Scalæ Romualdinæ Viſione hoc ſæculo prodeuntibus centuplò minor fides, quàm Rodulphi ſcriptis debeatur. 2. Monumenta Camaldulenſia anno 1513. edita. 3. Quomodò illa cum Rodulphi narratione conciliare tentaverint. 4. Nullum horum monumentorum veſtigium Camalduli extat vel Baroncini teſtimonio. 5. Lapſus videtur monumentorum Auctor, mutato Malduli nomine. 6. Alia ejuſdem errata. ibidē *Hujus editoris conciliatio cum Rodulphi narratione, tolerabilior, quàm Fortunij, et aliorum. 7. Nicolai del Biada narratio Viſionis Scalæ Romualdi 8. Variorum diſcrepantia in circumſtantijs hujus narrationis, de falſitate ſuſpecta 9. Sabellici de Viſione Malduli non Romualdi teſtimonium. 10. Pauli Juſtiniani narratio Viſioni Romualdi, non mutationi habitus favens. 11. Chriſtophori Marcelli deſcriptio Camal-*

maldulensis eremi, sine ulla Scalæ, vel habitus mutati mentione. 12. *Mugnotij relatio Scalæ MS. sine ullo mutationis indicio, mox edita cum hac adiectione.* 13. *Paulus Morigia donationis Malduli, atque Eremi ædificationis meminit, nulla Romualdinæ Scalæ, habitusque mutati mentione inserta.* 14. *Idem habet Calzolarius, licet de variorum colorum, in Monastico habitu, causis se locuturum proposuisset.* 15. *Venturæ Minardi Monachi nostri relatio fundationis Eremi, et donationis Malduli, Scalæ controversæ, ac mutationis habitus expers.* 16. *Hactenus dictorum conclusio.* ibid.

I. AD ea devolvimur tempora, quæ prout magis ab ætate Romualdi recedunt, magis etiam adversariorum sententiæ propitia deprehenduntur: at infirma suffragia sunt, quæ à testibus tanto intervallo distantibus petuntur, ut enim pro locorum, ita pro temporum spatijs decrescere solet narrantium authoritas. De re Pisis gesta idoneum est ejus, qui Pisis tunc degebat, testimonium; Florentiæ habitantis paulò debilius; Romæ commorantis longè debilissimum; extra Italiam existentis fermè nullum; extra Europam positi planè intolerabile. Nec dissimili ratione æquum est, magni ponderis esse ejus, qui historiam sui sæculi describit, authoritatem; historici autem uno sæculo posterioris, minorem; et duplici sæculo junioris, adhuc inferiorem; post tria verò Sęcula narrantem, fermè nullam fidem invenire; post quatuor demum, quinque, aut sex sæcula factum aliquod referentis, omni-

nò

nò contemnendam, explodendamque assertionem: hìc enim, sicubi alias, locum habet celebris illa sollertissimi, doctissimique Cardinalis Baronij regula, jam alibi à nobis laudata ex tom. 1. annal. initio num. 12. *Quod à recentiori Auctore de rebus antiquis, sine alicujus vetustioris auctoritate, profertur, contemnitur.*

II. Non disquirimus autem, qua proportione, juxtà loci, vel temporis distantiam, momentum credibilitatis decrescat, ne ad res analyticas, vel geometricas, intempestiviùs, et cum lectorum tædio, deflectamus. Monuisse saltem sufficiet, decrementum hoc procedere, ex Clarissimi Mathematici sententia, juxtà duplicatam distantiæ rationem, adeò ut, ex hoc calculo, testimonium duplò distantius sit quadruplò infirmius, et pro distantia tripla noncuplò debilius, atque ita deinceps: unde in nostro proposito, momentis pro Visione Scalæ S. Romualdi, et habitus mutatione prætensa, sæculo sextodecimo occurrentibus, centuplò minor fides habenda erit, quàm Rodulpho, qui ne decima quidem tanti temporis parte ab ævo S. Romualdi semotus est, si vel maximè sub initium præfati sæculi accipiantur, ac rursus minor, semperque debilior posteriorum authorum magis adhuc distantium credibilitas habenda erit, vixque tantilla demùm, quæ sobrio, prudentique animo ad aliquem debilem assensum inclinando par esse possit.

III. Alacri igitur pede quod reliquum itineris est conficiamus, atque ad cætera, quę Romualdinæ Scalæ Visionem, et habitus innovationem concernunt, indicia

indicia quælibet accuratè colligenda, et expendenda progrediamur. Anno tandem 1513. die 20. Januarij Florentiç impressa prodijt Vita S. P. Romualdi, magnis privilegijs Leonis X. Pont. Max. adnexa, cui nescioquç antiqua Eremi monumenta subjuncta leguntur, Romualdi Scalç Visionem expressè, et apertè declarantia, his verbis:

De Prima Institutione Eremi Camaldulensis
Ex antiquis Eremi monumentis

Anno ab Incarnatione Domini DCCCCVI. B. Romualdus Ravenna Civitatis ex illustri Ducum stirpe, cùm esset annorum XVII. relicta saculi pompa, divitiarumque, ac deliciarum copia abiecta, in Monasterio Classensi sub regula Sancti Benedicti habitum Sancta conversationis sumpsit. Anno verò Domini MXII. idem Beatus Romualdus cupiens locum idoneum Eremitica conversationis invenire, pervenit ad istum locum Camalduli: ubi dum lassus paululùm requiesceret, raptus in spiritu vidit ad instar Jacob Scalam excelsam, suo vertice Cœlum tangentem, per quam splendescentium, atque albescentium videbatur ascendere multitudo: Qui mox divino admonitus Oraculo, Ecclesiam in eodem loco ædificavit in honorem Sancti Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, et in circuitu ejus quinque cellas construxit, in quarum una seipsum aliquanto tempore reclusit, et magnis ibidem corruscavit miraculis: requievit autem in Domino ipse Beatissimus Bater Romualdus anno Domini MXXVII. Cujus corpus jacet in Monasterio Vallis de Castro in Marchia Anconitana.

IV. Tum relato Rodulphi testimonio, quamvis aliquantulùm interpolato, ut monui Differt. II. cap. 6. n. 10.

n. 10. ex quo Scalę Visionem Maldulo factam fuisse constat, statim subditur: *Hac etiam omnia sine ulla varietate à Gherardo Priore Eremi, qui anno Domini* 1278. *Ereniticas scripsit Constitutiones, earumdem capitulis XXVI., et XXVII. enarrantur*. Tum conciliator accedit Monachus horum editor [quem olim conijciebam fuisse D. Nicolaum Biadi, à Ractio in descriptione Sacræ Eremi cōmemoratum, qui admonitioni huic cohærentem fundationis Eremi Historiam, inter aliarum Religionum origines, traditam monumentis reliquit] Visionem tum Romualdo, tum Maldulo exhibitam fuisse apertè contendens his verbis: *Neminem autem perturbet, quòd alibi à Beato Romualdo, alibi verò à Maldulo visa Scala referatur: quoniam ab utroque visa fuisse existimatur. Unde Sanctus Romualdus Maldulo Scalæ Visionem narranti, non priùs ad plenum credidit, atque animum ad Ecclesiam, cellulasque ibi construendas induxit, nisi postquàm ipse locum adiens eadem vidit. Quod (ut in multis accidit) per memorias hominum traditum, usque hodie tamquam novissimè factum fuisset conservatur, et antiquissima in Eremo pictura idem testantur.*

V. At quam fidem apud cordatos Viros Camaldulensia hæc præclara monumenta mereri possunt? Nullius certi Auctoris nomen præferunt, nullam definiti temporis, quo descripta fuerint, notam exhibent, nec ullum determinati loci, ubi serventur, aut unde transumpta fuerint, indicium designant: Nulla insuper eorum vestigia supersunt, sive inter Bibliothecæ Sacræ Eremi Codices MSS., sive inter Camaldulensis Archivi (aliàs integri, illibatique, nec flammarum, nec bello-

rum, nec prædonum, nec alluvionum discrimen hactenus passi] paginas, membranas, volumina, quæ summa diligentia, ac sollertia discussit, examinavit, in ordinem redegit, indicibus copiosissimis, ad expeditam eorum inventionem, illustravit Vir Eruditissimus D. Odoardus Maria Baroncini Eremita Camaldulensis, nunc Cortonæ Prior; discussis autem, examinatis, revisis omnibus, epistola ad me data ex Sacra Eremo pridie Idus Maij 1698. rescripsit: *De habitus quidem mutatione, nihil certi uspiam se reperisse, patere verò, SCALAM MINIME' VISAM FUISSE A' SANCTISSIMO PATRE NOSTRO ROMUALDO, cùm Maldulo tantùm tribuatur.*

VI. Ad hæc, quandoquidem ijsdem planè verbis, ac similibus clausulis describitur in hujusmodi monumentis Romualdi Visio, quibus à Rodulpho, Gherardo, Hieronymo Visio Malduli traditur, manifestum est, unam, eandemque Visionem utrobique significari, quam certior Rodulphi authoritas Maldulo, incerta verò hæc monumenta Romualdo adscribunt; quę etsi vetusta supponerentur, non tamen Rodulphi ætatem superarent, nec cum ejus testimonio forent ullatenus conferenda, præsertim ob palmares errores circa ætatem, et conversionem S. P. Romualdi, manifestissimè Petro Damiano adversos: nam si *anno* 906., *cùm esset annorum* 17. *habitum sanctæ conversationis Romualdus accepit, requievit autem in Domino anno* 1027. oportuit sanè Virum Sanctissimum annos omninò 138. vixisse, quorum 17. in sęculo expenderit, ac totos 121. in Religione

gione transfegerit, cùm Damianus afferat, *vixiße Virum Beatissimum* 120. *annis, quorum viginti expendit in sæculo, tres duxit in Monasterio, reliquos nonagintaseptem in eremitico transegit proposito*. Ineptè igitur, et inutiliter allaborat Scholiastes ille, dum hæc præclara monumenta cum Rodulphi narratione conciliare nititur, utrique reipsa visam Scalam affirmans, Romualdo nempe, et Maldulo, cùm alterutri tantùm tribuatur, tam in his monumentis, de Maldulo prorsus silentibus, quàm in Rodulphi scriptis, de Romualdi Visione nihil indicantibus: evidenti signo, mutatum dumtaxat ab horum monum. Auctore *Malduli* in *Romualdi* nomen, huic cõfusioni, et ęquivocationi causam dedisse, cui tollendæ non alia conciliatio debeatur, quàm veri nominis *Malduli* in Scalæ Visione restitutio, prorsus contempta horum monumentorum fide, utpotè incertorum, recentium, ac de alijs erroribus convictorum, de quibus actum est etiam Differt. II. cap. 6. n. 10.

VII. Cautiùs tamen Scholiastes hic utramque Visionem composuit [quemadmodùm et Nicolaus Biadi in libello Mſſ. Monasterij S. Joannis de Prato Veteri, quem Ractius noster citat in descriptione Sacrę Eremi cap. 2. et nos infra per extensum adducemus num. seq. sive hic idem fuerit cum laudato Scholiaste, ut olim conjeceram, sive alius ab ipso] dum Romualdum, post Malduli Visionem, locum ipsum adijsse, ac ejusdem Visionis compotem factum scribit; Cautiùs, inquam, rem ita composuit, quàm Paulus Justinianus, Andreas Mugnotius, ac denique Augustinus Fortunius cum

ejus asseclis, et concellitis Ractio, Minio, exterisque per hos edoctis, qui utriusque Scalæ Mysterium hoc modo componunt, ut primò quidem Romualdus illam viderit, tum Maldulum obvium habuerit, qui ejusdē mysterij se pariter compotem olim fuisse detexit: Hoc enimverò è diametro pugnat cum B. Rodulphi narratione, in qua refert, quòd post colloquium cum Maldulo, Campum Romualdus petijt, locum ipsum invisurus, ubi propterea non anteà fuisse, eòque minùs tam mirabilem Visionem, narratæ sibi à Maldulo consonam, habuisse censendus est: En Rodulphi verba: *Quo audito Vir Dei, tamquam divino illustratus oraculo, mox campum petijt, locum vidit, cellas ibidem construxit*; Qua saltem circumstantia cùm lapsi fuerint hi authores, vix in ipsa substantia Visionis Romualdo tribuendæ fidem ullam merentur, etiamsi tam multa, quæ supra expendimus, illam commentitiam, et ex errore, aut æquivoca vetustiorum authoritatum expositione S. Patri affictam non probarent. *Ita quæ à Veritate non veniunt, sese ipsa subvertunt*, ut ait Augustinus lib. 7. de Civ. cap. 19.

VIII. Intereà temporis, aut paulò antea conscriptus videtur Codex D. Nicolai del Biada Monachi nostri, olim Prioris S. Benedicti extra Florentiam, cujus apud Moniales S. Joannis Evangelistę de Prato veteri existentis meminit Sylvanus Ractius in descriptione Sacræ Eremi cap. 2. cujus verba ad hanc Visionem attinentia huc ex eodem Ractio transcribam: ait ergo: *Dal quale partitosi capitò finalmente* (de Romualdo loquitur

tur ex B. Marini consortio divertente, quasi valde finitima fuerint tempora decem fortasse lustris discreta] *ad Arezzo in Toscana, dove avenne, dimorando quivi, che un Cittadino di quella terra, chiamato Maldolo degli Allegri, fatta domestichezza con esso lui, gli manifestò un suo secreto, dicendo: Padre, io voglio, che voi sappiate, che avendo io fatto edificare in Casentino, vicino ad un mio luogo, un Oratorio, dove andiamo alcuna volta i miei compagni, ed io à fare nostre divozioni; abbiam veduto alquante volte, stando quivi, una Scala da Cielo à terra, et uomini vestiti di bianco, i quali salgono sù per questa scala, e vanno in Cielo. Vorrei sapere quello, che questo vuol dire. Rispose Romoaldo, io voglio venire in sul luogo, e se cotesta visione verrà anche à me, io ti dirò quello arrai da fare. Andato dunque Romoaldo indi a non molto con questo Maldolo in detto luogo (tanto è) quella visione venne ancora a lui. Onde rivolto al detto Maldolo, sappi, gli disse, che questo Oratorio, lo quale ai fatto, è poco alla volontà di Dio; però fa quì un luogo, et un Oratorio tale, che ci stia un Convento di Santi Monaci, i quali dì, e notte laudino Dio, et il detto Oratorio sia dedicato al nome del Salvatore Gesù Cristo. Piacque a Maldolo il consiglio del Padre, e perche avesse effetto, donò tutto quel paese, e carteggiò à S. Romoaldo, dandogli piena commessione sopra il fare questa santa opera. E così fece subito edificare San Romoaldo l'Eremo di Camaldoli, e misevi suoi Discepoli, che tenessono vita Eremitica, e spirituale. E quanto al nome, essendo Romoaldo Ravignano, et avendo qualche anno dimorato a Vinegia, ne i quali paesi si dice Cà in vece di Casa; egli, et insiememente i suoi Discepoli,*

li, seguendo l'uso loro, si crede cominciassono à dire Cà Maldoli, in quel modo, che in quelle parti si dice da Cà Quirini, da Cà Contarini, e simili: e che da cotal voce sia avvenuto poi, che quel luogo, e questo Ordine sia stato chiamato di Camaldoli, ò vero Camaldolense.

IX. Subdit autem Ractius loco citato, longè diversis circumstantiis hæc ab alijs authoribus narrari, ait enim: *Altri dicono, che essendo Romoaldo venuto dove oggi è l'Eremo, il qual luogo in que' tempi era detto (per l'amenità, e piacevolezza del sito) Campo Amabile, vidde dormendo à piè d'una fonte, e sotto un albero la detta Scala: e che di quivi scendendo a Fontebuono, si scontrò in Maldolo per la via, al quale disse ciò, che aveva veduto, e che Maldolo disse a lui, avere anch'egli avuto più volte la medesima visione: Ma non importando, chi di loro fosse primo a dirlo all'altro, basta che ambidue ebbero la stessa visione; e ne seguì, non pure la detta edificazione, ma anche* (quod Leonardus Biadi, ut sibi incompertum omisit, Ractius verò hìc ex Fortunio supplet) *che Romoaldo, il quale prima vestiva d'abito nero, si vestì di bianco, et il medesimo fece fare à tutti i suoi discepoli in tutti i luoghi, che egli edificò, i quali furono molti, come nella sua vita si legge.* Similem authorum variationem in hac historia referenda, notat etiam Lucas hispanus Histor. Romual. lib. 1. cap. 8. *Hoc in loco varij varia tradunt, qui certe parùm inter se constare videntur, quorum alter Romualdum Aretij commorantem ab ipso Maldulo fuisse præventum, eoquòd primus somnium de Scala præfata somniasset; alter et Romualdum, et Maldulum eundem vidisse visum affirmat; alius eorum*

rum asserit, Monasterium Fontisboni, palatium fuisse Malduli, et rursus Maldulum in ipsa Eremo habuisse sacellum, in quo ipse cum paucis quibusdam socijs sæpe orabat &c. Ita, ubi semel commentitiis circumstantijs hæc Historia cœpit adornari, variam, et inconstantem falsitatis speciem assumpsit; *Veræ* siquidem *Historiæ indicium est* (inquit ille) *si de eisdem rebus omnes eadem dicant, atque conscribāt* Varietas verò, ut Testium, sic Scriptorum, falsitatis, et figmenti justam ingerit suspicionem.

X. Sed hæc obiter inseruisse sufficiat: Chronologicā seriem ne abrumpamus, in qua proximus se nobis sistit egregius Historicus Sabellicus, qui licèt aliquantò antea scripserit, tamen hoc primùm loco à nobis commemorari potuit, quia ejus librum anno 1517. editum dumtaxat accepimus. Is ergo Æneade 9. lib. 2. sic ædificationem Camalduli describit: *Incidit demum Romualdus in Etruria in Maldulum Apennini incolam, qui de Religione, ut æquum est credere, appellatus, testatus est, habere se agellum in summo Apennino, ubi per quietem visus esset sibi cernere Scalas in Cœlum surrectas, in quibus innumeri mortales candido amictu Cœlum scanderent; motus ea imagine non minùs, quàm divino quodam Oraculo Romualdus, locum ab hospite, et petiit, et impetravit: Oratorium condidit: candidam dat cucullam ijs ferendam, qui loco initiandi essent, in argumentum nocturnæ illius imaginis, cùm anteà Monachi indiscreto amicirentur colore: dedit et Camaldulensium nomen ferre à Camaldulo campo &c.* Hæc M. Antonius Sabellicus, cui patet ignotam fuisse D. Romualdi Scalam, cùm de Visione Malduli dumtaxat loquatur, habitus verò

verò candidi, non quidem ex nigro mutationem, sed solam determinationem, ex *indiscreto*, quo prius utebantur, *colore*, à Sabellico agnosci, tamquam ex nocturna illa *Malduli* imagine, non ex *Romualdi* Visione derivatam, idque juxta mentem Gadoli ab ipso laudati, cujus simile testimonium superiori capite num. 13. adduximus.

XI. Sed progrediamur, atque huc pertinentem B. Pauli Justiniani textum, ex ejus proęmio in Regulam vitæ eremiticæ anno 1520. impressæ, in medium afferamus, ubi de Romualdo sic loquitur. *Cùm in Hetruriæ finibus ad partes Aretini Territorij, anno ab eadem Incarnatione Domini millesimo duodecimo devenisset, et per aspera apennini juga iter faceret, inter altissimas sylvas campum valde invenit amænum, lucidissimis, ac dulcibus aquis irriguum, in quo dum, vel labore fessus, vel loci amænitate delectatus, paululùm quiesceret, raptus in spiritu, instar Jacob, Scalam vidit excelsam nimis, et suo vertice cælum tangentem, per quam divino quodam splendore fulgentium videbat Monachorum ascendere multitudinem: qui mox descendens, Virum quendam Nobilem Aretinum, nomine Maldulum invenit, cujus ille campus in alpibus positus proprius erat; Qui B. Viro Romualdo obviam factus, audito, quòd locum ad Eremiticam conversationem idoneum quæreret, campum eundem illi obtulit, asserens se, cùm aliquando ibi dormiret, Scalæ cujusdam mirabilem Visionem vidisse, per quam ad Cœlum usque Monachorum ascenderet multitudo. His Vir Dei in divino Oraculo confirmatus, oblatum à Maldulo Campum accepit, et Venerabilis Viri Theòdaldi Aretini Episcopi, qui tunc tempo-*

ris

ris Etruriam penè universam utraque regebat potestate, suffragio facillimè impetrato, ibidem Ecclesiam in honorem, et titulum S. Salvatoris nostri, et quinque in circuitu ejus cellas construxit, in quibus religiosos Fratres ordinavit, et Regulas jejunandi, silendi, atque in cellulis permanendi, aliaque Eremiticæ vitæ instituta perfectè tradidit, una sibi reservata, quæ usque ad hæc tempora, omnium, quæ in Eremo sunt, antiquior, et angustior, Beatissimi Romualdi cella nuncupatur. Hæc ille, quem, ut perspicuum est à partibus stetisse asserentium, Visionem Scalæ Romualdo factam, ita manifestè liquet, utramque Malduli, ac Romualdi apparitionem ita composuisse, ut Rodulphi narrationi penitus opponatur, quatenus Rodulphus Romualdum refert, post Malduli colloquium, ad Campum Malduli se contulisse, ut locum inviseret, quemadmodùm supra num.7.observavimus. Notari tamen meretur, de mutatione habitus etiam Justinianum prorsus silere, qui adeò nihil mysterij in colore ascendentium Monachorum agnovit, ut neque illos *albescentes* fuisse indicet, sed *fulgentes* dumtaxat, ibi: *divino quodam splendore fulgentium videbat Monachorum ascendere multitudinem.*

XII. Sequentis anni 1521. Autumno, Camaldulensem Eremum invisit, et Florentiam redux, epistola ad amicum data, prolixam ejus descriptionem, quæ vulgò circumfertur, edidit Christophorus Marcellus Archiepiscopus Corcyrensis, ubi et vivendi morem, et cellarum dispositionem, et vestium formam, ac totam loci speciem designans doctissimus Præsul, pijssimam quoque *De natura abietum* meditationem abs se conce-

ptam refert, quam postmodùm longis episodijs auctam, interpolatamque, ipsimet Divo Romualdo adscripsit Fortunius part. 1. l. 1. cap. 24., ut infrà nos Capite seq. num. 4. videbimus. De Scala verò ne mussitat quidem gravissimus Præsul, quemadmodùm de mutatione pariter habitus silet, tantumque ait: *Habitus Benedictini, et Candidi Ordinis est Eremitis, oblongis, et impexis barbis se habentibus, tonso crine, relicta circumquaque corona, ut consuevit*; cùmque adeò minutè cellas omnes, omnesque illarum angulos, armariola, et secretas sedes, *satis numquam moveri concessas* nihilominùs describat, mirum sanè, ut de Visionis Scalę loco, et fonte, ac cella desuper constructa penitus sileat!

XIII. Similem Camaldulensis Eremi descriptionem anno 1569. adornavit Andreas Mugnotius Conchensis Hispanus, quę postmodum Romæ anno 1570. edita est, ac Pio V. Sanctissimo Pontifici dicata: ubi mirari subit, cur habitus mutatio inserta fuerit, quum in ejusdem vetusto MSS. Exemplari, quod in Bibliotheca Angelorum Florentiæ habetur, nihil ad illam pertinens uspiam legatur, sed tantùm Scalæ Visio Romualdo adscipta, conformi penitus traditione cum Paulo Justiniano supra relato; ait enim Mugnotius: *Qui* [Romualdus] *longo, asperoque itinere defatigatus, sopore gravi perfusus, coruscantes Scalas ab ipsius montis vertice ad Cœlum usque erectas, et Monachos complures fulgentissimos per illas conscendentes (instar Patriarchæ Jacob) videre meruit; Qua re expergefactus, tantaque Visione territus, ad Dominum effundere preces non cessavit. Accidit autem, ut obvius*

ei

ei fieret nobilis quidam, ac probus Vir Aretinus, nomine Maldulus, qui [sicut Domino placuit] eandem rem mirabilem viderat; cùmque de ijs inter se aliquantulùm agerent, ipseque Maldulus ea omnia divino nutu accidisse crederet, Sanctissimo Viro Romualdo, et locum ipsum, et domum per duo ferè milliaria distantem, quam ipse tunc habitabat, quæ apud Fontem, quem appellant bonum, extructa erat, ac in ea hodie religiosum ejusdem Ordinis cœnobium in Dei laudem erectum est, gratis, et liberè dedit. Ab illo nempe Maldulo [quò ad denominationem puto] *Ordo Sacer Camaldulensis exordium sumpsit. Post hæc Vir Sanctus sacrum, ac religiosum templum, Episcopo Aretino assensum præbente, Servatori nostro dicavit, et quinque domunculas, quarum angustiorem inhabitabat anno Virginei partus millesimo duodecimo, construxit, ac Sacram Eremum Camaldulensem, toto terrarum orbe celebrandam, meritò appellavit*. Tùm immediatè sequitur in manuscripto ejus temporis Codice prælaudato: *qui tandem senio confectus, annum agens vigesimum supra centesimũ, ab hac luce ad æternam felicissimè migravit*. At in impresso libello, post verbum *appellavit*, inseritur habitus mutatio his verbis descripta: *Illa autem admirabili Scalarum, ac Monachorum fulgentium, per illas conscendentium, visione, Sanctus ipse gloriosus, qui Divi Benedicti habitum, in cujus Ordinem, et Collegium adolescens juravit, per multos annos gestaverat, commotus, colorem indumenti nigrum in candidum vertit, eodemque tenore continuò servandum per ejus Alumnos, quos copiosè per universum propagavit, instituit. Qui tandem senio confectus &c.* ut supra. Suspicionem profectò minimè levem ingerit hæc interpolatio, quòd Mugno-

tius Florentiam redux, sparsam à Fortunio, qui tunc Historijs suis scribendis vacabat, mutationis habitus famam primùm audierit, eaque notitia relationem suam locupletare voluerit; Nam si et apud Camaldulũ traditionem ejusmodi Mugnotius inaudisset, verosimile non est, quòd in manuscripta eadem relatione omissurus fuisset hoc, quicquid est, ad Camaldulensis Eremi gloriam spectans, ejus honoris ubique studiosissimus Scriptor. Verùm ad alia pergamus.

XIV. Sub annum 1569. prima editio prodijt Historiæ omnium Religionum à Paulo Morigia descriptę, qui licet fundationis Eremi Camaldulensis, ac Donationis Malduli, nostrique habitus mentionem inijciat, de Visione tamen Scalæ Romualdi, deque mutatione coloris vestium altissimè silet. En ejus verba cap. 25. *Edificò Romualdo molte Badie in Toscana, nella Marca d'Ancona, nella Romagna, e nelle parti d'Istria, e le riempì di Monaci. Fabricò anco quel tanto famoso, e celebrato luogo di Camaldoli, dal quale tutta la Congregazione è nominata Camaldolese; Et acciochè sappiate dove è questo luogo, vi dico, che è in Italia nella bella Toscana, e nel Territorio d'Arezzo Città antichissima, et è così chiamato da Maldo gentiluomo Aretino, il quale conosciuto la Santità di Romoaldo, autore di questa Congregazione, gli donò quella parte dell'Apennino, dove è ora il Sacro, e divoto Eremo, Capo di detta Congregazione. E che così si chiamasse dal nome del già nominato Maldo, è manifesto per questo, che si vede in detto luogo, che così ordinò Romoaldo, che si chiamasse, per mostrarsi grato del benefizio ricevuto.* Et infrà: *Resta solo a*

dirvi

dirvi, che si vestono di bianco, di vestimento Monacale, et osservano la Regola di S. Benedetto.

XV. Petrus quoque Calzolarius è Monachis nigris, Vir certè eruditus, in sua Monastica historia anno 1571. edita, Diario primo, cùm circa varios Monachorum colores ita proposuisset: *Circa i varij colori delli abiti, non ho che dirvi, se non che S. Benedetto dice nella Regola, che non si cura del colore de' vestimenti, ma si bene de' buoni costumi, quantunque egli, come si trova per le scritture antiche di Monte Cassino, portasse la Cocolla nera, e l' altre vesti erano, secondo ch'io posso intendere, tanè, o volete dire berertine. Hanno causati ancora tanti varij colori alcune visioni, et accidenti, come a luoghi loro si dirà.* Post quæ verba, quis non expectaret, referendam ab hoc Scriptore Romualdinæ Scalæ Visionem, cujus occasione, Camaldulensibus color albus fuerat designatus? Et tamen ibidem, statim, eadem pagina [ne propositi sui oblitum suspicari possimus] de D. Romualdo, ejusque Congregatione Camaldulensi agere incipiens, iisdem penè Morigiæ verbis Donationem Malduli Romualdo factam narrat, undè Camaldulo nomen, in totam Congregationem derivatum, scribit; At de Scala, deque mutato habitu, ne mussitat quidem: evidenti indicio, tantum mysterium acuratissimo huic monasticarum rerum scrutatori, eo tempore, fuisse incognitum, vel satis firma traditione fultum visum non esse, ut illud in rem suam tutò usurparet.

XVI. Incognitum æquè fuit eodem anno 1571. Venturæ Minardo Athestino Monacho nostro, qui in suis

suis Dialogis de balneis Calderij, cùm non pauca de Camaldulensis Eremi fundatione, totiusque Ordinis origine, et splendore, ac Viris ejus, doctrina, et sanctitate illustribus, differat, Maldulum quidem commemorat, sed Romualdi Visionis, seu penitus incompertę, seu nihil in Scala ejusmodi, etiam ad Maldulum relata, mysterij recognoscens (de mutatione habitus certè non cogitans) nullam prorsus mentionem ingerit; ait enim: *Fù già in Toscana dell'anno di nostra salute novecento cinquanta (siccome nel quintodecimo libro del supplemento delle Cronache si legge) uno nobile della Città d' Arezzo, disceso già (come altri vogliono) da Maldolo, Castello di Marta, e Maria Maddalena, chiamato Maldulo, padrone d'un gran territorio nelle parti di Casentino fra l'alpi, il quale veduta l'eremitica, e santa vita di Santo Romualdo nobile di Ravenna Città di Romagna, e Fondatore di questa nostra Religione, gli donò tutto quel sito, case, e campi, di maniera che, fabricatogli un bellissimo Monastero, e non molto ivi lontano in dette alpi uno quasi incomparabile romitorio; dalla casa di Maldolo fu chiamato Camaldoli, e poi da essi luoghi tutta questa antica Religione Camaldulense.* Hæc ille; ex quo, et pręcedentibus, juxta annorum seriem hucusque perductam, recitatis, satis superque patet, ante conscriptam Fortunij historiam, neminem de mutatione habitus nigri in candidum, ob Romualdi Visionem facta, quidpiam tradidisse (solo Mugnotio, qui ex ore Fortunij audivit, ut illam in editione suæ descriptionis addere disceret, excepto) attributam verò Scalæ Visionem Romualdo, in Camaldulensibus

illis

illis apocryphis monumentis, anno 1513. editis, et ſupra num. 3. relatis, primò aſſertam, paucis impoſuiſſe, cùm præter Nicolaum Biadi, Paulum Juſtinianum, et Andream Mugnotium, non alius ejus ſæculi Scriptor illam amplexus fuiſſe videatur; Picturis vetuſtioribus, aut ſoli Maldulo Scalam apponentibus, aut juxta Romualdum ſymbolicè dumtaxat expreſſam oſtentantibus, nihil certè contra antiquiſſimos ædificationis Eremi Scriptores, qui Viſionem hanc ſoli Maldulo tribuunt, prævalentibus.

CAPUT VI.

Fortunij aſſerta referuntur, ac refelluntur.

SYNOPSIS.

De Fortunij Patria, Ingenio, et Hiſtoria. num. 1. *Exemplo Abbatum S. Michaelis Piſarum ejus incuria demonſtratur.* 2. *Meditatio de natura abietis Romualdo tribuitur à Fortunio.* 3. *Ex Marcello Archiepiſcopo Corcyrenſi imitata oſtenditur.* 4. *Viſio Scalæ, varijs adiectis de novo circumſtantijs, à Fortunio deſcripta.* 5. *Romualdi colloquium de candido habitu, et Malduli occurſus.* 6. *De Helemperti interventu variè loquitur Fortunius in Hiſtorijs, et in Apologia.* 7. *Romualdus à Dæmone impulſus, ſaxo cedente, à præcipitio*

pitio eripitur. 8. Colloquium cum Petro Dagnino circa Dæmonis potestatem. ibi. *Romualdo afficta parænesis de doctrinæ peripateticæ fuga. 9. Theodaldo occurrit.* ibi. *Historiæ leges à Fortunio prætermissæ. 10. Exercendi calami gratia pleraque ab illo descripta, nec nisi Visionem Scalæ, Habitus mutationem, et præcipitij Fugam seriò tradita ab ipso fuisse. 11. Ex his primam ex Visione Malduli traductam, postremam alijs circumstantijs ab Hieronymo Pragensi relatam, secundam ab ipsis Romualdinæ Visionis fautoribus in dubium vocatam esse.* ibid. *Lucas Eremita mutationem habitus deridet. 12. Fortunius Apologiam in illum scribens, in solo participio* albescentium *sententiæ suæ vim collocat. 13. Quàm futilis, et pædagogo digna observatio! 14. Participium* albescentium *etiam à Justiniano, et Mugnotio prætermissum. 15. Candoris, et Lucis affinitas apud varios Scriptores. 16. S. Benedictus, et S. Maurus in veste alba quandoque apparuerunt. 17. Sanctorum Visiones cliertum phantasiæ, ac naturali apprehendendi modo passim accomodatæ. 18.*

I. ANno reparatę salutis 1575. Historiæ Camaldulensis, cui conscribendæ se duodecim annos impendisse narrat, Partem Primam Florentiæ typis Sermartellianis edidit Augustinus, cognomento Fortunius, patria Fesulanus, ut è Registris Monasterij Angelorum, in quo Monasticen amplexus est, constare vidimus, atque ut ipsemet in Apologia Historiarum suarum, anno 1592. impressa, fateri demum non est dedignatus, licet se Florentinum in hujus Historiæ frõ-

te inscribi maluerit. Sed Florentiæne, an Fesulis, an utrique [ob Patris, et Matris genus] alumnum hunc suum referre debeat acceptum Camaldulensis Religio, parùm interest. Hujus certè Scriptoris celeberrimi studio, ac labori nos plurimùm debere, nemo ibit inficias, qui animo comprehenderit, quanta Camaldulensium Virorum egregia facinora, quot locorum nostrorum præclara monumenta in lucem eduxerit, quæ adhuc in tenebris neglecta jacerent, vel [ut plerisque ad eam diem contigerat] situ, et squallore obruta perijssent, nisi Fortunij cura, et sollicitudo majoris jacturæ cumulum, sua industria, prævenisset. Et quidem tam multiplici eruditione, tam preclaro ingenio, tamque insigni eloquentia hanc provinciam est executus, ut si parem diligentiam, ac soliditatem his coniunxisset, nec diserti modò, sed accurati etiam Scriptoris laudem affectasset, nihil planè ad antiquitatis Camaldulensis illustrationem desiderandum nobis reliquisset. Verùm Ordinis ipsius primordia non è suo fonte deducta, plurima scitu digna in his prætermissa, palmares anachronismi frequentissimè occurrentes, perfectioris historiæ votum excitant, cui utinam præsentes Dissertationes, apparatus, et prodromi loco, proluderent!

II. Ne verò laudatissimi Scriptoris manibus gratis insultare videar, specimen aliquod hìc obiter inseram, ad seriem Abbatum hujus Cœnobij S.Michaelis in Burgo Pisarum pertinens, quam ab ipso valde interpolatam, corruptamque demonstrare breviter possum ex monumentis Archivij hujus Ven. Monasterij, quæ

L nunc

nunc ad manus occurrunt, quibus et renovandæ Camaldulensis historiæ necessitas apparebit, et quantùm ipsius Fortunij fidei, authoritatique sit deferendum pariter innotescet. Docet Fortunius part. 2. lib. 2. cap. 9. et 10, B. *Bonum*. Abbatem, prælaudati Cænobij Institutorem, anno 1070. Deum adijsse, post hunc *Leonem* Abbatem, tum *Petrum* cænobium administrasse, qui mox Archiepiscopus Pisanorum electus, successorem habuerit *Ludovicum*, atque huic subrogatum fuisse *Ildebrandum*. At ex authenticis venditionum, locationum, et donationum paginis, adhuc in prædicto Archivio existentibus, patet B. *Bonum* circa annum 1018. Monasterium ædificasse, cui post 30. annos decedenti successit *Martinus*, mox *Rusticus*, hinc *Leo*, tum *B. Petrus Moriconius*, quo ad Archiepiscopales Pisarum infulas evecto suffectus est *Joannes*, tum *Ludovicus*, hinc *Gherardus*, mox *Albertus*, dein *Petrus II.* cui post paucos menses successit *Ildeprandus*. En quot Antistites à Fortunio in unius cænobij serie prætermissi, atque postpositi! *ex ungue Leonem*: similia enim in Prioribus Angelorum Florentiæ, in Generalibus ipsis, in alijs illustribus Sanctimonia, Dignitate, et Doctrina Viris, quorum plerosque subticuit, commisisse ne dubites.

III. Nunc ad rem nostram. Mirum est quot apostrophis, episodijs, parergis, atque inauditis prorsus circumstantijs Visionem Scalæ S. Romualdi, ejusque occasione subsecutam habitus mutationem, simul cum Camaldulensis Eremi, et Fontisboni ædificatione nobis describat Fortunius part. 1. lib. 1. à cap. 23. ad 39.

Nimi-

Nimirum S. Patrem per abietum silvam ad Campũ Malduli deducit; ejus specie cum discipulis summoperè recreatum, ad fontem Ecclesiæ nunc proximum consedisse docet: precibus Deo fusis, sumptoque cibo in pulcherrimam de loci specie, et Abietis natura meditationem incidisse affirmat, nec affirmat solùm, sed illam per partes ita describit, ut jurares, aut illum præsentem omnibus interfuisse, aut alicubi manu Romualdi descriptam rei seriem nactum esse. Longum foret, ac fastidij plenum singula persequi; Summa hæc est. Quatuor charitatis virtutes, de quibus Paulus Chor. 13. *omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet*, in abiete considerabat: nimirum in *radice*, quòd *Charitas omnia suffert*, juxtà illud *in Charitate radicati, et fundati*; atque hìc Noe Patriarchæ tolerantiam, qui cum feris in arca per annum conversatus est, relegebat, tum quasi ad omnem hominum multitudinem concionaretur, illos ad amplexum Crucis, et spiritalem Noe imitationem invitabat, ut passionibus, quasi bestijs dominarentur, et Cordis contriti (ut ille mundorum animalium) sacrificium Domino offerrent, juxtà illud *Sacrificium Deo spiritus contribulatus &c.* Deinde ad secundum suæ meditationis punctum progressus in *Caudice alto, recto, et nodoso* virtutem Charitatis, quæ *omnia credit* altiùs pensitabat, juxta exemplar Abrahæ, nam *credidit Abraham Deo &c.* Deinde ad omnes mundi principes, et nobiles conversus, illos urgebat, ut cum Abraham è paterna domo egressi peregrinarentur, terram promissionis quæsituri, cor suum

quasi unigenitum filium, poscenti Domino traderent, atque ex abietis natura, *quæ nullum patitur cultum, nullamque sobolem ex radice profert, ut cæteræ plantæ*, ad corporis contemptum, animique solius culturam, pro charitate adipiscenda, erudirentur. Similiter in tertio puncto meditabatur S. Romualdus *in ramis tam intervallo, quàm numero prægrandibus, quibus infixa sunt folia semper viridantia, rara tamen, et serrata, in extremitateque pungentia*, Charitatem, quæ *omnia sperat*, præcipuè in Patribus, et populo Israel, de quibus scribitur: *In te speraverunt Patres nostri, speraverunt et liberasti eos &c.* Tum verò quasi in conventu Religiosorum verba faceret, monebat servos Dei, ut Israelitas ex Ægypto fugientes, ac per desertum à nube per diem, et ignea columna per noctem deductos sequerentur, hoc est, postpositis sæculi desiderijs, per Eremum ad cælestem patriam anhelarent, amoris divini manna pascendi, et mel de petra, quæ est Christus, sucturi. Ad quartum denique punctum considerabat Romualdus, quòd abies *non est fragilis, sed nervosa, lignosæque apparentis medullæ, cujus truncum rami triplici numero totam gradatim complent*. ex quibus deducebat Charitatem, quæ *omnia sustinet*, relegens quanta bona Verbum caro fecerit, et quanta mala sustinuerit, unde exclamabat: *ò pietas, ò magnum mysterium &c.* hinc prosequebatur, ut Charitas Deum è cœlis in terras deduxerit, Diaboli tentationes, Discipuli proditionem, populi odia, linguam, insultus, crucem denique, ac mortem ipsam perferre docuerit. *Nec mora*, inquit Fortunius omnium testis oculatissimus,

per-

pernici cursu abietem amplexatus, intulit: O felicem arborem, jure rami tui Crucis figuram referunt, jure triplici numero eos transfundis: atque hic rursus nonnullis de Crucis, Trinitatis, Incarnationis mysterio ponderatis, ad se Discipulos vocat, et quasi cor sibi in partes scinderetur, ob Charitatis ardorem, sic illos alloquitur. *Hic locus, filij, cælestis paradisus in terris mihi consitus esse videtur, haud enim amæniorem usquam me invenisse memini, quotquot abditissimas silvas per universam Europam lustraverim; maximè verò ex pulcherrima hac abietum corona quanta sit Dei erga humanum genus Charitas elicitur:* longam hìc concionem de mundi contemptu, deque æternis bonis consectandis prosequitur; tum ex oleo, quod ex abiete transfunditur, in Christi nomen, regnum, et Sacerdotium celebrandum inducitur, ac Charitatem oleo comparatam commendans, ut lucernas suas probè aptatas conservent, adhortatur.

IV. Hæc summa est Capitis illius 24. cui Fortunius titulum hunc præfecit. *De Meditatione, quam fecit S. Romualdus in campo Malduli circa proprietatem Abietis Arboris.* ubi quis non putaret rem verè gestam à Fortunio historicè describi, peculiari Capitulo illi destinato? Et tamen nihil horum penitus contigit: scripserat Christophorus Marcellus Archiepiscopus Corcyrensis anno 1521. 16. Kal. Novembris epistolam de Camaldulensis Eremi, et Alverniæ Montis, quæ loca tum inviserat, situ, et religione, ubi inter alia hæc habet: *Non possum profectò sibi æquis verbis exprimere, quanto fuerim primo aspectu captus amore illius loci, quem cùm egregijs*

illis

illis abietibus cinctum, atque ornatum inspexerim, divino quodam munere, et ingenio factum existimavi; Nullus enim commemoratus, quem ipse adiverim, Deo dicatus est locus, qui ex tam frequenti arbore consito nemore ambiatur..... Est abieti, ut physiologi referunt, et ipsa experientia comprobat, ima radix, ut intelligat eremi cultor, imam se, et profundam Charitatis, à qua virtutes aliæ prodeunt, habere radicem, cujus amplissimæ laudes, cùm apud Apostolum frequentissimè habeantur, mihi sunt omittendæ &c. Altus, rectusque abieti caudex, ut ille ipse noscat, ab eo virtutis principio parari sibi ascensum in cælos. Rami prægrandes ordinati, tam intervallo, quàm numero recti, et quodammodò infixi &c. triplici singillatim numero totam, ubi oriri cæperint, arborem rami compleat, &c. nodosa est etiam abies, unde bonarum actionum varietates &c. Sunt ei rara folia, atque serrata, et in sua extremitate pungentia &c. Nullum abies patitur cultum, ut ex negligentia corporis animus coli, et ornari plurimùm intelligatur. Sursum à radice nullum habet locum, unde proferat sobolem &c. Est etiam nervosa abies, lignosæ, et apparentis medullæ &c. Quas abietis proprietates à Marcello mysticè ponderatas, quis non videt easdem ipsas esse, atque ijsdem ferè verbis expressas, quas meditationi S. Romualdi Fortunius applicat, licet uberiùs explicatas, atque ad concinnam textus Apostolici, *Charitas omnia suffert &c.* paraphrasim accomodatas? Tota ergo hæc Romualdi Meditatio, quemadmodùm et ejusdem in abietis amplexum excursio, et colloquia ad discipulos, merè ficta sunt, quasi spiritualem quamdam repræsentationem varijs scenis dispositam dare Fortunius voluerit,

erit, quam sic sequenti cap. 25. prosequitur.

V. *Dum hæc Romualdus ad Discipulos concionaretur, factum est, quemadmodùm fessis interdiù accidere solet, ut Pater Sanctus nonnihil dulci, ac placida quiete, murmurantibus aquis, levique aura cacuminibus abietum circùm latè obstrepentibus, correptus sit, raptusque in spiritu, vidit in somnis, instar Jacob Patriarchæ, Scalam stantem super terram, sublimem, in Cœlum usque suo vertice pertingentem, perquam divino splendore rutilante fulgentium, atque albescentium ascendebat, descendebatque* (descendisse etiam primus omnium hic author animadvertit, aut de suo supplevit, exemplo Angelorum Scalæ Jacobeę) *Monachorum multitudo, inter quos anima Romualdi delata est ante Deum* (hanc quoque coniunctionem Visionis Scalæ cum Visione Animæ, quam Damianus narrat Romualdum in Sitria habuisse, primus omnium Fortunius cudit) *Ibi verò, sicuti quondam D. Paulo contigit, Romualdus arcana Dei intuitus, quæ non licet homini loqui, mox præ magnitudine mysterij lætabundus evigilat, et majori, quàm dici possit, amore Dei repletus, fixo in cœlum oculorum obtutu, toto corpore quasi in aera suspendi visus est, et in cœlum indesinenter aspicere, perinde ac si Scalam ipsam corporea mole ascendere posse sibi persuasum haberet* [id certè nemo ante Fortunium, nemo post Fortunium, nemo præter Fortunium memoriæ prodidit] *Quando Discipuli, qui procul Patrem observabant, novitatem rei admirati, festinabundi propiùs ad eum rursum accesserunt, et ad sydera oculos intendentes, partem lucis, quæ adhuc non exigua erat, videntes* [imitatum ex Servando Diacono ad Visionem S. Benedicti vocato, qui et ipse

accur-

accurrens partem lucis exiguam vidit] *cælestem revelationem ei factam fuisse apertissimè cognovere. Itaque quid novi sibi accidisset percontantibus Vir Dei respondit: parcat vobis Deus, filij, parcat vobis Deus, qui me ex statu tranquillitatis veri, summique boni rursus in hanc miseriarum vallem vestro adventu revocastis. Petentes illi suppliciter veniam, et quid res sit, cognoscere utcunque instantes, quomodo mirabilem Scalæ Visionem vidißet, et voluntatis divinæ esse, ut illic loci Eremum sub nova candidi habitus institutione conderet, ab eo insolita cordis jubilatione arcanum referante, demum extorsere; noluit tamen Vir Sanctus, quomodo ante Deum delatus fuisset præ humilitate eisdem detegere, &c.*

VI. *Porrò Romualdus* [sequitur Fortunius cap. 26.] *divino illustratus oraculo, hunc esse locum concupiscenti animo perquisitum, ubi nova famulantium Altissimo Deo albis vestimentis decora Congregatio surgere deberet, quæ cæterorum locorum à sese erectorum* (non igitur nova erit Congregatio) *atque erigendorum Principem locum eßet obtentura, cumulatissimas gratias agere Deo non desinebat; jamque cum Discipulis per declivia montis in inferiorem vallem lætabundus descendens, cum illis de proprietate candidi vestimenti colloquium habere cæpit: cujus mysterium plena mentis cogitatione animo secum volutans ajebat: Animadvertite filij, quomodo hic color omnium aliorum colorum est longè nobilissimus, qui utique Angelo verè dignam munditiam cordis designat simul, et corporis. Meditamini quomodo Aaron summus Sacerdos, succeßoresque filij Ephod lineo albo, præcepto Dei ad Moysem facto, usi fuere. Meditamini cur Ezechieli eximio vati Vir lineis vestitus apparuerat. Ecce autem interea Maldulus, de*

quo

quo mentionem fecimus, et loci Dominus, per prærupta venator forte fortuna fit obviam, et sermocinationis telam interse-cat [mox cap. 27. interiecta Malduli Genealogia, sic prosequitur] *Quem dum Vir Dei solito lucrandarum animarum studio ad benefaciendum, amoris Jesu Christi, ejusque immensę charitatis intuitu, hortaretur. Factum est, ut Maldulus ejus venerabili aspectu, verborumque virtute adeò sit commotus, adeò in interiori homine collectus, ut subita quadam cordis compunctione ad vitæ renovationem se urgentissimè impelli persenserit; itaque, tamquàm vox Sanctissimi Patris vox Dei fuisset, Maldulus pientissimi Patris perspecto desiderio non solùm locum ipsum, sed cætera sua bona Viro Dei obtulit, ac liberali donatione largitus est; seque ipsum præterea discipulum eidem dedidit, ac devovit, asseverans, se quoque, cùm aliquando ibi dormiret, eandem Scalæ mirabilem visionem vidisse.* Hęc ibi; quæ manifestè opponuntur relationi B. Rodulphi, dicentis, quod Romualdus dumtaxat post Malduli colloquium *cãpum petijt, locum vidit*, utì supra observavimus.

VII. *Romualdus itaque in divino oraculo confirmatus* [pergit Fortunius cap. 28.] *occasionem, quam nactus fuerat, Malduli studio, atque opibus urgere satagens, Helempertum Sanctæ Aretinæ Ecclesiæ Pontificem sine mora adijt, qui eo tempore non modicam Etruriæ partem spirituali, temporalique regebat potestate; cujus suffragio, liberalitateque facillimè usus, egregiam Eremum in ipso Campo Malduli instituit. Ibi igitur ante omnia Basilica venerabili ad honorem Dei, et D. N. Jesu Christi Salvatoris Mundi constructa, exinde quinque in circuitu posuit cellas Eremiticas, in quibus quinque Di-*

M *scipu-*

scipulos Monachos albis vestimentis indutos, juxta Visionis praedictae Mysterium, locavit, et constituit, qui albo candore sic circumdati excitarentur ferventissimè in anachoritico proposito ad angelicae munditiae aemulationem. Quod ipsum tamen paulò aliter descripsit postmodum hic idem Auctor in Apologia Historiarum suarum, dicens, quòd ipse Helempertus *ad Campum ipsum Malduli, digna comitante caterva, veniens, sine mora, tum primarium Oratorij posuit lapidem, nec non quinque inter se distantium Cellularum Eremiticarum; tum verò quinque ex Discipulis S. Romualdi albis vestivit indumentis, quos S. Pater in ipsis constituit cellulis, docuitque suo exemplo eremiticae observantiae districtum tenere rigorem*. Quae omnia quàm consonent dictis Rodulphi, et Gerardi, ac Theodaldi ipsius Aretini Episcopi, jam vidimus Dissert. II. cap. *6*.

VIII. Capite demum 29. Fontisboni aedificationem noster Historicus narrat, et cap. 30., ac 31. Descriptionem Sacrae Eremi, et Caenobij ac officinarum ejusdem Fontisboni affert, in quibus nihil examine nostro dignum occurrit; Sed cap. 32. Romualdum in Eremi descensu juxta fluvium deducit, atque huic insidiantē Dęmonem, Discipulis aliquantò procul de potestate Diaboli secum invicem disputantibus: Daemon è saxo in fluminis gurgitem praecipitem Romualdum agere conatur, qui, invocato Jesu nomine, manu saxum arripit, eique suarum manuum vestigia impressa relinquens, illaesus evadit. Accurrunt Discipuli, veniam de nimia distancia deprecantes, Deo gratias agunt pro tanti periculi declinatione, et ex his primus Petrus Da-

gninus

gninus S. Patri exponit, quomodo de impugnatione Dæmonis ſermonem habuiſſent; Cui Vir Sanctus, benedictione erga omnes præmiſſa, odium, et invidiam Diaboli exponit, ob ſedes homini deſtinatas, è quibus ipſe dejectus eſt, *non quidem* inquit, *quòd appetierit ſe eſſe Deum, ut quidam temerè crediderunt, quod ſciebat eſſe impoſſibile; neque quòd appetierit eſſe æqualem Deo ſimpliciter, ſed ea potiſſimùm ratione, quia videlicet ſicut Deus eſt Beatus à ſe ipſo, et non ab alio beatificatus, ita Lucifer ſe beatum eſſe appetijt, ſed non veluti à Deo: ſicut nec credidit propria virtute felicitatem ſupernam habiturum, ſed peccavit, quia nec de ſua, nec de Divina virtute cogitavit &c.* (nimirum ut ſe nobis magnum Theologum probaret Fortunius, S. Patrem ſcholaſticis hiſce quæſtionibus proludentem induxit) tum nos præ Dæmonibus melioris conditionis eſſe ait, ob gratiæ divinę, et Angelorum Cuſtodum auxilium, ex illo Eliſæi, 4. Regum 6. *Noli timere, plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis*. Tum Petrus Daninus S. Patrem interrogat, quid rei ſit, cur Dęmonem aliquando non pœniteat, et Dei miſericordiam ſibi propitiam non experiatur, ut ex Pſalmis, et Ezechiele perſuaſum vellet; cui Romualdus ex inflexibilitate Angelorum (juxta Thomiſticam ſententiam) ſatisfacit. Hinc rurſum Petrus interrogat, An Dæmones tentandis hominibus fortaſſe incumbant, quòd ex eorum caſu, et ſocietate propria minuatur pæna, ut ſolent impij alieno malo exultare? Quem Pater Sanctus ſtatim docet, duplicem locum Dæmoni ad pænam aſſignatum, alios in infernum detruſos, ubi cruciandis

dumtaxat impijs, divinę justitiæ jussu, dant operam, alios in caliginoso aere mediæ regionis relictos ad hominum, quos perpetuò impugnant, exercitium, semper tamen ignis æterni cruciatum secum ferentes, ubicunque consistant. Subiungit verò idem Petrus interrogationem, quomodo Dæmones corpora vexantes interiùs operentur, an commovendo carnem, sanguinem, et membra per vitales spiritus? Quem statim Romualdus monet, Deum non permittere, ut quispiam justorum interiùs à Diabolo torqueatur, sed exteriùs dumtaxat, quod exemplo Job persuadet; vexatos autem interiùs à Dæmone eos dumtaxat, qui peccato aliquo irretiti essent, quemadmodùm et in porcos (Peccatorum figuras) Dæmones ingredi Dominus jussit, et Datius Mediolanensis Episcopus, ex Dial. Magni Gregorij, domum à malignis spiritibus habitatam, varijs bestiarum clamoribus frementem audijt.

IX. Postmodum S. Patrem Fortunius inducit, quasi prolixa parænesi nos ad Aristotelis doctrinam aversandam adhortaretur, his verbis: *Ea recordatione quasi Pater Sanctus cum tota philosophorum schola loqueretur, subjunxit: mementote peripateticorum Doctrinam fugere, qui imaginationi humanæ Dæmonum effectus tribuère*; Et post multa adducta ad vim Dęmonum persuadendam in movendis, alterandis, colorandis corporibus ex Divo Augustino, et B. Antonio Abbate, atque hominibus interiùs vexandis, modo quem Dagninus proposuit, idque etiam secundùm Lunę incrementa, tum ut illam Dei creaturam infament, tum occasione sumpta

ex

ex cerebro natura ſua humidiſſimo, et operationi Lunæ ſubiecto, concludit: *Videte ergo quàm Platonici Peripateticis in hoc præſtent, qui non humanæ imaginationi, ut illi, ſed ut res ſe habet, ſpirituum ſupernorum effectibus Dæmonum operationes tribuant, et Chriſtianæ Veritati mirabiliter adhæreant*. Hinc varios Dæmonum effectus, nationum omnium conſenſu, ac maximè Ægyptiorum, Job, Saul, Achab, Dionis, Bruti, et ipſiuſmet Salvatoris exemplo comprobat, nec omittit ex Actis Apoſtolicis, ex Lucæ Evangelio, ex Joannis Apocalypſi, et ex Joſepho Hebręo auctoritates id concernentes, plura dicturus, niſi illis ad hoſpitium Fontisboni propiùs adventantibus occurriſſet *Theodaldus Vir Religioſiſſimus Aretinus, qui* non tunc (Fortunij ſententia) ſed *poſtmodum Epiſcopus factus eſt*; Is enim cum quibusdam Præsbiteris, Laicıſque Aretinis, ut Fabricam novi hoſpitij videret, et ut S. P. Romualdum viſitaret, illuc aſcenderat; Quia verò *Sermocinantem S. Romualdum præceſſerant* (inquit totius ſcenæ hujuſmodi Actor, ſive Auctor Fortunius) *quidam alij hoſpites, qui ab Eremo venientes ex alia parte fluminis miraculo Sancti Viri interfuerant, et quid factum fuiſſet artificibus ædificij ſurgentis, ipſique Theodaldo enarraverant*; ideò Theodaldus *locum feſtinabundus adire voluit, ibique Sacellum, ſuffragante Maldulo, erigendum ad perpetuam rei memoriam curavit; Quod uſque hodie Sancti Romualdi caſella vernacula lingua propterea nuncupatur: Quod exinde, quoties ob pluvias, vel atros nimiùm nimbos ad Eremum Patri Sancto noctis tempore redire non daretur facultas, illic ſuper ipſo nudo ſaxo excubare, ac placi-*

dam

dam quietem capere consuesset; Verumtamen ibidem manuum suarum impressio ad miraculi testificationem omnes ad hanc diem liquidò admirantur.

X. Difficillimum planè fuerit inter tot commenta, ad scribentis arbitrium ficta, et Romanensis fabulæ more disposita, ac theatralis actionis, cui solus ad poesim numerus desit, imaginem præseferentia, solidi quidpiam excerpere, verumque à falso secernere; Atque hæc eorum pæna est, qui Veritatem fucatis ornamentis circumvestiunt, et aliunde quæsitis mendacium circumstantiarum technis infarciunt, ut ne quidem cùm vera dicunt, ijs tutò quis possit credere, nam ubique par timor insurgit, an propriè, vel figuratè loquantur, et an suę phantasiæ ideas, an seriam Historiam describant; Quocirca Diodorus Siculus Historiæ conscribendæ præceptor optimus, *non injuria*, inquit, *eorum institutum aliquis improbaverit, qui Historijs suis prolixas, aut crebras nimis orationes admiscent; Nam Historiæ natura simplex est*. Cui monito si Fortunius auscultasset, tot dialogis superiùs indicatis, totque alijs concionibus, quas passim inserit valde prolixas in ore Romualdi part. 1. lib. 1. cap. 37. et par. 2. lib. 1. cap. 11. in ore Petri Dagnini part. 1. lib. 2 cap. 47., in ore Rodulphi ibid. cap. 66. prudens abstinuisset, ejusmodi verbosa additamenta, Gallorum potius Palatinorum Ducum facinoribus describendis, quàm sinceræ, ac seriæ Historiæ convenire animadvertens. Nimirum, ut pręclarè Cicero lib. 1. de legibus docet, *aliæ sunt in historia leges observandæ, aliæ in poemate*; Cultores suos Apollo expatiari

tiari uberius permittit, ſuoque arbitrio indulgere, quippe, ut ex illo grege canit Ovidius:

Exit in immensùm facunda licentia Vatum,

et Claudianus de Poeta inquit:

Obligat Hiſtorica nec ſua verba fide.

At anguſtum callem, imò latitudinis expertem lineam, quæ ad Veritatem ducit, ſuis veſtigijs premant Hiſtorici neceſſe eſt, nec ab illa vel latum unguem declinare fas fuerit, cùm *dempta ex Hiſtoria Veritate*, ut ait Polybius lib. 1. *narratio omnis inutilis ſit*, nam prima Hiſtoriç lex Veritas, ſecunda iterum Veritas, tertia pariter Veritas: quod alijs verbis, ſed eodem planè ſenſu Tullius in Oratore commendat, dicens: Primam legem Hiſtorico datam, *Ne quid falſi dicere audeat*, deinde *Nequid veri non audeat*, poſtremò *Nequa ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo, nequa ſimultatis*.

XI. Cæterùm ex tanta Fortunij dictorum farragine, quæ vel in compendium redacta utramque nobis paginam non ſemel impleviſſe vides, candide lector, non crediderim certè meditationem illam de Abietis proprietatibus, aut Dialogum Romualdi cum Petro Dagnino de natura Dæmonum, ab ipſomet Fortunio nobis, quaſi rem verè ita geſtam, atque Hiſtoricè credendam, proponi; ſed exercendi calami gratia dumtaxat conſcriptas ejuſmodi veluti digreſſiunculas, ipſummet, ſi viveret, facilè arbitror conſenſurum. Itaque ad Scalæ Romualdi Viſionem, habitus mutationem, et præcipitij ſibi à Dæmone intentati fugam, ſaxo ejus manibus cedente, divinitus proviſam, tota

illa

illa narratio reducitur; Hæc enim tria, patet, ipsum serió, atque ex animi sententia tradidisse, omnemque ad eadem, velut certissima, nobis persuadenda conatum, et operam collocasse, quamvis pari tenore cæteras etiam circumstantias inculcare videatur. Prima tamen (velit nolit) à Maldulo ad Romualdum translata, atque accomodata est, et si Romualdi verè fuisset, non ijs tamen circumstantijs erat conjungenda, quas illi, contra B Rodulphi mentem, Fortunius addidit. Ultima quò ad substantiam vera est, quò ad modum verò à Fortunio descriptum, non item; nam ab Hjeronymo Pragensi Viro Sanctitate conspicuo in vita S. Romualdi apud Bollandianos edita cap. 10. num. 65. sic enarratur. *Post hæc S. Romualdus redibat ad præfatam Eremum Camalduli, sed laßus in medio itineris requievit paululùm super ingens saxum, quem Diabolus apprehendens per cucullam, conabatur præcipitare in vicinam fluminis fossam. Sed Romualdus saxum præfatum manibus arripuit, et duro lapidi, ac si mollis cera fuißet, sic vestigia manuum, et pedum infixit; et cum clamasset Jesum, ante oculos ejus repentino terræ hiatu omnis furia Diaboli absorpta est*. Confer sodes cum circumstantijs à Fortunio adductis, et cognosces, quàm sibi liberum duxerit Historicus noster à Veterum traditione recedere, et gesta maiorum suis inventis interpolare. Secunda denique, nempe habitus immutatio tam falsa est, ut ab his etiam, qui Romualdo Visionem Scalæ tribuunt, velut omninò commentitia rejecta fuerit.

XII. Lucas enim Barchinonensis Eremita Montis Coro-

Coronæ anno 1587. suam Romualdinam Historiam, Patrum decreto probatam, in lucem asseruit, ubi mutatæ, ob Visionem, tunicæ fabulam, à Fortunio recèns fabricatam [licet jam per Sylvanum Ractium, et Mugnotium in exteros divulgatam, ab illisque receptam, probabili in speciem nostri candidi habitus origine illam commendante] penè risu excipiens, eandem, velut nulla, certè non recta, nec constanti traditione, aut legitima auctoritate suffultam, contempsit, unde lib. 1. cap. 12. de Prioratu B. Petri Dagnini verba faciens, ait: *non pauci, tum nobiles, atque illustres, tum vulgares Viri, Spiritu Sancto afflati, rejectis sæcularibus curis, omnibusque renunciantes, Evangelicum consilium secuti, monasticum habitum de manu Petri susceperunt, NON EQUIDEM QUALE DEPINGIT QUIDAM SOMNIASSE ROMUALDUM, sed vile, et abiectum, quo uti verè pauperes solent*; et mox lib. 5. cap. 1. de vario Romualdi, ejusque Discipulorum habitu differens, subdit: *Nec refert, quod quidam SINE FUNDAMENTO asserat, ROMUALDUM, post Angelorum Visionem, NIGRUM HABITUM IN ALBUM MUTASSE; adeòne vecors fuit, alioqui diligentissimus, Petrus Damianus, qui in tam prolixa Historia, certo amictu indutum dare nesciverit? Apud quem modò abiecto cultu, modò excalciatum, modò pellibus ornatum S. Patrem legimus. Adde, quòd de Eo, et Discipulis in Pereo manentibus sic loquitur Auctor: Quis enim non obstupesceret, quis non immutationem divinæ dexteræ prædicaret, cùm vidisset eos uno birro contentos, inclusos, discalceatos, incultos, et tanta abstinentię ariditate contritos? In summa nulla*

fuit antiquitus definita Romualdinis vestium norma, neque species, vel qualitas prohibita, dummodò honestatis, paupertatisque eremiticæ metas non excederet, &c.

XIII. Hæc Lucas Eremita de tum suborto hujusmodi somnio, quamquàm circa substantiam Visionis Romualdo ascriptæ, ab Institutore suo Paulo Justiniano, cujus verba num. 11. capitis præcedentis supra retulimus, minimè differat, imò iactet se illam ex B. Rodulphi scriptis [perperam scilicet intellectis, et relata ad Romualdum Visione, quam ille de Maldulo narrat] hausisse, ut aliàs monuimus ex fine capitis 8. libri primi ejus Historiæ. Nec tamen dissimulo, Fortunium paulò post, anno videlicet 1592. edita in Lucam ipsum Apologia pro suis Historijs, assertæ mutationis, quam hic insugillaverat, defensionem suscepisse, sed quæ suæ causæ debilitatem propè demonstrat, atque opinionis, quam succollare nititur, stabilitatem penitus labefactet; Nihil enim ibi Fortunius in suæ sententiæ præsidium assumit, quàm participium *albescentium* Monachis per Scalam Malduli (iuxta Rodulphum) aut Romualdi (juxta ipsum, et Camaldulensia monumenta, quæ superiùs excussimus, et in quibus totam vim ponit) ascendentibus attributum: *Albescens* enim ab *Albesco*, quod est *Albus fio* deduci notat; Hinc nostras tunicas *ex nigris albas factas* ibidem satis significari contendit. Ecce ipsa Fortunij verba, ne quis me in pravum, et ridiculum sensum Apologię hujus summam detorsisse suspicetur. *Quod enim*, inquit, *ad album vestimentum attinet, cùm ipse* (Lucas Eremita) *fortasse non legerit*

legerit ea, quæ ex antiquis Eremi nostræ monumentis à Patribus Vitæ S. Romualdi addita fuere, quæ impressa fuit sub auspicijs Leonis X. Pont. Max. anno 1513. *propter obtentâ anno ejus primo inita novæ Congregationis nostræ privilegia, in quibus quidem monumentis hæc habentur verba: Anno verò Domini MXII. Idem B. Pater Romualdus, cupiens locum idoneum eremiticę conversationis invenire, pervenit ad istum locum Camalduli, ubi dum paululùm lassus requiesceret, raptus in spiritu vidit, ad instar Jacob, Scalam excelsam, suo vertice Cælum tangentem, per quam splendescentium, atque Albescentium videbatur ascendere multitudo. Nil mirum profectò, quòd participium ALBESCENTIUM ab ipso subtrahatur* (nam in referenda Visione Lucas Eremita loco cit. dumtaxat *Monachorum multitudinem ascendere* per Scalam Romualdo visam asseruerat) *seu fides cælestis oraculi non fuerit integrè ab eodem notata; ALBESCO namque verbum ALBUS FIO apud Grammaticos significat: quemadmodùm videlicet Discipuli S. Romualdi antea tunicis nigri, propter ipsam cælestem Visionem, in ALBOS jamjam immutari incipiebant.*

XIV. En igitur quàm subtili argumento universam istam habitus mutationem à Neoterico Scriptore nobis imponi patimur, quia Maldulus, vel [si placet] iuxta ejus opinionem, etiam Romualdus ALBESCENTIUM MONACHORUM ASCENSUM cognoverunt! [si quod enim aliud, aut ex Traditione, aut ex Historia, aut ex alia ratione excogitabili fundamentum rei hujus suppetijsset, illud utique adversario suam fabulam irridenti obijcere non omisisset] At ò quæ istæ sunt nugę! Non *Albescentes* modò, mi Bone, sed et *Splen-*

descentes Monachos illos, præter Rodulphum, Gerardum, Hieronymum, Malduli Scalam referentes, Camaldulensia ipsa illa tua monumenta, Visionem Romualdo ascribentia, atque à te tantoperè deprædicata, nobis describunt: et *Splendesco* apud Grammaticos *Splendidus fio*, æquè ac *albesco*, *albus fio*, juxtà pædagogicam observationem tuam, significat; An ergo et rutilantes cucullos ad ipsorum normam Romualdus cum suis, post Scalę Visionem, deferre cępit?

XV. Quid? quòd tantum abest, ut quicquam Mysterij in voce illa *albescentium* antiqui Patres nostri recognoverint, ut B. Paulus Justinianus, et Andreas Mugnotius, locis cap. præced. num. 11. et 13. relatis, eam Monachorum Visionem hac simplici phrasi, præciso albescentium nomine, reddiderint, nimirum: *Per quam divino quodam splendore fulgentium videbat Monachorum conscendere multitudinem*; Et rursus: *Scalę cujusdam mirabilem Visionem vidisse per quam ad Cælum usque Monachorum ascenderet multitudo*; et iterùm: *coruscantes Scalas ad Cœlum usque erectas, et Monachos complures fulgentissimos, per illas conscendentes, ad instar Jacob Patriarchæ videre meruit*. Numquid ergo in Justinianum, et Mugnotium Fortunius calamum (aut ferulam) stringet, violatæ Religionis invidiam movebit, aut sublestæ fidei reos traducet, quòd participium *albescentium* (ut fecit Lucas Eremita) subtraxerint, et superstitiosam notationem suam, aut ignoraverint, aut neglexerint?

XVI. Sed, ut dicam quod res est, idem existimo voce *albescentium* apud Rodulphum, quod voce *fulgentium*

tium apud Justinianum significari, nec majus mysterium ab illo, quàm ab hoc, utrolibet termino, designatum contendo: Quidquid enim in illa Visione albicavit, *candor* fuit *lucis aeternae*, Angelicis illis corporibus affusus, qualis cœlestes Visiones afficere solet, eoquòd is color maximè cum luce coniunctus sit, et ex luminis in fulgidos radios circumundique sparsos diffusione resultet, ut Physici docent, atque Optici ostendunt: quin et passim per *Lucem*, *Candor*; *Lux* per *Candorem* apud optimos Auctores promiscuè significata legitur. Ita S. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus de Sacerdotalibus indumentis differens, ait: *Tunica, quae ALBA est, divinitatis SPLENDOREM indicat, et Sacerdotis SPLENDIDAM conversationem*. Divus Augustinus de Nat. et gr. cap. 29. *Oculus Corporis, etiam plenissimè sanus, nisi CANDORE LUCIS adiuvetur, non potest cernere*. Auctor vitae B. Petri Urseoli apud Mabillon. Saec. 5. Benedictino num. 20. *Visa sunt*, inquit, *super sepulcrum ejus divinitus accensa luminaria, quae miro CANDORE REFULGEBANT per omnia loca illius Claustri*. Sed et SS. Martyres puero illi apud D. Gregorium lib. 4. Dial. cap. 12. apparentes, *CANDOREM vestium, vultuum suorum LUCE vincebant*. Et Ecclesia in hymno ad Vesperas Feriae 4. canit *Qui LUCIDUM centrum poli CANDORE pingis IGNEO*. Hinc quod in Math. cap. 17. de Domino nostro Jesu Christo Transfigurato vulgata lectio habet: *Vestimenta autem ejus facta sunt ALBA sicut NIX*, omnia graeca exemplaria legunt: *sicut LUX*; et è contrario Petrus Damianus

anus in ipsa S. Romualdi vita cap. 51. ait: *cujus anima delata est ante Deum SPLENDIDA velut NIX*; Et sic de sexcentis alijs; Et ne Fortunius grammaticos apices ab Authoribus sacris minùs aliquando religiosè observatos criminetur; antiquis etiam, et probis auctoribus expositionem nostram firmabimus, ut Plauto in Menechemis. O! *Solem vides statim ut obcæcatus est præ hujus corporis CANDORIBUS*. Apulejo lib. 11. metamorph. *Mulieres CANDIDO SPLENDENTES amicimine.* Et Cicerone lib. 2. de Nat. Deor. dicente: *nam Solis calor, et CANDOR ILLUSTRIOR est, quàm ullius ignis.* Itaque *Lucis* ea species est, ut ipsamet per se *albescat*; ea natura *Candoris*, ut puram *lucem* oculis referat, suaque vi *refulgeat*, idemque proinde sonat *albescentes* monachos vidisse, quod *splendescentes*, seu *fulgidissimos*.

XVII. Verùm esto subsisteret, Candorem inter, et Lucem qualiscunque discretio, an ex candido Monachorum eorundem cucullo inferre liceret, legem Romualdo cęlitus latam, veteris tunicæ abijciendæ, novique pallij candore adscito, inter Discipulos encæniandi? Quis ignoret, plenas esse Propheticas ęquè, ac Evangelicas litteras, nec non alias passim Ecclesiasticas Historias similibus propemodum exemplis, quibus admonemur, quàm solemne Angelis, Sanctisque Viris fuerit, in Candidæ Stolæ decore mortalium oculis se conspicuos exhibere? An non ipse Sanctissimus Parens noster Benedictus, quem nigris tunicis usum mordicus tradunt, nedum ejsdem ornatus multis apparuit, apud Mathæum Lauretum De exiften. Corp. S. Bened. in

Monte

Monte Caſſ. lib. 1. cap. 32. Sed et aliàs *candidiſſima indutus cuculla* viſus eſt, tum B. Eliſabeth Schounagienſi lib. 1. Viſion. ſuar. cap. 5. tum alijs quibuſdam apud Leonem Oſtienſem in Chronico Montis Caſſini? An non B. Maurus S. P. Benedicti Alumnus, et Diſcipulus, quem etiam nigris tunicis uſum plerique perſuaſum habent, Jacobo Abbati Cormaticenſis Monaſterij *Candidiſſimum Monachi præferens habitum* apparuiſſe legitur apud Oddonem Glanafolienſem Abbatem in Hiſtoria Translationis S.Mauri num. 9. quæ uſque ab anno 869. conſcripta fuit? Quid ergo myſteria iſthæc in ſcla Malduli, aut Romualdi Viſione conſectamur!

XVIII. Omitto, quòd variæ imaginationi Clientū ſuorum, ac phantaſiæ diſpoſitioni favere Superi ſolent, eaque ſpecie ſe illis videndos tradunt, quæ illorum apprehenſioni magis reſpondet; profectò ſi apud Æthiopes color niger ita in delicijs eſt, ut candidum penitus averſentur, et S. Michaelem fuſca facie, Dæmonem alba exprimere conſueverint; putamusne Cælicolas, pijs ex illa gente hominibus, juxta albam Europæorum ſpeciem apparituros? immò ſe illorum ideæ accomodabunt, nigramque faciem proculdubiò exhibebunt. Facillimum ergo eſt, ut nobis cæleſtia corpora ad modum candidiſſimarum nubium plerumque concipientibus, albeſcentes æque, ac ſplendeſcentes cæleſtes cives videantur, citra ullum propptereà æmulandi per noſtras veſtes eorum candoris, utì et ſplendoris, myſterium, quod nemo ante Fortunium animadverterat, utì ex ſuperiùs adductis clariſſimum eſt.

CAP.

CAPUT VII.

Prima Obiectio eliditur, et Color albus à nostris Monachis ex antiquo retentus, non ex nigro mutatus asseritur.

SYNOPSIS.

Nigrum Cluniacensium habitum à Romualdo in Classe assumptum opponunt. 1. *Classense Monasterium nullo indicio Cluniacensis Ordinis fuisse probatur.* 2. *Idem impossibile ostenditur, ex quo Abbates, et Priores in Cœnobijs Ordinis Cluniacensis per Abbatem Cluniaci instituerentur.* 3. *Novitij cujusvis Monasterij apud Cluniacum profitebantur.* 4. *Romualdus à Classensibus Monachis in Abbatem electus, in manibus Imperatoris Abbatiam dimittit, quam postmodum à simoniaco Abbate purgat.* 5. *Classense Cœnobium ad summum post Romualdi conversionem à Sancto Majolo Cluniacensi reformari potuit.* 6. *Idque dubium remanet ex vitis S. Majoli* 7. *Classenses ex commercio Avellanitarum Albi ostenduntur.* 8. *Romualdus in Eremum secedens, uti cucullam deposuit, ita colorem mutare potuit.* 9. *Melotes, et Birrum alba vestimentorum genera, quibus Romualdus, et Discipuli ante Camaldulum usi sunt.* ibid. *Varia candidi habitus causæ à varijs assignatæ.* 10. *et* 11. *Non assumptum, sed retentum à nostris album colorem, benedicendi ha-*

bitus

bitus Collecta demonstrat. 12. *Faciliùs albos Monachos vestem nigram assumpsisse, quàm nigros in candidam mutasse multa exempla declarant*. 13. *Mabyllonius, et Martene pro hac opinione stantes*. 14. *Ratio candoris habitus veterum Monachorum, ex quo lavari oporteret*. 15. *Item ex quo nativus lanæ color ex Regula assumendus, qui passim est albus* 16. *Idem ex Picturis colligitur*. 17. *Multiplici etiam authoritate veterum Scriptorum suadetur*. 18. *Responsio ad Constitutum Lateranensis Concilij de exemptione Monachorum nigrorum* 19. *Nonnulli ex Monachis etiam nigri conceduntur, et fortè è Discipulis Romualdi, quem nigro habitu sepultum tradunt* 20. *Petri Blesensis de hoc argumento sententia*. ibid.

I. SUpereſt ut obiectionibus occurramus, quarum prima, eaque potiſſimi roboris in hoc negotio haberi ſolet, quòd non alia noſtrarum veſtium candoris cauſa aſſignari poteſt, quàm Viſio albeſcentium Monachorum, per Scalam Camaldulenſem aſcendentium juxta Viſionem Romualdo, ſeu Maldulo ſaltem oſtenſam; ſi enim, ut conſtans opinio tradit, Romualdus in Claſſenſi Monaſterio, quod Cluniacenſium juris fuiſſe creditur, nigrum cucullum aſſumpſerat, quonam honeſtiori titulo dicemus, Romualdum, ejusque poſteros, et ſucceſſores candidæ veſtis uſum, antea penes Monachos incognitum, induxiſſe? uno verbo: Monachorum habitus antiquis temporibus Niger fuit, nunc apud Camaldulenſes eſt Candidus, ergo ab aliquo mutatus eſt, cur autem non ab ipſo Parente

Romualdo? quòd si ab ipso, num suspicabimur id temerè contra priscam consuetudinem attentasse, et non gravi ratione, ac maturo consilio, morem Patribus suis antiquissimum innovasse? profectò necesse est divino nutu impulsum Virum Sanctissimum, ut id moliretur: quando autem, vel quo medio, divinam voluntatem circa negotium hujusmodi agnoscere potuit, nisi Monachos albis cucullis decoros in Cœlum ascendentes per visum aspexisset?

II. Verùm hæc non urgent, quantocumque vulgi plausu efferantur; nam primò ostendant velim, Classense Monasterium, in quo S. P. Romualdus Monastico Schemmate est initiatus, Cluniacensium juris reverà fuisse, ut præfidenter asseverant; nullum enim hujus subiectionis vestigium occurrit, sive in cathalogis Monasteriorum à Cluniaco pendentium, sive in scriptis Cluniacensium Abbatum, sive in tota demum Cluniacensi Bibliotheca. Nulla etiam hujus nexus Classensium cum Cluniacensibus mentio in ullis Archivij Classensis paginis; cùmque toties inter nostros, et Archiepiscopum Ravennatem de jure Classensis Monasterij decertatum sit, nihil causæ nobis cum Abbate Cluniacensi intercessisse videtur.

III. Imò hæc Abbatiæ Classensis subiectio positivè ostenditur impossibilis, nam Prioratus, et Abbatiæ ex Cluniacensi Monasterio pendentes, à solo Cluniacensi Abbate institutum Priorem, aut Abbatem recipiebant, nec sibi Prælatum suum eligendi jure potiebantur, exclusa etiam Regis, vel Imperatoris, vel Patroni cujuslibet

libet

libet nominatione, vel immiſſione. Teſtis eſt Ludovicus Craſſus Galliæ Rex in ſuo Privilegio dato anno 1119. Relato in Cluniacenſi Bibliotheca pag. 576. *A fundatione*, inquit, *Ordinis Cluniacenſis eſt obſervatum, quòd Abbas Cluniacenſis Prioratus ſuos committit regendos, et cuſtodiendos, ſicut rem ſuam propriam, cuicunque voluerit de ſuis Monachis, ſine aliqua diſtinctione, electione, vel certa perſona requiſitione, vel nominatione, et eoſdem removet quando ſibi bonum videtur, et utile;* quo ex Privilegio, et ex Innocentij IIJ. Epiſt. 191. regeſt. 15. colligit Thomaſinus de Benef. par. 1. lib. 3. cap. 68. num. 6. quòd *Cluniacenſis Abbas, nullo ſe Patrono, ſeu Laico, ſeu Clerico, in his interferente, Priores ipſemet nominabat, et revocabat ad nutum, cùm ex re eſſet*. Idemque circa Abbates in Abbatijs ſibi commiſſis exequebatur, nam, ut laudatus Thomaſinus ubi ſupra num. 9. obſervat, cùm anno 1077. Vvillelmus Aquitaniæ Dux in ſuburbio Pictavienſi Abbatiam extruxiſſet, illam Hugoni Cluniacenſium Abbati ſubdidit, ut in ea Abbates inſtitueret, *nolens à ſe vel ſuis ſucceſſoribus nominari, vel à Monachis eligi, ſed ab ipſo deſignari Abbate Cluniacenſi, quod propiùs aberat à moribus Cluniacenſium*; Neque id mirum, nam, ut num. 5. idem notaverat, *Cluniacenſis Congregatio prima omnium fuit, quæ longè plurima Monaſteria uni Abbati Generali ſubiecta complecteretur, et ſi per longè remotiſſimos Epiſcopatus diſſipata eſſent*; undè S. Oddo Cluniacenſis Abbas conſtitutus, quaſi Generalis Præpoſitus illo Elogio in Bibliotheca Cluniacenſi pag. 15. ornatus legitur: *Abbas ordinatus Franciarum, Aquitaniarum, Hiſpaniarumque partium,*

atque Romanæ Urbis circumstantium Cænobiorum effectus est Dux, et Pater dulcissimus; hinc ergo alios Cænobiorum Rectores instituendi, ac destituendi pleno jure fruebatur; nam Abbatis electio solis Monachorum suffragijs tamdiù dumtaxat in Ordine Monastico celebrari consuevit, quandiù singula Monasteria propriam Congregationem ab alijs independentem constituerunt: ubi verò in unam Congregationem plura collecta sunt sub uno Generali Patre, tamquam membra sub uno Capite constituta, statim Prælatorum electio, vel saltem confirmatio, ad ipsum supremum omnium Generalem Abbatem devolui cæpit, sine cuius authoritate, etiamsi votis omnibus subditorum quis in Præsulem postularetur, non poterat liberam Cænobij regendi potestatem, et administrationem capescere.

IV. Insuper idem Thomasinus loco cit. animadvertit, ad firmandam, et validiùs agglutinandam hanc tot membrorum cum suo Capite societatem, decretum fuisse, *ut apud Cluniacum tantùm in manus Cluniacensis Abbatis omnes prorsus profiterentur*; undè subdit laudatus Scriptor: *quidquid erat usquam Tyronum ordinis, et Novitiorum, Cluniacum proficisci cogebatur, et ibi obedientiam Abbati Generali profiteri*: Quamquàm suspicari fas est, stabilitatem aliquam in suo Cænobio Tyrones interim jurare consuevisse, pleniorem verò, et solemniorem professionis cæremoniam Cluniaci implendam, dum opportunitas illuc eundi se offerret, distulisse: narrat enim Petrus Cluniacensis in Bibliotheca pag. 1305. quòd Matthæus ille, qui postmodum Cardinalis Episcopus Albanensis fuit,

in

in Cænobio Parisiensi S.Martini de Campis, *corpori Monasterij, quantùm tunc fieri potuit, vel debuit, associatus est: parvo temporis spatio emenso Cluniacum venit, quod ei de professione scripta, vel de Monachi usitata benedictione defuerat, à Cluniacensi Abbate ibi benedictio suppletur, et jam integer Monachus evadit &c.* Tempus autem trienij ab eodem Petro Venerabili Abbate Cluniacensi statutum fuerat [ex eadem Bibliotheca pag. 1366.] intrà quod nisi Cluniaci Tyrones se sisterent, Regulam professuri, non possent vel Ordinibus initiari, vel celebrare mysteria, vel ullo prorsus officio fungi; atquè hæc consuetudo ad usque Leonis X. tempora obtinuit, qui primus Priori S. Martini de Campis propè Lutetiam concessit, ut Novitios ad plenam professionem et ipse admitteret, *quia Monachis grave nimis, et dispendiosum existebat ad Cluniacense Monasterium pro emittenda in manibus Abbatis, vel ipsius in spiritualibus Vicarij Generalis professione, juxta instituta, et laudabiles consuetudines dicti ordinis, accedere. &c. Datum anno* 1523. Undè Cluniacensis Abbas Priorem S. Martini prædictum Vicarium suum Generalem, et perpetuum statim declaravit, ut Novitios ad professionem susciperet, ac tali privilegio, citra sui juris dispendium, uteretur.

V. Constat porrò Classensem Abbatiam nunquam Abbates à Cluniacensi Generali institutos accepisse, sed vel ab Imperatore, vel ex communibus Monachorum suorum suffragijs; nam Petrus Damiani in Vita S. Romualdi cap. 22. ait: *Eodem verò tempore junior Otho Imperator Classensem Abbatiam ordinare desiderans, optionem fratribus*

tribus dedit, ut quem ipsi vellent, indubitanter eligerent; At illi continuò expetunt Romualdum: En Abbatis electionem à Cluniacensi Generali penitùs independentem. Rursus cùm Romualdus reluctaretur hoc regimen assumere, non Cluniacensis Abbatis authoritas invocata est, sed Rex ipse *excommunicationem, et anathema ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis, et toto Synodali Concilio minatus fuit*, ut regimen vel coactus acciperet Romualdus; cùmque Abbatiam ipsam Vir Sanctus dimittere voluit, non Cluniacensem Abbatem, sed eundem *Regem impiger adijt, et eo non leviter reluctante unà cum Archiepiscopo Ravennate, in utriusque conspectu Virgam projecit, et Monasterium dimisit*, ex cap. 23. Similiter cap. 42. cùm Romualdus Classense Monasterium Simoniaco Abbati eripere studuit, non ad Cluniacensium Patrem provocavit, sed ipsemet *illuc protinùs ire Miles Christi impiger studuit, diversisque modis ex eo Monasterium purgare tentavit*. Liquet insuper, Romualdum in Classensi Cœnobio suam professionem emisisse, totoque triennio ibi degentem, nunquàm de suscipiendo Cluniacensi itinere cogitasse, ut benedictionem apud Cluniacum acciperet, atque in Abbatis conspectu solemnitate omni ad plenissimam professionem requisita fungeretur. Imò ne quidem cùm in Gallias migravit, atque inibi viginti fermè annis est conversatus, ullum Cluniaci visitandi desiderium fovisse videtur; evidens igitur est, Romualdi tempore nullum fuisse Cluniacensium cum nostris Classensibus commercium, sed sui juris Classense Monasterium fuisse, sub Imperatoris tutela dumtaxat, et Raven-

Ravennatis Archiepiscopi ditione constitutum.

VI. Quid ergo reponendum est Viro erudito, qui in litteris ad me datis, Classense Monasterium sub nigris Cluniacensiũ vestibus meruisse probat, ex quo sub cura S. Maioli Cluniacensis Abbatis fuerit ab Othone II. anno 966. repositum? Primò respondebimus, quòd si ab anno dumtaxat 966. Cluniacensem reformationem Classensis Abbatia suscepit, nondum igitur quidpiam cum Cluniacensibus commune habebat anno 927. vel 937. quo S. Romualdus Monasticen amplexus est, neque adeò quidpiam cogit asserere, nigram Cucullam tunc à Romualdo assumptam fuisse. Secundò non plenam, et perpetuam Congregationi Cluniacensi subiectionem tunc passum esse Classense Cænobium, sed perfunctoriam tantùm visitationem Majoli Abbatis, quem Otho eò direxerat pro morum reformatione; id quod S. Majolus efficere poterat, absque eo quòd vestium colorem mutandum, et Cluniacensium nigredinem æmulandam Classensibus traderet, sola spirituali directione in his, quæ ad Regulæ observantiam facerent, Classensibus relicta; nullam enim idcirco potestatem in Classense Monasterium acquisivit Cluniacensis Abbas, cujus potestatis, ut vidimus, nullum extat vestigium, sed consuetudo potiùs Cluniacensium juri contraria vigebat, ut supra ostendimus.

VII. Tertiò demum negare quis posset, Majolum Classensis Monasterij curam reipsa unquam suscepisse, etiamsi quoddam S. Apollinaris Ravennatis Monasterium illi ab Imperatore commissum fuerit pro ipsius

sius reformatione: dum enim in vetustis authoribus de hac re loquentibus nulla *Classis* mentio occurrit, dubitare licet, an de alio quopiam Monasterio æquivocum S. Apollinaris titulum præferente sint intelligendi. En textum ex vita S. Majoli apud Bollandum Tomo II. Maij die 9. auctoribus Syro, et Aldebaldo coævis lib. 2. num. 36. *Per idem tempus B. Apollinaris cœnobium, quod per vigintiquatuor stadiorum spatium à Ravennate Urbe fertur sepositum, ad B. Benedicti instituit tramitem, ibique suvum ordinavit Abbatem; prætereà Imperatricis non contemnendæ petitionis tunc exoratus instantia juxta Ticinensem Urbem S. Salvatoris desudare cæpit in fabrica*. En aliud prolixius testimonium ex Majoli vita Auctore Nalgodo S. Viri Discipulo apud eundem Bollandum cap. 2. num. 21. *Otho igitur Reipublicæ Imperator, et Adelaides uxor ejus, qui justitiam, atque fidem virilibus studijs excolebant, per Heldricum jam Monachum, olim inter Aulæ Regiæ palatinos præcipuum, S. Viri notitiam se attigisse gavisi sunt. Missa legatione ad eum, litteras quoque invitatorias destinarunt, desiderabilem Majoli præsentiam devotis supplicationibus ambientes. Qui à Burgundia tandem egressus, et presentem se offerens Imperatoriæ majestati, solemni reverentia, qua decebat, exceptus est, cùmque diu inter se familiari jungerentur colloquio, precibus apud cum Imperator obtinuit, ut Ecclesias Imperij, in quibus Ordinis fervor tepuerat, reordinans, in melius suscitaret. Acquievit honesta petenti, et in Ecclesia B. Apollinaris Ravennatis posuit Religionis Abbatem: juxtà Ticinum, idest Papiam, in honore S. Salvatoris construxit Ecclesiam: Monasterium, quod vulgò Cella Aurea dicitur, et collapsum penè*

sue-

fuerat in ruinam, restauravit ad unguem. Vides hìc nullam *Classis* mentionem, sed Monasterij S. Apollinaris dumtaxat; verosimile autem non est, omittendam fuisse tam celebris cognominis appellationem ab ijs omnibus Scriptoribus, si de illo Classensi Cænobio intelligi voluissent. Et certè si Classense Monasterium anno 966. Majoli Abbatis studio Cluniacensem reformationem suscepisset, cur Otho junior anno 995. illud idem in melius ordinare in votis habuit, et quomodo tam corruptos adhuc Monachorum mores ibidem Romualdus expertus est, ut ad dimissionem Abbatiæ compulsus fuerit?

VIII. Porrò Classensium Monachorum habitum album fuisse conijcere possumus ex B. Petri Damiani Epistolis lib. 2. Ep. 4. et 12; et lib. 6. Ep. 15. et 26. ex quibus cùm ingens pateat inter illud Classense Monasterium, et Sacram Avellanæ Domum communicatio, quando, et Abbas Classensis sæpe Avellanam petebat, et Avellanitas in Classensi Asceterio recipi consuetudo erat, sicut vicissim in Avellanæ claustro B. Joannes Classensis antea Monachus Damiani tempore vixit, et Damianus ipse non raro in Classe habitavit, egregijs cantoribus Bonino, et Petro ibi familiariter usus; quando etiam idem Damianus suis ipse manibus in Classensi Monasterio monasticum habitum Marino Fratrueli suo tradidit, ut ipse refert initio Ep. 26. cit. Cùm, inquam, hæc constent, mihi facilè persuadeo, non admodùm ab Avellanitarum habitu Classensium vestes distasse, non enim ita commodè potuissent in-

vicem sociari, nec congruum fuisset, ut Marinus Classensis Monachus fieret ab Avellanita Damiano, in Classensi Ecclesia discolorem suo habitum ministrante, ex Innoc. III. cap. *Cùm causam* extra de elect. et Glossa ibid. de hominibus disparis habitus in eodem Monasterio non sociandis: quare cùm supra cap. 2. num. 9, et 10. probatum fuerit, Avellanæ Monachos albis vestibus usos, idem facilè de Classensibus præsumi posse quis dubitet?

IX. Cæterùm qualiscumque fuerit à S. P. Romualdo susceptus in Classensi Cœnobio regularis habitus, quis vadem spondere se ausit, Virum Beatissimum, cùm perfectioris vitæ desiderio, de Abbatis sui licentia, ad Marini Eremum se contulit, ejusque disciplinæ se subdidit, non habitum pariter, ac vivendi consuetudinem innovasse; ac veluti mollem cœnobitarum Cucullam cum rudi solitariorum Pallio commutavit, sic etiam servandæ vestium nigredinis sollicitudinem nullam habuerit, atque ut habitus formam, ita et colorem tunc negligendum decreverit, quò S. Patri Benedicto conformiùs viveret, qui cap. 55. Regulæ sancitum voluit: *De colore non causentur Monachi?* Sanè proprium Eremitarum habitum *Melotem* fuisse, monasticarum antiquitatum periti consentiunt, quam propterea congruum est, Romualdum à Marino accepisse; nec dubium, quin hoc vestimenti genere S. Pater indutus coram Henrico Imperatore apparuerit, cùm scilicet [cap. 65. vitæ] à Theutonicorum pietate tantùm non depilatus extricare se potuit, *villos enim pelli-*

cea

cea vestis, qua erat indutus, anxiè decerpentes, pro sacris reliquijs in Patriam portaturi, studiosè recondebant. Quid est verò Melotes, nisi pellis caprina *alba*? Nam Regula S. Pachomij ab Angelo tradita, apud Palladium Historiæ Lausiacæ cap. 28. præscribit, *Vt habeant singuli Melotem, idest Caprinam Pellem confectam ALBAM*; cuiusmodi pelles, sive *albas capellas*, ut aiunt, ad imitationem S. Romualdi deferebant quoque Camaldulenses nostri Eremitæ ex Constitutionibus Rodulphi, Martini, Gherardi, ac demum Justiniani, quas supra cap. 3. num. 12. recensuimus; nec dissimile fuerat *Birrum*, quo refert Damianus Discipulos Romualdi contentos in Pereo fuisse cap. 26. *Quis non immutationem divinæ dexteræ prædicaret, cùm vidisset priùs homines sericis, imò deauratis vestibus indutos, nunc eos cerneret uno BIRRO contentos?* cujusmodi vestem in usu fuisse apud priscos etiam Camaldulenses, colligitur ex verbis vetustissimæ paginæ Archivij S. Petri de Luco, sacculo E, cartula 64. ubi habetur: *recepi ego prædictus Abbas S. Petri* [de Muscheto] *à te prædicto Rodulpho Priore, vice, et utilitate prædictæ Ecclesiæ, BIRRVM unum, sive vestimentum monasticum, valentem solidos centum, et centum missas, et totidem psalteria*. Actum apud Ecclesiam *S. Petri de Lusciano, anno MLXXXVI. mense Julio, Indictione IX.* At hoc pariter vestimenti genus album fuisse suaderi videtur ex S. Gregorio Papa lib. 7. Ep. 5. ad Januarium. *Cùm imaginem illic Genitricis Dei, Dominique nostri, et Venerandam Crucem, vel BIRRVM ALBVM, quo de fonte surgens indutus fuerat, apposuisset*. Constat autem, sive Me-

lotem, sive Birrum à Romualdo apud Classenses assumptum non fuisse, cùm hæc non essent cænobitarũ propria vestimenta, sed solitariorum dumtaxat, et tamen hæc in usu habuit S. Pater ante omne Visionis Scalæ mysterium; non igitur ab hoc expectare debuit vestium in Classensi monasterio assumptarum immutationem, sive formam, sive colorem illarum spectemus.

X. Ut autem propiùs rationem attingere incipiamus, cur Camaldulensium habitus, et olim semper, et ad hanc usque diem candidus pariter fuerit, varias, quæ à diversis prætendi solent, hujus consuetudinis causas in medium afferemus. Primò generatim dicere liceret, ijsdem ipsis motivis Parentes nostros induci potuisse ad candidi schemmatis delationem, quibus tot alij Monachorum Chori, Avellanitæ, Cistercienses, Carthusienses, Montis Virginis &c. æquè album habitum assumere decreverunt, citra ullius Scalæ mysterium. Secundò Petrus Damiani lib. 6. ep. 14. quam cap. 2. num. 7. adduximus, album Monachorum, et Eremitarum habitum humilitatis indicio assumptum prædicat, ad exemplum Christi, veste alba per Herodem illusi; legantur S. Doctoris verba loco supra citato. Tertiò Bernardinus Gadolus præcipuam hujus consuetudinis rationem ponit in authoritate scripturæ dicentis: *Omni tempore vestimenta tua sint candida*, Ecclesiast. 9. Et rursus: *Sancti amicti stolis albis sequuntur Agnum quocunque ierit*, cap. 7. et 14. Apocalypsis; Cui addere poterat ex cap. 3. *Qui vicerit vestietur vestimen-*

tis

tis albis, et non delebo nomen ejus de libro vitæ, et alia multa, oſtendentia hunc Angelorum proprium colorem eſſe, qui *in albis ſedentes, et cooperti stola candida* in Reſurrectione, et Aſcenſione Chriſti Domini apparuerunt, imò ipſiuſmet Chriſti exemplo colorem hunc conſecratum eſſe, cujus veſtimenta in Transfiguratione candida visa ſunt Math. 17. *Lucæ* 9. Marci 9. Subiunxit tamen idem Auctor, velut minùs præcipuam, et acceſſoriam rationem, ex *Viſione Maldulo* (nimirum non Romualdo) *oſtenſam*, ut patet ex ejus verbis cap. 4. num. 13. ſuperiùs allatis.

XI. Quartò Venturas Minardus ad interioris animi candorem ſignificandum veſtes candidas, utì et Columbarum Stemma, apud noſtros invaluiſſe cenſet, de Balneis Calderij lib. 1. dicens: *E per ſignificare con queſte candide Colombe la candidezza dell'animo, che dobiamo avere noi tutti, conforme al bianco noſtro veſtire ;* Cui conſonant Patres Montis Coronæ in ſuis Conſtitutionibus anno 1670. Romæ editis, et à Clemente IX. ſpeciali forma approbatis, in cap. 55. Regulæ num. 3. decernentes: *Tutti gli Eremiti della noſtra Congregazione portino l'abito bianco, ſenza miſtura d'alcun altro colore, acciò per mezzo della candidezza delle veſti di fuori venghino avviſati dell' innocenza interiore, che devono avere*. Sed et PP. Eremitæ Sacræ Eremi Etruriæ in Cōſtitutionibus 1671. Florentiæ impreſſis, atque à Clemente X. ſpeciali forma pariter confirmatis, eodem cap. et num. totidem verbis idem inculcant. Omitto Lucæ Hiſpani rationem, quam in Hiſtor. Romual. lib. 5. cap. 1. haud

ſatis

satis explicatè tradere videtur, dum recensitis varijs Monachorum coloribus, subdit: *Inter has varietates, visum est Camaldulensibus Patribus albi colorem sibi eligere: nimirum candida columba Eremitica vita apud candidos Auctores appellari solet*. Denique si Camaldulenses omnes interrogare libeat, quid in sua quisque Monastici schemmatis consecratione ex ore Prælati audierit, nihil planè aliud respondere poterit, quàm complexam ex Damiano, et ex relatis Constitutionibus rationem, videlicet *Humilitatis, et Innocentiæ indicium*, velut unicā nostri candidi habitus causam sibi tunc assignatam fuisse; Formula enim vetustissima, atque ab omnibus retro Patribus nostris in benedictione vestium pro Novitij initiatione, et sollemni post annum professione, usurpata sic habet: *Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramus immensam tuæ largitatis abundantiam, ut hoc genus vestimenti, quod Sancti Patres nostri AD INNOCENTIÆ, VEL HUMILITATIS INDICIUM ferre sanxerunt, ita benedicere digneris, ut hic famulus tuus, qui hoc indutus fuerit, te induere mereatur; Qui vivis &c.*

XII. Hem! Si hoc vestimenti genus *ad Innocentiæ, vel Humilitatis indicium Sancti Patres nostri ferre sanxerunt*, quid hìc circa mutationem habitus ex illa Visione deducendam contentiosè nugamur? An non, siqua mutatio intercesserit, ex solis causis in præfata Collecta Ritualis nostri assignatis, atque in B. Petro Damiano, ac Constitutionibus prædictis, alijsque probatis auctoribus, fundamentum habentibus, processisse dicenda

sit,

ſit, quàm ex iſta, vel fictitia prorſus, vel undecunque nutante Romualdinæ Scalæ Viſione? Quanquàm hæc ipſa Oratio nos monere videtur, candorem hunc, non tam ex dictis rationibus per noſtros de novo aſſumptum, quàm, ex dicendis, ab omni antiquitate, his iiſdem motivis illum probante, per noſtros potius retentum, et ad hoc uſque tempus religioſiſſimè conſervatum; Neque enim à noſtris primitùs iuventa eſt hæc Collecta, ſed omnnibus ferè Monachis communis anteà fuerat: eandem quippe ex Rituali Anianenſi recitat Martene de antiquis Monachorum ritibus pag. 692. num. 26. item ex illo S. Germani à Pratis (ibi pag. 695. num. 32.) ac rurſus ex Corbejenſi (ibi pag. 698. num. 46.) quemadmodùm et ex Carthuſiano (ibi pag. 702.) Liquet etiam ex Rituali Romano in Ordine ad benedicendum Abbatem, hac ipſa collecta regularem Abbatis habitum àb Epiſcopo benedici debere; nec niſi ob inſignem Orationis hujus antiquitatem, adhucdum à nigris Monachis, putà Caſsinatibus [prout etiam in vetuſto Caſsinenſi Ordinario tempore Oderiſij Abbatis conſcripto reperitur, teſte Martene lib. 5. cap. 4. nu. 7.] uſurpari ſolet in veſtium Monaſticarum benedictione, quanquàm illorum nigro colori jam nullatenus adaptetur, ut quæ propria erat candidi cuculli, quo et ipſi pridem amiciebantur; Etſi enim niger color ad *Humilitatis* ſignum trahi poſsit, nullo certè modo *Innocentiam* indicare valet, candidus verò utramque ſimul exprimit, juxtà Petrum Damianum, et Conſtitutiones ſupra relatas.

XIII.

XIII. Et sanè longè facilius fuit, Monachos antiquum vestium candorem in fuscedinem commutasse, ut habitum toties lavandi tædium, et incommodum fugerent, quàm ut vestes nigras in albas convertere aliquando voluerint; ac reipsà nullum aliud mutationis hujus secundæ exemplum occurrit, præter hoc adeò controversum, illius verò primæ longè plurima possumus exempla in medium afferre: Nam Vallumbrosani primò Grisei, seu pallida quadam albedine perfusi, certè magis ad album, quàm ad nigrum vergentes, ob Camaldulensium sympathiam (inquit Abbas Didacus Franchus in Histor. S. Jo. Gualb. pag. 188.) immò usque ad annum 1445. Scapulare album ferentes, nūc ex integro nigri evaserunt. Id passim Monialibus è Regularium jurisdictione subductis, atque Ordinarij curæ commissis, solet contingere. Narrat Venturas Minardus Athestinus in libro de Balneis Calderij, Moniales Avesæ in Patavina Diçcesi, primùm tota veste candidas fuisse, mox nigrum cucullum induere coactas. Simili fato Moniales pariter nostræ B. Antonij Peregrini Patavij florentes, album amictum nunc temporis deposuisse noscuntur, et cum nigris tunicis commutasse. Sed et Monasterium Rosani ad pontem Sevis prope Florentiam Camaldulensium juris anteà fuerat, et Cænobio Monialium Prati Veteris subiectum, cujus Abbatissæ visitationem olim suscipiebat (quemadmodùm et illud S. Benedicti Aretij) ex Hist. Camald. lib. 2. cap. 9. nunc sub Diæcesani jurisdictione viget, ac Moniales ex albis nigræ factæ illud incolunt, nullo Vi-
sionis

sionis Scalæ respectu habito. Moniales pariter S. Nicolai Florentiæ pridem albæ fuerant, ut nedum ex vetustis picturis, sed ex earum antiquis libris sat constat; nunc verò nigram cucullam induunt, Confessarij arbitrio, et nutu, candidarum vestium sollicitudinem, citra ullum scrupulum deponere quondam edoctæ; Sic et Moniales Cœnobij Genistę apud Montem Varchij Camaldulensium juri dudum subditæ, quibus ex nostro Buldronensi Virginum Parthenone Abbatissæ destinabantur (Histor. Camald. part. 1. lib. 2. cap. 21.) candidum quidem habitũ tyrocinij tempore observãt, sed nigris deinceps vestibus post professionem utuntur. Omitto Moniales S. Annæ Pisarum, quas dudum sub cura Abbatis nostri S. Sabini floruisse constat, tum ex vetustis illarum monumentis, tum ex vita B. Mariæ Monialis apud ipsas [tunc Pugnani extrà urbem ad Cænobium D. Pauli habitantes] Reclusæ, quam Domnus Marinus S. Sabini Monachus, et Monasterij Confessarius, Monastica tunica, cuculla, cilicio, ac velo inter Missarum solemnia indutam, Cellæ priùs benedictæ inclusit, atque Eremiticam vitam agere permisit: quæ tamen Moniales de pristino vestium candore solã tunicam retinuerunt, Scapulare, et Cucullam nigram assumentes, qua nunc, sub Ordinarij jure constitutæ, uti consueverunt; atque ita de sexcentis alijs. Quod si id in sequiori sexu, qui pristinæ tamen consuetudinis tenacior esse solet, adeò frequenter est usurpatum, an non de Monachis idem passim evenisse par fuerit ut suspicemur? Profectò ad litteram intelligi mihi posse

Q viden-

videntur hoc in proposito verba illa S. Benedicti apud Divinum Etruscorum Poetam Dantem in Paradiso Cant. 22.

E se guardi al principio di ciascuno,
Poscia riguardi là, dove è trascorso,
Tu vederai DEL BIANCO FATTO BRUNO.

XIV. Ne verò suspicari quis possit, proprij habitus affectum hos à me sensus contra veritatem extorsisse, Doctissimos Viros Mabillonium, et Martene, Clarissima Litterariæ Reipublicæ, ac Monastici Ordinis Lumina, audiamus, qui licet nigrum habitum in Congregatione Gallica S. Mauri susceperint, suisque egregijs Operibus illustrarint, pro antiqua tamen *Albi* monastici Schemmatis traditione liberè, ac constantissimè stare non dubitarunt. Videatur Martene quidem in Comment. ad cap. 55. Regulæ S. Benedicti, Mabillonius verò in Præfatione ad Sæculum V. Benedictinum pag. 40. ubi multis coacervatis, quæ vulgò afferri solent, pro nigro colore, rationibus, et auctoritatibus, tandem uterque Scriptor *Album colorem* magis antiquis Monachis in usu fuisse concludit; Quod et ratio ipsa convincit, et antiquæ picturæ demonstrant, et veterum confirmat auctoritas.

XV. Ratio quidem, quia, ut citato loco Mabillonius observat, tunica tunc temporis cuti adhærebat, ut varijs testimonijs probari potest, laneæ enim interulę prçter Regulæ authoritatem posteà invectæ sunt „ undè Petrus Cluniacensis lib. 1. Epist. 28. Cistercienses redarguit, dicens: *Simplici flocco, et cuculla contenti esse*

non

non vultis, et ultra Regulæ metas, quæ nihil de his loquitur, multiplices, et quotquotlibet tunicas induitis, et eas absque aliqua discretione defertis. Hanc ergo tunicam (quæ talaris, et domestica vestis erat, licet cuti adhærens, atque cucullæ immediatè subiecta) quia sæpiùs lavari ad munditiem Monachorum propriam decebat, candida potius, quàm nigra lana compositam dicere necesse est; nam, ut ait Haestenus disquis. Monast. lib. 5. tract. 8. disquis. 1. *niger, vel alius quicunque tinctus color, abluendo, dilutior fit, et in alium sensim facessit.* Alba igitur antiquitus fuit Monachorum *tunica:* imò et *cuculla;* De utroque enim hoc vestimenti genere S. P. Benedictus expressè asserit, lavari subinde oportere: *Sufficit*, inquit Regula cap. 55. *Monacho duas tunicas, et duas Cucullas habere propter noctes, et propter lavare ipsas res*; Quid autem lotione opus esset, ac crebra mutatione, si nigræ passim fuissent Monachorum cucullæ pariter, ac tunicę? an rudi ejus temporis Solitariorum cultui convenisset, fuscas vestes aqua subigere, ut molliores fortassis evaderent, atque ad rugas, et plicaturas concinnè suscipiendas disponerentur?

XVI. Accedit, quòd genuina illius Regulæ textus (*de quarum rerum omnium colore non causentur Monachi*) interpretatio ea semper habita fuit, *ut nullum lanæ colorem ex industria superinducerent*; unde in id, quod decernit Clemens V. in Concil. Viennen. relato in Clementina *Ne in agro* de statu Monachorum, videlicet: *Statuimus, ut superior vestis ipsorum habitui proxima, nigri aut albi coloris existat*, Glossa ibi, verbo *Coloris* ita explicat;

 quia,

quia, inquit, *isti colores sine tinctura ex lana possunt haberi, et ideò potius approbati*. Quod ipsum fuisse Monachis antiquissimum ostendit Beda in vita S. Cuthberti Benedictini apud Surium 20. Martij, ubi cap. 16. dicitur: *Usque hodie in eodem Monasterio, exemplo eius, observatur, ne quis varij coloris habeat indumentum, sed ea maximè vestium specie sint contenti, quam naturalis ovium lana ministrat*. Idem cavetur in Regula Tartanensi: *Vestes simplici erũt, et nativo colore procurandæ*; unde Gaufredus in vita Bernardi Abbatis Tirolensis, de ejus Monachis loquens, num. 17. ait: *Habitum quidem Monachi habentes, sed vilem, incultum, villosum, ovibus ipsis, à quibus sumptus fuerat, valdè consimilem*. Porrò *nativus ovium color*, inquit Martene, *est communiter albus*, adeòut ne centesima quidem ejusmodi gregum pars nigra observetur; passim igitur candida fuit antiquorum Monachorum vestis, rarissimè autem nigra esse poterat, si nullo tingi colore, ex Regulæ præscripto, lanæ debuerant.

XVII. Ex Picturis rursus eadem veritas elici potest, quas huic sententiæ plerumque favere in vetustissimis Bibliothecarum libris manuscriptis, minioque eleganter ornatis deprehendere licet, non in nostris dumtaxat, sed in ijs etiam Monasterijs, quæ nigrorum hodie Monachorum sunt domicilia. *Tunica*, inquit Mabillonius loco supra laudato, *albi passim coloris erat ante annos octingentos, ut in varijs Rabani, et aliorum Iconibus observavimus, atque etiam in Rituali Ananiensi*, cuius verba apud Martene, de antiquis Monachorum Ritibus lib. 5. cap. 2. num. 4. hæc sunt: *Quo induto vestibus albis*

per

per totum, *præter Cucullam*; Loquitur autem de Novitijs ad habitum Monasticum admittendis. Sed et antiquus ille Vaticanæ Bibliothecæ codex, in quo [ut notat etiam Constantinus Cajetanus in lib. de Monachatu S Gregorij, loquens de Codice Dialogorum S. Gregorij Papæ, et Victoris III.] quàm plurimæ Abbatum, et Monachorum *Tunicam albam* deferentiũ effigies exprimuntur, idipsum suadet; itemque Codex alter Chronicorum S. Vincentij de Vulturno in Barberina Bibliotheca servatus, Monachum præfert *Tunica alba* expressum; quod et sexcentis posset alijs exemplis similibus confirmari.

XVIII. Denique infinita propemodum Scriptorum vetustissimorum testimonia hãc albi Monastici Schemmatis antiquitatem indubiam faciunt; nam vel ipsas Monachorum primitias, post Apostolos, albo indumento incessisse, ex Josepho, Porphirio, et alijs tradit Lezana Tom. 1. Annal. Carm. ad annum Mundi 3545. num. 29. et Tom. 2. Appar. cap. 3. num. 17. Album fuisse magni Antonij habitum probat Bollandus 17. Januarij ex ejus vita cap. 23. ubi *candente præcinctus tunica suo Judicem provocasse dicitur aspectu*; Jam ex Palladio vidimus supra num. 9. S. Pachomij Regulam singulis Monachis indicere *Caprinam pellem confectam albam*. S. Joannes Chrisostomus hom. 70. in Math. de Monachis loquens ait: *Cur ad illos Angelos non gradiemur, cur non candidas vestes sumamus*? S. Patritius apud Jocelinum in ejus Vita cap. 185. in Hibernia *Cuculla candida amiciebatur*. S. Apollonij Discipuli numero

mero quingenti, *tota veste candidati erant* apud Palladium Histor. Lausiacæ cap. 52. Item Monachi illi, et Martyres, quos S. Eulogius in Memoriali SS. lib. 3. cap. 10. commemorat, *albicantis coloris vestibus induebantur*. Vita quoque S. Columbæ Abbatis Hyensis à Cummeneo descripta num. 26. idem tradit, dicens: *Candidam Tunicam B. Viri, qua in hora exitus sui indutus erat, in aere levaverunt*. Mackalle Episcopus, utì auctor est Cogitosus in Vita S. Brigidæ Virginis num. 5. *Pallium album, et vestem candidam super ipsius venerabile caput imposuit*. Cæsarius Monachus Arelatensis in Regul. ad Virgines num. 42. et alibi earum indumenta nulla tinctura, *nisi laija, et lactina* infecta denunciat; Aurelianus etiam in Regula Monachorum cap. 26. *Vestimenta*, ait, *alio colore non induatis, nisi laija, lactina &c.* Idipsum Regula S. Donati, Tartanensis, et aliæ commendant. Vulfinus Boetius in Vita S. Juniani, qui eodem cum S. Mauro floruit sæculo, num. 7. ait *Vestis eius cilicina de caprarum pilis, quæ in modum est Caracallæ, quam nunc Cappam vocamus, usque hodie apud nos perseverat, ut nihil vetustatis redoleat, candido colore perfusa*. Argesisus etiam in Constitutione de victu, et vestitu Monachorum Fontanellensium, *ad Saccos XV. comparandum Griseos sicciscos assignat, unde cappæ* [idest cucullæ] *fiant*; Griseum autem antiquum colorem, magis ad album, quàm ad nigrum accedere ait laudatus Martene, quod et confirmat Didacus Francus occasione Grisei Vallumbrosanorum veterum coloris, quem albedini Camaldulensium analogum fuisse statuit in Hist. S. Joannis Gualberti

pag.

pag. 188. Quemadmodùm et noſter Lucas Hiſpanus Hiſtor. Romuald. lib. 5. cap. 1. album Coronenſium Eremitarum pallium *Griſeum Palliolum* vocat, et lib. 3. cap. 5. Paulum Juſtinianum noſtrum *birrea, vulgò griſea, rudi videlicet, hirſutaque tunica ad carnes ſine tunicello indutum demonſtrat:* undè confirmes quæ de *albeſcenti birro*, diſcipulorum S. Romualdi [ante Camalduli ædificationem] in Eremo Perei converſantium, diximus ſupra num. 9.

XIX. Neque eſt quod opponas cum eodem erudito Viro, quem num. 6. citavi, tam certum eſſe, Monachorum indumenta primitùs nigra fuiſſe, ut ipſiſmet Concilijs *Nigrorum Monachorum* appellatio ſit conſecrata: quippe in *Conſtituto*, ſeu Decreto Lateranenſis Concilij ſub Gregorio I. titulum hunc præferri aſſerebat: *Decretum Concilij Lateranenſis, in quo tractatur de quiete, libertate, et exemptionem Monachorum nigrorum*. Nã, ut quondam illi reſpondi, ſic iterum inpræſens aſſero, Titulum ejuſmodi Monachorum nigrorum longè recentius eſſe ætate Romualdi, nedum ætate Gregorij; et ſanè in Labbeana Conciliorum editione hæc inſcriptio nullatenus legitur ad Monachos nigros contracta, ſed habetur dumtaxat in editione Colonienſi, vel alijs fortaſſe, quas Monachi nigri curandas ſuſceperunt, atque ex præoccupatione, quòd ſoli Nigri Monachi tempore Gregorij Magni regnarent, illud epitheton adiunxere; cùm tamen in toto illo *Conſtituto* generatim de Monachis, et Abbatibus loquatur Gregorius Papa, nulla reſtrictione addita, ſive ad albos, ſivè ad nigros; quod

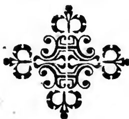
indicio

indicio est, nequidem in titulo colorum discretionem fecisse, undè et Cardinalis Baronius, qui primus è Vaticana Bibliotheca Decretum illud extraxit, et ad annũ 601. suis Annalibus Ecclesiasticis inseruit, nullum ejusmodi titulum profert, sed tanquam de Monachis absolutè intelligendum proponit. Præterquàmquòd, etiamsi titulus ille: *De exemptione Monachorum nigrorum*, huic Decreto appositus reipsà legeretur, hoc potiùs indicaret non omnes passim Monachos tunc temporis nigros fuisse, sed aliquos etiam tunc albos, ad quorum distinctionem *Monachi nigri* appellarentur; Quemadmodùm enim nemo dixerit, *Jesuitarum nigrorum* Institutum approbatum esse à Concilio Tridentino, quum nulli, nisi nigri Jesuitæ existant, ita etiam non dedisset Gregorius exemptionis, et libertatis privilegium *Monachis nigris*, si tales omnes Monachi fuissent, nullis colorem album servantibus.

XX. Erant ergo et tunc temporis qui albis tunicis induerentur; nec mihi propositum est veteres omnes Monachos dealbare: plerosque dixi candidos fuisse, non quoslibet, utì non omnes oves candidas esse fateor, sed ut plurimùm tales esse contendo, cùm tamen nigræ non desint, à quibus suum habitum illi desumpserint, qui nigro amictu induti Cænobitæ incedebant, quos dumtaxat designant authoritates, quæ pro vetustate nigri coloris adduci solent, non alios albos excludunt; Nam neque omnes D. Romualdi Discipuli, nec ipse semper S. P. Romualdus albis indutus fortasse incessit, cùm Vallecastrenses Monachi, etiam post Scalæ mysterium

rium nigrum habitum servaverint, et in eo, ut quidam coniiciunt, S. Patrem nostrum sepelierint, qua de re Fortunius p. 2. l. 1. c. 23. sic scribit: *Sunt qui monumentis mandaverint, Sanctum Patrem Romualdum in habitu nigro, quem in Cœnobio Classis induerat ab exordio conversionis, defunctum esse vita, in eoque sepultum. Quæ quidem res, licet possibilis, admirationem movet, cùm verisimile esse videatur* (en tota mutationis habitus certitudo ad meram verisimilitudinem, ab ejus præcipuo Authore mansuetiùs scribente deducta) *illum propter visionem Scalæ, in institutione Sacræ nostræ Camaldulensis Eremi in habitu albo, ex tunc albis vestimentis uti cæpisse: et talis forsitan etiam fuit sua pellicia vestis, ex qua Theutonici Stipatores corporis Imperatoris villos decerpsere, ut prædictum est. Quod isti argumentum hoc sumant ex nigro quodam cucullo, quod ad eorum usque tempora ad Cænobium Vallis castri, Religionis causa, fuerat asservatum, equidem id factum crediderim, vel quia Discipuli, qui habitum nigrum non mutaverant, in suo ipsorum habitu Magistrum sepelire maluerint, vel quia S. P. Romualdus aliqua nigra mutatoria vestimenta quondam ibi reliquisset, ante constructionem Sacræ Eremi*; Itaque nihil repugnat, indifferentem fuisse eo tempore Monachorum colorem, dummodò nativus esset, adeòque albus, aut niger, sæpius tamen album, qui, ut communior, potuit à nostris conservari, reliquis majorem uniformitatem, et lavandi compendium sectantibus, nigrum colorem deinceps præferentibus, ipsiusmet lanæ ex albis ovibus resectæ tincturam procurando; Verùm pudet longum contentionis funem ulteriùs circa nostri candoris origi-

nem protrahere. Audiatur Petrus Blesensis Ep. 97. ad quendam Abbatem. *Christus*, inquit, *divisus non est*; *sive in alba, sive in pulla veste, in omni professione, et ordine, in omni gente, quicunque operatur voluntatem Domini, acceptus est illi: inter album, et nigrum habitum non distinguit ille, apud quem non est distinctio Judaei, et Graeci: attendit Dominus mentem, non cutem, merita, non colorem. In Monte Cassino schemma Monasticum, quo B. Benedictus est usus, usque bodie, sicut dicitur, perseverat. Quis audeat tanti Patris habitum blasphemare in filijs? nam si Delibatio sancta, et Massa; si Radix sancta, et Rami. Sive cum Nazareis candidior nive sit aliquis, sive cum B. Job super carbonem denigrata sit cutis ejus, uterque salutem in domo Domini operatur; Sanè in ovili Jacob sunt agni albi, et nigri. In vinea Sorec sunt uvę albae, et nigrae; sed et Sponsa, quę lilijs convallium praealbescit, ipsa eadem dicit: Nigra sum, sed formosa. Apud Sponsam Christi non est absurda varietas, cùm ipsa circumamicta varietatibus describatur. Ipsa varietas uniformitatis causa est; nam in cithara ex diversitate chordarum fit uniformis modulatio ad concentum*. Hactenus Blesensis, cum quo de colore satis.

CA-

CAPUT VIII.

Reliquæ Obiectiones discussæ: ubi et de Breviarij auctoritate, ac de Negativi Argumenti robore differitur.

SYNOPSIS.

Breviarij verba sententiam Fortunij præsupponere contendunt Adversarij. 1. *Dissertationis Primæ doctrinam non tangere, nec mutationi habitus favere.* 2. *Camalduli factam Scalę Visionem ibidem non tradi, sed aliam fortè, quæ apud Sitriam contigisse dicitur.* 3. *Non quasi indubiam, sed ut probabilem, Visionem illam potuisse in Breviario relinqui.* 4. *Gradus auctoritatis eorum, quæ inibi continentur.* 5. *Sæpius reformatas fuisse ejus lectiones.* 6. *Negativi argumenti obiecta inefficacia.* 7. *Sanctorum gloriæ præiudicare confictas narrationes.* ibid. *Negativi argumenti ad dialecticam formam reductio.* 8. *Ad negativas Theses probandas plurimùm valere, ratione, et exemplo suadetur.* 9. *Inepta contrariæ assertionis positiva probatio.* ibid. *Nostra argumenta positivis æquivalere.* 10. *Alia instantia refellitur ex sanguineo* Christi *sudore.* 11. *Facta Christi ab omnibus Evangelistis prætermissa, apocrypha censenda.* ibi *Silentium Rodulphi in nostro proposito non merè negativum esse.* ibi. *Discrimen causæ nostræ à Translatione Lauretanæ Domus.* 12. *Cella Sacra Eremi non Visione Romualdi, sed Mira*

culo fagi celebranda. 13. *Oppositam sententiam à nobis in suo probabilitatis gradu relictam, nostris documentis illustrandam*. 14. *Depulsa livoris in Fortunium calumnia*. ibid.

I. CÆteris nunc oppositionibus occurramus. In his non minimi facienda videtur, quam ex S. P. Romualdi lectionibus, Monastico, ac Romano Breviario, Clementis VIII. jussu, ad diem 7. Februarij insertis, deducere possunt, ubi legitur: *Scalam à terra Cœlum pertingentem, in similitudinem Jacob Patriarchæ, per quam homines in veste candida ascendebant, et descendebant, per visum conspexit, eoque Camaldulenses Monachos, quorum instituti auctor fuit, designari mirabiliter agnovit*. Quibus verbis ita consecratam putant, quò ad omnes sui partes, Fortunij sententiam de Scalæ Visione Camalduli habita, ut etiam, contra Primam Dissertationem nostram, Ordinis initia non ante Visionem hanc à Romualdo posita hìc putent definiri, et quàm mitissimè agentes, imminentem saltem temeritatis notam, de Fortunij hypothesi dubitantibus comminentur.

II. At in primis hìc observandum occurrit, Primæ Dissertationis doctrinam his verbis nullatenus impeti; tū quia, tametsi dicatur, alicubi Romualdus Scalam vidisse, per quam homines albis induti conscenderent, atq; eo Camaldulēses Monachos, quorū instituti auctor fuit, designari intellexisse, nō tamen asseritur, occasione ejusdē Visionis Monachos Camaldulenses tunc primùm, potiùs quàm anteà, institutos sub ea specie sibi propositos

reco

recognovisse; Neque enim ibi legitur, *quos statim instituit*, aut *quorum instituti auctor futurus erat*, sive, *quibus instituendis tunc primùm incubuit*, aliave simili phrasi, rem nondum factam exprimente, hoc describitur, sed absoluta præteriti temporis significatione, *quorum instituti auctor fuit*; Unde mirari subit, cur eruditus Auctor Libri, omnium Religiosorum habitus, et origines exhibentis, verba illa Italicè interpretari voluerit: *per tal visione si persuase essere preconizati i Monaci, de' quali poi fù Autore*; particulam enim *postea*, vel *deinde*, aut æquipollentem, in latinis verbis non video; Tum etiam quia dici potest, Camaldulense nomen in citatis Breviarij verbis strictiùs accipi in speciali significatione, juxtà duplicem hujus vocabuli acceptionem, quam Dissert. I. cap. 2. num. 21. distinximus; Quo sensu dumtaxat veram expositionem verba illa, cum additamento particulæ *deinde*, à laudato Auctore subintellectæ, accepta, possunt assumere. Itaque non est quo sibi de Fortunij sententiæ approbatione hac ex parte Adversarij blandiantur; eòque minùs quidpiam hìc declaratũ reperire possunt pro Nigri habitus mutatione in Album prætensa, in qua Fortunius totum Visionis mysterium, suæque causæ præsidium collocat. Nisi porrò hæc duo, Institutio videlicet universi Ordinis Camalduli facta, et Mutatio habitus subsistant, nec locus ullus est ad Fortunij sententiam contra me vindicandam, licèt in refutanda Scalæ Visione (quam ab initio fassus sum ita in dubium à me revocandam, ut oppositæ tamen sententiæ suam qualemcunque probabilitatem relinquam)

quam) Breviarij authoritate oppressus fortasse deficerem: quomodo, gloriari saltem possem ejus falsæ hypotheseos machinam, quæ duo illa potissima complectebatur, solo tenus æquasse, etsi fundamentis ipsis, quibus superstructa erat (Visione videlicet Scalæ Romualdinæ) succutiendis dumtaxat, non penitus evertendis, vires ingenij responderint.

III. Ampliùs tamen animadverto, ne quidem *Camalduli* potiùs, quàm *alibi* exhibitam Romualdo hanc Scalæ Visionem in prælaudatis Lectionibus affirmari; atque adeò dum inficior, apud Camaldulum Romualdo Scalam apparuisse, quam eo loci soli Maldulo per visum objectam ex antiquis auctoribus demonstravi, non est cur me Breviarij authoritatem impetere criminentur, cùm non negem simile quidpiam *alibi* Romualdo contingere potuisse; mihique abundè sufficiat, non subsistere Visionem, quæ *Camalduli* Romualdo exhibita dicitur, tamquam totius Ordinis tunc instituendi præludium, neque ullam habitus mutationem ejus occasione inductam. Profectò si vel Philippum Ferrarium de Sanctis Italiæ audias, vel Gabrielis Bucellini Menologium Benedictinum consulas, deprehendere erit, hanc Scalæ Visionem Romualdo *apud Sitriam versanti* attributam, prout ibidem altera Visio contigit, ex cap. vitæ 51. de anima S. Patris instar nivis candida ante Deum delata, quam Fortunius part. 1. lib. 1. cap. 25. eandem fuisse cum Scalæ Visione asseverat, adeòut utraque species, eodem tempore, et loco, se D. Romualdo exhibuerit. En Bucellini verba lo-

loco cit. ad diem 7. Februarij, *Instituit: immortali cum merito, Sanctissimum Camaldulensium nostrorum institutum, quod ipsi mirabiliter præsignatum fuit, dum in Sitriæ monte apud Fabrianum commoranti Scala inde ad Cœlos usque pertingens ipsi visa est, per quam homines candida veste ascendentes, atque descendentes conspexit*. Ut ergo Bucellinus, et ante ipsum Ferrarius, læsæ Ecclesiasticæ authoritatis non arguuntur, dum Scalæ Visionem apud Sitriam, non autem Camalduli, evenisse contendunt, quando Visionis ejusmodi locum Breviarij verba non explicant, ita mihi vitio vertendum non est, si eandem Scalæ Visionem Camalduli contigisse negem, quamvis an in Sitria, vel in Gallia sub Ordinis initium, aut alibi, Romualdo similis apparitio contigerit, utpotè de re mihi penitus incomperta, statuere nihil ausim, neque hìc disquirere vacet. Quæ responsio, tum picturis, tum communi etiam persuasioni posset fortasse applicari.

IV. Ad hæc: etsi de Camaldulensi Visione Scalæ, quam Romualdo tribuunt, Breviarij verba forent intelligenda, nihil propterea vetaret, illam ut merè *probabilem* habere (quod toties professus sum) atque oppositę interim sententiæ rationes, salva tantę auctoritatis reverentia, proponere; monet quippe Bartholomęus Gavantus, Comment. in Rubr. Brev. Sect. 5. cap. 12. de Lectionibus num. 6. Correctioni Breviarij pręfectos Baronium, ac Bellarminum multa ejusmodi merè probabilia in lectionibus reliquisse: *Qua in re*, inquit, *perdifficile visum est illis ad Historiæ veritatem bona fide restituere Sanctorum lectiones, idque minima, qua fieri potuit,* muta-

mutatione: imò quæ controversa erant, alicujus tamen gravis authoris testimonio suffulta, aliquam haberent probabilitatem, retenta sunt eo modo, quo erant. Potuerunt ergo ijdem Viri Prudentissimi, propositam clausulam, (à Fortunio verosimiliter intrusam, quippe in Lectionibus, quibus ad eam diem tum nostri, tum Vallis Umbrosę Monachi utebantur, nullum Scalę vestigium apparet, ut in vetustissimis tam MSS. quàm impressis utriusque Ordinis Breviarijs patet) intactam relinquere, inter tot alias Historias, de quibus ingentes controversię apud Eruditos nihilominus agitantur: quemadmodùm in his ipsis S. Romualdi lectionibus longęvam ejus ętatem centumviginti annorum expressam sinere non dubitarunt, quam tamen innumeris difficultatibus obnoxiam sciebant, de quibus in Dissert. II. actum est, quia nimirum apertissima Petri Damiani auctoritate probabilis reddebatur; Cur enim pariter non deferrent Viri humanissimi auctoritati Pauli Justiniani, Mugnotij, Ractij, Fortunij, ac Lucę Hispani, à quibus illa Visio Romualdo tribuitur? pręsertim cùm illam ex scriptis B. Rodulphi elicere se faterentur, eorumque fides in dubium vocanda non esset, nec revinci facilè posset, dum ipsamet Rodulphi scripta Romę non extarent, quę meliùs expensa, Maldulo, non Romualdo, Visionem illam contigisse demonstrarent, calculum fortasse revocaturi, si è re existimassent qualiscunque hujus traditionis originem ad examen vocare, ipsismet Authographis diligenter inspectis; At cùm nemo tunc in oppositum mutiret, omnes rem planè indubiam suppone-

pone-

ponerent, nulla vel levis suspicio oborta est, quę accuratius examen postularet.

V. Cęterùm hoc loco fortasse iuvabit, ad simpliciorum cautelam, adnotare quod seriam omnium animadversionem mereri videtur, nequa in hoc, et similibus propositis, errandi prębeatur occasio: Nimirum in triplici differentia esse quę in Ecclesiasticis Officiis proponuntur; alia quippe è sacrarum scripturarum libris deprompta sunt: atque hęc omnimodam exigunt divinę authoritatis fidem, cui falsum subesse nequit, quęque omnem dubitationis umbram excludit; alia ex homilijs, et sermonibus Sanctorum Patrum assumuntur, quibus tanquam Ecclesię Magistris, ac Fidelium Doctoribus à Divina Providentia deputatis, par est Catholicos omnem reverentiam exhibere; multò inferiorem tamen ipsorum sententijs, quàm ipsimet Divino Verbo in Canonicis codicibus scripto, debemus observantiam: nam ut ait Hieronymus Epist. ad Ctesipontem: *Aliter habendi sunt Apostoli, aliter reliqui tractatores: illos semper verum dicere, istos in quibusdam, ut homines, errare contingit*. Unde Eruditissimus Canariensium Episcopus Melchior Cano de loc. Theol. lib. 7. cap. 3. ait: *Cùm Sanctorum quisque, his duntaxat exceptis, qui libros canonicos ediderunt, spiritu fuerit humano locutus, et aliquando vel in eo errarit, quod ad fidem spectare posteà demonstratum est, apertè constat, ex hujusmodi authoritate exploratam fidem haberi non posse*. Alia demùm è Sanctorũ vitis, et historijs in Breviaria derivantur, quę persese humanam dumtaxat exigere fidem possunt: ita quidẽ,

ut quandiù gravis momenti ratio contrarium non suadet, omnis obsequij significatione sint excipienda, ijsque sine fundamento repugnare, temeritatis notæ sit obnoxium, cum fundamento verò non item; De hujusmodi enim Historijs inquit Gelasius Papa in Cõcil. Rom. *Sed cùm hæc ad catholicorum manus pervenerint, B. Pauli Apostoli præcedat sententia: Omnia probate, quod bonum est tenete;* Quod et sæpe in similibus notat Card. Baronius, ut tom. 10. in Append. ad annum 302. ubi ait: *Romana Ecclesia non sicut Evangelium legere consuevit Sanctorum Acta, sed liquit libranda Apostolica lance: omnia probate, quod bonum est tenete*; Unde à prælaudato Cano loc. cit. lib. 11. cap. 5. dictum fuit: *Nec enim Historias omnes tueri est animus, quæ passim in Ecclesia lectitantur*, et infrà: *in maximo illi errore versantur, qui rerum gestarum memorias, tamquam Ecclesiæ oracula accipiunt, si eas in Epistolis, et decretis suis* [adde et lectionibus à Sacra Congr. Rit. approbatis] *Pontifices aliquando usurparint*.

VI. Quod siquis adeò imprudens sit, ut (confusis credendi regulis) eam Romanæ Ecclesiæ calumniam imponat, quasi nimirum illa in ejusmodi singularibus factis, à nulla revelatione pendentibus, et cum nulla dogmatum catholicorum controversia connexis, divinam sibi arroget authoritatem: animadvertat velim, ab hac se labe ipsammet Romanam Ecclesiam persæpe purgare, dum toties in Breviariorum reformatione Historias pridem propositas, qua parte vel fabulosas, vel maximè dubias, novis emergentibus argumentis, deprehendit, vel ex integro abradi, vel opportunè immuta-

muta-

mutari juſſit, quod et impoſterum fortaſſe factura erit, ſiquidem expedire judicaverit; Hæc enim, quæ ab humanæ diligentiæ diſcuſſione pendeat, vix primorum conatuum accurata quamvis induſtria, numeris omnibus abſoluta evadere, primoque ſtatim ab examine supremam manum accipere poſſunt. Quod domeſticis alijs exemplis confirmari poteſt, ut in ſecunda Lectionum Menſis Septembris pro officio S. Romualdi in Feria tertia, Ingelbertum Romam euntem per Spiritum vidiſſe Romualdus aſſeritur, quod Damianus cap. 56. de alio Diſcipulo narrat, ut patet ex ejus capitis titulo utrumque diſtinguente, nimirum: *De Diſcipulo, quem Romam euntem per ſpiritum cognovit; et de illo (nempe Ingelberto) qui ſibi derogans recluſorium fregit*; et in ultima periodo Lectionis ſecundæ pro S. Dominico Loricato die 17. Octobris, huic Sancto tribuitur quod Damianus lib. 1. Epiſt. 19. Dominici ejuſdem vitam complectente, de B. Michaele Polenſi, non de ipſo Dominico apertè narraverat: cùm tamen hæ lectiones à S. R. C. probatæ ſint 7. Decembris 1680., ut illæ 18. Maij 1671. Quæ ſanè vitio eorum, qui lectiones hujuſmodi compilarunt, contigiſſe fatemur, non Eminentiſſimorum PP. defectu, quorum vigilantiam illorum indiligentia ſua expectatione fraudavit.

VII. Aliud æquè invidioſum obiectionis genus nobis paſſim proponitur, quod tamen ſupra ſub initium Capitum 2. et 3. aliqua ex parte præoccupavimus: ſed moleſtis, inficetiſque detractoribus numquam ſatis. Nempe negativis dumtaxat argumentis, Hæreticorum

more, sacras Traditiones me impetere criminantur: quo quidem verborum strepitu, et clamore, nihil est apud imperitæ plebis aures conflandæ adversùs doctrinam meam invidiæ magis idoneum, sed nihil etiam labefactandæ apud eruditorum animos sententiæ meæ minùs accomodatum; ignorari quippe à nemine potest, nullas hìc vel Divinas, vel Apostolicas, vel Ecclesiasticas Traditiones in discrimen venire, sed popularem dumtaxat persuasionem, neque illam admodùm antiquam, quæque nonnisi per abusum Traditio appelletur, cujusmodi innumeræ altissimas in vulgi animis radices fixere, licèt falsitatis omninò manifestæ convincantur, qualisque est apud finitimos Sitriæ populos de Carcere D. Romualdi, in quo per vim à Discipulis detentus sit, quem tamen voluntarium reclusionis secessum fuisse ex Petro Damiano cap. 52. satis constat; et sine piaculo ejusmodi traditiones refelli posse, ac debere à veritatis amantibus, miror ab ullo sanæ mentis viro in dubium vocari, vel eo prætextu, quòd commenta illa in speciem pietatis composita sint, aut quòd nihil referre quis arbitretur, explodanturne, an dissimulentur, aut quòd Virorum Sanctorum gloriæ præjudicari posse ejusmodi refutatione vereantur: *Quasi verò* (inquit lib. 11. cit. cap. 5. Eruditissimus Melchior Cano) *Sancti Dei homines nostris mendacijs egeant, qui tam multa vera pro Christo gesserunt, ut falsa, quantumvis licèt eruditæ simulationis artificio composita, ut noxia non sint, quoniam inutilia sint tamen, tanquam ignavi milites, oneri sint magis, quàm auxilio*; Quanquàm mihi non innoxia planè

nè videntur quæcunque veritatem obſcurant, nec inutilia dumtaxat, ſed perniciosa potiùs apparent quæcunque Sanctorum Hiſtorijs commentitiarum fabularum permixtione contaminandis conducunt; Ædificationi autem è contrario eſſe ſcio apud Heterodoxos, quòd Catholici ſe Veritatis amatores ſinceros ubique probent, eòque faciliùs inconcuſſa eſſe quæ amplectimur catholica dogmata ſibi perſuaſum habere poſſunt, quòd videant nos vanis ejuſmodi technis non paſci, ſed nutantia quæque Hiſtoriarum capita, licèt in ſpeciem nobis faventia, virili animo repudiare, atque ſolida tantùm ſectari; quos autem vident coacervandis, amplexandiſque quotlibet popularibus traditionibus, etiam ridiculis, ac fabuloſis, intentos, hos ne ſuis quidem, vel cùm veras traditiones proferunt, dignantur aſpectibus, cùm et in his ab horum Tractatorum levitate ſibi cavendum eſſe ſuſpicentur. *Mendaci enim homini*, ait idem Canus loco cit. capite 6. *ne verum quidem credere ſolemus. Quamobrem qui falſis, atque mendacibus ſcriptis mentes mortalium concitare ad divorum cultum voluere, hi nihil mihi aliud videntur egiſſe, quam ut veris, propter falsa, adimatur fides, et quæ ſeverè ab auctoribus planè veracibus edita ſunt, ea etiam revocentur in dubium.*

VIII. Quòd verò negativis me uti argumentis improbent, ac velut ficulneę clavę [quæ tamen arundinea ſolidior eſſet] ſemper innixum jactent, id à ratione vel maximè abhorret; Neque enim hoc enthimemate utor: *Hic, vel ille Hiſtoricus hoc factum non prodit, ergo factum non eſt*, cujus conſecutionem nullam eſſe fateor

fateor, ac penitus conspuendam; sed quemadmodum prudenter monuit Cardinalis Baronius sententia illa sæpe à nobis laudata ex Tom. 1. Annal.num. 12. *Quod à recentiori Auctore de rebus antiquis sinè alicujus vetustioris auctoritate profertur, contemnitur;* ita mihi licet, ejus doctrinæ insistendo, ejusmodi argumenta afferre, quæ ad syllogisticam formam redacta, hanc speciem induerent: *Si res gesta fuisset, ab his, et illis Autboribus tradita esset: atqui ab his, et illis tradita non est, ergo gesta non fuit.* Vel etiam: *Gesta, de quorum veritate non constat, asseri non debent: Atqui de veritate Visionis Scalæ Romualdinæ, et habitus mutationis non constat, ergo hæc ipsa asseri non debent.* Minorem probat silentium eorum, qui de his rebus tractant, ex quibus prætensa veritas constare deberet. Sivè ampliùs hoc modo: *Si quis asserat quod nequè scit, nequè scire potest, nullam meretur fidem; at Fortunius in assertionibus hìc controversis id asserit, quod neque scit, neque scire potest, ergo in his nullam meretur fidem.* Minor probatur sic: *Res à quinque retrò sæculis, vel eò ampliùs gestæ, nonnisi ex ejus temporis Scriptorum monumentis innotescere possunt; sed ex monumentis ejus temporis nullatenùs innotescunt assertiones hìc controversæ, tanto tempore Fortunij ætatem antecedentes, ergo Fortunius id asserit, quod neque scit, neque scire potest.* Hæc, et ejusmodi sunt argumenta nostra, in quibus non video quid vitij insit, nisi fortè aliam Dialecticam docere me Adversarij dignentur.

IX. Suas interim sibi præclaras Criticæ leges habeant, qui *Negativa argumenta in rebus criticis omnium debilissima, nulliusque ponderis esse*, tanquàm è folio, pro-

nun-

nunciant; nam Canonem hunc, ubi de positivis factis evincendis agitur, verissimum sane concedimus (sic enim ex quo nihil obstet in antiquis monumẽtis, quominùs ex. gr. S. Romualdus Pisis aliquando fuerit, non sequitur vel ibi reipsà fuisse, vel id cum aliqua veri specie à quopiam asseri posse, cessantibus positivis coniecturis id suadentibus) At manifestè falsum esse contendimus, si ad evertendas aliorum assertiones, sive ad negativam Thesim (qualis nostra est) comprobandam referatur: validissima enim, ac præcipui roboris tunc esse negativa argumenta, nemo, nisi planè stuppeus, aut in Historijs peregrinus ignorat; Quamobrem à præclaris Historicis passim usurpari solent ad figmenta quælibet explodenda: quemadmodum Hieronymus [de Script. Eccles. in Luca] *Periodos Theclæ, et totam baptizati Leonis fabulam* ex unius Lucæ silentio qui Acta Apostolorum descripsit, confutat: Imò et à Theologis, ac Sanctis Patribus ad explodendas Hæreticorum novitates efficacissimo loco habetur negativa auctoritas, uti ex Gregorio Nazianzeno jam supra notavimus cap. 3. ad finem num. 3. Et verò quid magis naturæ consonum quàm ut positiva facta, positivè: negativa, negativè probentur? nisi velint eò usque nugari, ut non modò res, sed et ipsarum, quas vocant, negationes, positivis causis, à quibus directè profluant, ascribere conentur, aut positivos ijsdem effectus hinc directè manantes effingere, ut à priori, et posteriori [quod ajunt] earum qualiscumque veritas positivè evincatur. Ipsorum interest idoneis positivis

argu-

argumentis prætensam D. Romualdi visionem, et habitus mutationem astruere: affirmanti enim semper incumbit suæ assertionis probatio; mihi utramque neganti sufficit ostendisse, quòd de utraque nusquàm constet, sed per quinque sæcula incognita, et inaudita permanserit. Expectantne, ut antiquiores Authores producam, qui Romualdi visionem expressè reijciant, illamve nedum Maldulo tribuant, sed dictionem suam exclusivis particulis coarctent: *Maldulus solus vidit, Maldulo tantùm, aut præter Maldulum nemini hæc visio apparuit?* Idne, inquam, expectant, ut positivo argumento adigantur? Atqui oportuisset, Rodulphum, Gerardum, Hieronymum, aliosve de Malduli Visione loquentes, prophetico insuper spiritu actos fuisse, quo divinarent illam Romualdo post tot sæcula fore tribuendam, atque opinionem hanc sibi in antecessum refellendam assumerent: facta quidem monumentis consignari solent, negationes factorum non item, nisi cùm prævidentur futuri, qui factum præsumant, ijsque propterea providè præcludenda sit ansa illud conjectandi. Ecquis enimverò in animum induxisset, tam lævo Sidere caput aliquod nasciturum, quod ex narratione Visionis Malduli, Romualdi Visionem non præsumendam modò, sed positivè ampliùs probandam consuleret, hoc egregio sanè argumento: *Visio facta est Maldulo, ergo et Romualdo*, atque illationis probationem [quam ego quidem in omnibus topicis locis frustrà quæsiissem] hinc singulariter deducendam arbitraretur, *quòd plerumque in Regularium Ordinum institutionibus*

Eccle-

Ecclesiasticæ Historiæ doceant, *Visionem*, *seu Illustrationem aliquam Institutori primùm*, *deinde Compromotoribus factam*, *ut in Religione S. Mariæ de Mercede*, *alijsque novimus contigisse?* Nemini sanè id in mentem venire poterat; cùm et extra rem comparatio hæc instituatur, siquidem falsum est, nostræ Religionis exordia in Campo Malduli, ejusque Visionis occasione, posita, ut Differt. I. demonstravimus; et, si vel maximè post hujuscemodi Scalæ Visionem Ordo noster à Romualdo institutus esset, non erat hic arguendi modus ab homine limati judicij expectandus, undè innumeris inauditis visionibus, pro cujuslibet Congregationis fundatione temerè astruendis, aditus muniretur.

X. Præthereà argumenta à me in hanc rem adducta, non merè negativa sunt, sed ejusmodi, quæ affirmativis saltem æquipolleant, tum quia ex silentio eorum, qui Scalæ Visionem aliquam, sed Maldulo factam tradunt, quique promptiùs illam Romualdo etiam communem fuisse notare debuerant, deducuntur; tum quia præfati Auctores ea scribunt, quæ manifestè supponant, Maldulo soli Visionem contigisse, ut cùm Gerardus notat, Eremitarum Cadavera super *Scalam* ponenda *exemplo Malduli Viri Sanctissimi*, *qui in Visione*, *ubi nunc est Ecclesia Eremi*, *vidit excelsam Scalam Cœlos tangentem*, *per quam splendentium*, *et albescentium videbatur ascendere multitudo*; Et cùm Bernardinus Gadolus determinationem (non mutationem) candidi habitus à Romualdo factam conijcit, vel ob textus Scripturæ ab ipso citatos, *vel propter Visionem Maldulo osten-*

 sam,

sam, qua sibi apparuit Scala protendens à terra in Cœlum, per quam alborum multitudo ascendebat. Quorum utrumque, sicuti postquàm invaluit opinio de Visione Romualdi, ad ipsum S. Patrem congruentiùs referri solet [illud quidem Gerardi à Paulo Justiniano Regul. Erem. cap. 32. *Supra consuetam scalam reponantur, ob memoriam ejus, quæ B. Romualdo apparuit*: hoc verò Gadoli à Fortunio, et Ractio, tum alibi, tum in Constitut. Monachor. Camal. sub Pio V. ab eodem Ractio compilatis, ubi ad cap. 55. habetur: *Nos tamen antiquam quingentorum, et quinquaginta annorum, ob revelationem D. Romualdo factam, sequentes consuetudinem, non nisi candido utemur colore.*] Ita ad eumdem directè retulissent Auctores illi, si Romualdum talis Visionis participem credidissent, vel tantùm suspicati essent. Denique quia qui Romualdi Visionem narrant, illam ex Rodulpho se tradere profitentur, in quo tamen nullum ejus vestigium, sed illius tantùm, quæ Maldulo est exhibita, relucet: et qui utramque Visionem simul componunt, circumstantiam B. Rodulphi auctoritati repugnantem astruunt, uti cap. 3. num. 6. et cap. 5. num. 7. notavimus; Quæ quidem nisi positiva esse falsitatis prætensæ Visionis argumenta censeantur: dicant, oro, si reipsa (ut fieri saltem potuisse vel ab adversarijs fatendum est) Romualdus hanc Visionem omnino non vidisset, sed solus Maldulus, nec tamen defuissent qui illam Romualdo tribuerent, quæ majora suppetere tunc possent momenta, quę clariora indicia, ad suppositum hoc commentum redarguendum?

XI. Ve-

XI. Verùm hæc omnia, quamlibèt perſpicua, et ad perſuadendũ rectè diſpoſitas mentes idonea, Viros nonnullos, quantum ipſis videtur, acutiſſimos non convincunt, quos reponentes audio [et adhuc patienter audio] ijſdem principijs poſſe ſanguineum Chriſti Sudorem in horto, licet ab uno ex Evangeliſtis narratum, in dubium vocari, eoquòd à tribus reliquis taceatur. Quibus planè reſpondeo, exemplum ad rem non eſſe, quia ſi Romualdi Viſio ab uno ſaltem vetuſtiorum Scriptorum, qui proximè ad Romualdi ętatem ſcripſerunt, traderetur, etiamſi reliqui de eadem ſilerent, nihil ego in oppoſitum muſſitarem, ut de facto nihil ambigo de Viſione Malduli, quam tradit Rodulphus, licet Petrus Damianus, et Thedaldus Epiſcopus Aretinus illam non exprimant; Itaque noſtro propoſito affinior eſſet comparatio alicujus actionis Chriſti, quam *nullus* Apoſtolorum, Evangeliſtarum, ac Veterum Eccleſię Patrum tradiderit, quales ſunt in Apocryphis libris *De infantia Salvatoris*, *De nativitate Salvatoris*, *et Maria Obſtetrice &c.* à Gelasio I. Papa proſcriptis, quorum licèt vetuſtiſſimorum, authoritas nullius ponderis eſt ad facta, quę ab omnibus Evangeliſtis prætermiſſa ſunt, perſuadenda, tametſi certum ſit, plura Dominum Jeſum feciſſe, in Evangelijs non ſcripta. Hæc erat comparatio inſtituenda, non ſanguinei ſudoris à Divo Luca iam expreſſi, licet à reliquis prætermiſſi, cùm et ego vim faciam in *omnium*, non in *aliquorum* dumtaxat ſilentio. Addo inſuper, me nihil de Viſione Romualdi dubitaturum, ſi Rodulphus

de simili Visione Malduli siluisset, tunc enim silentiū ejus [ut cum Scholasticis loquar] *merè negativum esset*, locumque permitteret, ut Traditio sinè scriptis propagata intelligi posset; undè non ambigo de miraculo Romualdi ex impulsu Dęmonis in flumen casuri, ac (cedente saxo) mirabiliter sospitis, licèt tum Damianus, tum Rodulphus, tum Gerardus de illo sileant, nec enim occasio ipsis fuit, ut illud commemorarent, quare ex ipsorum simplici silentio nulla suboriri potest suspicio, quæ ponderis alicujus sit, præ Hieronymi Pragensis, illud post aliquot sæcula, ex traditione tum vigente, commemorantis, auctoritate: Hieronymi, inquam, non Fortunij, cujus dictis si standum esset, vix inter tot fabulosas circumstantias, quibus ab ipso circumvestitur, facti veritas elucesceret, sed cum meditationibus de natura abietis, colloquijsque de natura Dæmonum ibidem insertis, confunderetur. Eatenus igitur ex Rodulphi, et aliorum omnium silentio falsitas Romualdinæ Visionis deducitur, quatenus similem Malduli visum narrantes, et sacrę Eremi ædificationem ea occasione ab Romualdo factam recensentes, verosimile non est, voluisse præcipuam Romualdi Visionem dissimulare, si et hanc intercessisse cognovissent.

XII. Neque vel apposita, vel opportuna est hæreticorum moris comparatio, qui divinas, Apostolicasque Traditiones, aut Ecclesiasticas consuetudines conculcant, uni Scripturę, illique pro vario ipsorum arbitrio expositæ, insistendum esse contendentes, quasi

verò

verò et ipſum Verbū Dei Traditum ejuſdemmet Verbi ſcripti teſtimonio non toties commendaretur. Deinde quòd in particularibus quibusdam factis admittendis moroſiores ſint, ſolo quorundam Hiſtoricorum ſilentio perſuaſi (ut ſpeciatim obiecta mihi à nonnemine eſt illorum circa Lauretanæ Domus Translationem admittendam pervicacia, exaggerato D. Antonini ſilentio) id nec commune, nec ſimile quidpiam habet cum noſtrę cauſæ diſceptatione; Si enim quingentis dumtaxat, poſt Ædis illius Sacrarium ad nos transmiſſum, annis, id miraculum celebrari cæpiſſet (ut tanto tempore Viſio Romualdi nullis litteris conſignata legitur) ſi quicunque illius migrationem prædicant, non alijs niterentur idoneis monumentis, ſed ex ipſius Antonini Hiſtorijs id ſe decerpere dicerent, in quibus poſtmodum non illius Lauretanæ, ſed alterius, putà Sabinenſis Collis Vertighij Cellæ translatio deſcripta legeretur [ut qui Viſionem Romualdi narrant, ad Rodulphi ſcripta provocare ſolent, ubi ſolam Malduli Viſionem deprehendere licet] profectò par utriuſque exempli ratio haberi poſſet, ſed tùm nemo ſanæ mentis alterutrius Veritatem aut temere indubium verti, aut protervè negari contenderet; Cùm verò et paucis poſt annis à Sacræ Domus in Italiam adventu monumenta regionis illius, in qua ſtationem poſuit, indubitata occurrant, et ipso quidem Antonino penè ſeſquiſæculo vetuſtiora, ad quem nemo prudens pertinuiſſe dixerit, de re tum vulgatiſſima expreſſum teſtimonium ſuis Hiſtorijs inſerere: hinc temerè abuti ejus ſilentio

tio contradictores ad Lauretani Sacelli veritatem impugnandam, tam manifestum est, quàm è contrario evidentissimè constat, longè aliud de Romualdi Visione, his momentis minimè fulta, judicium ab æquis historicarum rerum æstimatoribus ferri debere.

XIII. Nimius fortasse videbor in his minutiùs persequendis: sed mihi quàm maxima possum attentione circumspiciendum est, nequid intactum relinquam, quod minimam in hac materia difficultatem præseferat, neve dissimulasse me quidpiam Adversarij cavillentur; itaque postremam hanc, valdè popularem, instantiam expendere juvat, antequàm manum de tabula tollam, et calamum feriari, vel ad magis jucunda studia regredi concedam. Quotquot Sacram Camalduli Eremum religionis causa nunc temporis conveniunt, Cellam quandam ad sinistrum basilicæ latus sibi indicari vident, ubi Divo Romualdo Visionem Scalę contigisse ab Eremita hospitum exceptore sibi narrari audiunt, cum subsequente habitus mutatione, cujus rei argumento Visio eadem ad præcipuum Cellę parietem anaglyptica effigie expressa cernitur, quasi Romualdo nigra cuculla induto per quietem objecta fuerit; Longè verò difficillimum persuasu est, potuisse locum ipsum fingi, ubi Visio exhibita sit, nisi continua traditione majorum cella ejusmodi, ob hoc ipsum mysterium, reservata fuisset, atque ad rei memoriam perennandam destinata. Verùm respondeo, Malduli quidem Visionem contigisse *Ubi nunc est Ecclesia Eremi*, utì narrat Gerardus II. Generalis loco à nobis

bis ſępe, et hic ſupra num. 10. citato; Cellam autem illam, quæ nunc Viſionis S. Romualdi dicitur, et habitam ſemper, et ſemper habendam pro Cella, quam ipſe S. P. Romualdus incoluit, et ad quam contigit miraculum fagi à Petro Damiano cap. 47. narratum. Itaque congruentiùs debuiſſe ibidem caſum præcipitis fagi, aliorsùm à cella projectæ, depingi, quàm Scalę Viſionem, niſi plauſibilior viſa fuiſſet falſa Fortunij, quàm vera Damiani narratio, vel magis idonea ad venerationem Sacro loco apud omnes conciliandam; enimverò poſt ætatem Fortunij effigiem illam adornatam fuiſſe ex nigro Romualdi habitu conſtat, cùm vetuſtiores omnes Romualdum etiam in actu ſuppoſitæ Viſionis, et ante ipſam albis indutum exprimant, ut cap. 4. num. 1. obſervavimus; unde apud omnes Auctores, qui vel Camaldulenſis Eremi ædificationem, vel ejus ſitum deſcribunt, etiam illos ſcilicet, qui aliàs Viſioni Romualdi favent, numquam talis Cella pro *Viſionis prætenſæ loco*, ſed pro *S. Romualdi cella, ubi incluſus vixerit, et quæ à præcipitio fagi illæſa ſervata fuerit, indicatur*. Ita in monumentis Camaldulenſibus, anno 1513. editis, et cap. 5. num. 3. adductis, de Romualdo dicitur: *Quinque cellas conſtruxit, in quarum una ſe ipſum aliquanto tempore recluſit, et magnis ibidem coruſcavit miraculis*. Et Paulus Juſtinianus in Procemio Regulæ Eremiticæ ſimiliter de Romualdo ait: *Quinque cellas conſtruxit, in quibus religioſos fratres ordinavit, una ſibi reſervata, quæ uſque ad hæc tempora, omnium, quæ in Eremo ſunt, antiquior, et anguſtior, Beatiſſimi Romualdi cella nuncupatur.*

patur. Et Mugnotius lib. 1. Descriptionis Sacræ Eremi, refert Romualdum ædificasse *quinque domunculas, quarum angustiorem inhabitabat anno virginei partus millesimo duodecimo*. Ipsemet Fortunius part. 1. lib. 1. cap. 30. Sacram Eremum describens, inquit: *E' regione basilicæ à sinistro Eremi latere ad occidentalem plagam propiùs sapimentum in prima sacri loci regione est Cella Sanctissimi P. Romualdi, quam ille ædificata Eremo primitus, uti memoratum est, incoluit, post quam sequuntur, S. Francisci &c.* Similia habet Minius, et quidem totidem verbis in sua descriptione pag. 57. nullusque est, qui referat Cellam illam, tanquam Visionis Sancti Romualdi locum à quopiam censeri; itaque S. P. Romualdi incolatu dũtaxat, et fagi miraculo consecratam credere fas est, nec nisi recentiorum sæculorum consuetudine invaluisse, ut prætensa Visio, et Mutatio, quasi ibi contigerint, cellam præfatam visitantibus enarrentur.

XIV. Sed jam receptui canamus, ne Lectorum patientia diutiùs abutamur, abundè siquidem ex hactenus dictis constare arbitror, quibus sententia nostra momentis fulciatur, et quomodo ab obiectis quibuslibet sit vindicanda. Mihi gratias interim referendas existimo ab ijs ipsis, qui contrariam opinionem sequi maluerint, quia nulla dissimulavi argumenta, quæ ipsorum assertioni favere possent, suamq. illi qualemcunque probabilitatem relinquere fassus sum; adeòut ex hac ipsa Lucubratione sufficienter instrui possit quisquis Romualdo tributam Visionem sequi voluerit, ex hoc ipso penu extractis auctoritatibus, et documentis ido-

idoneis ad assertionem illam probabili aliquo fuco liniendam, ut adhuc (quibus ita visum fuerit) verosimilis, et vulgo plausibilis habeatur. Hanc illi ego laudem superesse non invideo, sed mei muneris fuerat, dubitandi momenta in medium proferre, quæ à Lectoribus meis quo animo sint accipienda penitus ignoro, exitum patienter expecto, *Et refellere sine pertinacia*, ut inquit Cicero Tusculan. quæst. lib. 2. *et refelli sine iracundia paratus*, si tamen id sperare liceat, ubi mentem alterius partis studium præoccupaverit. Tantùm moneo, me non Fortunium, sed Fortunij doctrinam tantùm, salvo ejus famæ honore, fuisse insectatum, *Ne incidamus in suspicionem puerilis jactantiæ, quasi nostro nomini famam, Viros illustres accusando, quæramus*, inquit Augustinus Ep. 19. Quandoquidem Veritatis unius zelo, non livore ullo me ad hæc scribenda compulsum semel iterumque professus sum, nec gravatim ferre quis debet, à me Fortunium impugnari, cùm ab Eruditissimo Pagio Critica in ipsosmet Cardinalis Baronij Annales edita fuerit, omniumque bonorum plausu, et doctorum elogio excepta, atque etiam ab innumeris alijs catholicis Scriptoribus pijssimi, gravissimique Cardinalis, chronologici, vel historici lapsus fuerint adnotati; Quamquàm nec ipse sim cum Pagio, nec Fortunius cum Baronio certissimè conferendus.

FINIS.

ET NE AUFERAS DE ORE MEO VERBUM VERITATIS USQUEQUAQUE. Ps. 118.

V

CLARISSIMO, ILLUSTRISSIMOQVE VIRO

ANTONIO MAGLIABECHIO

MAGNI DUCIS ETRURIÆ BIBLIOTHECARIO

D. Guido Grandus Monachus Felicitatem.

I. ITa eſt, Eruditiſſime MAGLIABECHI, pauci ſunt ſolidæ Veritatis amantes, et ſiqui ſunt, vix mutire audent, quòd turbam ſtudijs ſuis contrariam timeant. Præcõceptis opinionibus falſis plerique inſordeſcere malunt, quàm Veritatis lumini oculos aperire: nec quid reverà factum ſit, attendere ſolent, ſed quid ſuo ipſorũ genio, vel ingenio cohæreat, atque, ut ait Poeta:

Quod nimis miſeri volunt,
Hoc facilè credunt.

II. Id ego, cùm aliorum exemplo dudum agnoveram, tum verò et proprio nuper experimento ut addiſcerem, præſentis Diſſertationis effecit editio, cui potiſſimùm prę aliis illos ipſos adverſos nactus ſum, quos propitios ſperaveram; et quibus mediis Inſtitutionis Camaldulenſis Ordinis ſyſtema reſtituere, ac præciſis fabulis ſolido fundamento imponere ſum conatus [etſi mitiſſimè interim cum oppoſita ſententia me geſſerim, eamque in ſua potiùs latibula incolumem adducere, quàm hoſtili more ad extremum perſequi voluerim] ijs ipſis mediis non gratiam, ſed invidiam, et malè affecti, ingratique erga Religionem animi notam à parùm ęquis rerum ęſtimatoribus reportavi. Quaſi verò nefas eſſet, mendaciorum refutatione ſinceritatem no-

strum in hoc argumento commendare, aut expectandum foret, ut ab exteris potiùs, quàm à nostris provincia hæc occuparetur, et non paris laudis, ac glorię sit sese ipsos corrigere, ac probri et ignominię ab alijs emendari!

III. At urgent: me ineptis omnino argutijs constātem Romualdinę Scalæ traditionem adorsum esse, quam longè firmiora, ut ipsis videtur, Scriptorum veterum, antiquiorumque Picturarum, ac communis denique persuasionis momenta stabiliant, meosque demū conatus irritos reddant. Ita quidem, si pronunciatę ab ipsis sententiæ standum sit: quæ etiam si obtineret, nō ideò culpandus essem, qui Veritatis zelo ductus, dubitandi rationes adversùs hypothesim hactenus receptam, omni cum moderatione, proposui. At ego ad Eruditos provoco, tuumque in primis judicium, Cl. ANTONI, qui mihi, non dico multorum, sed omnium es instar, appello. Ad te enim, velut ad commune totius litterarii orbis Oraculum, confluunt omnes, ut ab inexausto prodigiosæ eruditionis thesauro, quem pro tua humanitate nemini claudis, opportuna singuli disceptationibus suis præsidia derivent. Hisce igitur pariter nugis nostris Arbiter esse ne dedigneris, Vir Cl. ac tolerandane sint quæ in hoc argumento scripsi, an spongia deleri debeant, ipse decerne. Tuo nutu stabunt, cadentve omnia, et authoritatem tuam, sive adversariis meis, sive mihi faventem, et meis, et ipsorum rationibus anteponam.

IV. Summa rei hæc est. Scalę Visionem Romualdo

dō appictam ante annum 1365. eidéque ab ullo Scriptore tributam ante annum 1513. nec uſpiam ego reperire, nec ipſimet poſſunt Adverſarii demonſtrare. B. Rodulphus quartus Eremi Camaldulenſis Prior anno 1080. Viſionem illam de Maldulo, non de Romualdo primus narravit. Gherardus II. Generalis anno 1278. pariter ſoli Maldulo Scalę Viſionem retulit, atque inſuper Eremitarum Cadavera ſuper conſuetam Scalam reponenda notavit, ejus exemplo, quę Maldulo apparuit. B. Hieronymus Pragenſis annis 1429. et 1433. Viſionem ejuſmodi Maldulo itidem, non Romualdo aſcribit. Et Bernardinus Gadolus anno 1496. [æquè ac Sabellicus poſtmodùm] ita Maldulò ſoli prædictam Viſionem tribuunt, ut etiam determinatum à Romualdo candidum habitum, in memoriam oſtenſę Maldulo Viſionis, conjectentur: ut reſpectivè pag. 43. 64. 33. 38. 54. 56. 58. 71. hujus Diſſertationis oſtenſum eſt.

V. Verùm hęc, homines acutiſſimi, tanquam negativa argumenta floccifaciunt, cùm tamen, ut ipſe noſti, ac mecum ſæpe in philoſophico domeſtici illius Atrij tui ambitu, quavis aula nobiliori, ſumma cum eruditionis copia, diſſeruiſti, eximius ſit apud Hiſtorię Eccleſiaſticæ Criticos negativi argumenti locus, cujus vim in propoſito noſtro certè non elevant, ſive poſt medium quartidecimi ſæculi confictæ Picturę, ſive poſt initium quintidecimi ſcribentes Authores, quæ ut nobis antiquiſſima monumenta cenſeri queant, ſunt tamen ab ætate S. Romualdi, et prætenſæ Viſionis tempore

nimis

nimis remota, quàm ut deceat prudentem, cautumque Veritatis indagatorem ijs immorari, dum ipsos fontes controverso facto proximiores consulere potest: cùm aliunde constet, satis vetustam esse fingendi consuetudinem, ut quandoque profundas egisse radices mendacia videantur.

VI. Atque hìc mihi inter scribendum simile, ni fallor, exemplum memorię occurrit, Romualdo synchroni, et amicissimi Hugonis Magni Etruriæ Marchionis, cujus vitam Baronius conqueritur tomo 11. editam fuisse *tot mendacijs locupletatam, quæ piget*, inquit, *enumerare; et in primis deforme illud, quod vestibulum ingredienti lectori fit obviam, non invitans ipsum, sed verberans, et expellens, dum ibi asseritur Hugo iste fuisse Princeps Magdeburgensis, Etrurię verò ab Othone III. Imperatore Prefectus, quibus adversantur Petrus Damiani, Luitprandus, Glaber, et alij Scriptores ejusdem temporis, dum ostendunt, non Germanum, sed Italum, avitaque hęreditate possedisse principatum Etrurię*. Et tamen Vita illa vetustissima erat, et ab anno 1215. in Archivio Florentinæ Abbatię conservata, teste Puccinello in vita Hugonis pag. 61. et appellationem Magdeburgensis (aut Andeburgensis, ut in sepulcrali ejus inscriptione legitur) Comitis, Vicarijque Imperialis confirmant binæ epistolæ illius ętatis ævum, idest annum 989. mentientes, ab eodem Auctore pag. 218. et 219. relatę: in quibus et mentio habetur horrendæ illius tartareæ Visionis, qua inter silvas Bonifolatij territus dicitur, quęque, non minùs ac ipse Comitis Magdeburgensis titulus, planè commentitia à Cl.

Viro

Viro Cosmo de Arena in Serie Ducum Etruriæ pag. 189. censetur, quantumvis ab ipsomet Puccinello nedum recepta, sed Operis sui fronti incisa fuerit, ac licèt multò antiquioribus, quàm Romualdi Visio, picturis nitatur, nempe ab anno 1320. ut idem Puccinellus docet pag. 34. in Septimensi Cænobio confictis, et antea iam in Boni-solatij claustro expressis, ac etiam in Pistoriensi Abbatia dudum existentibus, ut pag. 56. idem Author affirmat.

VII. Et sanè quis in animum inducere ausit, Hugonem hunc tam perditæ vitæ hominem fuisse, qualē prædicta Visio supponit, dum B. Petrus Damiani pijssimum hunc Principem lib. 7. ep. 12. *incomparabilium virtutum virum* appellat, et Gothifredo ejus successori in exemplum proponit, *De quo*, inquit, *tot virtutum insignia referuntur, ut prolixitate temporum splendida nominis ejus fama aboleri nullatenus valeat, sed quasi virens semper, ac florens in ore hominum sollemniter vivat; è quibus scribère nonnulla possemus, quę forent ędificationi Procerum profutura &c.?* Quis verò quidpiam hac in re deferendum censeat Epistolis illis annum 989. pręferentibus, quas stylus ipse, et mendacissima Comitis Magdeburgensis, atque Imperialis Vicarij appellatio, manifestæ suppositionis redarguunt, ut mirum sit, Puccinellum illas quasi authenticas ex historia Joannis Baptistę Ubaldini exscribere voluisse, neque, ex comparatione certiorum hujus Principis monumentorum, evidentem fraudem, et imposturam subodorasse?

VIII. Hoc nimirùm exemplo abundè patet, quàmlibet

libet vetustas picturas, et antiqua in speciem documenta, ac populares etiam persuasiones, nihil evincere posse adversùs incorruptam Scriptorum ejus temporis, ad quod historia refertur, traditionem, ac sinceri historici officium esse, non omnia ad subjectum historiæ suæ pertinentia, sine delectu, corradere, ac vetustas cum novis, priores cum posterioribus traditiones confundere, ac permiscere, sed has ex illis corrigere, ac repurgare, summaque sollicitudine cavere, ne sibi vel apocrypha documenta, vel mendaces narrationes, vel confictæ picturæ, vel aniles vulgi fabulę, quàmvis vetustæ, ac mentibus hominum insitę, imponant: præstat enim Veritatem aliqua ex parte dissimulare, quàm vel minimo nævo falsitatis inficere, is enim Veritatis est genius, ut latere malit, quàm cum Mendacii consortio in apertum prodire.

IX. At video me longiùs progressum, quàm ab initio constitueram, et quàm permittere debuisset, ad Eruditionum omnium Fontem scribenti, propriæ tenuitatis consideratio. Mei itaque calami audacię veniam tua dabit humanitas, si prolixiori scripto Te, altioribus curis impeditum, detinui: meus enim in te Amor contractiori non poterat oratione satiari. Vale, et ad omnium ætatum invidiam, nostrique sæculi perenne ornamentum diutiùs Vive.

Pisis Idibus Decembris 1706.

DISSERTATIO IV.

D E

S. PETRI DAMIANI,

ET AVELLANITARUM

INSTITUTO CAMALDULENSI.

DE S. PETRI DAMIANI,

ET AVELLANITARUM
INSTITUTO CAMALDULENSI:

CAPUT I.

Scopus, Argumentum, et Occasio scribendi.

SYNOPSIS.

Varij Scriptorum fines: ex his quis Auctori propositus? Num. 1. *Ejusdem in Petrum Damianum fiducia.* 2. *Quaestionis momentum.* 3. *Petri Damiani Elogium.* 4. *Avellanitarũ Gloria ex tanta Sanctorum, atque Episcoporum copia, et Cardinalibus ex eodem Monasterio assumptis.* 5. *Jacobi Laderchij conatus ad omnes Avellanitas ab Ordine Camaldulensi abstrahendos.* 6. *A nobis ejus refutationem justè, necessariò, ac modestè suscipiendam.* ibid. *De alijs, quae prodierunt, adversùs Laderchium Apologijs.* 7.

Vi Viros sanctitate, doctrina, rebusve alijs præclarè gestis insignes, vel Familiæ, vel Patriæ, vel Ordini suo vindicare conantur, diversis impelli ad scribendum studijs consueverunt: plerique nimirum ad ostentationem gloriæ, nonnulli veritatis amore, paucissimi ædificationis gratia id in se negocij suscipiunt. Ego verò, ut primorum vanitatem declinare, pro viribus, satago, ita zelum aliorum æmulari, ac denique posteriorum fructum præsenti Dissertatione consequi, summo animi ardore, desidero. Petrum scilicet Damianum, et Avellanitas cæteros, Camaldulensis Instituti fuisse, adversùs argumenta Jacobi Laderchij, Congregationis Romani Oratorij Presbiteri, ac nuperrimi Vitæ ejusdem Petri Damiani Scriptoris, ostendere in votis habeo, tum nequa ex parte Veritati præjudicium fiat, tum maximè, ut Camaldulenses nostri tantorum Patrum, atque Antecessorum se Filios, ac Successores agnoscere pergant, neque se ab illorum imitatione sejungere audeant, quibus communem vel Monasticam, vel Ereniticam Disciplinam ab eodem Sanctissimo Patre ROMUALDO acceptam se derivasse gloriantur; Neque enim minùs ad nos, quàm ad veteres Avellanitas pertinere videtur gravis illa Petri Damiani admonitio, qua Opusculum suum XIII. De Ordine, et Facultatibus Fontis Avellani S. Doctor concludit, videlicet: *Pudeat vos ab illorum nobilitate fieri vivendo degeneres, qui facti estis habitaculo successores.*

II. Hunc

II. Hunc præſenti Diſſertationi ſcopum præfixum volo, atque in hunc totam ejuſdem tractationis ſeriem unicè dirigendam ſpero, ſi meis favere votis, et tenues conatus obſecundare, calamumque ſibi conſecratum regere non dedignabitur idem ipſe, qui pręcipuum Lucubrationi huic argumentum præbet, B. PETRUS DAMIANI, præcipuum Ordinis noſtri Lumen, et Ornamentum: quemadmodùm, ejus Aris humiliter advolutus, enixè deprecor; nec enim, niſi prævia ejus Patrocinij invocatione, cujus præſentiam toties mihi propitiam ſenſi, ad hoc ſcriptionis genus animum appuli, nec niſi ejuſdem auſpicijs, tot inter varias occupationes ab hujuſmodi ſtudijs maximè alienas, otiumque diligentiori harum rerum indagini opportunum minimè relinquentes, Apologiam hanc utcunque contexere, et ad umbilicum tandem perducere me poſſe confido. Præſertim cùm ad quartam hanc ſtadij mihi propoſiti partem, viribus ex præcedenti curſu penè confectis, accedam, quam proptereà ex integro decurrere, totamque perficere vix ſperaverim, niſi ejuſdem, cujus cauſa agitur, S. Doctoris auxilium ita jacentem animum erigat, vigorem renovet, nervos reſtauret, nutantem pedem confirmet, ut ad optatam metam facili, et expedito greſſu pertingam.

III. Ne verò quis propoſitam Controverſiam levioris fortaſſe momenti, ac minimi ponderis eſſe arbitretur, quòd minùs illi perſpecta ſint Petri noſtri Damiani eximia in Eccleſiam merita, ejuſque Anteceſſorum, ac Succeſſorum, qui inſigne Fontis Avellani Cœnobiũ,

atque

atque hinc pendentia Monasteria, necnon celeberrimam Sitriæ Eremum, aliasque cognatas Solitudines illustrarunt (omnes enim pariter hæc quæstio tangit, eademque singulorum est ratio) præclaræ dotes æterna memoria dignæ, summisque laudibus efferendæ; ideò brevem in primis, ac veluti perfunctoriam horum pariter, et illius Ideam præmittendam censeo: Lectorem nihilominus, pro pleniori Petri Damiani notitia, remittens ad doctissimos, et pijssimos Cardinales Baronium, et Bellarminum, aliosque Ecclesiasticos Scriptores, initio Tomi I. Operum ejusdem Egregij Doctoris à Constantino Abbate Cajetano adductos, apud quos frequentissima ejus Elogia occurrunt, meritis tamen longè inferiora; quemadmodum et ad uberiorem Avellanitarum (Sitriensium quoque, et similium, quorum permixtas, atque invicem, instituti communione, confusas laudes haudquaquam distinguo) cognitionem, sufficiet Eruditi Viri Ludovici Jacobilli tres Tomos de SS. Umbriæ pridem editos legendos proponere; nec enim integram ipsorum historiam conscribendam in me recipio, sed eorum, et Camaldulensium Instituti cognationem dumtaxat demonstrandam assumo.

IV. Fuit sanè B. Petrus Damiani Vir sui sæculi longè doctissimus, sanctimonia, et auctoritate præditus singulari; cujus si eloquentiam spectes, Gregorio proximum: si zelum consideres, parem Hieronymo: si vitæ austeritatem, ac dilatandæ Eremiticæ Disciplinæ studium attendas, similem Romualdo meritò dixeris.

ris. Quem è solitudinis latebris ad Romanam Purpuram, et Ostiensis Ecclesię Principatum sola Virtus evexit: spectatissima Prudentia difficillimis Pontificijs Legationibus obeundis admovit: probata Humilitas è summo Dignitatis fastigio ad Eremi squallorem reduxit. Cujus denique encomia is solus ignorare potest, qui ejus Vitam, Opuscula, Miracula non legerit: qui tot per ipsum præclarè ad divinum cultum promovendum Instituta, atque ab universa Ecclesia recepta, non expenderit: qui denique non audierit, quanto in pretio apud omnes Romanos Pontifices, quibuscum, et ante quos vixit, habitus fuerit, ex quibus Alexandri II. Oraculum referre sufficiat, qui in Litteris ad Galliarum Præsules hoc de illo vivente magnificum edidit Testimonium. *Talem vobis Virum destinare curavimus, quo nimirum, post Nos, major in Romana Ecclesia Auctoritas non habetur: Petrum videlicet Damianum Ostiensem Episcopum, qui nimirum, et noster est Oculus, et Apostolicę Sedis immobile Firmamentum.*

V. Quod attinet ad reliquos Petri Damiani Concellitas, ejusdemque Instituti Sectatores, tot, ac tales ij numerantur, ut prodigio simile sit, potuisse omnes ab uno illo Avellanensi Asceterio prodire: nec facilè aliud [si unum, vel alterum ex primarijs Ordinum Capitibus excipias] Monasterium reperire erit, quod tam illustribus Sanctimonia, et Dignitate Ecclesiastica Viris fuerit insignitum. Nam supra quadraginta Monachos hęc una Solitudo ad Cęlestem Patriam transmisit, quorum Nomina, inter Sanctorum, ac Beatorum

rum fastos, Posterorum venerationi sunt consecrata; totidemque circiter variarum Urbium Episcopi ex ejus Claustris assumpti recensentur: è quibus quatuor in S. R. E. Cardinalium Senatum, pro suis meritis, cooptati numerantur, nempè is, de quo præcipuè loquimur, *Petrus Damiani* Ostiensis Episcopus, et *Damianus* ex Rodelinda sorore S. Doctoris Nepos [cujus ipse meminit tom. 1. lib. 1. ep. 11. et lib. 6. Epistolis 3. 21. 22. 29. ac tom. 4. carmine 219. ad quem inscripta sunt Collectanea ex Operibus Petri Damiani, ejus Operum tom. 4. cujus et meminit S. Brunus Episcopus Signinus in Comment. super Isaiam: fuisse autem à Gregorio VII. in Avunculi memoriam, Cardinalem creatum, patet ex Rogerio Scriptore Vitę S. Anselmi Lucensis Episcopi, ut notat Constantinus Cajetanus Pręf. in dd. Collectanea, et confirmatur ex Instrumēto Concordię inter Prępositum Ecclesię Florentinę, et Abbatem S. Miniatis, cui inter alios Cardinales Damianus hic subscriptus legitur anno 1087. apud Ughellum tom. 7. in Append. tomi 3. ad Episc. Floren.] et *Guitmundus* Episcopus Aversanus (quem alij Sigismundum nominant, et Trithemius quidem Monachum S. Crucis Leufridi credidit, Arnoldus autem Vvion S. Crucis Fontis Avellani fuisse scribit, ac Trithemium æquivoco Monasterij nomine deceptum putat, Jacobillus verò ex Cœnobio Leufridiano ad Avellanense, fama Sanctitatis B. Ludulphi illectum, transijsse contendit; electum verò Cardinalem ex Bibliotheca Patrum in operibus Scriptorum Sęculi XI. constat) ac demum

demum *Gebiosus* Episcopus Cęsenas (qui ex Avellanę Cœnobio Romam vocatus, ibidem Abbas S. Alexij, tum Episcopus, ac Cardinalis, necnon Dalmatię, et Sclavonię Legatus à Gregorio VII. est constitutus, ex Ughello, Jacobillo, et Ciaconio) quibus quasi quatuor purpureis gemmis Avellanensis Crucis diadema illustratur.

VI. Tot igitur, ac tantos Viros, jure ne ex albo Camaldulensium expunxerit Jacobus Laderchius (Vitæ S. Petri Damiani tom. 1. lib. 1. cap. 8.) hac Quarta Dissertatione disquirendum est; quod quidem citra ejus offensionem aggredi me posse contendo: an et sperare liceat, ignoro; quantumvis enim causę meæ æquitati satis confidam, non mihi tamen usque adeò blandiri velim, ut me ab illo mitiùs habendum, quàm pro Hominis ausim consuetudine polliceri. Quo res cunque cadat, mihi abundè sufficiet, quòd justæ in primis causæ defensionem susceperim, et necessariò susceperim, et intra inculpatæ tutelæ limites me continuerim, quos et si excederem, ejus provocationi dandum esset, qui prior, nullaque in re à Nostris lacessitus, Ordinem nostrum offendit, Petrum Damianum, integramque Sanctorum Cohortem, ex ejus Fastis delere, atque eradere, adeòque præcipuam ejus Gloriam subvertere, ac decus omne pessundare conatus. Quod quidem præjudicium, ut nos, debita moderatione servata, toleravimus; ita æquum fuerit, illum pari jure, modoque nobiscum agere, nec gravatim ferre, quòd Camaldulense Petri Damiani Institu-

tum, præsenti Dissertatione, tum proprijs argumentis adstruere, tum à singulis ejus scrupulis, objectisque vindicare nitamur, ut sarta, tectaque sit nostræ Religionis Gloria, quæ in Petro Damiano, ejusque Sectatoribus celeberrimis potissimùm emicat, utque tot illustrium Scriptorum, qui nobiscum sentiunt, Summorumque etiam Pontificum [quos cap. 6. num. 19. citabimus] ac Sacræ Rituum Congregationis, quæ Petri Damiani ad diem XXIII. Februarij, ac Dominici Loricati ejus Discipuli ad XVII. Octobris, Officia Ordini nostro recitanda indulsit, prudentissimum judiciũ, uno, eodemque opere, propugnemus.

VII. Et quamvis, dum hæc sub prælo essent, brevis Apologia italico sermone scripta prodierit, pro S. Petro Damiano, adversùs eundem Laderchium, Camaldulensibus vindicando, Auctore Philippo Maria Macchiarelli Eremita Camaldulensi Congregationis Montis Coronę, qui se primum omnium Petri Damiani Vindicem pag. 9. arbitratus est (quasi unus ipse, cæteris consopitis, ad Ordinis totius propugnationem evigilasset) quòd ignoraret hanc ab alijs provinciam dudum occupatam: ex quibus Auctor Dialogi Sejanũ inter, et Ruffinum id lepidè, sed nervosè jam pręstitit; ut nihil dicam de præsenti Dissertatione tunc editioni proxima, quæque si aut tribus foliolis (ut Macchiarelli Apologia) comprehendi potuisset, aut reliquas, quibus conjungenda erat, non expectasset, utique Auctoris hujus non operam modò, sed votum, et cogitationem pręvenire debuerat. Quamvis, inquam,

Machia-

Macchiarelli Apologia nostram hanc Dissertationem præcesserit, æquè ac Sejani, et Ruffini Dialogus jam citatus: nihilominùs haud ita Argumentum exhaustum video, ut meę pariter Lucubrationi relictus locus non sit, licèt multa futura sint mihi cum illo, et cum prædicto Dialogista, necessariò communia; in ejusdē siquidem causæ præsidio laborantibus non possunt non eadem occurrere argumenta, ex ijsdem sedibus deducta, eædemque rationes ex ijsdem fontibus derivatæ. Quod quidem Veritatis indicium præsumi debet, plures enim, qui è diversis, longoque intervallo dissitis regionibus scribentes, sua invicem studia non communicaverint, non possent simul in ijsdem fermè principijs convenire, nisi Veritatis unitas, et constantia, quæ simili ubique voce loquitur, sententiarum, verborumque consensum ab illorum quolibet extorqueret.

CAPUT II.

Avellanensis Eremi exordium, et Institutio à S. P. Romualdo dependens.

SYNOPSIS.

Avellanæ Origo ex Fortunio. Num. 1. *et* 2. *In ejus narrationem animadversio*. 3. *Monasterium Avellanæ circa annum Christì millesimum institutum ostenditur*. 4. *An B.*

Ludulphus Loci Auctor Arianos fugeret? 5. *S.Romualdum, etiam Mabillonij testimonio, apud Avellanam habitasse.* 6. *Ejus habitationem apud Catriam de Sitria exponendam non esse.* 7. *Ex ipsius Fortunij principijs Avellanæ institutionem D. Romualdo tribuendam.* 8. *Thomæ Minij in eandem sententiam suffragium.* 9. *Ludovici Jacobilli auctoritate idem confirmatur.* 10. *Item Julij Ambrosij Lucentij calculo eadem Veritas munitur.* 11. *Certior anni determinatio, quo hæc contigerint.* 12.

I. NUnc ut rem ipsam propiùs attingamus, paulò altiùs repetenda est Monasterij, sive Eremi S. Andreæ (nunc S. Crucis) Fontis Avellanę, ubi Petrus Damianus, quemadmodum in ejus Vita ab Joanne ipsius Discipulo, ac Familiari edita cap. 4. narratur, Monasticum schemma induit, institutio. Fortunius noster Hist. Camald. parte 2. lib. 5. cap. 5. de ea sic loquitur. *Qui de Origine Venerabilis Eremi, seu Cœnobij Sanctæ Crucis Avellanæ mentionem faciunt, hi rem Ludulpho, sive Candulpho ascribunt, qui fuit Vir innocentia singulari, operibusque sanctis clarissimus, pro quibus meruit ad Cathedram Ecclesiæ Eugubinæ promoveri, annum ab ipsa Eremo condita circiter trigesimum. Verumtamen genus, et conditionem primariam designat nemo: sed creditur illum nobili stirpe progenitum, atque religiosum fuisse. De eo extat elogium hujuscemodi: Anno* 1000. *captum est ędificium Eremi Avellanæ sub Catria à Candulpho, sive Ludulpho simpliciter Capella, et Casula ad Arianorum Sectam fugiendam. Verumenimverò cùm Ariana pestis, quæ Ecclesiam Christi annum circiter* 320. *labe-*

labefactare cæpit, jampridem ante annum millesimum extincta fuerit, nos eam ædificationem longè ante tempora Sancti Patris Romualdi factam fuiße nihil ambigimus.

II. Tum sic prosequitur: *Porrò Ludulphus, sive persecutores fugiens, sive peregrinationem cum quodam suo fido socio obiens, ubicunque per silvas, et valles locum Eremiticæ Vitæ idoneum inveniret, dubius erat an ibi sisteret, et peregrinandi finem faceret. Cùm verò nullibi viam obfirmare poße videretur: contigit illum per Appennini juga iter facientem, ad locum quendam amænum arcuatæ Vallis, quæ sita est inter densissimas silvas inter Montem Catriæ, et Corni, descendere; ubi dum sisteret, plus solitò laboris itinere fatigatus, ad fontem, qui plurimus ad radices Avellanarum arborum scaturiebat, et sumpto cibo, cùm nonnihil somni capere cæpisset, vox cælitus ad illum hujusmodi facta est. Ludulphe hìc tibi habitatio parata, jam tandem labori itineris parce. Qui surgens, Deo gratias agens, Capellam, et Casulam, ut dictum est, inibi ad honorem Sancti Andreæ Apostoli primùm posuit, inditumque loco est nomen Fontis Avellani à fonte memorato, usque in hodiernum diem. Porro Ludulphus, aliquandiu degens quasi incognitus, à pastoribus proditus est, et ad Episcopalem Cathedram Eugubinæ Ecclesiæ, in cujus Diæcesi locus est, attractus deinde omninò invitus. Quamobrem Eremus sua Avellana, ob frequentiam Discipulorum, in celebre Cænobium versa, quod propter Auctoris incredibilem Columbæ simplicitatem, titulo Ordinis Columbæ insignitum, illum vel usque ad tempora Danthis Poetæ Etrusci retinuit &c.*

III. In qua narratione, primò advertendum occurrit, nimis inconsultè à Fortunio velut indubium suppo-

ni,

ni, quòd Avellanensis Eremi institutio S. Romualdi temporibus longè anterior fuerit, ex quo epigraphes ab ipso allata, Arianæ sectæ pridem extinctæ fugam Ludulpho loci Conditori ascribere videatur. Cùm enim utrumque disertè affirmetur in illo elogio, videlicet, tum ędificium Eremi Avellanæ à Ludulpho cæptum anno millesimo, tum ad Arianorum sectam fugiendā id factum esse: quę duo invicem non cohærere noster Historicus arbitratur; reliquum erat, ut cautiùs expenderet, utrum ex his commentitium putaret, primumne, quod innumeris alijs monumentis confirmatur, an secundum, quòd non alio, quàm politæ illius inscriptionis, testimonio fulcitur: deprehendissetque, non illud ex hoc in dubium vocari, sed hoc potiùs ex illo corrigi debuisse.

IV. Enimverò circa annum Christi millesimum [aut certè paulò ante, ut infra determinabimus] Sacram Avellanæ Domum reverà constructam fuisse, nec ad Arianorum sæcula ejus institutionem referri posse, constat tum ex ipso B. Ludulpho illius Eremi Fundatore, qui anno 1009. ad Eugubinum Episcopatum raptus est, illique anno 1012. nuncium remittens ad suam Eremum reversus legitur, ubi sanctissimè obijt die 20. Januarij 1047. tum ex ejusdem Ludulphi Discipulis; Juliano, qui Eremum in absentia Ludulphi ab anno 1009. ad 1012. rexit, eidemque in Episcopatu Eugubino succedens, die 7. Maij 1032. è vivis excessit; B. Guidone Aretino, qui anno 1022. suum de Musica Syntagma novum Teodaldo Aretino Epi-

Episcopo dedicavit, et anno 1030. à B. Ludulpho in Coadiutorem, seu Vicarium suum est cooptatus, cui etiam anno 1047. in Prioratu successit, usquedum anno 1050. die 17. Maij Deum adijt; B. Forti Eremita, qui anno 1030. se Ludulpho Discipulum obtulit, et die 9. Maij 1040. ex hac luce migravit, ut ejus tumuli vetus inscriptio in Cathedrali Eugubina testatur; Ut omittam, graves Scriptores contendere, Petrum Damianum quinquagesimo post Avellanensis Eremi institutionem anno, se inibi divino servitio mancipasse, quod utique falsum esset, nisi circa annum Christi millesimum à B. Ludulpho posita Venerabilis illius Solitudinis initia supponerentur.

V. Interim quid sibi voluerit elogij illius Auctor, cùm dixit, Ludulphum ad Arianorum sectam fugiendam Sacellum illud apud Fontem Avellanę construxisse, haud facile est divinare; nisi dicamus aliquas Arianorum reliquias et tum fortasse residuas, aut denuò excitatas fuisse (ut nostro etiam sæculo hæc impietas renovata est in Anglia potissimum, et Polonia per varios sectarios, Faustum Socinum, Joannem Crellium, Brennium, Eniedinum, Smalcium, Schilchsingium, Ostorodum, et Christophorum Sandium) nam de Arianis velùt extantibus loqui videtur Petrus Damiani tom. 3. opusc. 6. cap. 22. ibi: *At contra, Ariani, qui adversùs Spiritus Sancti divinitatem manifesta prorsus impietate confligunt, ad Catholicam fidem redeuntes in malè accepti Ordinis persistere dignitate non possunt. Credunt enim, sicut eorum sacrilega professio manifestat, quòd Pa-*

ter

ter Creator sit, Filius Creatura, Spiritum verò Sanctum Creaturam Creaturæ damnabiliter asseverant. Aut nisi clausulam hanc ita interpretemur, ut significet, Ludulphum divino cultui deditum, ut se ab Ariana superstitione, à qua maximè abhorrebat, alienum ostenderet, illo Sacello divinos Christo honores, debitamque S. Andreæ ejus Apostolo venerationem testatum esse. Quamquàm operæ pretium non est, ut in illius inscriptionis expositione immoremur, cùm adeò obscurę fidei sit, ut à nemine propterea illam indicari, aut commendari videam, præterquàm à Fortunio, et his, qui ab illo acceperunt.

VI. Secundò in eadem Fortunij narratione observandum est, prętermissam ab ipso fuisse insignem circumstantiam, quam alij Scriptores expressè notant, nempè Ludulphum hunc ipsiusmet S. P. Romualdi fuisse Discipulum, et ab ipso Eremiticæ Disciplinæ legibus eruditum; Imò in ipsamet Solitudine, apud Catriam Ludulphi ope excitata, S. P. Romualdum commoratam, ut narrat Petrus ipse Damianus in Vita S. Romualdi cap. 19. ibi: *Aliquando autem Vir Sanctus non longè mansit à Catria ;* qui locus de habitatione apud Avellanam exponitur à varijs Auctoribus, quos inter Ludovicus Jacobillus de Sanctis Umbriæ, ac Joannes Mabillonius Præfatione ad Sęculum VI. Benedictinũ, ubi de Avellanensi Cœnobio hæc habet: *Sub annum Christi millesimum construi cæptum est, nempe in Umbria, Diæcesi Eugubina, ad radices Montis Catriæ, ubi itidem S. Romualdus secessum habuit*: Ut alios minoris nominis,

Por-

Portesanum, Crucettum &c. prętercam.

VII. Quamquàm vix testibus opus est, ubi res ipsa loquitur, tum ex Avellanitarum Instituti cum Romualdinis Legibus convenientia, de qua infra uberiùs, tum quia aliter quàm de Avellanæ Solitudine illa Catriensis habitatio Romualdi exponi nequit: opinio siquidem Fortunij, parte 2. lib. 1. cap. 11. locum illum de Eremo Sitriæ interpretantis, pugnare videtur cum Petri Damiani authoritate, qui in Vita S. Romualdi cap. 49. ita refert Romualdum ad Sitriæ solitudinem habitandam divertisse, quasi ibidem anteà commoratus non esset, sed locum ipsum tunc suis Discipulis replere aggrederetur. Ecce Damiani verba: *Postmodùm verò Romualdus, cùm Apenninum desereret, montem Sitriæ habitaturus ascendit. Cavendum autem summoperè est, nequis cùm audierit, quia Vir Sanctus tot loca mutaverit, pij operis pondus vitio levitatis ascribat. Hæc namque mutationum ejus causa proculdubiò fuerat, quia ad Venerabilem Virum, ubicunque degeret, turba hominum penè innumerabilis concurrebat. Ratio ergo poscebat, ut cùm unius loci spatium plenum habitatoribus cerneret, illic Priore constituto, ad replendum mox aliud festinaret*. Quod si Romualdus dudum in Sitria Eremum condiderat, cùm apud Catriam morabatur, ut docet Fottunius, hæc nova in Sitriam excursio non fuisset novæ locorum mutationi, sed veterum Discipulorum Visitationi ascribenda, neque hac Damiani excusatione opus erat, neque adducta frequentiæ Discipulorum causa proposito ipso congrueret. Habitatio igitur apud Catriam, non dę Sitria, quæ inde duobus

C millia-

milliaribus ad Saxiferrati Oppidum recedit, sed de Fontis Avellanę solitudine, quæ Catriæ montis lateri penitus adhæret, certissimè est intelligenda.

VIII. Nec dubitandum puto, Fortunium ipsum id expressè consensurum, nisi illius Arianorum fugæ Ludulpho ascriptæ præconcepta opinio, Avellanę institutionem ad tempora Romualdo anteriora referendam esse persuasisset, indeque Romualdi habitationem apud Catriam, de Avellanensi solitudine, dudum ab alijs Monachis occupata, intelligendam non esse, sed ad Eremum Sitriæ detorquendam, falsò arbitratus esset. Nam is aliunde fatetur, Romualdi sæculo extructa Cœnobia sub ejusdem disciplina potissimùm meruisse, ait enim parte 1. lib. 1. cap. 23. *Torrò tanta fuit de Sanctissimo Romualdo in tota Europa Opinio, ut vel nullum sui temporis Cœnobium, nulla Eremi solitudo, nulla denique religiosarum personarum Congregatio usquam gentium fuerit, quæ aut Romualdum Magistrum, et Patrem non habuerit, aut consilium, missis legationibus, non flagitaverit ab illo, qualiter conversari in sacra militia deberet, et qualiter diabolicis impugnationibus resistere posset.* Quod præsertim de Avellanensi Eremo, et quidem potiori jure, affirmare debuerat, quæ nedum Romualdi tempore, sed in ipsa Italia, imò in Umbria sub ipsius S. Patris oculis constructa est, nec nisi ab ipso Vitæ Eremiticæ Magno Restauratore Romualdo congruas eremiticè vivendi Leges accipere poterat.

IX. Hinc Thomas Minius Monachus noster in sua Historia Camaldulensi, quæ in Bibliotheca Angelorum

Floren-

Florentiæ MS. servatur, ubi Fortunium (nonnullis dumtaxat locis correctis, et quibusdam ejus omissionibus suppletis) verbatim italicè reddit, ut jam Dissert. I. cap. 1. num. 6. monuimus, Avellanensis pariter Cœnobij Fundationem, quam ex Fortunio supra num. 1. adduximus, sic interpretatur, atque restituit, ut Ludulphum Romualdi fuisse Discipulum, ab eoque Vitæ Eremiticę pręceptis imbutum tradat: ait enim lib. 8. cap. 1. *Coloro, che fanno menzione dell' Origine del Venerabil Eremo, oggi Badia, di S. Croce dell' Avellana, vogliono, che ne fosse Autore il B. Lodolfo, altrimenti Candolfo, Uomo dotato di singolare innocenza, il quale mediante le sue sante operazioni, fu fatto Vescovo d' Agubbio l'anno trentesimo della fondazione d' esso Eremo; ma non fanno memoria nissuna d' onde egli fusse: solamente dicono, essere stato di nobile stirpe, e religioso; producendo questa memoria. L'anno mille si principiò l'edificio dell' Eremo dell' Avellana sotto Catria da Candolfo, overo Lodolfo, con semplice Capella, e Casipola, per fuggire la setta delli Ariani. Nel qual tempo, non solo in Italia, ma quasi per tutta l'Europa, era celebre la fama della Santità del nostro P. S. Romualdo (ancora vivente) e de suoi Discepoli, e non è punto da dubitare, anzi tengo per fermo, che Lodolfo ancor lui fosse suo Discepolo, e che non solo fuggisse la persecuzione della Setta, ma che andasse, a guisa del Maestro suo S. Romualdo (anzi con sua benedizione, e consentimento, come un altro S. Gio. Gualberto) cercando luoghi solitarij, e remoti da ogni strepito secolaresco, per quivi fermarvisi col suo Compagno, et altri tirare al servizio di Dio, perchè in loro era un ardente desiderio della salute dell' Anime,* &c.

&c. Hæc Minius, qui et infra addit: *E per corroborazione di quanto ho detto, cioè, che il B. Lodolfo fusse Discepolo del P. S. Romualdo, e che vivesse con i suoi Discepoli sotto tale Protezzione, si vede chiaramente nella persona di Pietro Damiano, per quanto afferma il P. F. Paolo Morigia nella sua istoria delle Religioni; dicendo che Pietro Damiano fu Monaco Camaldolense: et il medemo teneva Papa Pio V. il che viene confermato nell'essere stato detto Pietro Damiano Abbate, e Superiore in più Monasterij dell'Ordine Camaldolese, come si dirà nella sua Vita:* De quo et nos cap. 6. nonnulla dicturi sumus.

X. Idipsum confirmat Ludovicus Jacobillus de SS. Umbriæ tom. 3. pag. 324. dicens: *Molti vennero à far penitenza, e si aggregarono alla loro Compagnia, fabricandovi un Monastero per molti Monaci, i quali il B. Lodolfo vi vestì circa l'anno mille di N. S. e con facoltà di Papa Silvestro II. instituì la Congregazione di Fonte Avellana, detta anco della Colomba, sotto la Regola di S. Benedetto, con alcune Costituzioni di S. Romualdo Abbate, il quale fin dall' anno 953. aveva fondato l' Ordine Camaldolese per i suoi Monaci, et Eremiti, e viveva in questo tempo &c.* Hæc ibi, quibus similia, et alibi tradit, quemadmodùm et ipsum Petrum Damiani inter Camaldulenses Alumnos absolutè reponit, præsertim tom. 2. ad diem 13. Julij in Vita S. Romualdi pag. 32.

XI. In eandem sententiam afferre juvat quæ Reverendissimus Abbas Julius Ambrosius Lucenti Cisterciensis, Sacræ Congr. Indicis Consultor ad hoc propositum scripsit in libro inscripto *Fulgor Fulginij &c.* Ro-

me

mæ anno 1703. adeòque post Laderchiani Operis editionem impresso: ibi enim in notis post Elogiũ XVIII. pag. 102. hæc habet. *Sub Lodulphi magisterio ejus Schola à plurimis frequentari cœpta est, adveniente Joannis Episcopi Eugubini placito anno 976. Et quæ rudi primùm opere initia sumpsit, approbante deinde Silvestro II. Romano Pontifice, in Caput, et Principem nominatissimæ Congregationis S. Crucis de Avellana excrevit sub Regula Sancti Cassinatis Benedicti, certis additis Constitutionibus, quas partim dictavit S. Romualdus Camaldulensium Primus Abbas, partim conscripsit ipse Lodulphus.* Hactenus Abbas Lucentius.

XII. Cæterùm si ad certiores calculos Avellanæ exordia debeant revocari, quandoquidem Ludulphus anno 1009. ad Eugubinam Cathedram est assumptus, oportet eos, qui trigesimo post sacræ illius Solitudinis constructionem anno ad Episcopale munus ipsum vocatum fuisse arbitrantur, ad annum 979. ejusmodi Fundationem retrahere, id quod propiùs abest ab anno 976. per Ludovicum Jacobillum, et Abbatem Lucentium supra relatum expresso. Undè qui anno millesimo Avellanensem Eremum conditam volunt, aut de ipsius ędificio ad certiorem Eremi, aut Cœnobij formam postmodùm redacto intelligendi sunt, aut de Epocha non præcisè determinata, sed præterpropter dumtaxat circumscripta, erunt interpretandi. Fatendum tamen, usque ad annum 989. et 990. Ludulphum sine certa regula, simplici ductu spiritus sui, Discipulos sibi adiunctos rexisse: tunc enim dumtaxat apud Catriam S. Romualdus habitavit, à quo S. P.

Bene-

Benedicti Regulam Ludulphus accepit, simulque perfectam Eremiticæ Vitæ normam, et saluberrimas Institutiones didicit, ad quas deinceps alumnos suos exigeret. Cùm enim anno 995. Classensi Abbatiæ præfectus fuerit Romualdus, idque [ex vita cap. 22.] ante quinquennium, adeòque anno 990. illi fuerit divinitùs à S. Apollinari revelatum, quod contigit Romualdo apud Catriam commorante (ex Vitę cap. 19.) oportet, ut anno 989. ad Catriæ Montem cum Ludulpho, et Socijs Romualdus consisteret, et anno 990. monitus ab eodem Sancto Apollinari, inde discederet, Classensi Cænobio propiùs accedens, dum Præfecturã illius sibi divinitus destinatam expectaret.

CAPUT III.

Avellanitarum, et Camaldulensium Instituti Comparatio.

SYNOPSIS.

Capitis hujus propositum. Num. 1. *Eremi, et Cœnobij apud Avellanam conjunctio.* 2. *Monachorum, et Eremitarum, atque Inclusorum institutum Avellanæ viguit.* 3. *Eremitis obedientia, tam apud Avellanitas, quàm Camaldulenses, inculcata.* 4. *Specialis utriusque Instituti comparatio.* 5. *Quid Abstinentia, et Jejunium, Biduana quoque, et Tri-*

duana

duana apud B. Rodulphum Camaldulensem Priorem, et apud Petrum Damianum significent. 6. Quo tempore jejunium ex Romualdi præscripto ab Avellanensibus, et Camaldulensibus observaretur. 7. Per tres Octavas ab utrisque relaxabatur Abstinentia. 8. Quæ jejunii disciplina Paschali tempore 9. Quid reliquo anni cursu apud utrosque in usu esset. 10. De observatione utriusque Quadragesimæ 11. et 12. De Sabbati Sancti, et Vigiliæ Nativitatis Domini consuetudine. 13. De Lancibus ad panis pondus metiendum in Cellis Camaldulensium, et Avellanitarum. 14. Libræ panis à S. Benedicto præscriptæ mensura ex his illustrata. 15.

I. NEquis autem putet, merè arbitraria Scriptorum imaginatione niti, quòd B. Lodulphus, ut capite præcedenti exposuimus, sub Disciplina S. Romualdi meruerit, ab eoque eremiticè vivendi regulas, Avellanitis suis tradendas, acceperit: juvat præsenti capite utrumque institutum conferre, quo nempe indubij Discipuli S. Romualdi, primique Camaldulenses ex una parte, ex alia verò B. Ludulphi, ac Petri Damiani Sectatores, nimirum veteres Avellanitæ, usi sunt; quo statim constabit, ab una eademque radice, nempe D. Romualdo Eremitarum omnium Duce, hos et illos pariter propagatos. Et quamvis hoc ipsum ex Dissertatione I. satis eluceat, ubi præsertim cap. 4. num. 8. et 21. atque alibi passim ostendimus, D. Romualdi Institutum apud Avellanæ Fontem, æquè ac apud Sacram Camalduli Eremum, exactè observatum: hoc

hoc loco tamen id specialiùs erit ex Petri Damiani, et B. Rodulphi, alijsque monumentis, non longa quidẽ, et accurata partium enumeratione, sed brevi saltem præcipuorum Canonum specimine, demonstrandum.

II. Age itaque primò quę magis generalia sunt cõparemus. Romualdi Institutum Cœnobiticæ, atque Eremiticæ Vitæ coniunctione comprehendi Dissert. I. capite 4. probavimus, atque idcircò S. Patrem plerisque in locis Cœnobia Eremis proxima constituisse, et utramque sub uno Rectore, tam socialis, quàm solitariæ disciplinę Familiam collocasse: unde in ejus Vita cap. 30. docemur, quòd *Præcepit Abbati, ut in Eremum secedens per totam hebdomadam in Cella consisteret, diebus verò Dominicis fratres ad Monasterium veniens visitaret*. Jam et apud Avellanæ Solitudinem Claustrum erigi curavit Damianus pro his, qui cœnobiticè vivere mallent, atque, ex usu Monasteriorum, Processiones in sollemnitatibus agere gauderent, ut ipse testatur tom. 3. Opusc. 14. ibi: *Claustrum quoque juxtà Ecclesiam construi hac intentione censuimus, ut siquem adhuc insolita Monasterialis Ordinis consuetudo delectat, habeat ubi in præcipuis festivitatibus sollemniter ex more procedat: cui et Processioni Crucem argenteam satis idoneam procuravimus*. De quibus Monachis prope Ecclesiam cœnobiticè viventibus meminit etiam Opusc. 15. cap. 7. ubi de Servis ait: *Nonnulli quoque ad audiendas Psalterij vigilias maturiùs surgunt, cum his videlicet fratribus, qui apud Ecclesiam commorantur*.

III. Et cùm tres veluti Religiosorum species Camaldulense Institutum, Romualdi nutu, complecta-

tur,

tur, nempe Cœnobitas, et Eremitas apertos, atque Reclusos Anachoritas, ut jam loco citato declaravimus, patet profectò hos ipsos apud Avellanæ Fontem Petri Damiani tempore vixisse; unde Opusc. 15. cap. 18. hos tres gradus enumerat, dum ait: *In ipsis autem cellulis nunquam loquantur alicui, nisi fortè aut omninò morentur inclusi, aut etiam sint juxta Monasterium constituti*. Nēpe ab Eremitis apertis silentium in cella servari pręcipiens, secùs quàm cùm penitus Reclusi vivunt, qui se invisentibus colloqui in ipsa Cella non prohibentur, aut cùm inter Cœnobitas degunt, quos tam rigidi censura silentij non astringit. Et sanè Monachos instruit Petrus Damiani Opusculo XIII. quod est *de Perfectione Monachorum*, ubi et de diversis Monasterij Officijs disputat: Eremitas instituit Opusculis XIV. et XV. omnes jejuniorum, aliarumque districtionum regulas apertè disponens: Reclusos dirigit, tum lib. 6. ep. 30. quæ est ad Theuzonem, varijs eorum exemplis adductis, ut Martini Storacis, *qui jam per tria lustra non prodiit*, Lupi, *qui se pro æterna libertate* propriæ Cellę *Carceri inclusit*, Leonis, et aliorum; tum Opusculo XI. docens, solitarios in Divinis Officiis, et Sacris Mysterijs celebrandis, formulas ab Ecclesia usurpatas, *Dominus vobiscum, Jube domne benedicere, &c.* licèt alios pręsentes supponere videantur, immutare non posse: quod Opusculum *Leoni amore supernæ libertatis Incluso* inscribitur; ut Opusculum XV. *Stephano amore supernæ claritatis Incluso* nuncupatur, quem ex eo laudat, quia *Monasterialem latitudinem fugiens, mox fervido spiritu, Cellulæ se car-*

ceralibus angustiis inclusisset.

IV. Rursus, quemadmodùm præcipuas suæ sollicitudinis partes eò direxit Romualdus, ut Eremitas, olim suo ipsorum arbitrio viventes, ad salutaris Obedientię jugum revocaret, nec sine Pręlati jussione, aut consensu, magna quantùmvis opera sibi ad meritum profutura sperarent, ut Differt. I. cap. 5. num. 6. et seqq. explicuimus: ita nihil magis, quàm hanc ipsam Obedientiæ virtutem Eremitis inculcat Petrus Damiani, de qua Opusc. 15. cap. 18. hæc habet: *Illud planè summoperè est cavendum, ne sub colore quis Eremiticæ Vitæ, jugum detrectet Obedientiæ; immò tantò se arctiori Obedientiæ lege constringat, quantò hanc Institutionem superexcedere Cænobitarum Regulam non ignorat. Obedientia quippe et bona nostra commendat, et negligentiæ offensas excusat. Ut ergo nostra sit remotio, vel afflictio fructuosa, salutiferæ sit semper Obedientiæ sale condita: et quoscunque boni operis vita nostra ramos expandat, in radice semper Obedientiæ necesse est coalescat.* Quæ planè consona sunt B. Rodulphi Prioris Camaldulensis Monitis, in Constitut. anni 1080. cap. 40. sic loquentis. *Hęc Virtus solitariis valdè necessaria est, ut quò duriorem ducunt vitam, eò pleniorem observent Obedientiam. Quidam namque, sub obtentu Sanctioris vitæ, jugum recusant Obedientiæ: putant enim se lege obediendi solutos, eoquòd arctiori Eremiticæ Vitæ studio se norunt astrictos. Sed ibi certè major debet esse obediendi observantia, ubi ferventior, et austerior est vivendi cultura.*

V. Sed, ut ad specialia descendamus, conferatur, obsecro, Romualdi, priscorumque Camaldulensium Di-

Disciplina, cum Petri Damiani, veterumque Avellanitarum vivendi forma; ac deprehendemus, ita alterā alteri penitus convenire, ut penè eodem calamo, certè eodem Spiritu, dictata utraque videatur: et siqua intersit differentia, illam adeò tenuem esse, ut vix inter ejusdem individuæ Congregationis diversa Monasteria levius discrimen notari queat, nec major pro diversitate locorum, possit observari consensio. Longum esset singula prosequi, nos summa rerum capita percurremus, quæ cùm totidem penè verbis invicem sibi respondere constiterit, haud difficili negocio de cæteris Lector conіiciet, quæ saltem sensu conveniunt; et quidem ab Abstinentiæ, seu Jejunii disciplina, quę inter Eremiticas consuetudines pręcipua est, initium ducemus; sed primò terminorum definitiones utrinque allatas audiamus, tum reliqua ex ordine prosequemur.

VI. Ait ergo B Rodulphus Quartus Camaldulensium Prior in Constitutionibus anni 1080. cap. 11. *Abstinentia in hoc loco tunc dicitur, cùm nihil præter panem, et aquam, aut [si cui placet] salis adiectionem, edentibus ministratur*. Petrus autem Damiani Opusc. 14. de Ordine Eremitarum Fontis Avellani, inquit: *Jejunare autem illos dicimus, qui panem cum sale, et aqua percipiunt; ubi præter hæc aliud quid additur, perfectum Jeiunium* [sive, ut habet Opusc. 15. cap. 6. *in Eremo Jejunium*] *non vocatur*. Itaque idem sonat apud Rodulphum *Abstinentiæ* nomen, quod apud Damianum *Jejunii* perfecti, sive Eremitici vocabulum: ubi verò pulmentum quodvis, unica refectione servata, admittitur, à Rodulpho *simplex Jeiuniū*,

à Petro Damiani *unica Refectio* nuncupatur. Rursus *Quinque dierum per hebdomadam Jejunium* apud Petrum Damiani idem sonat, quod *Triduana, et Biduana Abstinentia* penes Rodulphum; nam, ut inquit Paulus Justinianus in Regula Vitæ Eremiticæ cap. 27. *Biduana, et Triduana tunc vocabantur Jejunia, cùm feria secunda, tertia, et quarta, et postea sexta feria, et Sabbato in pane, et aqua jejunabant: ut priorum scilicet trium dierum Triduana, sequentium verò duorum Biduana diceretur Abstinentia*. Quę quidem monuisse oportuit, ne ex diversitate soni verborum, sensuum quandoque varietas argueretur.

VII. Nunc quo anni tempore hęc Tridui, Biduique seu quinque per hebdomadam dierum abstinentia (ex dictis Differt. I. cap. 3. num. 3. ab ipsomet Romualdo cunctis Eremiticę suæ Disciplinę Sectatoribus pręfixa) apud Avellanitas obtineret, ex Petro Damiani Opusc. 14. et 15. cap. 6. discamus: *Ab Idibus*, inquit, *Septembris, usque ad Resurrectionem Dominicam, quinque per hebdomadam diebus tenetur hic ex more Jejunium*. Quamdiù verò id observarent Camaldulenses, docet B. Rodulphus Prior in Constitut. cit. cap. 11. ubi ait: *A principio majoris Quadragesimæ, usque in Paschalem sollemnitatem, per singulas hebdomadas Triduana, et Biduana in hac Eremo servari solet Abstinentia*. Qui et cap. 14. subdit: *A sollemnitate B. Martini, usque ad Nativitatem Salvatoris, quadragesimalis fit observantia, sicut in majori Quadragesima præmissa est*. Et in Constitutionibus anni 1085. *In his*, inquit, *prædictis Quadragesimis, quinque dies in pane, et aqua, et sale, mos est jejunare*. Itaque propiùs etiam

etiam, quàm Camaldulenses, accedebant Avellanitę in hoc proposito ad D. Romualdi institutum, dum perfectum Eremiticum jejunium à S. Patre [ex ejus Vita cap. 9.] in quinque hebdomadæ dies per Triduanas, et Biduanas distributum, nedum in utraque Quadragesima (ut Nostri) observabant, sed ampliùs per duos menses ante festum S. Martini, et deinceps ab Octava Nativitatis Domini (quam quidem à jejunio exemptã voluere, ut infra patebit) ad initium majoris Quadragesimæ; scilicet omninò *Ab Idibus septembris usque ad Pascha Domini*, Abstinentiæ hujus rigori supponebantur.

VIII. Tres porrò Octavæ, Resurrectionis, et Natalis Domini, ac Pentecostes, et hę quidem solæ, tam apud Avellanitas, quàm Camaldulenses, à communi Abstinentia, et Jejunio Eremitico eximebantur: de primis enim ita scribit Petrus Damiani Opusc. 14. et 15. cap. 6. *Tres autem solummodò Octavæ per annum ita celebrantur, ut jejunare hìc nemo cogatur, idest Dominicæ Resurrectionis, et Sanctę Pentecostes, atque Natalis Domini: quãquàm in Octavis Pentecostes, et Ecclesiastica traditio, et Patrum decernat auctoritas* [pro quatuor nempè temporibus] *jejunandum. In reliquis verò Octavis quarumlibet Festivitatum, Ecclesiasticum quidem, prout regularis Ordo postulat, tenemus Officium, tenorem verò consueti jejunii non mutamus*. De secundis verò B. Rodulphus Prior in Constit. anni 1085. sic tradit. *Mos est per unamquamque hebdomadam, absque Octava Natalis Domini, ejusque Resurrectionis, et Pentecostes, in pane, et aqua, et sale jejunare: et aliam nullam octavam sic celebrare, nisi has tres,*

quas

quas supra hic modò diximus. Et in aliis Constitut. anni 1080. cap. 12. hæc habet. *In Paschali verò hebdomada, non solùm relaxatur Abstinentia, sed etiam Jejunium solvitur. In Pentecoste eadem observari debent, quæ in Paschali sollemnitate commemorata sunt, excepto quòd jejunia quatuor temporum in hac hebdomada, sexta feria abstinentiæ deputata, ritu Ecclesiastico simpliciter observentur*. Et mox cap. 15. *Die quoque ipsius Nativitatis jejunium solvitur, cæteris verò diebus per totam Octavam sola abstinentia relaxatur*.

IX. Rursus, toto Paschali tempore quatuor per hebdomadam diebus dumtaxat, tum apud Avellanam, tum apud Camaldulum, Jejunii censura servabatur, tertia, et quinta feria, præter Dominicum diem, geminæ refectioni deputatis: unde Petrus Damiani locis supra citatis ait. *Ab Octavis nempè Dominicæ Resurrectionis, usque ad diem Sanctum Pentecostes, quatuor dies per hebdomadam jejunatis; præter Dominicum verò diem, de cujus reverentia nullus addubitat, tertia feria, et quinta feria bis in die reficitis*. Sabbati tamen jejunium non perfectum, sed simplex erat, unica nempe refectione circumscriptum, sed Vino, et Pulmento Eremitis permisso, ait enim Damianus Opusc. 15. cap. 15. *Non grave videatur fratri etiam Sabbato refectionem ad Nonam horam usque differre: ut semel quidem ipso die reficiatur, sed tamen Vinum, atque pulmentum percipere ex hujus nostræ Institutionis indulgentia non vetetur*. Quod ipsum B. Rodulphus Prior in Constitut. cit. cap. 12. sic breviùs exprimit. *Postmodum verò* (ab Octava Paschatis) *tribus in hebdomada diebus (nempe feria secunda, quarta et sexta) usque Pentecosten repetitur*

petitur Abstinentia, Sabbata verò simplici Jejunio deputantur.

X. Jam ab Octava Pentecostes, usque ad Nativitatem S. Joannis Baptistæ quatuor quidem solis diebus Abstinentia, seu perfectum Jejunium utrobique in usu fuerat, sed præterea Feria tertia simplici Jejunio consecrabatur, quæ deinceps à Festo S. Joannis, usque ad Idus Septembris geminæ refectioni addicta erat, prorsus ut Paschali tempore consuevisse notavimus. En Petri Damiani verba Opusc. 14. et 15. cap. 6. *Ab Octava verò Pentecostes, usque ad Nativitatem B. Joannis, tertia quidem feria pulmentum fratribus bora nona tribuitur, quinta verò feria refectio iteratur. Porrò à festivitate S. Joannis usque ad idus Septembris, tertia, et quinta feria bina refectio in die tenetur, reliquis verò quatuor diebus jejunium ex more servetur.* Cui sic consonat B. Rodulphus loco cit. cap. 13. *Deinceps autem* [ab Octava Pentecostes] *usque in festivitatem S. Joannis, quatuor diebus in hebdomada deputatis Abstinentiæ, tertia feria simpliciter jejunatur, quinta verò geminatur refectio. De cætero usque idus Septembris eadem quatuor dierum servatur Abstinentia, tertia et quinta feria geminæ refectioni deputatis.*

XI. Cùm igitur ejusmodi obtineret apud Avellanitas, atque Camaldulenses per totum anni curriculum Eremiticę Abstinentiæ à S. Romualdo institutæ distributio, paris moderationis tenore utrobique observato, qua districtione duplicis Quadragesimæ cursum tam hi, quàm illi peragere consueverint, videamus. De S. Romualdi Discipulis legimus in ejus Vita cap. 9. quòd: *In duabus anni Quadragesimis, non solùm ipse* (Romualdus) *sed*

sed plerique sui Discipuli, totius hebdomadæ soliti erant continuare jejunium. Idipsum de nonnullis suo tempore Camaldulensibus Eremitis testatur B. Rodulphus Prior in Constitutionibus anni 1085. et Petrus Damiani de Avellanitis Opusculo 14. sic loquitur. *De duabus illis Quadragesimis, quæ vel Natalem Domini, vel Sanctum Pascha præcedunt, licèt ego taceam, vos tamen scitis, quia nonnulli hic sunt, qui absque diebus Dominicis, duplex illud Quadragesimale spatium totum jejunando transcurrere solent, exceptis tribus Sollemnitatibus, S. videlicet Andreæ, et S. Benedicti, et Annunciatione Dominica*. Et Opusc. 15. cap. 6. *Duabus autem illis Quadragesimis, quæ vel Natale Domini, vel Sanctum Pascha præcedunt, nonnulli fratres hic sunt, qui totam hebdomadam jejunando transcurrunt, et quotidie, exceptis diebus Dominicis, in pane, et aqua vivunt*.

XII. Reliqui autem, qui tam, rigidi jejunij continuationem ferre non poterant, sola Triduana, et Biduana Abstinentia contenti, *Olera, vel quodcunque liquamen* Feria quinta, et Dominicis diebus utriusque Quadragesimæ ad refectionem addebant: à Piscibus tamen, et Vino, sollemnioribus quibusdam diebus exceptis, tum Avellanitæ, tum Camaldulenses omnes pariter abstinebant; de primis enim inquit Petrus Damiani tum Opusc. 14. tum 15. cap. 6. *In prædictis duabus Quadragesimis consuetudo tenuit, ut neque Monachis, neque Laicis Vini, vel etiam Piscis perceptio concedatur, exceptis his quatuor festivitatibus, Sancti scilicet Andreæ, et B. Benedicti, et Dominica Palmarum, et Cœna Domini, quibus nimirum sacratissimis diebus Pisces, et Vinum, excellentium sollemnitatum*

tum

tum lætitia invitante, percipiunt. De secundis autem B. Rodulphus Prior in Constit. anni 1085. inquit: *Mos est in binis Quadragesimis Pisces nullatenus edere, vel Vinum bibere, nisi in sollemnitate S. Andreæ, et Sancti Benedicti, et Sanctæ Mariæ, et Dominica in Palmis, si aliqua ex parte Dominus transmiserit, et in Cæna Domini*. Similiterque in aliis Constitutionibus anni 1080. cap. 11. ait. *Vinū quoque post initium Quadragesimæ magnæ, ac etiam Adventus Domini non datur, nisi in Dominica Palmarum, et festis declaratis, et in Cæna Domini, in Festivitatibus B. Mariæ, Sanctique Benedicti*:

XIII. Speciatim tamen in Sabbato Sancto, et Vigilia Natalis Domini, ob labores chori, Vinum et Panem largiori mensura sumere utriusque Loci institutio permittebat: Sic enim Opusc. 14. et 15. cap. 6. loquitur de suis Avellanitis Damianus. *In Sabbato autem Sancto, nec non et Vigilia Nativitatis Domini, ut labor Ecclesiastici relevetur Officii, totum panem, qui voluerint, comedunt, alium verò cibum, sive Laici, sive Monachi, penitus non admittunt*. Et B. Rodulphus Prior de Camaldulensibus Eremitis sic statuit loco proximè citato cap. 11. *Sabbatum verò* (Sanctum) *Sacri Baptismi abstinentiæ deputari debet, sed pro labore Officii sequentis Paschæ, biscoctus Panis, cum sobria perceptione Vini, potest fratribus indulgeri*, Et mox cap. 14. ait: *In Vigilia verò Dominicæ Nativitatis idem observandum est, quod in Sabbato Sancto diximus observari*.

XIV. Ideò autem *totum panem integrum* Damianus æquè, ac Rodulphus speciatim notant prævio Resur-

E rectionis

rectionis, et Natalis Dominici die dumtaxat permissum, quia cęteris Jejunii diebus quinque tantùm panis octantes, certa mensura, præfixoque pondere libratos, unicæ suę refectioni impendebant: unde Petrus Damiani Opusc. 15. cap. 8. ait. *Panis autem eadem in Eremo, quę et in Monasterio est mensura, hac tamen discretione servata, ut in diebus quidem refectionis, sive singula, sive binæ, si totum vult frater comedere, reprehensioni non cogitur subjacere. In diebus verò jejunii, quia unusquisque Frater Lances habet in Cella, illis semper librat quod sibimet canaturus apponat. Mensura autem illa hunc habet modum, ut superaddito quadræ dimidio* (hoc est octava parte) *dimidium buccellæ totius appendat, quadra videlicet remanente integra semis* [hoc est tribus octantibus residuis] *Et ut nulla dubietas super hujusmodi mensura remaneat, novem ornicum, vel tria anserum ova libratis lancibus tantundem pensant*. Et B. Rodulphus Prior in Constit. anni 1085. similiter ait; *Unusquisque Frater Lances in cella habet, cum quibus pensat tres panes, quos accipit omnes dies dominicos, et quinta feria*. Quod ipsum testantur etiam Paulus Justinianus in Regula Vitæ Eremiticæ cap. 29. et Fortunius Hist. Camal. p. 1. l. 1. c. 58. Idque totum ex S. P. Romualdi institutione deductum est, qui ita ad certam mensuram jejunantium commeatum exegit, ut intra dimidii paximatii (seu panis biscocti) medietatem suos Discipulos primò contineret, tum uberiori cibo indigentibus quadrantem ejusdem panis insuper indulserit; quemadmodùm B. Petro Urseolo contigit: Nam postquam is S. Patris pedibus advolutus necessi-

tatem

tatem ſuam aperuit: *Pater*, inquit, *quia magnum corpus habeo pro peccatis meis, ex hac paximatij medietate ſuſtentare me non poſſum. Statim Romualdus fragilitati piè compatiens, conſuetæ menſuræ quadram paximatii ſuperaddidit, et ſic labenti jam fratri, ne omninò deficeret, miſericordiæ manum tetendit &c.* ut legimus in Romualdi Vita cap. 8.

XV. Obiter autem notare juvat, ex Damiani loco paulò anteà laudato erui poſſe præciſam panis menſuram à S. P. Benedicto cap. 39. Regulæ præſcriptam ibi: *Panis Libra una propenſa ſufficiat in die, ſive una ſit refectio, ſive prandii, et cænæ.* Quod quidem libræ pondus, ſimul cum menſura heminę vini, idem S. Benedictus B. Mauro in Gallias dimiſſo conſignavit, ut narrat Fauſtus in ejus Vita apud Surium: ſed et Caſſinenſes Monachi, Longobardorum incurſionem fugientes, idem pondus, et menſuram ſecum Romam aſportarunt, ex Leone Oſtienſi in Chronico Montis Caſſini lib. 1. cap. 2. Reginone l. 1. Chron. et Sigeberto ad annum Chriſti 596. Nec non Monachi à Theodemaro Caſſinenſi Abbate miſſi ad Carolum Magnum in Gallias, Monaſticæ Diſciplinę inſtaurandę cauſa, pondus 4. librarum, menſuraſque prandii, et cænæ ſecum detulerunt: licèt autem in Aquisgranenſi Cōcilio Can. 57. deciſum fuerit, *Ut libra Panis 30. ſolidis per 12. denarios metiatur*; dum tamen eorumdem ſolidorum pondus non innoteſcit, ęquè in obſcuro remanet vetuſta illa Monaſtici panis menſura. At ex præmiſſo Petri Damiani textu, hoc ſaltem elicitur, ejus tempore quinque hujusmodi libras ovis anſerum 24. æquali

pondere correspondisse : cùm enim testetur, *eandem* (extra jejunij dies) *in Eremo, quæ in Monasterio, mensuram panis* in usu fuisse, atque hanc, jejuniorum tempore, uno quadrante, et dimidio imminutam (*quadra videlicet remanente integra semis*) seu ad quinque octantes redactam, *tantundem ac tria anserum ova pendisse asserit*; utique mensuram illam integram pondere æqualem fuisse indicat quinque hujusmodi ovis, dempta parte unius quinta: adeòque integras quinque Monasticas panis mensuras ovis 24 æquivalentes fuisse, ut facili subducto calculo constare potest. Verùm ad alia, resumpto tantisper spiritu, transeamus.

CAPUT IV.

Aliæ Avellanitarum, et Camaldulensium convenientiæ.

SYNOPSIS.

Similis apud Avellanitas, et Camaldulenses Vini abstinentia. Num. 1. *Eadem Servorum disciplina.* 2. *Par Vigiliarum observantia.* 3. *Item Festorum discretio.* 4. *Quæ in Festis transferendis apud utrosque consuetudo.* 5. *Æqualis Nudipedij cultura.* 6. *Necnon Metanæarum, Disciplinæ, et Capituli usus.* 7. *Flagellationum, aliorumque ejusmodi exercitiorum mensura singulorum arbitrio utrobique relicta.* 8. *Discre-*

Discreta, et occulta erga debiles relaxatio pariter recepta. 9. Disciplina psallendi à Romualdo utrisque præscripta. 10. B. Mariæ Virginis Officium à Petro Damiani utrisque propositum. 11. Par utrobique erga Defunctos pietas. 12. Somni post Nocturnum æqualis declinatio. 13. Idem Silentij rigor. 14. Similis Instabilitatis, et Vagationis fuga. 15. Cellæ usus utrisque pariformiter commendatus. 16. Perseverantiæ pretium utrisque inculcatum. 17. Alia S. Romualdi Monita his, et illis communia. 18.

I. Reliquos Veterum Avellanitarum mores, et correspondentes Eremitarum Camaldulensium consuetudines hoc Capite prosequemur; illudque ante omnia notabimus, usum Vini primò penitus utrisque ignotum, mox sobria mensura [extra dies abstinentiæ, seu perfecto jejunio dicatos, de quibus supra] permissum. De S. Romualdi apud Sitriam Discipulis testatur ipse Damianus in ejus Vita cap. 64. quòd *Vinum ibi nemo noverat, nec si etiam gravissimam quis ægritudinem pateretur*. Mox a B. Rodulpho Camaldulensi Priore in Constit. anni 1080. cap. 23. sancitum legitur: *Vinum quidem ab Eremitis alienum esse cognoscitur, sed quia defectio, et nostri temporis, ac naturæ debilitas id omninò non patitur, rarò quidem, et sobriè hujusmodi potum percipere solent, ut qui nequeunt cum Joanne abstemiam frugalitatem servare, vel cum Timotheo sobria parcitate utantur*. Et Petrus Damianus Congregationis suæ Instituta recensens, tum Opusc. 14. tum 15. cap. 6. sic pariter habet: *A vino autem, ut nostis, aliquanto tempore continuimus, itaut neque Laici, neque*

que

que extrinsecus venientes, vel etiam in Pascha Domini, aliquid hìc præter aquam biberent: neque vinum hìc, nisi pro Sacrificio haberetur. Sed quoniam et hìc manentes cæperunt ægrotantes deficere, et quidam ad Eremum transire cupientes, hujus rigoris observantiam penitus abhorrere: fraternæ, sive ut veriùs dicam, communi imbecillitati dispensatoriè condescendentes indulsimus, ut vinum hìc, servato sobrietatis moderamine, biberetur: ut quod cum Joanne non possumus ex toto relinquere, saltem cum Timotheo *Pauli Discipulo studeamus infirmo stomacho sobriè, et humiliter ministrare; et qui prorsus abstemii esse non possumus, esse saltem sobrii studeamus.*

II. Ne quis verò miretur, olim et Laicos ipsos apud Avellanam à vino abstinuisse, quandoquidem et ad ipsos Famulos, tum ibi, tum apud Romualdinos, jejunii censura exporrigebatur; nam in Vita S. Romualdi cap. 64. postquàm districtam Discipulorum Sitriæ vivendi rationem descripsit Damianus, hæc subdit: *Sed cur ego de Monachis loquor, cùm et ipsi Monachorum Famuli, ipsi quoque Custodes pecorum jejunarent, &c.?* Deque Avellanensis Eremi Servis Opusc. 15. cap. 7. sic pariter loquitur. *Famuli quoque, qui huic loco deserviunt, ab assignato sibi vivendi ordine non recedunt: qui nimirum per totius annalis spatii cursum tribus per hebdomadam diebus tenent ex more jejunium: In illis autem duabus Quadragesimis quatuor dies jejunio dedicant, &c.* Superfluit autem iterũ commonere, jejunia in pane et aqua hìc semper significari, non verò de unica dumtaxat diurna comestione sermonem esse.

III. At præter illos, qui per singulas hebdomadas præ-

præſcipti fuerant, ejuſmodi abſtinentiæ dies, Sanctorum etiam pervigilia eadem diſtrictione celebrari, tum apud Camaldulum, tum apud Avellanam conſueverant; neque illa dumtaxat, quæ communi ab omnibus jejunio excipiuntur, ſed illa etiam, quæ geminam ex Eccleſiæ præcepto refectionem non prohibent, ut ſe habet Vigilia Epiphaniæ, nec non SS. Philippi, et Jacobi Apoſtolorum; unde B. Rodulphus Prior in Conſtit. cit. cap. 17. inquit: *Vigiliæ Sanctorum, quæ in Eccleſia ſtatutæ ſunt, et Epiphaniorum quoque, atque Sanctorum Philippi, et Jacobi, licèt in uſu ſæcularium non habeantur, in hac Eremo* (Camaldulenſi) *abſtinentiæ deputandæ ſunt*. Et Petrus Damiani tom. 1. lib. 6. Ep. 35. ad ſuæ Congregationis Eremitas de Octo Vigiliarum jejunio ſcribens, cùm alias commendat, tum illas Epiphaniæ, et SS. Philippi et Jacobi ſpecialiùs inculcat, dicens: *Epiphaniarum quoque Vigilias, ob magnitudinem ſollemnitatis, in qua videlicet tot in unum ſacramenta concurrunt, dignum eſt jejunare*, et infra: *Unde et illud graviter ferimus, quia plerique fratres, dum jejunare in Beatorum Apoſtolorum Philippi, et Jacobi Vigiliis perhorreſcunt, ſollemnitatem Pentecoſtes in excuſationem ſuæ diſſolutionis opponunt: dicentes, non debere quemquam ſub jejuniorum tunc cenſura conſtringi, cùm tempus dictet, Paſchalibus potiùs gaudiis epulari*. Quod variis poſtmodum rationibus, et exemplis S. Doctor confutat.

IV. At ſi Vigiliæ perfecto panis, et aquæ jejunio conſecrabantur, viciſſim Feſti dies ab omni tum abſtinentia, tum ſimplici jejunio refectionis unius, à Paſchate uſque ad Idus Septembris, eximebantur; ab Idibus

bus verò Septembris ad Pascha, sola panis, et aquæ abstinentia vacabant, sed unicæ tamen refectioni, præcipuis quibusdam Sollemnitatibus exceptis, deputabantur; ait enim B. Rodulphus Prior in Constitut. anni 1080. cap. 13. *In Festivitatibus verò, quæ à Pascha usque ad hunc terminum* (Iduum Septembris) *occurrunt, et abstinentia remitti, et jejunium solet absolvi. Post Idus Septembris, usque Quadragesimam, quæ infra hoc spatium accidunt festivitates, abstinentiam quidem relaxant, jejunium verò minimè solvunt*. Et Petrus Damiani Opusc. 15. cap.6. *In festivitatibus duodecim lectionum, quæcunque veniunt ab Idibus Septembris usque ad Resurrectionem Domini, semel tantùm reficiant fratres, exceptis videlicet his Sollemnitatibus, Omnium Sanctorum, S. Martini &c.*

V. Nec tamen adeò frequentes occurrebant tunc temporis festivitates duodecim lectionum officio celebrandæ, ac nunc passim habemus, sed multò rariores, atque hæ ipsæ non semper in Eremo, sicut in Monasterio observari consueverant, sed ad jejunii observantiam, ubi in Feriam abstinentiæ deputatam incidebant, in opportuniorem diem transferrebantur; ait enim loco cit. Petrus Damiani: *Notandum autem, quia non omnes, quæ in Monasterio, etiam in Eremo celebrantur festivitates: et hæ, quę illic fiunt, plerumque transmutantur, ut aut in tertia, aut in quinta feria celebrentur: exceptis nimirum præcipuis festivitatibus, quæ, ob reverentiam dignitatis, mutari non possunt*. Cui consonat B. Rodulphus Prior Camald. in Constit. anni 1085. dicens: *Si verò, ut assolet, festivitas, de qua duodecim lectiones agere oportet, in his feriis*

[jeju-

[jejunio ſcilicèt deputatis] *venerit, more ſolito ſic facere eſt conſuetudo: ſi fuerit in ſecunda feria, perducere eam in tertiam feriam: ſi venerit in quarta feria, perducere in quintam: et ſi fuerit in ſexta feria, deducere in Sabbato, et pulmento uti, et vino. Hoc autem factum eſt propter jejunium celebrandum in ſecunda, et quarta, et ſexta feria. Has autem feſtivitates, ideſt Sancti Salvatoris, quatuor ejuſdem Genitricis &c. nunquam mutare.*

VI. At de Abſtinentiæ ratione ſatis: de reliquis Camaldulenſium, Avellanitarumque exercitijs nonnulla pariter adnotemus. Pedum nuditatem à Diſcipulis S. Romualdi obſervatam notat Damianus in ejus Vita; nam et in Pereo illos nobis deſcribit cap. 26. *Incluſos, diſcalceatos, incultos*: et apud Sitriam teſtatur cap. 64. *Omnes nudis pedibus incedentes, atque incultos* manſiſſe. Idque Recluſi ſaltem Eremitę ad hæc uſque tempora obſervare jubentur in Regula Vitæ Eremiticæ Pauli Juſtiniani cap. 54. ibi: *Nudis pedibus ſemper permaneant, uſque tamen ad talos caligas ferre poterunt, ſi hoc fuerit ſibi à Majore pro aliqua cauſa conceſſum, dummodò diſcalceatos ſemper omninò pedes habeant*. Omnes verò, etiam apertos Eremitas, diebus abſtinentiæ deputatis, refectionem ſuſcipere conſueviſſe in proprijs cellis, *nudis pedibus ſuper pavimento ſedentes*, docet B. Rodulphus in Conſtit. anni 1080. cap. 20. idemque Juſtinianus loco cit. cap. 32. et 38. confirmat. De Avellanitis autem eandem diſciplinam tradit Petrus Damianus Opuſc. 14. et 15. cap. 11. dicens: *Illud etiam non minima pars pænitentiæ eſt, quòd omni tempore, ſive æſtate, ſive hyeme, non calceis,*

non ocreis utuntur in cellulis, sed nudis semper cruribus, et pedibus consuetudo est permanere, exceptis his, qui gravi molestia infirmitatis urgentur.

VII. In metanæis autem, palmatis, disciplinis, alisque piis hujusmodi exercitiis, quantus utrobique fervor esset, intelligimus ex Rodulpho Priore in Constitutionibus anni 1085. de suis Camaldulensibus sic loquente: *Nam quis dignè narrare valeat ea, quæ hujus Eremi fratres per omne tempus solent agere, bonorum scilicet operum; idest ictus scoparum, discurrentes lacrymas, innumerabiles metanæas, cordium suspiria, continuam psalmodiam, orationum instantiam, sacras vigilias &c.?* Et ex Petro Damiani Opusc. 14. de Avellanitis sic scribente: *In cæteris autem spiritualis exercitii studiis, quæ sit continui fervoris instantia, quæ sollicitudo, quàm vigil, et operosa frequentia, timeo dicere.... hoc tamen mihi liceat, quia tanta est diligentia in flexionibus genuum, in disciplinis scoparum, et cæteris hujusmodi, &c.* Speciatim verò quanta fuerit in voluntariis verberationibus, tum publicè in Capitulo suscipiendis, tum privatim in cellula sibimet inferendis, utriusque Eremi consensio, explicari vix potest: enimverò ex ejusdem Petri Damiani Epistolis, et Opusculis nihil magis relucet, quàm Disciplinæ (ut vocant) consuetudo, fervidis ejus admonitionibus, Sanctorumque Discipulorum suorum, in primis verò Dominici Loricati, et Rodulphi Eugubini Episcopi [de quibus lib. 1. ep. 19. ad Alexandrum II. fusiùs agit] exemplis, stabilita, dilatata, et adversùs obtrectatores quoslibet vindicata. Camaldulensibus vero hanc pariter in usu fuisse

fuisse patet, tum ex Vita S. Romualdi cap. 38. ubi B. Guido *Jussus fuerat à Priore nescio quos Scopas accipere*, et cap. 64. ubi vel *ipsi Manachorum famuli disciplinas inter se invicem faciebant:* Tum ex Constitutionibus anni 1080. B. Rodulphi Prioris cap. 19. ubi habetur, quòd Eremitę Camaldulenses *Omni Dominico die in Capitulo convenientes, præmissa exhortatione fraterna, se invicem debent accusare charitativè: postremò communi confessione præmissa, verberum ictus super nuda membra suscipiunt, non tam causa cruciandi corpora, cùm sibi graviora in cellulis supplicia infligant, quàm studio divinæ passionis, et humilitatis exempla sectandi, ad confusionem illius, qui est Rex superbiæ;* Et de Priore Camaldulensis Eremi sic statuit cap. 53. *In Capitulo cum fratribus sæpe conveniat, et præmissis Metanæis, suos confiteatur excessus, ut ipse à vitijs fiat emendatus, et alijs emendationis formam ostendat.* Cui non dissimile est Petri Damiani monitum ad Avellanæ Priorem Opusc. 15. cap. 31. ubi ait: *Aut numquàm, aut rarò Capitulum cum fratribus celebretur, quo, missa Metanæa, te non accuses.*

VIII. Ejusmodi porrò exercitia utrisque non ex imperio indicebantur, sed cujusvis arbitrio relinqui consueverant. Nam de suis Avellanitis ait Damianus Opusc. 15. cap. 18. *Super Metanæis verò, Disciplinis, atque palmatis, sive etiam brachiis extendendis in Orationibus, cæterisque sancti fervoris exercitiis, nulla fratrem lege constringimus, quin potius suæ comittenda provisionis arbitrio judicamus. Sunt enim, quibus horum aliqua non conveniunt, atque ideò tutum videtur, atque liberius, ut in talibus magis*

optio proponatur, quàm definitiva regulæ sententia præscribatur. De Camaldulensibus verò idem Rodulphus loco cit. cap. 35. sic scribit. *In Metaneis verò, et palmatis, vel scoparum ictibus, aliisque similibus obsequiis, vel operibus, seu artificiis, quisque debet exerceri, prout facultas tulerit, vel utilitas suaserit, seu divina inspiraverit gratia: in talibus enim voluntaria suadetur oblatio, non coactio imponitur; unusquisque in hac parte suas metiatur vires, computet sumptus, moderetur affectus*.

IX. Quæ verò Eremitis utriusque Congregationis communi lege præscripta erant, eadem nihilominus, debiliorum respectu, discreta dispensatione, pro Superioris arbitrio, temperabantur: occultè nihilominùs, et clam cæteris, ne receptam plerisque solitarijs disciplinam, paucorũ exemplis, labefactari, et in desuetudinem paulatim abire contingeret. Audiatur Damianus Opusc. 15. cap. 16. *Si unus, aut fortaße plures indigent, quod ij, qui incolumes sunt, necesse non habent, clam videlicet, et occultè sic infirmis pia exhibeatur humanitas, ut valentes, sine invidiæ stimulo, in sui rigoris permaneant disciplina: neque enim necesse est, quod uni casus irrogat, illicò regulare omnibus fiat*. Cui B. Rodulphus sic consonat in Constit. anni 1080. cap. 30. *Debilibus autem, et tenerioribus siqua dispensatio in alimentis, aut vestibus necessaria fit, sapienter, et cautè fieri debet, ut ita indigentibus exhibeatur pia discretio, ne inde fortioribus noxia generetur dissolutio; nam specialis, vel singularis concessio non debet trahi ad consequentiam cæterorum, ne de unius, vel paucorum indulgentia, nascatur plurimorum enormitas*.

X. Non

X. Non minor in disciplina psallendi consensio utriusque familiæ observari potest. Duplex illis psalmodia in usu erat, privata, et publica. Illa duobus psalterijs continebatur quorum alterum pro Vivis cum adiectionibus nonnullis, quas S. Romualdus apponi jusserat, quotidie recitabant, alterum pro Defunctis, quandoque totum, quandoque ex parte, singulis diebus singuli in suis cellulis persolvebant; ait enim B. Rodulphus in Constit. anni 1080. cap. 35. *Duo itaque psalteria cum Adiectionibus suis* [hæ quid essent ex Damiano infra intelligemus] *Per utramque Quadragesimam quisque frater per singulos dies persolvat: in alijs verò temporibus, unum pro Vivis debet celebrare Psalterium, pro Defunctis autem totum, aut dimidium, vel ad minùs tertiam partem*. Petrus autem Damianus Opusc. 14. sic habet: *De Psalmodia verò consuetudo est, ut cùm duo fratres simul commorantur in cella, duo persolvant in die Psalteria, unum pro Vivis, alterum pro Defunctis. Et illud quidem quod est Vivorum cum illis dicitur Additamentis, quæ B. Romualdus apposuit: quod verò pro Defunctis cum novem lectionibus dicitur, tribus nimirum per quinquagenos psalmos. Qui autem solus moratur, Psalterium quidem Vivorum totum per singulos dies adimplet; Defunctorum autem sive medium, sive totum, juxta quod virium possibilitas administrat*. Quę omnia repetit Opusc. 15. cap. 9. dumtaxat uberiùs explicans *Additamenta* illa B. Romualdi, sive *Adiectiones*, ut Rodulphus appellat, Psalterio Vivorum conjungendas: ait enim: *Illud quidem* (Psalterium) *quod est Vivorum, cum illis dicitur Additamentis, quæ B. Romualdus apponit, quæ etiam*

etiam nos non gravemur inserere, ne nos conqueratur fortè Novitius, quæ sibi magnoperè noscenda sunt, præteriisse. Decursis planè quinque psalmis, protinus subinsertur: Gloria tibi Trinitas, æqualis una Deitas, et ante omne sæculum, et nunc et in perpetuum. Orate pro nobis omnes Sancti Dei, ut Digni efficiamur promissionibus Domini Dei nostri Jesu Christi. Pater noster. His expletis, mox subditur: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum, et terram. Et evolutis aliis quinque psalmis, tunc dicitur: Te Deum Patrem ingenitum, te Filium unigenitum, te Spiritum Sanctum paracletum, Sanctam, et individuam Trinitatem, toto corde, et ore confitemur, laudamus, atque benedicimus, tibi gloria in sæcula. Amen. Domine Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuvandum me festina. Confundantur, et revereantur inimici mei, qui quærunt animam meam. Adiutor meus, et liberator meus esto, Domine ne tardaveris. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto. Quo finito, rursus dicitur: Adiutorium nostrum in nomine Domini. Hæc igitur per quinquenos psalmos alternatim semper adduntur, donec Psalterium, cum tribus Dominicalibus, nec non et totius hebdomadæ Canticis, expleatur. His etiam non neglectis, quæ in fine Psalterij videntur adiecta, videlicet; Te Deum laudamus; Nunc dimittis servum tuum; duobus Symbolis; Gloria in excelsis Deo; Pater noster, cum Fide Catholica; postremò Litaniæ cum Orationibus hæc omnia consueto fine concludunt.

XI. Prætereà, ex institutione ejusdem Petri Damiani, B. Mariæ Virginis Officium, vel in Choro communiter, vel unusquisque privatim in sua Cella, quotidiè recitabant utriusque loci Sectatores; ut colligitur

ex

ex ejuſdem Damiani Vita cap. 15. et ex Epiſt. 32. libri 6. ubi et Monaſterium S. Vincentij divinitus afflictum narrat, ob intermiſſum B. Mariæ Virginis quotidianum Officium ab ipſo inſtitutum, nec niſi poſt peractam neglecti hujus penſi pœnitentiam, et feriam conſuetudinis hujus deinceps inviolabiliter obſervandæ promiſſionem, priſtinæ tranquillitati cęnobium redditum fuiſſe aſſeverat; atque hoc ipſum diurnum horarum B. Virginis penſum, ad nos hæreditatis nomine tranſmiſſum, hodiedum obtinet, de quo Conſtitutiones Monachorum Camaldulenſium ſub Pio V. cap. 18. ſic habent: *Illud ante oculos noſtros ponere Patres ſtatuerunt, nimirùm eos omnes Profeſſos mortaliter peccare, qui non legitimè impediti, Officium tam ipſius Domini, quàm Matris ejus, vel in totum, vel in partem ſcienter dicere omittunt: hoc eſt enim contra veterem, et laudabilem consuetudinem, tam Eremitarum, quàm Monachorum noſtrę Congregationis, qui ſemper utrumque Officium perſolvere, et devotè celebrare conati ſunt*. Hæc Patres Noſtri, non quidem novam hujus oneris obligationem imponentes, ſed veterem, quæ vi antiquæ conſuetudinis, cujus locupletiſſimi teſtes ſunt, invaluerat, authentica declaratione exponentes, reſponſo Sacræ Rit. Cong. die 12. Martij 1616. noviſſimè confirmata, ubi hæc duo decernuntur: primo *Ex Conſtitutionibus ſuæ Regulæ, ſub pæna peccati mortalis teneri Monachos Camaldulenſes ad recitandum quotidiè Officium parvum B. Mariæ Virginis*. Secundò ad id teneri *etiam poſt acceptationem Breviarii Benedictini, prout anteà tenebantur*. Nec certè minori ſollicitudine Marianũ

Offici-

Officium nobis quotidie recitandum incumbere suppo-suerat anteà Leo X. ac ipsummet Divinum Officium, dum ab hoc dispensari posse per nostri Ordinis Prælatos constituit, ab illo non item: sic enim habet in Bulla: *Et si à summo*, §.70. *Ac quòd illi ex præfatis Monachis, qui adeò Monasteriorum suorum Officiis occupati &c. dummodò in sacris non sint Ordinibus constituti, licèt professionem emiserint: tamen ad persolvendum totum integrum Officium Divinum minimè teneantur, sed eorum Prelati, habita suppositorum suorum consideratione (ultra Officium B. Mariæ Virginis, ad quod obligati remaneant) juxtà Dispensationem eis traditam, si eorum animabus expedire videbitur, aliquid dicendum iniungant, quod cum animi alacritate valeat adimpleri.*

XII. Insuper debita erga propriȩ Congregationis Defunctos Pietas, tam apud Camaldulenses, quàm Avellanitas paribus exercitiis enitebat; Ait enim Damianus Opusc. 14. et 15. cap. 12. *Cùm frater quispiam ex nostris obierit, qui videlicèt nobiscum degunt, pro eo unusquisque septem dies jejunat, septem disciplinas cum millenis Scoparum ictibus accipit, septingentas Metanœas facit, triginta insuper Psalteria ex more decantat, et unusquisque Sacerdos septem Missas illi pro sua persona persolvit, salvo eo, quòd continuis quoque triginta diebus pro eo Missarum sollemnia in conventu communiter celebrantur*. Rodulphus autem in Constit. anni 1080. cap. 35. non admodùm diversa decernit, dum præcipit, quòd: *Pro migratione cujuscumque fratris in Eremo, vel in Fonte bono Defuncti, triginta Psalteria, vel missas debet unusquisque persolvere: pro his verò,*

verò, qui per alia loca Congregationis obierint, tria Psalteria, vel Missæ ab unoquoque dicenda sunt; in Metanæis verò, Palmatis, vel Scoparum ictibus, aliisque similibus obsequiis, quisque debet, prout facultas tulerit, exerceri.

XIII. Psalmodiæ verò publicæ usus idem profectò, non modò apud utramque hanc Romualdi familiam, sed apud omnes Monachos fuit, ut hinc nulla specialis consensio reluceat. Nihilominùs hoc saltem observare licet, quòd ut Romualdus, referente Damiano in ejus Vita cap. 9. *Vigilias temperatè, et cum magna discretione faciendas maximè suadebat, ne cui fortasse contingeret, ut sopori, peractis nocturnis officiis, consentiret*: quia videlicèt *ejusmodi somnum Vir Sanctus intantùm habebat exosum, ut siquis ei confiteretur, post duodecim psalmorum vigilias, et maximè circa diluculum, nequaquam posset eo die, cum ejus licentia, sacra Missarum sollemnia celebrare*; Quod, hoc ipso Romualdi exemplo, Eremitis inculcat Paulus Justinianus in Regula Eremitica cap. 40. Ita similem somni discretionem, ejusque post Matutinas vigilias fugam Avellanitis suis indicit Petrus Damianus scribit enim Opusc. 15. cap. 16. *De somno quoque non tam dura quibusdam districtio necessaria est, melius quippe est somnum carni temperata quadam dispensatione concedere, et ferventer postmodùm in Dei laudibus excubare. Notandum autem, quia ante nocturnæ Synaxis Officium, si vel profundior adhuc nox, vel quolibet modo graves videntur esse vigiliæ, repetere accubitum licet: post nocturnum omninò non licet*. Unde, et tom. 1. lib. 6. Ep. 17. ait *Non Canonem solvit qui psallens noctè redormit*.

XIV. De silentii censura, utpotè Eremitarum propria, non est quod addam: tantùm audiatur Rodulphus Camaldulensis Prior in Constit. anni 1080. cap. 21. sic præcipientis: *Exeuntes de Cellis, et ad ipsas redeuntes, silendi censura debent cohiberi: In Oratorio, et in Refectorio regula silentij omni tempore intemerata servetur.* Cui consonat B. Petrus Damiani tum Opusc. 14. tum 15. cap. 11. et 18. *In Capitulo, in Oratorio, in Refectorio regularem consuetudinem non postponant, ut cum hospitibus non loquantur: atque ideò à cellulis usque ad Ecclesiam sive venientes, sive redeuntes à censura silentii non recedant.*

XV. Sed et Quies, omnisque vagationis fuga, utriusque Eremi Sectatoribus pari sedulitate injungitur: à Rodulpho quidem loc. cit. cap. 32. illis verbis. *Vitium quoque vagationis, et instabilitatis taliter fugiat, ut non solùm exteriùs, cum Dina filia Jacob, non facilè discurrat; sed etiam in ipsa Cella stabilis fixusque permaneat: posset enim intra eandem Cellam, tanquam cujusdam impulsu Vertumni, vagationisque spiritu, tota die circuire.* A'Petro Damiano autem Opusc. 12. cap. 24. *Illud non mediocriter displicet, quòd etiam ipsis sanctissimis Eremitis quidam videntur admixti, quos idem pestiferæ vagationis morbus exagitat, et [si dicere liceat] quasi Vertumnus, quoddam scilicet Dæmoniorum genus, vexat. Vertumni siquidem apud antiquos dicebantur Dæmones, quorum instinctu homines in vertigine positi reddebantur instabiles.* Et Opusc. 15. cap. 18. *Ponat autem* (Eremita) *juxtà se quæque sibi sunt familiariùs necessaria, ne cùm usu horum necessitas postulat, ipse ad exhibendum sibi frequentiùs surgat. Tantoperè quippe vagatio est vitanda,* ut

ut nec per ipsam Cellulam spaciari inaniter liceat.

XVI. Ut verò faciliùs in cella quiescere asuescant Solitarii, hoc aureo monito illos Rodulphus loc. cit. cap. 36. confirmare conatur: *Prætereà studeat solitarius in Cella jugem, et continuam sedulitatem habere, ut per gratiam Dei, et assiduitatem manendi, possit ei habitatio Cellæ dulcescere. Nam sicut inquieto, et instabili Monacho, instar Carceris, pęnam ergastuli, afflictionis materiam præstat: ita quieto, et perseveranti, suavitatis refrigerium, silentium beatitudinis, tamquam portionem exhibet Paradisi.* Quod idem asseruerat Damianus Opusc. 12. cap. 25. *Huc accedit, quòd ijs, qui vitam suam sub hac inconstantia mutationis alternant, eò fit vita remotionis austerior, quò inolita vagandi consuetudine retrahuntur; itaut Eremitica districtio gravissimæ difficultati, cella ipsa illis videatur horrori. Consuetudo enim facit Monacho cellulam dulcem, vagatio videri facit horribilem. Vagantibus cellula carcer est, permanentibus suave cubiculum.*

XVII. Rursus, quemadmodùm Romualdus, ex ejus Vita cap. 9. *Parvipendebat, siquis ad tempus magnum quid inciperet, si non etiam in eo longanimiter perseveraret:* ita eandem Avellanitis perseverantiam inculcabat Damianus Opusc. 15. cap. 27. dicens: *Vitæ modum, quem semel arripueris, perseveranter tene, constanter exequere, ne scenica, quod absit, à temetipso videaris vertigine discrepare. Persevera itaque in eo, quod cæperis, et rectam consuetæ vitæ lineam tene: ne te novum semper variatæ vitæ diversitas reddat, sed in sanctæ Constantiæ fundamento præfixa regulæ consuetudo stabiliat.*

XVIII. Denique quidquid Beatissimus Romualdus Eremitas suos ad ejus Cellam in Eremo Camaldulensi convenientes docuisse dicitur à Hieronymo Pragensi apud Bollandum ad diem 7. Februarii, multa in Sermone de S. Romualdo cap. 11. [quemadmodùm et alia, cap. 6. et 9. inserta] totum fermè, ac ijsdem, vel similibus formulis expressum in Damiano suos Avellanitas instruente reperitur: nempe quod cap. cit. num. 69. dicitur de *Quiete, Silentio, et Jejunio Eremitis necessario*, totidem verbis habet Damianus Opusc. 15. cap. 5. Quod ibidem subdit Hieronymus (ex ore Romualdi) *de Vestium paupertate, et vilitate amanda*, rursus ijsdem verbis Damianus inculcat loc. cit. cap. 21. Quod subdit ille num. 70. *De venientibus ex sæculo ad Eremum*, idem, eodemque verborum tenore, monet hic præfati Opusculi cap. 29. Quod demum ille num. 71. decernit. *De his, qui ex Cænobitica conversatione ad Eremum accedunt*, iste pariter, ubi supra cap. 30. ipsissimis vocibus, formulisque proponitur perinde sit, sive hinc, sive inde transcribas, cùm non modò sensus, sed verba, et ordo ipse verborum utrobique immutatus occurrat.

* * *

CA-

CAPUT V.

Camaldulensium, et Avellanitarum affinitas alijs momentis illustratur.

SYNOPSIS.

Utriusque loci Regula utrisque communis. Num. 1. *Frequentior apud Petrum Damiani, quàm apud Rodulphum Priorem Camaldulensem S. Romualdi mentio.* 2. *Auctoritas S. Romualdi à Petro Damiani sæpè usurpata.* 3. *Viceversa Petri Damiani auctoritas in Camaldulensium Statutis adducta.* 4. *Eremitica Regula S. Petri Damiani in Eremo Camaldulensi vim Legis obtinuit ex B. Rodulpho Priore.* 5. *Quod ostenditur.* 6. *et* 7. *Avellanitarum Congregatio, ex Ludovico Du Pin, species erat ejusdem Eremitarum Generis à Romualdo instituti.* 8. *Eadem Romualdi, quæ Petri Damiani Institutio, ex Ludovico Thomasino.* 9. *Ipse Petrus Damianus ejusmodi affinitatem testatur.* 10. *Hospitij, et suffragiorum communio inter Camaldulenses, et Avellanitas vetustissimis temporibus inita,* 11. *Avellanitarum habitus colore, et forma Camaldulensium vestibus simillimus.* 12. *Iidem Cingulo, ut nostri, utebantur.* ibid. *Petrus Damiani potiori adhuc jure, quàm cæteri Avellanitæ, ad Camaldulensem Ordinem spectare ostenditur.* 13.

I. QVæ duobus pręcedentibus capitibus cursim delibata sunt, circa nostrorum Camaldulensium, atque Avellanitarum Veterum vivendi morem, abūdè utriusq;

utriusque Instituti convenientiam ostendunt, atque utriusque Familię Constitutiones, utpotè similibus, aut parùm diversis præceptis circumscriptas, imò totidem plerumque verbis, et iisdem formulis exaratas, eodem dictante Spiritu conceptas, atque ab eodem Romualdi Fonte derivatas fuisse commonstrant. Hinc non immeritò parem auctoritatem utraque Regula apud utrosque obtinuit, et nullo penè discrimine sive à Romualdo, sive à Petro Damiani statuta, Eremiticę Vitæ rationem concernentia, perinde recipiebantur; ut mirum non sit, Hieronymum Pragentem loco, quem superiori capite, num. ult. allegavimus Romualdo Parænesim ascripsisse, ex Avellanitarum Regula ad verbum penè desumptam.

II. Sanè haud frequentior est apud Rodulphum Camaldulensem Priorem, quàm apud ipsum Damianum Romualdi mentio, ad consuetudines Eremiticas ejus auctoritate firmandas: in primis enim privatę psalmodiæ usum, ut cap. præced. num. 10. vidimus, ex S. Romualdi Institutione derivat Damianus Opusc. 14. *Psalterium, quod est Vivorum, cum illis dicitur additamentis, quæ B. ROMUALDUS apposuit*; et iterum Opusc. 15. cap. 9. *Psalterium quod est Vivorum cum illis dicitur additamentis, quæ B. ROMUALDUS apponit*, quæ tanta sollicitudine observanda esse notat, ut inter ea, quæ maximè omnium interest, ut addiscant Novitii, connumeret, ijs verbis statim subsequentibus: *Quæ etiam nos non gravemur inserere, ne nos conqueratur fortè Novitius, quæ sibi magnoperè noscenda sunt, præteriisse*. Nec minoris

mo-

momenti esse, ad Eremitarum suorum instructionem, quęlibet Romualdi monita, exempla, consilia, satis indicat, dum ejusdem Opusculi cap. 16. ad discretionem in moderanda subditorum vita Prælatis injungẽdam, B. Romualdi sententias in medium producit, seque illis adhærere fatetur. *Nos approbamus* (ait) *quod suis sæpe Discipulis B. ROMUALDUS dixisse perhibetur: Dummodò, inquit, frater quilibet Cellam non deserat, etiam carnes permittatur ex discretione comedere, si tam inevitabilis videatur necessitas imminere. Addebat insuper. Tale enim propemodùm est de Eremo ad Monasterium reverti, quale de Monasteriali Ordine ad Sæculum asportari.* Et paulò post subdit: *Nam et idem B. ROMUALDUS, ut sui consueverunt referre Discipuli, sic æstivi temporis hebdomadas alternabat: ut unam quidem à Dominica in Dominicam in pane, et aqua jejunando transigeret, alterius verò hebdomadæ pulmentum quinta feria manducaret.*

III. Similiter idem Damianus tomo 1. lib. 6. Ep. 26. ut modestiam in fęminarum Colloquijs Marino Monacho Patrueli suo commendet, exemplum B. ROMUALDI, qui Discipulum nimiæ curiositatis prudenter redarguit, illi ob oculos ponit, ac paulò post, ut ad sobrietatem servandam, et hypocrisim fugiendam eundem excitet, subdit: *Nec ineptus applices* (hoc est non otiosè audias, sed seriò intendas) *quod sæpe suis Discipulis Vir Domini Romualdus ajebat: Fratres inquit, cùm in quorumlibet conventu reficitis, intentis ad cibum cæteris, in ipso refectionis initio parcite: et cùm jam illis ex parte satisfactum fuerit, vos incboate, quatenus et hypocrisis notam possi-*

possitis evadere, et sobrietatis regulam, sine offensione, servare. Et eodem lib. 6. Ep. 30. ad Theuzonem Eremitam, narrat, rationibus sepositis ad auctoritatem S. Romualdi se confugisse, ut intentum evinceret: *Tandem*, inquit, *cùm in arcto positi, multiplicium obiectionum vallaremur angustiis, ubi ratiocinandi copia suppetere desiit, ad Sanctorum mox exempla confugimus, ut illis saltem fides habeatur, quorum auctoritas ad probationem cujuscunque negotii incunctanter admittitur. Cùmque super quodam disceptationis articulo S. ROMUALDUS in testimonium duceretur, &c.*

IV. Vicissim verò Damiani auctoritas in Camaldulensium Statutis sæpiùs invocatur. Sic in Constitutione, quam Placidus Eremi Camaldulensis Prior, et Martinus ejusdem Eremi Provisor, unico post B. Rodulphum Sæculo, promulgarunt, Silentij disciplina, ejusque necessitas confirmata legitur, quia, inquiunt, *PETRUS DAMIANUS ait: Eremitæ Officium est, jejunio, silentioque quiescere*. Et in Eremitica Regula, quam Paulus Justinianus edidit, tum cap. 47. verbis jam Dissert. I. cap. 4. num. 14. adductis, *PETRI DAMIANI* auctoritas, circa disciplinam suscipiendorum sæcularium in Eremo, proponitur, tum alibi passim, ut circa Prioris Eremi qualitates, aliaque benè multa, ad ejusdem *PETRI DAMIANI* sanctiones provocatur; quum insuper *Eremiticam Regulam PETRI DAMIANI* ex integro edere, et Regulæ Eremiticæ S. Romualdi simul conjungere, eodemque complecti volumine idem Justinianus non dubitaverit, cęteris licèt Camaldulensibus Constitutionibus Rodulphi, Placidi,

Ghe-

Gherardi, Martini omninò postpositis; quasi nimirum intelligeret, in solis Petri Damiani institutis, quidquid in omnium PP. nostrotum sanctionibus continetur, tamquam in suo fonte, meliùs, et uberiùs reperiri: nec satis perfectam ratus suam, ex S. Romualdi traditionibus, et Antecessorum omnium scriptis, vel per manus traductis consuetudinibus collectam, Regulam Eremiticam, nisi Petri Damiani cognato libello *De suæ Congregationis institutis* tractanti copularetur, à quo majorem, et lucem, et firmitatem acciperet.

V. Imò ipsamet *Petri Damiani Eremitica Regula* in Eremo Camaldulensi sola ad observandum aliquandiù proposita extitit, videlicèt usque dum B. Rodulphus Prior suas ederet Constitutiones: quibus tamen non propterea ejus vis penitus abrogata est, sed uno vel altero dumtaxat articulo excepto, in reliquis adhuc expresiè approbata mansit ab eodem Rodulpho, qui in Constitutionibus anni 1085. sic ait. *Unusquisque frater lances in cella habet, cum quibus pensat tres panes, quos accipit omnes dies Dominicos, et quinta feria. Et alia multa his fratribus necessaria, quæ omnia prudenti Lectori EREMITICA REGULA satis demonstrat. Sed præcavendum est, ne per hoc, quod illa dicit, de die Sabbati manducare ad mensam: quia numquam mos hìc fuit, vel cætera, quæ hujus Eremi usibus videntur contraria, eaque breviter descripsimus in hac pagina, prætermittantur: quoniam, ut ipsi videtis, præcipua sunt hæc, et arctiora; atque in hac Eremo primitus observata, quàm ipsa Regula fuisset descripta. Sed RELIQVA OMNIA, quæ hujus Eremi usibus convenientia, et similia;*

et qualiter docet nos in Cellula, et deforis permanere, nec non intus resistere, et virtutes acquirere, et discretionem in omnibus semper retinere, DEBEMUS jugiter, Christo adiuvante, OBSERVARE, et numquam Sancti Romualdi, et cęterorum nostrorum Antecessorum pium usum derelinquere.

VI. Enimverò hanc *Eremiticam Regulam*, de qua Rodulphus loquitur, aliam esse non posse, præter illam *Petri Damiani*, quam Paulus Justinianus post Constitutiones suas edendam censuit; colligitur primò, quia illa ipsa est, quę *de Lancibus habendis in cella ad Panis mensuram ponderandam*, loquitur Opusc. 15. cap. 8. cujus textum superiùs adduximus cap. 3. num. 14. Idem colligitur secundò, ex quò illa ipsa sit, quę *Sabbati Jejunium*, extra Quadragesimas, semper tam æstate, quàm hieme, propter imbecilles relaxandum indulget, ac simplici refectioni cum pulmento, et vino deputandum [quod ipsum intelligi voluit Rodulphus ea formula, *De die Sabbati manducare ad mensam*; ait enim in Constit. anni 1080. cap. 20. *Ad mensam verò omnibus diebus geminæ refectionis, aut simplicis*, nimirum non perfecti, *Jejunii communiter reficiant fratres:* nam diebus abstinentię panis, et aquæ singuli in cellis suis, *Nudis pedibus super pavimento sedentes, librumque sacræ lectionis intuentes*, reficiebantur, ut ibidem Rodulphus ait] ait enim Damianus dicto Opusc. 15. cap. 15. *Credimus unumquemque fratrem in cellula commorantem, nisi omninò ægrotus sit, itaut decumbat quidem in lectulo, toto anni tempore, sive æstate videlicet, sive hieme, tribus per hebdomadam diebus jejunare in pane, et aqua cum Dei adiutorio facil-*

facillimè posse: et quoniam Sabbato jejunare canonicæ traditionis authenticum est, non grave videatur fratri etiam Sabbato refectionem ad Nonam horam usque differre: ut semel quidem ipso die reficiatur, sed tamen vinum, atque pulmentii percipere ex hujus nostræ institutionis indulgentia non vetetur. Et hoc quidem æstate: Nam ab Idibus Septembris, usque ad Paschale gaudium, quatuor per hebdomadam diebus noverit jejunandum: sed et si aliquando tanta debilitas acciderit, hiberno etiam tempore die Sabbati, aut leguminibus infusis, aut herbarum radicibus, sive etiam pomis solitum licebit aliquantisper temperare jejunium: ita tamen, ut si unum quodlibet horum sumat, aliud, nisi veræ necessitatis causa dictaverit, non adjiciat. Postremò tamen, propter pusillanimes, si hìc necessitas omninò poposcerit, quæ fieri permissa est in ętate, eadem Sabbatorum discretio servetur in hieme. Hanc ergo dumtaxat Sabbatorum tam generalem remissionem in sacra Eremo non recipiendam Rodulphus statuit, utpotè ejus consuetudini contrariam, quippe dumtaxat *Paschali tempore* (ut constat ex ejus Constit. prioribus cap. 12. quas supra retulimus cap. 3. num. 9.) *et in Octavis Sanctorum; et diebus flebotomiæ*, aut *ob accessum alicujus celebris personæ*, sive *extraordinarij laboris intuitu, et in Sabbatis utramque Quadragesimam præcedentibus*, poterat Sabbati abstinentia relaxari, ex ejus Constitut. citat. cap. 16.

VII. Idem etiam tertiò ostenditur, exquò Eremitica Regula, de qua loquitur Rodulphus, tempore ipso inter Camaldulensis Eremi fundationem, et Rodulphi ætatem medio composita erat, ibi: *In hac Eremo primitùs*

tùs à Sanctis Viris fuerunt hæc observata, *quàm ipsa Regula fuisset descripta*; Nulla autem, nisi Petri Damiani Eremitarum Regula dicto tempore exarata est, cujus quidem notitiam habeamus, itaque hæc ipsa est, quæ Camaldulenses apud Eremitas in usu eatenus fuerat, et deinceps, in his, quæ vetustioribus Eremi illius usibus non contrairent, observanda adhuc à Rodulpho proponitur. Quartò denique doctrinæ ipsę *de Cellæ sequestratione*, *de conversatione extra Cellam*, *de Virtutum aquisitione*, *de Discretione Prælati*, Quę inibi contineri asseruntur, reipsa in Opusculo Petri Damiani occurrunt, ut legentibus patet: quarè omninò conficitur, Rodulphi tempore ipsam Petri Damiani Regulam in Sacra Camaldulensi Eremo, perinde ac in Avellanæ Solitudine, receptam fuisse, atque ex integro pęnè observatam.

VIII. Jure igitur, meritòque idem Camaldulensium, et Avellanitarum Institutum à S. P. Romualdo profectum haberi debet, undè Vir Eruditissimus Ludovicus Ellies Du Pin in Nova Bibliotheca Auctorum Ecclesiasticorum Tom. VIII. part. 2. Sæculi XI. Ecclesiæ, cap. 14. §. 10. postquàm Ordinis Camaldulensis fundationem à Romualdo factam descripsit, ait aliam specialem Congregationem Eremitarum *ejusdem generis* à Petro Damiani institutam. En integra Auctoris verba. *Il se mit* (Romualdus) *sous la conduite d'un Saint Hermite, nommè Marin, qui demeuroit dans le pais de Venise, et embraßa la vie Heremitique, qu'il retablit en Occident. Leur Institut n' ètoit pas de viure seuls dans des solitudes, com-*

me

me les anciens Hermites; mais de demeurer plusieurs ensembl- dans un même endroit, separez des autres hommes, et dans des cellules particulieres, sous la conduite d'un même Superieur, en pratiquant la même Regle. Ces sortes de Monasteres s'apelloient anciennement Laures. Saint Romualde en etablit un tres grand nombre en Italie: un des plus fameux fut celui, qui fut bâti sur l'Appennin proche d'Arezzo, dans un lieu, qui leur fut donnè par un homme apellè Mandol, d'ou l'Ordre a pris le nom de Camaldole. Saint Romualde vècut cent ans aprés sa Profession Religieuse, et vit son Ordre florissant. Pierre Damien institua aussi une espece de Congregation d'Hermites de même genre. Ces Hermites pratiquoient de grandes austeritez, et faisoient des Choses fort extraordinaires.

IX. Sed et doctissimus Ludovicus Thomasinus in Veteri, et Nova Ecclesiæ disciplina de Beneficiis Part. 1. l. 3. cap. 25. num. 7. Idem fuisse Romualdi, ac Petri Damiani Institutum indicat, nam post narratam Eremiticæ Vitæ Restitutionem, et cum Benedictina Regula conjunctionem à Romualdo in Italia præcipuè factam, ait contra hoc Institutum oblatrantes à Petro Damiani compressos Ep. 12. lib. 6. ubi profectò se, et suos præsertim tuetur à cujusdam Abbatis impugnatione, qui conquestus erat, quòd Monachum ex suo Monasterio egressum, contra S. Benedicti Regulam recepisset: *Succensetis enim*, inquit, *ac nos conquerentes arguitis, quia non debuimus vestros Monachos in Eremo contra B. P. Nostri Benedicti præcepta suscipere*. Ostendit autem Sanctissimum Legislatorem nostrum vagationi dumtaxat ex uno in aliud Cœnobium occurrere volu-

voluisse, non prohibere autẽ, imò omnes hortari, ut ex Cœnobitica ad perfectiorem Eremitarum vitam se trãsferant; quarè adeò coincidit Romualdi, et Damiani Institutum, ut unius defensio, alterius pariter apologia censeatur. Ecce Thomasini verba loco cit. *Scripsit Romualdi Vitam Petrus Damiani, scripsit et Apologiam; confestim enim his Anachoretis summæ ad perfectionis columen eluctantibus obtrectari cæptum est, quòd semitam tenerent, quam non præmonstrasset, non tenuisset B. Benedictus, quòdque suo cætui aggregarent Monasteriorum B. Benedicti desertores. His ora obturabat Petrus Damiani hoc responso*: Caveri *à B. Benedicto, ne Abbates alij aliorum Monachos admitterent, dum cogniti sibi mutuò essent*: (*caveat*, inquit Reg. cap. 61. *Abbas ne aliquando de noto Monasterio Monachum ad habitandum suscipiat, sine consensu Abbatis sui*) *sed Priores Anachoretarum ea prohibitione non implicari*.

X. Porrò hanc ipsam communis Instituti societatem, ne ipse quidem Petrus Damiani inter se, et S. Romualdi Discipulos intercessisse diffitetur; enimverò in Prologo Vitę ejusdem Sancti Patris Romualdi, ut se ab Egregijs, qui superstites erant, Sancti Viri Discipulis compulsum ad ejus gesta commemoranda significet, *multorum*, inquit, *FRATRUM precibus, et GERMANA CHARITATE devinctus, quod de prædicto mirabili Viro ab Egregiis ejus Discipulis didici, aggrediar, Deo auctore, describere*; Nimirum eodem Religionis fœdere se illis conjunctum considerans, quo *Germani*, et *Fratres* ab eodem Patre progeniti debent invicem quibusdam amoris, et charitatis vinculis alligari.

XI. Re-

XI. Reciprocè verò à nostris Camaldulensibus Avellanitæ ipsi ut *Fratres* habiti, et tamquam cognatę Stirpis à Romualdo, velut à communi trunco propagatæ, Germina considerati sunt, etiam postquàm ab Eremitica disciplina ad Cænobiticam conversationem translati sunt, atque ubi à primæva S. Romualdi, Petrique Damiani institutione jam desciverant (contra ejusdem Petri Damiani monitum, quo illos Opusculo 14. sub finem gravissimè increpaverat: *Non itaque ad Monasterialem laxitudinem ab Eremitica vos libeat districtione descendere*) in hoc, inquam, pariter statu Avellanitæ, quasi germanæ charitatis communione nobis conjuncti, perinde ac Monachi Vallis Umbrosæ à S. Joanne Gualberto D. Romualdi Discipulo instituti, eodem hospitii jure in nostris Monasterijs in Refectorio suscipi, ejusque Congregationis Defunctorum Animæ paribus Christianæ pietatis suffragijs expiari consueverunt: nam in Constitutionibus anno 1253. à B. Martino III. Generali editis lib. 3. cap. 32. sic præcipitur. *Statuimus, ut Fratres nostri Ordinis, Vallumbrosani, et Sanctæ Crucis Fontis Avellanæ, quasi uno Charitatis officio, Monachi cum Monachis, Conversi cum Conversis hilariter, et benignè suscipiantur à nostri Ordinis Prælatis, et subditis universis*. Et rursus anno 1372. die 27. Maii in Capitulo Generali, quod celebratum est in Monasterio S. Michaelis in Burgo Pisarum, Præsidente Joanne III. Generali, decretum est, *ut Monachi Vallis Umbrosæ, et S. Crucis de Avellana, tam in Eremo, quàm in Monasterijs Ordinis recipiantur in Choro, et Refectorio, ac si essent*

Ordi-

Ordinis Camaldulensis: *et eorundem Ordinum brevia* (idest Dypticæ, fratrum Defunctorum nomina indicantes) *per Breviserarium Ordinis deferantur &c.* Actum manu Leonardi olim Francisci de Castilione Aretino Notarii, et Scribę deputati: ex Archivii Camaldulensis libro R. 18. 80. ejusque indice §. *Statuta* p. 2. num. 9. Quarè multo magis dum pristinam adhuc Eremiticæ Vitæ formam, ad quam, ex Romualdi præceptis, per B. Petrum Damianum Avellanitæ instituti fuerant, sequebantur, pro similis disciplinæ consortibus haberi apud Camaldulenses merebantur.

XII. Idque eò magis, ex quò Avellanitarum Veterũ habitus, et colore, et forma, cum Camaldulensium habitu penitus conveniret; enimverò, ut Differt. III. cap. 2. num. 9. et 10. ostendimus, albus color monasticis eorum vestibus conveniens ex antiquis monumentis, alijsque probis Auctoribus, deducitur: ipsomet Petro Damiano Tom. 1. lib. 6. Ep. 14. Mainardum Abbatem monente, ne album Monachorum amictum, utpotè vilem, despiceret, exemplo Christi, qui se *Veste alba* illudi ab Herode passus est, ut Differt. III. cit. cap. 2. num. 7. notavimus; nec non Petro Ricordato, Silvestro Maurolyco, Paulo Morigia, Constantino Cajetano, et Chronista Benedictino apud eũdem in Prolegomenis Tomi 1. Operum B. Petri Damiani, de Avellanitarum Tunica, Scapulari, et Cuculla penitus alba testimonium ferentibus; adeòut juxtà citatum Morigiam Hist. Relig. cap. 58. ex abusu dumtaxat posteriorum temporum inductum fuerit

cęru-

cæruleum pallium, quo nuperrimè Cucullæ loco utebantur: quod confirmat, veterem ipsorum habitum olim nostro Camaldulensi affinem, suisque omnibus partibus, tam colore, quàm forma correspondentem prorsus fuisse. Imò addere placet, quòd cùm habitus Camaldulensium à ceteris Monasticarum Congregationum vestibus (etiam à Monachorum Montis Virginis, et Montis Oliveti, albo colore pariter utentium, amictu) hoc præcipuo discrimine distinguatur, quòd non solutum, atque ab humeris utrinque liberè dimissum Scapulare nostri deferant, sed sub pectore laneo Cingulo colligant, quod, post expeditissimam nodi complicationem, in binas tænias ab anteriori parte pendentes excurrit; Avellanitę pariter simili Cingulo præcingi quondam consuevisse deprehenduntur. Nam cùm Petrus Damiani, et Albizo ejus comes, Theuzonem Eremitam Florentiæ convenientes, ab eodem durè habiti, ac tandem post multa jurgia ejecti sunt, per Cingulum ambos apprehensos fuisse testatur idem Damianus lib. 6. Ep. 30. *Tandem*, inquit, *per Semicintias correpti violenter excludimur*. Itaque nulla erat Avellanitarum, et Camaldulensium indumenti, undè et nulla Vitę, nulla Instituti, nulla Professionis pariter differentia censenda.

XIII. Quidquid tamen sit de aliis Fontis Avellani Alumnis: certè in Petro Damiano potior longè, quàm in cæteris, ratio relucet, cur ad Camaldulensem Ordinem, sive ad D. Romualdi Institutum pertinere censendus sit; vel primò quia immediatè ab ipso S. P.

 Romu-

Romualdo [aut certè mediantibus ejus Discipulis] Eremiticæ Vitę rudimentis , quę postmodùm in alios erogavit, instructus fuerit: undè Reverendissimus Abbas D. Secundus Lancellottus Olivetanus in suæ Congregationis Historia lib. 2. cap. 22. de Petro Damiano ait: *Audiit in re monastica Romualdum Camaldulensium Institutorem, et primò Fontem Avellanam habitavit, ubi cum magna Monachorum, vel Eremitarum frequentia multos annos extraxit, tum Stephanus IX. Purpuratorum Collegio aggregavit;* vel secundò quia reipsa in Camaldulensi Eremo aliquandiù et ipse vixerit, ex conjecturis Dissert. III. cap. 2.num.8. adductis: quibus accedit, quòd Antonius Maria Bonuccius Ephemer. Euchar. tom. 1. ad diem 22. Februarij expresse asserit, Petrum Damianum Cardinalitiæ dignitati nuncium remittere voluisse, *ut ad suam Eremum Camaldulensem rediret*: undè tum ante, tum post abdicatam purpuram , probabile est, illum in Eremo Camaldulensi versatum esse; vel denique tertiò, quia in aliis Monasteriis à S.P. Romualdo ædificatis, vel ad regularem observantiam compositis, vitam suam Damianus traduxerit: quod quia longiori tractatione indiget, ad sequentis Capitis Argumentum reservabitur.

CA-

CAPUT VI.

B. Petrus Damiani inter S. Romualdi Discipulos, atque in ejusdem Monasterijs potissimùm vixit.

SYNOPSIS.

De Avellanensi, et Temposiano Monasterio, in quibus Petrus Damianus vixit, remissivè. Num. 1. *In Monasterio S. Vincentii de Petra pertusa Romualdus cum Discipulis habitat.* 2. *Ibidem Petrus Damiani Vitam S. Romualdi scripsit.* 3. *Ex Vita Petri Damiani, constat illum ad Cænobium S. Vincentij constitisse.* 4. *Idem habitus in eo Monasterio, atque in Avellanensi degentibus.* 5. *Candidi, et albi coloris differentia* ibid. *Rursus ad idem Monasterium Petrus Damianus mittitur.* 6. *Aliis vicibus ibidem habitat, ejusque Statuta ibidem recipiuntur.* 7. *Severissimè divinitus punitur illud Cœnobium, ob violatam Damiani decretorum observantiam.* 8. *Damiani erga idem Monasterium amor, et sollicitudo.* 9. *Diutissimè ibidem conversatur.* 10. *S. Salvatoris Cœnobium in Perusino territorio à S. Romualdo constructum, cui præfuit Petrus Damianus.* 11. *Eremus Montis Tregii à S. Romualdo primùm, deinde à Damiano inhabitatur.* 12. *De aliis locis ab Romualdo constructis, in quibus Damianus, et ejus Discipuli vixerunt.* 13. *B. Dominicus Loricatus sub Damiani Magiste-*

gisterio vivens, Prior Eremi Sitriæ à S. Romualdo constructæ, factus est. 14. *Idem ad Eremum Montis Suavicini, quam Petrus Damianus fundaverat, morti proximus se recepit.* 15. *Sitrienses à Petro Damiano, tanquam proprii Alumni, commemorantur.* 16. *B. Leo Sitriæ Reclusus, Petri Damiani Magister.* ibid. *Petrus Damiani Classense nostrum Monasterium incoluit.* 17. *Propositi nostri, ex his momentis, conclusio.* 18. *Multorum Scriptorum, et trium Summorum Pontificum auctoritas pro nostra sententia.* 19. *Avellanitæ omnes, cum ipsorum Cœnobio, in Camaldulensium jus transierunt.* 20.

I. NIhil magis evincit, Petrum Damianum sub Romualdi meruisse disciplina, atque inter ejus Asseclas numerari debere, quàm locorum, quibus ille præfuit, aut in quibus est diutissimè conversatus, mox instituenda consideratio; hinc enim patebit, non aliud, quàm S. Romualdi Institutum sequi potuisse, cujus inter Discipulos quotidie vivebat, eorumque vivendi consuetudini se conformabat. Et quidem de Fontis Avellanæ Cœnobio, quod frequentiùs incoluit, nihil est quod repetamus, cùm satis multà de illo hactenus dicta sint, quæ negocium hoc planè conficiunt, dum ejus institutionem à S. Romualdo derivatam evidenter ostendunt. Sed neque de Pomposiano Monasterio, ubi fermè biennium expendit Damianus, juxtà ejus Vitam ab Joanne S. Viri Discipulo conscriptam, cap. 6. quidpiam hìc loquemur, ne magis ambiguis exemplis ambiguam hanc controversiam dirimere velle videa-

videamur: tametsi, ex dictis Differt. I. cap. 4. num. 8. pag. 70. satis innotuerit, ad Romualdi normam, Eremiticæ cum Cœnobitica Vita conjunctionem ibi invaluisse, et ad praxim, illo ipso Damiani tempore, fuisse redactam sub S. Guidone, qui ex Monacho Cænobii nostri S. Severi, Pomposianus Abbas effectus est.

II. Initium autem ducemus à Monasterio S. Vincentii de Petra Pertusa, quod in Urbinati territorio, VIII. passuum millibus Urbino distans olim surgebat, nunc ejusdem Urbis Canonicis addictum reliquias dumtaxat pristinæ magnitudinis ostentat. Hic S. Romualdum consedisse, atque huic ipsi Cœnobio Eremū adjunxisse narrat Damianus in Vita S. Romualdi cap. 43. *In Petranum Montem, non longè videlicet à Monasterio S. Vincentii, quod juxtà Candilianum constitutum est fluviū, Romualdus denigravit. Volens autem locum ad Eremum faciendam idoneum invenire, præcepit cuidam Presbitero, &c.* et cap. 57. meminit BB. Gaudentii, et Berardi, qui in eodem S. Vincentii Cœnobio sub D. Romualdi Magisterio vixerant, atque in ejusdem Monasterii Cemeterio pariter Sunt tumulati; cùmque eorum alter, nempè Gaudentius, revocatam sibi à Romualdo (ob Tedaldi suggestionem) abstinentiæ pridem concessæ licentiam indignè ferens, ad Ingelbertum defecisset, proindeque in *prævaricatione inobedientiæ vitam finisse* videretur, *Romualdus orationem pro eo fieri penitus interdixit*, licèt *in Cemeterio B Vincentii, juxtà corpus Berardi Venerabilis Viri, qui æquè Romualdi discipulus fuerat*, apponi mādasset: verùm ob Visionem, non quidem Berardo, ut Ma-

Macchiarellus noster putat in sua Apologia pag. 22. [nam ex proximè allatis Damiani verbis, totoque contextu, erat ille præmortuus] sed alteri cuidam Monacho ad utriusque sepulcrum oranti, atque à dentium dolore liberato, ostensam, *Romualdus illicò præcepit fratribus, ut jam Gaudentio fraternam charitatem impenderent, atque pro eo enixiùs orarent.*

III. In hoc igitur Monasterio S. Vincentii, adeòque inter superstites Romualdi Discipulos versatus est Petrus Damiani, imò eo loci Vitam ipsam S. Romualdi descripsit, ut notavit Fortunius Hist. Camal. parte 2. l. 5. cap. 6. atque apertè colligitur ex initio citati capitis 57. Vitæ S. Patris ubi Damianus sic loquitur: *Alius frater Gaudentius nomine, Abbatis videlicet hujus Monasterii S. Vincentii Pater*. Dum enim proximè anteà talis Monasterii nulla mentio præcesserat, sed fermè de gestis apud Sitriam sermo erat, non potest ostensivi illius pronominis [*hujus Monasterii*] significatio aliò detorqueri, quàm ut de Cœnobio sibi præsente, ubi videlicèt actu scribebat, intelligi Sanctus Doctor voluerit: adeòut in hos San-Vincentianos Monachos cadat illustre *Egregii* cognomentum, quo S. Patris Discipulos cohonestavit in ejus Vitæ proœmio, ibi: *Multorum fratrum precibus, et germana charitate devinctus, quod de prædicto mirabili Viro ab Egregiis ejus Discipulis didici, aggrediar, Deo auctore, describere*. Unde in Nuncupatoria editionis Romanæ anni 1656. Vitæ S. Romualdi à Petro Damiano descriptæ, sic Romualdum ipsum Auctor alloquitur: *Postquam ille* [nempè Damianus] *mores*

tuos

tuos cum vestibus tui Ordinis induit, in S. Vincentii Monasterio degens, ubi tu (Romualde) *sanctissimè vixeras, alique ex tua disciplina Viri sanctimonia vitæ percelebres diem extremum clauserant, cùm inibi animadverteret eximiarum virtutum vestigia non leviter impressa, ipsique parietes vitæ tuæ beatæ suavissimos spiritus illi afflarent, adjecit animum, ut facta tua heroica publicis monumentis consignaret. &c.*

IV. Sed et in Petri Damiani vita, ab Joanne ejus Discipulo scripta, bis ad prędictum S. Vincentii Cœnobium se contulisse dicitur; semel quidem primis sui tyrocinij annis, ut cap. 5. narratur his verbis. *Dum hic* (Petrus Damiani) *esset aliquando cum suo profecturus Magistro, molliorem scapularem induere, atque pulcriorem, quàm affectaret, equum ascendere jussus est; rogare itaque Magistrum submissis cæpit precibus, ne sibi hoc dignaretur præcipere, quod ipse nimiùm, velut indecens, abhorreret. Magister verò ejus precibus acquiescere nolebat, ne vilipendere videretur Discipulum, quem diligebat tamquam unicum, si sic eum, juxta suum desiderium, secum permitteret incultum procedere. Discipulus autem longè aliter sentiens, totumque aliorsum convertens, nimium erubescebat, sæcularibus jam apparere nitidulus: ne ipse, qui olim sæculo renunciasse videbatur, sæcularem pompam adhuc carnaliter quærere putaretur. Quod tamen opprobrium multò magis ille subire, quàm inobedientiæ notam maluit, quam videlicet incurrere vehementiùs expavit. Videbatur enim sibi, prout ipse referebat, ut quicumque illum sic comptum equitare cernerent, digito demonstrarent, et velut carnalem subsannarent: sicque non Monachi, sed Sponsi nomen aptarent. Undè tantus rubor ejus suffuderat faciem, ut vix caput*

erige-

erigere, vix in quempiam posset acies oculorum dirigere. Illis autem regredientibus, cùm ad Cœnobium S. Vincentii, cui vicina rupes Petra pertusa vocabulum indidit, perventum fuisset; jam Domini servus ulteriùs ferre nequit ignominiosum nitidulæ vestis ornatum: occasione itaque ibidem paulisper remorandi reperta; Magister cæpto itinere tendit ad Eremum; Ille verò alium sibi scapularem humiliorem stamine, et colore acquisitum induit: sicque velùt immani sarcina, qua depressus hactenus fuerat, leviatus, quantocyùs post Magistrum ad proprium est Monasterium reversus; nequaquam enim eos æquè poterat, qui squallidis utebantur vestibus, venustis ipse indutus, revisere: dum moribus ornari potiùs gestirent, quàm vestibus.

V. Quo ex loco apertè liquet, eadem habitus specie, colore, forma, consuetudine, tam Avellanitas, quàm Monachos S. Vincentii indutos fuisse, dum apud hos Damianus idoneam tunicam invenisse dicitur, qua ad illos, non jam recenti, aut nuper lota veste, ex tenuiori lana contexta, candidus, et nitidulus, sed crassiori stamine, ac nativa ovium albedine squallidus, et incultus, cæterisque suis fratribus concolor appareret: nimirum apud utrosque non exquisitus, et affectatus *candor*, qui *luci* potissimùm affinis est, ut Dissert. III. cap. 6. num. 16. probavimus, sed *albedo* simplex *pallori* potiùs conjuncta, in usu erat; de quo discrimine, ad complures Monasticarum Antiquitatum textus conciliandos, et auctoritates Petri Cluniacensis lib. 4. Ep. 17. nec non Smaragdi in expositione Regulę cap. 55. candidum vestis colorem improbantium, *Quia magis gloriā, quàm*

quàm abiectionem designant, cum monumentis, et traditionibus pro Monaſtici habitus albi vetuſta conſuetudine, Differt. III. cap. 7. à num. 14. et deinceps adductis componendas, legere iuvabit Servium inſignem Grammaticum in lib. 3. Georgicorum ſic ſcribentem: *Aliud eſt candidum eſſe, ideſt quadam nitente luce perfuſum, aliud album, quod pallori conſtat eſſe vicinum*; Nec non Cornelium Frontonem de differentia vocabulorum inter utrumque ſic diſtinguentem, ut *Candidum propriè dicatur quod ſit cura, album quod ſit natura*. Sed hoc obiter adnotaſſe ſufficiat.

VI. Secundò ad idem S. Vincentii Cænobium miſſus legitur Petrus Damianus, ut Monachos illos tum in sacris Litteris erudiret, tum ad Monaſticam Perfectionem uberiùs promoveret, ut idem Joannes Diſcipulus Petri Damiani teſtatur in ejus Vita cap. 6. *Teracto igitur cum ſuis confratribus permiſſi temporis ſpatio, iterū ejuſdem rei gratia, ob quam Pompoſiam ierat, ad S. Vincentii, cujus ſupra meminimus, Monaſterium pergere jubetur. Ibi quoque aliquandiù commoratus, nequaquam ſegnis à Dominicæ Vineæ cultura quievit, donec, cooperante ſibi Domino, uberem ſui fructum famulatus impenderet*. Atque hac ſecunda vice Damianum, ab hujus Cœnobii Monachis, D. Romualdi Diſcipulis rogatum, ſcribendæ Romualdi Vitę conſilium in ſe ſuſcepiſſe conſtat: nam ex una parte videtur illam non longè à ſuæ Converſionis initiis conſcripſiſſe, ex illis Prologi verbis: *Nobis autem in anguſto Cellulæ angulo reſidentibus, utilius erat, ſicut propoſuimus, propria peccata ad mentis oculos aſſiduè revocare, quàm alie-*

næ Virtutis historiam texere; magis expediret commissi reatui tenebras plangere, quàm splendida Sanctitatis insignia imperitis sermonibus offuscare; Ex alia verò parte, non potuit illam prima vice in hoc Monasterio exarare, cùm in transitu dumtaxat ibi præsens adfuerit, nec moram operi huic perficiendo opportunam ibidem traxerit.

VII. Rursus aliis vicibus in S. Vincentii Cœnobio diutiùs vixisse, ac post susceptum Eremitarum regimen ejus spirituali directioni sollicitè invigilasse Damianum constat ex Tom. I. ejusdem S. Doctoris lib. 6. Ep. 32. ubi exempla relaturus ex ijs, quæ in dicto Monasterio contigerant, *domestica* illa esse notat, atque à *præceptis* inibi auctoritate sua constitutis, et nonnullorum pervicacia, divinitus demum punita, neglectis dependentia narrat; ait enim. *Ut autem è domesticis quoque præbeamus exemplum, in Monasterio B. Vincentii, quod non procul à monte, qui dicitur Petra pertusa, cernitur constitutum, hoc tamquam regulare constitueramus edictum: ut sub districti censura rigoris quadragesimale celebraretur initium: nimirum ut per triduum nonnisi modicum panis cum aqua omnes fratres comederent; nulla nisi lectionum, sive ordinum verba proferrent; nudis pedibus lugubres, ac mœrentes incederent; expleto communi modulatione psalterio, mutua se scoparum castigatione purgarent. Quod cum fratres voto, et animo, ac spirituali jucunditate non segniter agerent: et ultra etiam quod præfixum erat, satis superque peculio bonæ voluntatis agerent: quidam inter eos extitit, qui clam in edendo regulam violavit*. Hinc pessimam hujus Prævaricatoris mortem describit, quæ se præsente contigerat: *Ut audiant*, inquit, *et pertimescant*

qui

qui indictam disciplinæ regulam, per propriæ voluptatis impatientiam frangunt. Undè liquet, quàm feverè Petri Damiani Statuta in hoc S. Vincentii Cænobio custodienda, et quàm non temerè, et impunè violanda esse, Deus ipse, terribili erga hunc Monachum ultione, monstraverit.

VIII. Sed et integrum illud idem Cœnobium, ob intermissam, quam Damianus induxerat, quotidiani B. Mariæ Virginis Officij consuetudinem, gravissima Deus animadversione corripuit, unde eodem loco sic prosequitur S. Doctor: *Dicam et aliud, quod in præfato contigit Monasterio. Statutum erat, atque jam per trienniū ferè servatum, ut cum horis canonicis B. Mariæ semper Virginis Officia dicerentur. Erat autem inter eos Gozo, habitu Monachus, reprobæ quidem vitæ, sed dicacis, et accuratæ facundiæ. Hic cæpit conqueri, satis superque sufficere quod Sanctus præcipit Benedictus, nec novæ adinventionis pondus debere superponi, nec nos esse antiquis Patribus sanctiores: qui videlicet hæc superstitiosa, ac supervacanea judicantes, psallendi nobis metam, omnemque vivendi regulam prefixerunt: hac sanè debere nos esse contentos, ne ab illa incautiùs declinantes, per anfractus, et invia ducamur erronei. Quid plura? Contra Reginam mundi præliari visus est, et confecit: ad hoc nimirum fratres versuta machinatione pellexit, ut solitas Beatæ Mariæ laudes ulteriùs non offerrent. Sed ob divinum judicium à nostræ pravitatis intuitu non dormitans! Mox enim adversùs præfatum Monasterium tot adversitatum grandines, tot undique bellorum, atque conflictuum exortæ sunt tempestates; ut ipsis quotidiè Monachis minaces gladii necis exitum intentarent.*

tarent. Fiunt undique deprædationes, atque rapinæ; conflagrantur cum segetibus areæ; familiares, ac servi sancti loci crudeliter trucidantur: et non jam imago mortis, sed mors ipsa grassatur, adeòut tæderet jam Monachos vivere, dum nequaquam possent in procinctu certaminis amicum quieti suæ professionis officium custodire. Non parvis expensis ad Teutonum partes Imperator expetitur, pragmaticæ sanctiones cum Sigillis Imperialibus advehuntur; sed tantundem est; in omnibus quippe studiis non fructus, sed labor supervacuus. Tum subdit, ut suis præsertim monitis, Monachi divinam ultionem agnoscentes, culpam humiliter expiaverint, sicque procella omnis sedata fuerit: *Tandem*, inquit, *ad cor redeunt, pavimento se humiliter sternunt, ac percepta pænitentia, numquam se de cætero neglecturos solita Genitricis Dei præconia unanimiter pollicentur. Mox itaque, ut fatear, ita post coruscos, atque tonitrua tanta cæli serenitas rediit; ut ex tunc usque hodie fratres jucundæ pacis otio perfruantur; ac de Scyllæa voragine se delatos ad portum, gubernante Filio Virginis, gratulentur*; ac demum sic concludit: *Qui ergo facilè Seniorum suorum statuta convellunt, ista considerent: et ne divini furoris super eos gladius veniat, non sine causa formident.*

IX. Tanto prætereà erga hoc S. Vincentii Cœnobium amore Vir Sanctus ardebat, ut illud præ cęteris Bonifacio Duci enixus commendandum susceperit, ut constat ex lib. 7. Ep. 15. ubi hęc habet. *De Monasterio autem S. Vincentii Excellentiam vestram præ omnibus, et super omnia rogo, ut illud specialiter diligas. Prædia, quæ ab invasoribus detinentur, legali sibi jure restituas, et à cunctis*

mor-

mortalibus protectionis tuę scuto defendas: in hoc igitur Monasterio evidenter appareat, si apud vestræ Celsitudinis aures majus aliquid impetrare mea humilitas valeat. Numquã profectò parem sollicitudinem de ipsa suæ Professionis sede, Avellanensi nimirum Eremo, numquam de ullo ex tot Monasteriis, ab ipso speciatim erectis, similem curam ostendit; ac de prælaudato S. Vincentii Cœnobio, quod Romualdus præclaris suis institutis, suorumque Discipulorum reliquiis consecraverat.

X. Denique longissimo tempore, ac diutiùs fortè quàm alibi, in prædicto Monasterio conversatum fuisse Damianum, colligi posse videtur ex casu Arduini, quem decem annorum spatio promissæ eidem Damiano conversionis votum differentem, Sanctique Viri assiduas instantias eludentem, justo Dei judicio punitum narrat lib. 5. Ep. 16. *Dicam*, inquit, *quod super non dissimili re nuper apud nos accidisse cognoscitur. Vir quidam Arduinus nomine, famosæ prudentiæ genere clarus, divitijs opulentus, certa mihi devotione spoponderat, quòd si ante non posset, saltem expleto decennio, ad Monasterium B. Vincentij, quod videlicet in Urbinati constitutum est territorio, Monachichum suscepturus habitum declinaret. Tandem termino condictæ pactionis exacto, cùm ego huic assiduus exactor insisterem; ille inde cedendo, blandiendo verbis quidem bonum omne promitteret, ipsius autem conversionis effectum quibusdam tergiversationibus protelaret; Rector quoque jam dicti Monasterii illius favebat votis, dissuadebatque converti, cujus nimirum pernecessariis sustentabatur auxiliis. Intereà languore corporis irruente decubuit &c.* Sed de Monasterio S. Vincentii jam satis.

XI. Ad

XI. Ad S. Salvatoris de Monte acuto Perusini territorii Cœnobium transeamus, quod Ludovicus Jacobillus de SS. Umbriæ tom. 2. asserit à S. P. Romualdo ædificatum; et si verò postmodum tom. 3. illud idem sub Ordine Cistercienſi anno 1008. constructum scribat: patet, impressionis errore contigisse, ut *Cisterciensi* pro *Camaldulensi* subrogaretur; enimverò ne quidem natus anno 1008. esse poterat S. Robertus Abbas Cisterciensium Pater, adeò non tunc pro Cisterciensibus illud Monasterium fundari poterat; imò alibi dũtaxat anno 1394. illud Cisterciensibus concessum Auctor fatetur; quòd quidem ab anno 1504. in Commendam à Julio III. concessum, ad manus Galeatii Gabrielis Fanensis pervenit, qui anno 1522. annuente Clemente VII. Camaldulensium Eremitarum Coronensi Congregationi Abbatiam hanc resignavit, apud eosdem, Petri Fanensis nomine assumpto, Monachum induens, ubi egregiis sanctimoniæ titulis floruit; itaq; in hoc etiam Cœnobio, quod et pridem Camaldulensium juris fuit, et nunc etiam ad eorundem proprietatem rediit, sæpiùs conversatus est Petrus Damianus, ut notat Jacobillus citatus: imò ejusdem Abbas aliquando extitit, ut ex Tomo 1. operum S. Doctoris lib. 6. Ep. 30. colligitur, ubi sic ait: *In Perusino Monasterio, Sancti videlicet Salvatoris, cui nuper et ipse præfui, quidam Monachus paulò ante fuerat, nomine Guinizo &c.*

XII. Insuper in eodem Perusino territorio ad Mõtem Pregium habitavit Damianus in Eremo S. Vincentii, quam S. P. Romualdus in possessione Rainerii Mar-

Marchionis fundaverat, ut ex cap. 39. ejus Vitæ in fine, et sequenti 40. colligitur, confirmatque Cosmus de Arena in Serie Ducum Etruriæ parte 1. pag. 183. eandemque inter loca à S. Romualdo ædificata recenset Jacobillus de SS. Umbrię tom. 2. atque ab eodem Petro Damiano, nedum inhabitatam, sed ad majoré cellarum copiam, et servorum Dei frequentiam promotam fuisse narrat in Damiani Vita Joannes Discipulus cap. 7. ibi: *Pervenit igitur ad Montem Pregium, in territorio Perusino, ibique alia* (pręter ea nimirum, quæ jam extabant) *Eremitarum fundavit habitacula, ubi videlicet cellulam quamdam invenit, in qua B. Romualdum quondam mansisse ferebant*.

XIII. Addit porrò Jacobillus, Damianum exinde Perusiam profectum, et in Hospitio Camaldulensi, quod apud Ecclesiam S. Matthæi in Campo horti, nunc PP. S. Francisci concesso, aliquamdiù habitasse; imò et aliàs in Monasterio S. Gismundi apud Marsianum in Monte Regio Ordinis Camaldulensis, ubi S. P. Romualdus habitaverat conversatum esse pariter Petrum Damianum, non uno in loco, fatetur; Sed et in Eremo Serrę Sanctę, seu Serræ Sanctorum apud Montem Apenninum in Regione Tadini diœcesis Nucerinæ S. Doctorem vixisse asserit cum S. Joanne Laudensi ejus Discipulo, ubi pridem S. Romualdus, et S. Facundinus Episcopus habitaverant; Itemque vel ipsemet Petrus Damianus, vel certè S. Dominicus Loricatus ejus Discipulus, versati sunt in Eremo Luceoli, quam S. Romualdus [post Urbis illius vetustissimæ

vasta-

vastationem ab Othone III. sub annum 996. imperatam, eoquòd partes Crescentii Romani Consulis sequeretur, eodem Jacobillo teste, ad restaurandam antiquam loci Religionem, construxerat, atque in decem et octo cellas distinxerat; ubi postquàm Dominicus Loricatus *Sub magisterio S. Viri Joannis; qui dicebatur de Monte Feretri, per plurimos vixit annos* (inquit Petrus Damiani lib. 1. Ep. 19.) se ejusdem Petri Damiani directioni subdidit: *Longè verò post, Magistro præbente consensum, dignatus est Vir Sanctus prædictus mihi misero, et quem ipse suscipere dignaretur, indigno, mira se prorsus humilitate committere, et sicut Abbati Monachum subjugare. Cui nimirum præstitit, non accepit; Et quem susceperam velut in subjectione clientem, gaudeo me in schola Christi verè Philosophorum percepisse Doctorem*. Quod certè fieri non poterat, si Religione, et Instituto, habituque à Petro Damiano Dominicus Romualdi Sectatorum Alumnus distasset.

XIV. Postquàm verò in proxima cum Damiano cella Dominicus Loricatus sub ejus disciplina degerat: undè lib. 6. Ep. 30. de ipso sic ait: *Sed cur ego Sanctos commemorando viros, diversa passim loca perlustro? quandoquidem intra limen, et præ manibus teneo, ad cujus dignè efferenda præconia impar viribus non assurgo; Certè cellulis altrinsecùs constitutis, solo Basilicæ mediantis interstitio, ego, illeque dividimur, cujus si virtutibus enumerandis invigilo, ante dies elabitur, quàm scribendi materia deficere posse videatur. Dominicum dico, Doctorem videlicet, et Dominum meum*. Postmodum, inquàm, Prior *S. Mariæ Sitriæ* factus est,

eſt, quę notiſſima Eremus à S. P. Romualdo conſtru-
cta ex ejus Vita cap. 49. ubi etiam *Per ſeptem ferè annos incluſus manſit, et ſilentium continuum inviolabiliter tenuit* (ex eadem Vita cap. 52.) quæque Sanctiſſimis ejus Diſcipulis referta laudatur ab eodem Petro Damiano ibidem cap. 64. *Taliter autem in Sitria vivebatur, ac ſi ex ſimilitudine non ſolùm nominis, ſed etiam operis, altera denuò Nitria videretur... O aureum Romualdi ſæculum, quod etſi tormenta perſecutorum non noverat, ſpontaneo tamen martyrio non carebat! aureum, inquam, ſæculum, quod inter montium, ac ſilvarum feras tot cæleſtis Jeruſalem cives alebat*. Hujus ergo Monaſterii, ſive Eremi Prior factus eſt Dominicus Loricatus, ut conſtat ex titulo Epiſtolę 31. libri 6. *Ad Dominicum Loricatum Priorem S. Mariæ Sitriæ, eiuſque Eremitas*; atque tunc etiam à Petri Damiani nutu, et magiſterio, cùm ipſe, tum ejus ſubditi pendebant, ut ex ejuſdem Epiſtolæ initio colligitur, ubi ſic habet Damianus. *Scripſiſtis mihi, Dilectiſſimi, quia tantus perverſorum, ac violentorum hominum vos livor infeſtat, quòd niſi vobis ego raptim, celeriterque ſuccurram, vos loco ceditis, aliumque vobis, qui rapinis his, atque moleſtiis non ſit obnoxius, providetis*.

XV. Quare patet, Sitrienſium curam ad Damianum utique pertinuiſſe; undè mutua probatur locorum Romualdi, ac Petri Damiani communio, et Monachorum ex his in illa, ac viciſſim, promiſcuus tranſitus: ut certè ex Sitria Dominicus Loricatus bienniò ante mortem receſſit, et ad Eremum Montis Suavicini [nunc Frontalis] ſe contulit, quæ ab ipſo Petro

Damiani fundata erat (ut ipse tradit tom. 3. Opusc. 15. cap. 6. *In illa Eremo*, inquit, *quam*, *Auctore Deo*, *in latere Suavicinii montis ipsi construximus*) ibidemque spiritum Deo reddidit, primùm in sua Cella sepultus, dein, Petri Damiani jussu, in Capitulo post nonum diem tumulatus, ut lib. 1. Ep. 19. ad Alexandrum refert ipse Petrus Damianus; qui pariter nunc hìc, nunc illic indiscriminatim habitabat, deque supradicto Sitriæ Monasterio, velut ad se attinente, pluribus in locis mentionem ingerit, imò ex crebris Sitriensium exemplis, atque colloquiis ab eodem relatis, frequentiùs fortasse, quàm inter Avellanitas, versatum se esse apud Romualdi Discipulos, eorumque successores in Sitria, indicare videtur.

XVI. Certè tom. 3. Opusc. 13. cap. 22. de hoc Sitriæ Monasterio, tamquam de proprio, sic loquitur S. Doctor: *Habemus denique senem in Monasterio scilicet Sitriæ*, *vocabulo Mainardum*, *quem scilicet adhuc paludatum cùm admonuissem*, *ut Monachus fieret*, &c. Hinc Leonis Sitrię, aliorumque ejusdem loci Eremitarum exempla, tamquam domestica, Theuzoni Florentino Eremitę proponit ad ejus superbiam comprimendam tomo 1. lib. 6. Ep. 30. *Utinam*, inquit, *præsens adesses*, *et quid in his silvis ab ignotis*, *atque despectis agatur*, *oculo judicante perpenderes! tamen ut se*, *si fortassis inest*, *tumor arrogantiæ deprimat*, *vel breviter aliquid te de illorum conversationibus erudire non pigeat* &c. Tum de Martino Storace differens: *Quemdam*, inquit, *habemus in cellula rusticum idiotam* &c. Tum ad Leonem Sitriæ transiens: *Veniam*, inquit, *ad*

ad Dominum meum Leonem, et verè Leonem, Cujus se consiliis sæpe usum indicat; itidemque Lupum inclusum, et Petrum Eremitam ejusdem Sitriensis Eremi commemorat. Nec dubium est, prædictum Leonem fuisse Petri Damiani potissimum Directorem: nam Tom. 3. Opusc. 11. illum sic alloquitur, in Libelli, quem huic Eremitę inscribit, Nuncupatoria: *Te non qualemcumque Complicem, vel Amicum, sed Te Patrem, Te Doctorem, Te Magistrum, et Dominum electum mihi præ cunctis penè mortalibus habeo: Et quid ampliùs dicam? quandoquidem meum te Angelum esse constitui, ut in dubijs rebus quodcumque hæsitanti, ac sciscitanti mihi consilium ex tuo ore procederet, ita protinus indubitanter acciperem, ac si vox mihi cœlestis oraculi angelitus intonaret: atque ideò si quando scrupolosæ cujuslibet rei mihi subrepit articulus, antequàm te consulturus accedam, hoc apud te divinam imploro clementiam, ut te quasi suæ voluntatis organum faciens, tuo mihi ore præcipiat, quid me facere in obiecta ambiguitate decernat.*

XVII. Neque verò inter Ordinis Camaldulensis loca, in quibus Petrus Damiani domicilium habuit, Cænobium nostrum S. Apollinaris in Classe Ravennæ omitti meretur, quod et Romualdi conversionis primordiis est consecratum (ex ejus Vita cap. 1.) eumdemque biennio saltem Abbatem se habuisse gloriatur (ibidem cap. 22.) atque ipsius Vigilantiæ debet, quòd à Simoniaco Præfecto quondam purgatum fuerit (ubi supra cap. 41.) Nec minùs interim Petro Damiano debet, quòd præsentissimam illi opem in gravi discrimine tulerit, ut constat ex ejus litteris commendatitijs

L 2 ad

ad S. R. E. Cardinales Bonifacium Episcopum Albanensem, et Stephanum Presbiterum, pro Abbate S. Apollinaris, quę habentur Tom. 1. lib. 2. Ep. 4. *Nolo vos lateat, dilectissimi mihi Fratres, et Domini, quia modernus iste Jacob, Rector videlicet Monasterii Sancti Apollinaris, nostri montis cacumen irrepsit .... misericordiam, quam habetis, et qua abundanter affluitis, ei clementer exhibete, ut de ruina sui loci, vel habitationis excidio non necesse sit trepidare. Prosit igitur illi tam ardui montis subiisse fastigium &c.* Sed et gloriari potest idem Classense Cœnobium, quòd apud se tantum Virum, quantus est Petrus Damianus, exceperit: enimverò lib. 6. Ep. 26. *Ad Marinum suum Patruelem Monachum Classensem*, tunc adhuc novitium, quæ incipit: *Rudis tyro facilè in prima belli congressione prosternitur &c.* Testatur se illi propriis manibus habitum Monasticum in Classensi Cœnobio imposuisse: *Præsertim cum et ipse tibi Monachicum tradiderim habitum, non sine causa me à consultationibus tuis diffiteor absolutum*; ubi et se aliàs conversatum fuisse satis innuit, ut cùm ait: *In eodem planè Classensi Cœnobio, quod nunc incolis, ætate nostra* [nempè dum ibi degeret] *quidam Monachus vicē Prioris obtinuit &c.* Et circa finem se Classensium consortio, et consuetudine usum significat, dum ita concludit: *Omnes autem Sanctos fratres Monasterii tui mea vice saluta; charissimos autem mihi Fratres Boninum, et Petrum, si solito more videris aliquando excelsiùs canere, hoc distichon, meo nomine, in eorum manibus pone &c.* Id quod magnam familiaritatem hos inter, et S. Doctorem intercessisse profectò indicat; ut nihil addam

de

de mutua commigratione et Claſſenſium ad Avellanitas, et horum ad Claſſenſes, quæ ex Epiſtolis 12. libri 2. et 15. libri 6. relucet: qua de re etiam Diſſert. III. cap. 7. num. 8. obiter diximus.

XVIII. Quod ſi igitur, ut omnia ad brevem ſummam redigam, ex hactenus latè deductis colligitur, Monaſterium Fontis Avellani, ubi Petrus noſter Monaſtico ſchemmate eſt initiatus, à S. P. Romualdo quondam inhabitatum, et à B. Ludulpho ejus Diſcipulo inſtitutum: Avellanitarum vivendi formam, et generatim cum ea, quam Romualdus Eremitis præſcripſit, et ſpeciatim cum Camaldulenſium conſuetudinibus conveniſſe: Ad Romualdi auctoritatem paſſim à Damiano provocari, dum ſuorum Monachorum mores componere nititur: Ipſam Petri Damiani Regulam apud Camaldulenſes vim legis obtinuiſſe: mutua ſocietate Avellanitas cum Camaldulenſibus olim conjunctos, in hoſpitii, et ſuffragiorum communionem receptos, habitu, ſeu colorem, ſeu formam reſpicias, ſimillimo uſos: Ipſum Petrum Damiani, ſin minùs Romualdi Auditorem, certè ejus Diſcipulorum Alumnum fuiſſe, et veroſimiliter in Eremo Camaldulenſi, evidentiſſimè autem in tot aliis à Romualdo conſtructis, vel ſub ejus diſciplina militantibus Eremis, atque Cœnobiis commoratum, ejuſdemque Inſtituti lacte enutritum. Quid ampliùs dubitare liceat, illum à S. Romualdo traditæ diſciplinæ ſectatorem vixiſſe, adeòque Camaldulenſem verè et propriè appellandum, juxtà generalem Nominis hujus ſignificationem Diſſert. I. cap. 2. num. 21. explicatam?

XIX.

XIX. Hinc meritissimè tot exterorum Scriptorum consensu Petrus Damiani Camaldulensis est habitus, et appellatus, è quibus hoc loco recēsere sufficiat, Gabrielem Pennottum ab ipso P.Laderchio citatum, Ludovicum Jacobillum de SS. Umbrię, Paulum Morigiam in Historia Religionum cap. 58. Cornelium à Lapide in Apoc. c. 3. Martinum Baronium in Vita quinque Fratrum Polonorum Martyrum, Joannem Paulū Portesanum in Vita S. Theobaldi, Joannem Petrum Crescentium in Præsidio Romano lib. 1. part. 2. Narrat. 2. Stephanum Demaleviciuni in Vita S. Bogumili cap. 28. Secundum Lancellottum Hist. Olivet. lib. 2. cap. 22. Ludovicum Thomasinum de Benef. p. 1. l. 3. c. 25. Ludovicum Du Pin Bibb. Eccles. tom. 8. par. 2. c. 14. §. 10. Antonium Mariam Bonuccium Ephem. Euchar. die 22. Februarii, Augustinum Lubin in Notitia Abbatiarū Italiæ litt. A. Pontifices Maximos Piū V. Gregorium XV. et Urbanum VIII. quorum duo postremi Petrum Damianum *Decus, et Gloriam Camaldulensis Ordinis* appellarunt in suis Diplomatibus à D. Andrea Vallemannio Abbate nostro citatis, tum in Petri ejusdem Vita in Tabulas, cum aliis SS. Ordinis elogiis, digesta, tum in sermone de S. Dominico Loricato pag. 84. Primus verò, ut Ractius noster in descriptione Sacræ Eremi cap. 19. et in Vita ejusdem Petri Damiani pag. 50. et Thomas Minius Hist. Camald. lib. 8. cap. 1. testantur, adeò persuasum habebat, Damianum Camaldulensis Instituti fuisse, et Avellanensem Abbatiam dudum in Ordine nostro floruisse

ruiſſe, ut eandem eidem Ordini reſtituere, poſt commiſſam Joanni Baptiſtæ Novarienſi Generali Apoſtolicam ejus Monaſterii Viſitationem die 22. Decembris 1568. decreverit; quod et perfecit aliis Diplomatibus die 1. ac 10. et 14. Decembris 1569.

XX. Undè vel ex hoc ipſo, quòd jam Camaldulenſes in loca à S. Petro Damiano, alijſque ejus Congregationis Illuſtribus Viris, inhabitata jam plenè ſucceſſerint, illorumque omnia jura ad nos tranſierint, Petrum ipſum Damianum, ejuſque Diſcipulos, ac Succeſſores non incongruè in noſtrorum Cathalogis recipiendos quis exiſtimaverit, ad Nos eorum cultum, eorum Gloriam pertinere, ne temporalium dumtaxat bonorum hæreditatem adiiſſe videamur, ac quæ potiora ſunt primò occupantibus dimiſiſſe. Quæ obſervatio an per jocum, an ſeriò adijci meruerit, quiſque pro arbitrio dijudicet: Similem ego Viri Graviſſimi, et Doctiſſimi Joannis Mabillonij in medium afferam ex ejus Præfatione ad Tom. 1. Hiſtorię Monaſticę, quæ noſtro propoſito adamuſſim congruit, ſic igitur habet. *Quæ hactenus dixi, Monaſtici Ordinis* (dicamus nos Camaldulenſis Ordinis) *per illa tempora unitatem probant, cui Regularum diverſitas nullo modo præſcribebat. Quamobrem in ſecernendis Sanctis, aut illuſtribus Viris, qui S. Benedicti Regulam* (ſeu D. Romualdi Diſciplinam) *ſecuti ſunt; aut in diſtinguendis Monaſterijs, quæ eidem Regulæ ab origine ſubiecta fuere, ſcrupuloſior, aut moroſior minimè fuero: certus, utrorumque notitiam ad noſtram pertinere hiſtoriam; tum quia unus, ut dixi, omnium Ordo erat; tum quia etſi diverſi*

tum

tùm fuissent Ordinis, omnibus illis Monasteriis ad Ordinem nostrum translatis, ad eosdem pertinet honos, quibus pervenit hæreditas; atque adeò mutila esset, atque imperfecta Ordinis nostri historia, si illorum Monasteriorum, ac Monachorum commemorationem prætermitteremus. Quod quidem non solùm magno historię nostræ detrimento fieret, sed etiam ingrati animi vitio nobis verteretur. Nos porrò hac in re morem sequimur Christianæ Ecclesiæ, quæ Viros Sanctos, et Illustres Veteris Testamenti sibi adscribit, propterea quod una sit utriusque Testamenti Ecclesia. Ob eandem causam antiquiores Monachos, ut Patres nostros, suspicimus &c.

CAPUT VII.

Præcipua Laderchij argumenta confutantur.

SYNOPSIS.

Commissa à Laderchio Congregationis, et Ordinis confusio. Num. 1. *An ex Regula S. Benedicti probetur Avellanitarum, et Camaldulensium cognatio.* 2. *An ex identitate Constitutionum.* 3. *Harum diversitatem probare nititur Laderchius.* 4. *Plures Congregationes, diversis Constitutionibus, eodem sub Ordine militant.* 5. *Item plura ejusdē Ordinis Monasteria.* 6. *Argumento Laderchii, nec Monachi, et Eremitæ Camaldulenses ad eundem Ordinem spectarent.*

ctarent. 7. *Diversæ subinde Constitutiones, tum pro Eremitis, tum pro Monachis ejusdem Congregationis propositæ.* 8. *Diversas non fuisse Avellanitarum, et Camaldulensium Constitutiones.* 9. *Gratis id negari à Laderchio, qui utrasque non legerit*. 10. *Sæpius in Avellanitarum Regula, quàm in Camaldulensium Constitutionibus, Romualdum citari*. 11. *Cur non omnia expressè ad Romualdum referat Damianus*. 12. *Laderchii observatio, et antilogia*. 13. *Et si pro Avellanitis speciales essent Damiani Constitutiones, communem tamen Romualdi Eremiticam Disciplinam concernere potuisse*. 14. *Non modò aliqua, sed omnia ad Romualdi Institutionem attinentia à Damiano probari*. 15. *Discipulos S. Romualdi an veluti ad se nihil attinentes Damianus nominet*. 16.

I. IAm verò Laderchii arguméta, quibus hanc sententiam oppugnare nisus est, audiamus. Ait ergo lib. 1. cap. 8. num. 6. *Prætereundum tamen non putamus, nonnullos, stellas manentes in Ordine, et cursu suo, nimirum Congregationes Camaldulensem, et Avellanensem inordinatè in unam conflare conatos: quamvis ipsis ignoscendum arbitremur, quia scilicet germana charitas, et societas, quam Dominus dedit inter Avellanensem, et Camaldulensem Familiam, decepit eos, quos certè meliùs faciem cæli, et terræ probare rogamus. Inter hos recensetur Gabriel Pennottus supra relatus, à quo Fontis Avellanæ Eremitæ passim Camaldulenses nuncupantur, et alii*. Ubi sanè, in ipso Controversię limine, in ipsa Quęstionis propositione insigniter hallucinatus videtur Auctor; neque enim *Congregationes Camaldu-*

M *lensem*

lensem, et Avellanensem inordinatè in unam conflare conamur, dum S. Petrum Damiani Camaldulensem asserimus: sed utramque potius, idest *Camaldulensem*, in speciali acceptione, quæ solos Sacræ Eremi Etruriæ Eremitas complectitur (juxtà distinctionem alibi expositam) et *Avellanensem* à B. Ludulpho S. Romualdi Discipulo institutam, atque à Petro Damiani maximè illustratam; quemadmodùm et *Coronensem*, et *Taurinensem*, et *Gallicam*, et nostram *S. Michaelis Murani* Monasticam Familiam, in unum *Ordinem* à Romualdo institutum redigimus, quem latiori significatione *Camaldulensem*, ex nobilissimo, ac celeberrimo omnium Loco sumpta denominatione, appellamus, ex his quę Dissert. I. cap. 2. notavimus. Idque ex illa ipsa *Germana Charitate, quam Dominus dedit inter Avellanensem, et Camaldulensem Familiam*, jure optimo factum esse ostenditur: non enim aliò, quàm ejusdem Instituti vinculo, eademque S. P. Romualdi disciplinæ æmulatione, sociale fędus utriusque familiæ consistere poterat, quale inter nos, et alias Monasticas Congregationes ab Ordine nostro prorsus independentes, non intercessit.

II. Prosequitur autem Author noster num. 7. *Hanc verò unitatem ex identitate Regulæ non probari, liquidò apparet; nam si ex eo, quòd eadem S. P. Benedicti Regula ab utraque Congregatione custodiebatur nimis, unam tantummodò fuisse conìicitur; igitur et Cistercienfium, et Cluniacensium, et Vallumbrosanorum, et Silvestrinorum Congregationes, quæ omnes eandem S. P. Benedicti Regulam profitentur, non plures, sed una tantummodò erit Congregatio. Quo nihil absurdius*

dius dici potest. At nemo in animum induxit, ut ex sola Benedictinæ Regulæ professione Fontem Avellanæ ad Camaldulensium Institutum pertinere deduceret: nisi fortè illud aliundè quis adiiceret, aut saltem supponeret, Avellanitas Eremiticam insuper Vitam coluisse, cujus ad Benedictinæ Regulæ Canones coniunctio solum S. P. Romualdum Auctorem, et Institutorem agnoscit, quemadmodū Differt. I. cap. 5. num. 10. observavimus. Qua ratione patet, nullam esse ab Avellanitis ad cæteros Monachos, quos recenset Laderchius, deductionem.

III. Pergit tamen num. 8. *Minùs*, inquit, *ex identitate Constitutionum constat non probari talem unitatem, per quas Constitutiones unaquæque Congregatio differt ab alia, sicut stella à stella; nam si, cum Augustino Fortunio, S. Romualdum Constitutiones non edidisse fatemur, et suis Camaldulensibus non tradidisse, igitur non est eadem cum Avellanensi Camaldulensis Congregatio: nam illa, utì videbitur, proprias institutiones habuit, secus ista. Quid dicemus ad hęc? Respondebimus sanè Sanctum Romualdum nullas dedisse Constitutiones, sed nec ullas habuiße, non solùm Camaldulenses, sed nec Avellanenses; et hoc ex ipso Petro Damiani, qui in Opusculo de Ordine Eremitarum Fontis Avellani hæc habet, agens de suæ Congregationis Institutis (volo autem, Fratres mei, de vestræ Conversationis Ordine pauca perstringere, ut quòd in vestris nunc vivis operibus legitur, etiam apicibus traditum, ad eorum, qui nobis in hoc loco successuri sunt, notitiam transferatur: quatenus etsi non contigerit eos ad altiora conscendere, eandem saltem vivendi Regulam, quam vos te-*

M 2 *nuiße*

nuisse didicerint, et ipsi studeant fideliter observare; ut qui habitationis fuerint successores, sint nihilominus et conversationis hæredes) Ex quo constat, ante hæc tempora Avellanenses Eremitas certas non habuisse Constitutiones, et potiùs moribus, quàm legibus deductos fuisse ad obediendum fidei in omnibus; non est ergo, quòd ex Constitutionibus probetur contra unitatem Congregationum istarum, dum nec ista, nec illa ipsas habuit; imò dicendum, ambas justè ante Deum incessisse in omnibus mandatis, et justificationibus Domini, quas illas docuerat S. Romualdus, sine querela, et tali pacto ambas processisse in diebus suis.

IV. Quam responsionem sic confutandam aggreditur sequenti num. 9. dicens: *Sed cùm ab uno Magistro Avellanensem, et Camaldulensem simul Familiam volumus, cur prima ab alia legibus cæpit vivere, non traditionibus contenta? Nam anno* 1040. *vel circiter, à Petro nostro Damiani institutiones suæ Congregationis inscriptæ perhibentur, vel tutiùs anno* 1071. *vel* 1072. *nam ex ipsius verbis, morti proximum illas scripsisse, apertè colligitur: dum alloquens in Prioratus officio suos Successores [Ecce, dicit, Fratres mei, fui quod estis, et emensus sum quod transitis: præstò vobis sunt quæ deserui, propinquum est quò perveni] et anno centesimo supra millesimum, et ultra, Regulam Eremiticam, Auctore Augustino Fortunio, promulgavit B. Rodulphus Eremi Camaldulensis Prior, consentiente Helemperto Episcopo Aretino. Et ad quid perditio hæc, nova Rodulphi Regulæ, si ex tunc tantum temporis illam monumentis Petrus N. Damiani mandaverat? si, ut supponitur, eandem ipsam, quam habuerunt ex ore Sancti Romualdi Camaldulenses, et*

Avel-

Avellanenses quoque acceperunt? Hæc ille.

V. In quibus primò dissimulari non debet, Scriptorem hunc in probanda Congregationum Avellanæ, et Camalduli [nempe Sacræ Eremi Etruriæ] distinctione, inanem operam ludere, cùm id in quæstionem minimè cadat, sed tantùm: an utraque ad eundem Ordinem à S. Romualdo institutum, quem Camaldulensem dicimus, pertineat? Fucum itaque Lectoribus facit, dum anxiè inquirit, an utraque, an neutra eodem tempore scriptis Constitutionibus vixerit, et an superfluo labore Camalduli consuetudines B. Rodulphus scripserit, postquàm Avellanę institutiones S. Petrus Damiani dictaverat? Quasi vero hinc Ordinis unitas pendeat! Cùm nimis evidens sit, tam multas passim occurrere ejusdem Ordinis Congregationes, quę non iisdem, nec eodem tempore scriptis institutionibus utantur: quemadmodùm aliæ sunt Capuccinorum, aliæ Minorum Observantium, aliæ Conventualium leges, quamvis sub eodem S. Francisci Ordine militantium; aliæ pariter Carmelitarum, quos Calceatos nuncupant, aliæ Excalceatorum Constitutiones; item aliæ Nudipedum Augustiniensium, aliæ Congregationum, veteris Eremitani instituti sequacium, consuetudines: ut nihil de Monastico, nihil de ipso Camaldulensi Ordine adiiciam, in quo alii sunt Cœnobitarum, alii Eremitarum Sacræ Eremi Etruriæ, alii Cōgregationis Montis Coronæ, alii denique Taurinensiū, alii Gallorum Eremitarum vivendi mores, tametsi eundem omnes communem Patrem Romualdum,

suæ-

suæque conversationis Magistrum agnoscant, eodemque Camaldulensium cognomine glorientur.

VI. Secundò, cùm ex dictis Dissert. I. cap. 2. num. 11. omnia pridem Monasteria, quasi totidem Congregationes, abs se invicem independentia consisterent, congruum erat profectò, ut singula suis Constitutionibus scriptis uterentur, quales ex multis MSS. commemorat Martene de Antiquis Monachorum Ritibus, putà Corbejenses, Divionenses, Tullenses, Compendienses, Laudunenses, Lyrenses, &c. quarè quid mirum, si Camaldulensis Eremus proprias habuit consuetudines, itemque proprias Fontis Avellanæ solitudo servaret, primò quidem ex sola Traditione per Romualdum acceptas, deinde scriptis expositas, primò quidem à Petro Damiani pro Avellanitis, aliquantò autem seriùs à B. Rodulpho pro Camaldulensibus? Etsi enim omnes quò ad substantiam convenirent, pro Regionum tamen diversitate, poterat in circumstantiis quidpiam occurrere, quod variè accomodandum esset locis, temporibus, atque personis. Quod et in nostro casu potissimùm evenisse constat, nam ipse Damianus Opusc. 15. fatetur, non extra Eremum, in qua degebat, se Constitutiones suas extendere: *Nec tam, quid ab Eremitis fieri debeat, generali definitione præscribimus, quàm quid in hac Eremo fiat, cùm loco, tum personæ specialiter intimamus*. Similiterque B. Rodulphi Statuta non ultra sacram Eremum, et adnexum Fontisboni Cœnobium, suam vim exerebant, dicente Luca Hispano Histor. Romuald. lib. 1. cap. 12. *Nam illa, quæ apud Rodulphū est*

est, subiectionis Constitutio ultra Fontis boni babitatores non extenditur. Nihil ergo cogebat, ut unius loci Constitutiones ad alterius loci notitiam devenirent, nedum ut quæ in uno promulgarentur, in alio statim receptæ, inibi degentes continuò obligarent.

VII. Tertiò, si qua esset Laderchiani argumenti vis, æquè probaret Camaldulenses Cœnobitas, nequidem primis illis quinque sæculis, quibus sociali fœdere cum Eremitis sacræ Eremi Etruriæ coniunctissimi, sub eodem Generali Priore vixerunt, ad ipsummet Camaldulensem Ordinem pertinuisse; nam Eremitis quidem primas Constitutiones B. Rodulphus Prior, fatente Laderchio, proposuit, Cœnobitę verò usque ad Martinum III. absque ullis scriptis consuetudinibus peculiaribus, sola S. Benedicti Regulæ observatione retenta, vota sua Domino reddiderunt, teste Fortunio Histor. Camald. part. 1. lib. 2. cap. 40. ubi de Martino III. hęc habet. *In generali concilio apud sacram Eremum anno* 1254. *celebrato, PRIMAS Patribus promulgavit Constitutiones, quibus omnis verè Cænobiticæ instituendæ Vitæ rationem, tam quò ad divina, quàm quò ad mores &c. quinque libris complexus est*. Itaque hìc dici posset cum Laderchio: *igitur non est eadem, cum Eremitarum Camaldulensium Congregatione, Camaldulensis Monachorum Congregatio, nam illa, utì visum est, proprias institutiones babuit* [à tempore B. Rodulphi, usque ad 1254.] *secùs ista: quid dicemus ad bæc?* Pariter cum eodem Laderchio dici posset: *Sed cùm ab uno Magistro Eremitarum, et Monachorum Camaldulensium simul familiam volumus, cur prima*

ab

ab alia legibus cœpit vivere, non traditionibus contenta? Et ad quid perditio hæc novæ B. Martini III. Regulæ, si ex tunc tantum temporis illam monumentis B. Rodulphus mandaverat? Si, ut supponitur, eandem ipsam, quam habuerunt ex ore S. Romualdi Eremitę, et Monachi quoque acceperunt? Et tamen non modò ad eundem Ordinem, sed ad eandem tunc indivisam, etiam quò ad externum regimen, Congregationem, Cænobitæ pariter, atque Eremitę Camaldulenses pertinebant.

VIII. At ne in diverso Vitæ genere, quod hi, et illi, sub unius licèt Congregationis regimine viventes, sequebantur, aliquam argumenti disparitatem cavillari quis possit, quartò observabimus, in eademmet Congregatione, ac sub eodem Generali, nec non in ejusdem disciplinæ genere, militantia loca, diversas quandoque Constitutiones, regionibus illis cengruentes, habere, et servare consuevisse. Sic idem Martinus III. qui anno 1254. ut retulimus, omnium Monachorum Constitutiones compilavit, jam anno 1248. pro solo Cœnobio S. Matthię Murani peculiares Constitutiones ediderat, quæ legi possunt apud Fortunium Hist. Camal. part. 2. lib. 3. cap. 5. Imò notare juvat, eosdem ipsos Religiosos, iisdemque locis agentes, pro varia temporum conditione, suas Constitutiones passim innovare. Sic B. Rodulphus, post primas Constitutiones, alteram deinde mitiorem vivendi regulam suis Eremitis proposuit, ut patet ex Fortunio lib. 1. cap. 65. primę partis Historiarum Camaldulensium: cui succeslere postmodum Placidi Statuta, tum Ghe-

rardi

tardi Constitutiones, hinc Pauli Justiniani Regula Vitæ Eremiticæ, ac demum quę sub Clemente X. prodierunt eorundem Eremitarum Etrurię in Regulam S. Benedicti Declarationes, quibus jam utuntur: quemadmodùm et Constitutionibus Monachorum à B. Martino III. concinnatis, alię sub Octaviano Protectore, alię sub Generali Bonaventura, aliæ sub Ptolomæo Gallio Cardinali, aliæ sub Pio V. nonnullæ etiam sub Clemente VIII. adiectę sunt. Ut nihil addam de ipsomet Petro Damiano, qui Congregationis suæ Avellanensis Instituta bis conscripsisse deprehenditur, nimirùm Opusculo 14. et 15. Annon verò hìc pariter locum haberet Laderchiana exclamatio, ex inconsulto, simulatoque Judæ Proditoris zelo imitata: *Ut quid perditio hæc?* quandoquidem pro Eremitis, pro Monachis Camaldulensibus, pro ipsis Avellanitis sufficientes vivendi Leges monumentis jam traditę fuerant? Tam non diversus igitur hinc argui potest ab Avellanitarum Ordine Ordo Camaldulensis, quàm non ipsimet Camaldulenses à Camaldulensibus, et Avellanitæ ab Avellanitis diversi probantur.

IX. Sed quintò demum respondeo, et si *alias* pro Avellani Fontis alumnis Constitutiones ediderit Petrus Damiani, *alias* Rodulphus pro Camaldulensibus, non tamen *diversas*, nec in substantialibus dissidentes, imò utrasque pariter à Romualdi Institutione derivatas, quemadmodùm fusè cap. 3. et 4. supra ostendimus: quare ex Damiani, et Rodulphi Constitutionibus non diversitas, sed identitas Instituti Avellanensium, et

Camaldulensium demonstratur. Idque præsertim obtinet, ex quo amplius eædem S. Petri Damiani Constitutiones in sacra Camaldulensi Eremo receptæ fuerant, ac Regulæ vim obtinebant, tum ante B. Rodulphum, tum etiam post ipsum, qui illas (excepta Sabbati remissione, ac paucis aliis, quæ cum sacræ Eremi Camaldulensis usibus non penitus conveniebant) adhuc ab Eremitis observandas in suis ipsis Constitutionibus statuit, ut supra cap. 5. num. 5. 6. et 7. demōstravimus.

X. Ex quo patet responsio ad ea, quæ in sententiæ suæ confirmationem Laderchius subdit num. 10. *Sed et Constitutionum ipsarum inter se collatarum series, ordo, et cætera hujusmodi, non ab uno fonte processisse abundè demonstrant: et licèt verum sit, nonnulla Sancti Romualdi monita in suis Constitutionibus, et alibi, Petrum inseruisse; ex hoc tamen non sequitur, omnes Constitutiones à Petro ipso Avellanensibus traditas, fuisse Romualdi; Immò oppositum, non fuisse, nisi eas, quas signanter nominat: nam si omnes fuissent Romualdi, non est excogitanda ratio, cur debuisset nonnullas tantùm Romualdo tribuere, et non omnes, si suæ essent. Legentibus enim perspicuum est, quod cùm aliquod Romualdi dictum enunciat, illud non ut præceptum Magistri, sed potiùs eo more refert, quo in plerisque Regulis Augustini, Hieronymi, vel Patrum, vel seniorum monita, et dicta enunciantur; quæ ideò ob hanc causam Regulæ Augustini, vel Hieronymi, &c. jure non dicuntur*. Patet, inquam, ex supradictis, ad hæc omnia responsio, nam prorsus commentitia sunt, et contra apertam rei evidentiam gratis con-

confiɫta: verùm aliquid donandum eſt homini, qui cauſæ ſuæ nimiùm fidens, antequàm vel minimam Conſtitutionum B. Rodulphi lineam legeret, vel externa etiam Codicis ipſarum tegumenta videret, perinde tamen, acſi cum Petri Damiani Regula illas contuliſſet, pronunciare auſus eſt, quòd *Conſtitutionum ipſarum inter ſe collatarum ſeries, Ordo, et cætera hujuſmodi, non ab uno fonte proceſſiſſe abundè demonſtrant.*

XI. Quod verò addit, Romualdi ſententias in Petri Damiani Conſtitutionibus allegari, non ut Magiſtri præcepta, ſed quaſi Sanctorum Eccleſiæ Doctorum monita, et dicta, indeque non omnia inibi contenta ab Romualdi Inſtitutione profecta aſſeri debere, ſed illa pauca dumtaxat, quæ expreſsè ad ipſum Romualdum referuntur: Id planè oſtenderet, multò minùs Eremitas, ac Monachos Camaldulenſes ſub ejuſdem S. Patris Romualdi, vel olim militaſſe, vel nunc militare vexillis; enimverò in ipſorum Conſtitutionibus vix toties Romualdum citari deprehendes, quoties in Avellanitarum Legibus à Petro Damiano deſcriptis: nempe in his quidem, quater, aut quinquies Romualdi mentionem expreſſam Damianus ingerit: in illorum verò nonnullis ſemel, atque iterum: in aliis ne ſemel quidem Romualdi nomen auditur; quarè ſi Laderchii judicio ſtandum eſſet, nec omnis Camaldulenſium diſciplina à D. Romualdo penderet, nec tamquam Magiſtri, et Inſtitutoris præcepta, ſed ut cujuſdam peculiaris Sancti conſilia, et ſententiæ, quælibet Romualdi Inſtituta ab Eremitis noſtris habenda forent: quo

nihil dici potest absurdius. Verùm an Damianus Romualdi, velut Magistri, auctoritatem allegaverit, satis ex dictis superiùs colligitur, ac præsertim ex his, quæ cap. 5. num. 2. et 3. notavimus.

XII. Ratio autem, cur pauca quædam è multis ad Romualdi institutionem expressè à Petro Damiani referantur, est quòd reliqua non ab ipso S. Patre speciatim excogitata, ac noviter adinventa fuerant, sed ab antiquorum Anachoretarum vivendi modo imitata, suoque instituto aptissimè accomodata; narrat enim Damianus in Vita S. Romualdi cap. 8. illum in Veterum Patrum historiis legendis versari solitum, eorũque exemplis usum fuisse in restituenda, perficiendaque per Occidentem Eremitica disciplina: qua de re jam Dissert. I. præsertim capite 5. pluribus actum est; unde et idem Damianus Opusc. 15. cap. 2. altiorem Vitæ Eremiticæ originem à Paulo, et Antonio repetit, et cap. 18. *Quidquid*, inquit, *in B. Benedicti Regula, quidquid in Institutis, sivè in Collationibus Patrum est dictum, huic competere disciplinæ perpendimus*; Et tamen audet Laderchius Damianum quasi Eremiticę Vitæ Patrem nobis ubique depingere, ut cùm lib. 1. cap. 14. num. 7. pronunciat, *Ante Petrum Damiani, neminem ex Ordine S. Benedicti, in Italia saltem, tam eximias Eremiticas Institutiones tradidisse*. Quod ipsum potiori jure de S. P. Romualdo, Vero Eremitarum Occidentis Antesignano censendum est, *qui ante omnes* (ut notat B. Paulus Justinianus in Præfatione suæ Regulæ) *Eremiticè vivendi regulas, et Institutiones, non scriptis, sed suo vivendi*

vivendi

vendi exemplo, suisque documentis, et admonitionibus, coætaneis suis tradidit, et posteris omnibus dereliquit, Christum fortasse Dominum imitatus, qui, quod ipse faciendo, ac docendo instituit, non scriptis tradidit, sed aliis post se scribenda reliquit. Quarè patet, nihil obstare, quòminùs ex Romualdi processisse disciplina Constitutiones Petri Damiani dicantur, et si non omnia S. Romualdi propria fuerint, sed ipsa dumtaxat ex D. Benedicti, et antiquorum Patrum Institutis collecta methodus, ejusdemque ad Monachos facta applicatio, propria Romualdi fuerit, aliquibus tantùm eximiis monitis ab eodem S. Patre locupletata, quæ ad ipsum expresse referre voluit Damianus, ad majorem illis auctoritatem conciliandam, cùm cætera Veterum PP. consuetudinibus consecrata jam essent, atque semel (in Vita S. Romualdi cap. 8. et 9.) eorum omnium fontem indicasset, ex quo Romualdus eadem in Occidentalium, quos instruere aggressus est, Eremitarum usum traduxerat.

XIII. Pergit verò Laderchius eodem cap. 8. citat. num. 11. *Et Petrus ipse de suæ Congregationis Institutis scribens ad Stephanum Monachum, hoc insinuat, dum dicit.* (*nec quid ab Eremitis fieri debeat, generali definitione præscribimus, quàm quid in hac Eremo fiat, tum de loco, tum de persona, specialiter intimamus*) *peculiares itaque sui loci fuerunt Institutiones illæ, quas scripsit, non communes quibuslibet sub B. Romualdi disciplina degentibus; nam in tali casu dicere potiùs debuisset, quòd omne id intimaret, quod et à suo loco, et à cunctis Eremitis Romualdi sectatoribus custodiebatur,*

tur, nec sui loci speciales poterat nuncupare Regulas, quas aliis locis comperiebat esse communes. Ubi observandum est, Scriptorem hunc haud satis sibi constare, dum supra, verbis num. 4. relatis, mirabatur Rodulphum novas Eremiticas Constitutiones pro Camaldulensibus adornasse, cum illas jam Petrus Damiani tantò antea monumentis tradiderat: nunc verò nobiscum fatetur Damiani Regulas pro sola Avellanensi Eremo conscriptas, adeòque locum fuisse aliis Constitutionibus, quæ alios extra Avellanam Romualdi Sectatores devincirent.

XIV. Cæterùm eodem modo, quo speciales pro Camaldulensi Eremo (ut num. 6. animadvertimus) Constitutiones B. Rodulphi esse poterant, speciales item pro Cœnobio S. Matthiæ Murani primæ illæ B. Martini III. Constitutiones, de quibus num. 8. actum est, quæ propterea, licèt disciplinæ S. Romualdi conformes essent, alia tamen loca, vel à S. Romualdo condita, vel ad Camaldulensem Ordinem spectantia, obligare nequaquam debuerant; ita et B. Petri Damiani Constitutiones, licèt communes Romualdinorum observantias comprehenderent, Eremi tamen Fontis Avellanæ peculiares, ex primaria sui Authoris intentione, esse poterant: seu quia, præter communes Ordinis consuetudines, nonnulla etiam comprehenderent personis illius loci dumtaxat accomodata, regioni convenientia, atque usu recepta: seu quia, etsi penitus nihil, præter communem vivendi morem, præscriberent, eo ipso tamen, quòd ab eo Prælato proponebantur, qui particulari eidem loco præerat, non omnibus

nibus aliis ad eundem Ordinem ſpectantibus, utique [ad vim obligandi quòd attinet] Speciales evadere debuerant, nec veluti Generales, omnibusque communes haberi poterant, propter ſpecialem Præcipientis auctoritatem, certiſque perſonarum, ac locorum limitibus reſtrictam juriſdictionem.

XV. Quod verò ſubdit Laderchius num. 12. ubi de Petro Damiani ſic habet: *Ibidem etiam loquens de diſcretione Prælati (et nos approbamus, dicit, quod ſuis ſæpe Diſcipulis B. Romualdus dixiſſe perhibetur) dum approbat igitur hoc unum, quod ſuis Diſcipulis dicebat S. Romualdus, et cætera pauca, quæ diſtinguit ſignanter, omnes inſtitutiones non fuerunt S. Romualdi, ut diximus; nec dicere debuerat, Romualdum hæc docuiſſe ſuos Diſcipulos, iſtos ut ad ſe omninò non pertinentes nominans, ſi eorum ſe magiſterio ſubieciſſet; eò magis, quòd tunc temporis vivebant quàmplurimi ex illis, à quibus et egregia tanti Patris geſta, quæ ſcriptis mandavit, ſe didiciſſe fatetur. Et infra dicens quod ſupra retulimus, videlicèt [non omnia hujus inſtitutionis præcepta minutiùs nos deſcribimus, ſed multa, quæ et paſſim nobis occurrunt, ex ſtudio prætermittimus: quidquid enim in B. Benedicti Regula, quidquid in Inſtitutis, ſive in Collationibus Patrum eſt dictum, huic competere diſciplinæ perpendimus; tamen in unum hic cuncta colligere, ſuperfluum judicamus] apertè innuit, ſe ſpeciales ſui loci edidiſſe Inſtitutiones, non ſignanter à Romualdo tantùm acceptas, ſed Regulæ S. Benedicti, Patrum Inſtitutionibus, et præcipuè Eremi, quam colebat, ſanctis conſuetudinibus, et moribus innixas.* Quod, inquam, hìc ſubdit, ex parte jam in ſuperioribus confutatum eſt, nec repe-

repetere vacat quę toties supra clarissimè ostendimus: ex parte verò facilem, et obviam responsionem habet, observando, Damianum loco per Laderchium citato nequaquam innuere, se *Illud unum* præcisè approbare, quod de Prælati discretione S.P. Romualdus docuerat, sed simplici assertione id approbare, nec tamen cæterorum à Romualdo derivationem abnuere, quam res ipsa loquitur ex collatione utriusque Instituti cap. 3. et 4. facta (præter expressam mentionem D. Romualdi, quę occurrit apud Damianum in Psalmodiæ disciplina, aliisque, à nobis cap. 5. num. 2. et 3. ponderatis) quamque tacitè saltem designare videtur Damianus ijs ipsis verbis à Laderchio allegatis (*Non omnia hujus Institutionis præcepta minutiùs nos describimus, sed multa, quæ et passim nobis occurrunt, ex studio præterimus;* Opusc. 15. cap. 18.) Quæ enim alia erat hujusmodi Eremitica Institutio, nisi quæ à B. Romualdo tunc recèns instaurata vigebat? Nam etsi ab antiquis Orientis Patribus complura ad hanc disciplinam pertinentia Romualdus fuerit imitatus, ad certiorem tamen methodum, perfectamque regulariter vivendi normam, omnia revocavit, et in his Occidentalibus plagis primus ad praxim reduxit: dicente Paulo Justiniano in Præf. suæ Regulæ Eremiticæ: *Vita verò Eremitica in Occidentali Ecclesia Sectatorem fortè aliquem, Institutorem autem nullum habebat, primus autem in ea Auctor, et Institutor fuit Vir omni Sanctitate conspicuus, atque per omnia admirabilissimus Beatissimus Romualdus, &c.*

XVI. Cæterùm an Discipulos S. Romualdi, velut ad

ad ſe minimè attinentes nominet Damianus, ut Laderchius cavillatur, jam alibi obſervavimus, præſertim cap. 5. num. 10. et cap. 6. num. 3. Nam in Procemio Vitę S. Romualdi illos ſuos FRATRES appellat, eorumque precibus adductum ſe aſſerit, GERMANA CHARITATE urgente, ad S. Patris Geſta litteris conſignanda. Quod ſi id non ſemper expreſsè repetit, quoties de Diſcipulis S. Romualdi mentionem ingerit, et quid Vir Sanctiſſimus Diſcipulos ſuos doceret, referre ſatagit: non propterea illos velut à ſe alienos commemorare cenſendus eſt; niſi dicamus, Evangeliſtas ſe à Chriſti diſciplina alienos pronunciare, quoties enarrant parabolas, quas *Dixit Jeſus Diſcipulis ſuis*; aut niſi aſſeramus, eundem Petrum Damianum etiam à S. Benedicti diſciplina ſe alienum facere, dum S. Benedicti Diſcipulos nominat tom. 2. Serm. 8. nec ſe illis expreſsè conjungit, eoſque propterea, ut ad ſe omnino non pertinentes, Laderchii judicio, commemorat. Sed quomodo Romualdi Diſcipulos, velut ad ſe minimè attinentes nominare Damianus poterat? eos nempe, quibuſcum frequentiſſimè vivebat, ut toto cap. 6. oſtenſum eſt, quorum etiam magiſterio, et directione utebatur, ut reſpectu B. Leonis Sitrienſis cap. cit. num. 16. ex Damiano probavimus: qui tamen Leo, ex eodem Damiano lib. 6. Ep. 17. *Jam per ſeptuaginta ferè annos in Monaſtico habitu degebat*, adeòque Romualdo vivente, et ſub ejus auſpiciis, Eremiticę Vitæ tyrocinium poſuerat, inter ejus Diſcipulos apud Sitriam ſuperſtites, omnium fortaſſe antiquiſſimus.

CAPUT VIII.

Reliqua à Laderchio objecta discutiuntur.

SYNOPSIS.

Quodnam argumentum Laderchium maximè premat. Num. 1. *Ut illud solvere nitatur Author*. 2. *Solutionis impugnatio*. 3. *Ad Ordinis sui fundationem, Romualdo necessariam non fuisse Institutionum propriarum scriptionem*. ibid. *Duo alia Laderchii dicta confutantur*. 4. *Ulterior evasio primarii argumenti à Laderchio tentata*. 5. *Classense Cœnobium cur Camaldulensi Eremo copulatum fuerit?* 6. *De aliis Monasteriorum Unionibus intra eundem Ordinem*. 7. *Alia Laderchii cavillatio refutatur*. 8. *Instantia rursus alia Adversarii contra nostram sententiam, falsò nitens supposito*. 9. *Duplex disparitas, ad hoc propositum à Laderchio adducta, impugnatur*. 10. *Duæ aliæ Laderchii Objectiones*. 11. *Primæ illarum solutio*. 12. *Secundæ confutatio*. 13. *Ultimum Laderchii argumentum diluitur*. 14.

I. TAm potenti luce vis Veritatis irradiat, ut in oculos etiam se fugientium incurrat: ideò Laderchium nostrum latere nequaquam potuit unum ex præcipuis argumentis, quibus Camaldulense Petri Damiani Institutum probari solet, ex eo petitum, quòd S. Dominicus Loricatus Sitriæ Prior, ejusdem Petri

Dami-

Damiani Discipulus fuerit, quemadmodùm et nos Cap. 6. num. 14. demonstravimus. Nullum itaque non movet lapidem Scriptor noster, ut hoc suæ causæ præiudicium amoliatur, atque in omnem se versat partem, ut obicem hunc sibi molestissimum proterat; Nam usque ab anno 1699. quo tempore Vitæ S. Petri Damiani colligendæ incumbebat Laderchius [licèt in hujus Operis anno 1702. editi Præfatione, se ad ejus Lucubrationem tres menses dumtaxat impendisse asserat] memini, me tum Romę degentem ab ejusdẽ Auctoris ore audivisse, dum invicem de hac ipsa Controversia colloqueremur, quòd ex omnibus argumentis, quę pro nostra sententia afferuntur, unum hoc sibi maximum, præ cæteris, negocium facesseret, licèt ejus vi à præconcepta sententia se dimoveri non pateretur.

II. Sic igitur proponit, atque enodare Laderchius aggreditur ejusmodi difficultatem num. 13. *Dices, Romualdum Eremum Sitriæ fundasse, in qua deinceps fuit Dominicus Loricatus, Damiani Discipulus; sub Constitutionibus ergo Romualdi, utpotè in Eremo ab hoc fundata*. Cui argumento sic statim respondet. *Sed negatur consequens ex supra allatis, quòd Romualdus Constitutiones non dedit (sed tacente lingua, et prædicante vita) docuit, et licèt multa sub Regula S. Benedicti fundaverit loca; tamen quæ in ijs supra Regulam custodiebantur, ab ipso Magistro, exemplo potiùs, quàm verbo, vel si verbo, verbo tamen Cõstitutionibus certis non alligato, jubebantur, uti ab Abbate, non ab Institutore novæ Regulę, sed potiùs ut à peculiari illius, vel istius loci Præce-*

ptore, et Magistro; Quod utique perduravit, usquequò ducti Spiritu Romualdi, Constitutiones ejus, Camaldulenses apicibus tradiderunt, et Petrus item suas dedit, ex quibus utique ab Avellanensi distinguitur Camaldulensis Congregatio, uti sub Regula S. Benedicti Cistercienses, Cluniacenses, Vallumbrosanæ Congregationes separantur ad invicem. Hæc ille.

III. In quibus, quid priùs, quid magis admirer, ambigere me fateor: nùm scilicet, quòd Sitriensem Eremum à S. Romualdo fundatam, ejusque habitatores ad Ordinem Camaldulensem pertinere inficiatur, quia S. Pater Constitutiones suas scriptis non exaravit: nùm quòd eundem S. Patrem, non velut Eremiticę Vitæ Instauratorem, sed velut peculiarem hujus vel illius loci Prçceptorem nobis exhibeat: nùm denique, quòd hunc rerum statum obtinuisse asseveret, usquedum Camaldulenses Constitutionibus suis conscribendis animum applicuerunt. At enim quæ monstra hęc sunt rerum, et sententiarum? De *primo* jam cap. præced. num. 12. diximus cum Paulo Justiniano, Romualdum utique Constitutiones suas scriptis non prodidisse, Christi ipsius Domini nostri exemplo, *Qui, quod ipse faciendo, ac docendo instituit, non scriptis tradidit, sed aliis post se scribenda reliquit:* sed nec Magnus Antonius Abbas, tot Monachorum Pater, ullam Regulam, aut Institutionem scripto mandavit, at Vitæ suæ exemplis, et documentis in ejus Discipulorum mente altiùs impressis, Sectatores suos abundè erudivit, ut Auctor est Athanasius: *Est enim*, inquit, *Monachis sufficiens caracter ad Asceticam Antonii Vita*; Quod ipsum de Romualdo dici

dici poteſt, qui omnium Occidentalium Eremitarum Patris, et Inſtitutoris titulum ſuo vivendi exemplo, ſuiſque monitis ſaluberrimis promeruit, ut Differt. I. cap. 5. probavimus, et quem Damianus ipſe in ejus Vita cap. 9. aſſeruit nihilominùs: *vivendi REGULAM cunctis ſingularis Vitæ Sectatoribus præfixiſſe*, quam in ipſa ejus admirabili Hiſtoria relucentem accepimus, unde et B. Rodulphus in Conſtit. anni 1085. primos Camaldulenſis Eremi incolas nobis deſcribit, *jugiter Venerabilis Romualdi Vitam, atque doctrinam commemorantes*. Omitto, quòd nec S. Joannes Gualbertus Vallumbroſanæ Familię, nec S. Robertus Abbas Ciſtercienſibus ſcriptas Conſtitutiones reliquerunt, nec S. Stephanus Grandimontenſium Pater Inſtitutiones ſuas ſcripto cõſignavit; quas ab ejus Diſcipulis olim collectas, et in Gallicum idioma nuper converſas apud Auguſtinum Mercier anno 1704. impreſſas audivimus. Unde patet, nihil omninò referre, quòd Conſtitutiones ſuas Romualdus non ſcripſerit, ad Monaſterium Sitriæ ab ejus Ordine ſęcernendum, qua ratione Camaldulenſis quoque Eremus eſſet ſimiliter abjudicanda, cùm neque ibi Romualdus ullam Regulam ſcripſerit, nec uſquam omninò peculiares ſuæ diſciplinæ Canones exaraſſe deprehendatur.

IV. De *ſecundo* verò, hoc eſt an Romualdus, velut unius privatæ Domus Magiſter, Sitrienſibus præfuerit, an potiùs ut communis omnium Cænobiarcha, et Eremiticæ Diſciplinæ Inſtitutor haberetur, videnda ſunt quæ Differt. I. cap. 3. num. 14. contra hoc ipſum La-

derchii

derchii effatum, expressè observavimus, neque hoc loco frustra sunt repetenda. De *tertio* demùm, quid addam, nisi quòd ejusmodi observatione videatur inferre Laderchius, nos nequaquam à Romualdo, sed ab ijs, qui ejus Constitutiones scriptis tradiderunt, originem ducere? Quod esset, insigne Patriarchę elogium Romualdo eripere, illudque in Rodulphum transferre; nec solùm Romualdus è Religiosarum Familiarum Fundatoribus, hac ratione, exularet, sed et Joannes Gualbertus, et Robertus, et Stephanus, et omnes fermè Monasticarum propaginum Institutores, qui pariter nihil scriptis tradiderunt, eorumque loco, ipsorum Discipuli et Successores, quotquot Statuta aliqua Ordines suos concernentia condiderunt, reponendi essent, ac pro Vallumbrosanorum, Cistercienſium, aut respectivè Grandimontensium Patriarchis habendi essent. Quod est oppidò perridiculum.

V. Prosequitur autem Laderchius num. 14. *Præterquàm quòd Constitutiones Romualdi, vel vivæ vocis oraculo, vel deinde apicibus traditas, non receperunt omnia loca, vel quæ fundasse, vel quibus præfuisse narratur; undè ad suam Congregationem Camaldulensem non pertinere eos, qui in ipsis, vel Eremis, vel Monasteriis fuerunt, evidenter colligimus, aliis prætermissis, ex eo, quòd licèt Classensi Monasterio præfuisse ex jussione, tam Imperatoris Othonis, quàm ipsius S. Apollinaris infallibiliter habeatur: nihilominùs idem Monasterium, cui præfuit S. Romualdus, nonnisi anno centesimo trigesimo octavo post millesimum, centum videlicèt, et ampliùs annos post ejusdem Romualdi decessum, ab Archiepi-*

scopo

ſcopo Ravennate Gualterio Camaldulenſi ejus Congregationi traditum fuit. Nam nova certè iſta traditio ſuperflua erat, ſi ex tunc tantũ temporis locus idem Beatiſſimi Inſtitutoris præcepta recepiſſet, cùm videlicèt ut Abbas ei præfuit. Sicut igitur ex hoc conſtat, Camaldulenſes nuncupari non potuiſſe Monachos, vel tempore Romualdi, vel poſt eius feliciſſimum obitum, uſque ad ſupradictum annum 1138. in Cœnobio Claſſenſi degentes; ita pari modo, nec Camaldulenſem vocari poſſe Dominicum Loricatum ex eo tantùm, quòd fuerit in Eremo Sitriæ à Romualdo fundata, arbitramur, ſed potiùs Avellanenſis Congregationis, utpotè Diſcipulum Petri Damiani, qui eum peculiaribus ſuis Inſtitutionibus, à Camaldulenſium (ut vidimus) diſtinctis, informavit, cùm ſeipſum Dominicus ejus Magiſterio ſubiecit.

VI. Quæ planè concidunt ex dictis Diſſert. I. de duplici Camaldulenſis Nominis acceptione, quam ibi cap. 2. num. 21. diſtinximus, et Laderchius paſſim confundit; neque enim aliud evincit adducta obſervatio, niſi quòd à Congregatione ſacrę Eremi Camaldulenſis diù ſejunctum manſerit Claſſenſe Cœnobium, quemadmodùm et tot alia loca à S. P. Romualdo ędificata, quo nimirum tempore ſingula Monaſteria totidem Congregationes invicem independentes, licèt ejuſdem Inſtituti, conſtituebant, ut toties monuimus; at non probat, ad eundem Camaldulenſem Ordinem, quatenus loca omnia, quæ D. Romualdi acceperant diſciplinam, complectitur, referendum non eſſe idem Claſſenſe Monaſterium. Nimirum in hoc inſigni Aſceterio primordia ſuæ Converſionis poſuerat Romualdus;

dus; eidem biennio præfuisse legitur, successoresque habuisse Ardefadum, et Bonum suos Discipulos, testatur Fortunius Hist. Cam. part. 2. lib. 1. cap. 15. Ejusque licèt dimisso regimine, se Romualdus adeò sollicitum præbuit, ut cùm Veneti cujusdam Abbatis Simoniaci invasione fędatum nobilissimum Cœnobium inaudisset, *Illuc protinus ire miles Christi impiger studuit, diversisque modis ex eo Monasterium purgare tentavit*, ut refert Damianus in Vita cap. 41. At illud idem Classense Cœnobium Camaldulensi Eremo S. Pater non copulaverat: quid mirum igitur, si Gualterius Ravennatum Archiepiscopus ejusmodi unionem inire voluit? Extat apud Fortunium loco cit. lib. 2. cap. 17. integrum Unionis Diploma; ex quo patet Archiepiscopum Azoni Camaldulensis Eremi Priori Classense Monasterium cum suis omnibus pertinentiis commisisse, non quasi ab uno ad alium Ordinem illud transferendo, sed ut uberioribus observantiæ fructibus per ejus alūnos refloresceret, ac majora Virtutum incrementa susciperet: *Ad Reformandam* (verba sunt Diplomatis) *et conservandam Religionem*, et infra: *Solo intuitu, et causa reformandæ Religionis*; Nec sanè ullam Monachorum distractionem, aut habitus innovationem propterea in Classensi Cœnobio ob ejusmodi Unionis executionem, legimus intercessisse.

VII. Et verò, si quę Dissert. I. cap. 2. num. 14. de Monasterio Valliscastri (quod S. P. Romualdus ædificaverat, atque ubi mortalitatis suę spolium exuerat) post 360. annos dumtaxat sacrę Eremi locis aggregato,

gato, docuimus, huc referantur, quæue ibidem num. 23. de variis Cœnobiis Ordinis alicujus, in peculiarem ejusdem Ordinis Congregationem convenientibus, generatim observavimus, nostro huic proposito applicentur: patebit utique, tam nihil obstare Uniones ejusmodi Monasteriorum, Camaldulensi eorumdem instituto, etiam ad tempora Uniones has præcedentia, relato, quàm nulla prorsus difficultas in eo occurrit, quod ipsimet Camaldulenses Cœnobitæ primò novem locorum, deinde septemdecim Monasteriorum Congregationem collegerint, cui subinde alijs Ordinis Cœnobiis aggregatis, S. Michaelis Congregatio coaluit: nec tamen quis prætendere ausit, eadem Cœnobia ad Institutum Camaldulense vel ante Leonis X. tempora, quibus hæc Congregatio perfectè coaluit, pertinuisse, tametsi, ut Fortunius loquitur part. 1. lib. 3. cap. 1. adeò veteris communionis pleraque oblita videri poterant, pristinamque libertatem resumere, atque ad nativam independentiam paulatim redire nitebantur, *Ut tot essent quodammodò in Religione Camaldulensi Corpora, quot debuissent, jure summo, in unico Corpore consistere membra.*

VIII. Sed audiamus quid num. 15. subdat Laderchius. *Prætereà*, inquit, *licèt admittatur, quòd fuerit in Eremo Sitriæ Dominicus, et quòd eadem Eremus ad Camaldulenses, non ad Avellanenses pertinuerit, non ex hoc tamen deducitur, nisi quòd olim inter Camaldulenses fuerit: Nam cùm se Petro subdidit, non semper in Eremo Sitriæ vixit, immò (teste eodem Petro) modò in Avellanensi, solo Basilica*

mediantis interstitio, ab illo divisus, modò ab ipso remotus, modò juxtà Monasterium Coniunctuli cellulam habuit; et confirmatur ex eo, quòd non in Eremo Sitriæ defunctus est, et sepultus, sed potius in loco, qui ad præfatam Eremum nullo pacto pertinuisse reperitur. Itaque modò ne Petrum Damianum Camaldulensem fateatur, Dominicum Loricatum ejus Discipulum, Camaldulensium quasi transfugam nobis obtrudit hic Auctor; verùm inani opera, ac supervacuo conatu laborat: siquidem cap. 6. num. 14. ostendimus Dominicum Loricatum sub Damiani Magisterio vixisse, dum Sitriam inhabitaret, nõ postquàm à Sitria recessit, ut patet ex Epistola 31. libri 6. quam Damianus ad Dominicum S. Mariæ Sitriæ Priorem scripsit: ipsemet Petrus Damiani Sitrienses, velut suos commemorar, ut ex Opusc. 13. cap. 22. ibi: *Habemus denique Senem in Monasterio Sitriæ, &c.* ostendi loco cit. num. 16. ubi etiam notavi frequentissimum apud Sitrienses vixisse eumdem Damianum, ac Leonis Eremitæ spiritualem filium, et Discipulum fuisse; adeòque potiùs Petrum Damiani ex Avellanita Camaldulensem factum, quàm Dominicum Loricatum ex Camaldulensi ad Avellanitas se recepisse, asserere Auctor debuerat. Quamquàm, ut toties diximus, sive Sitriensem, sive Avellanitam hunc, et illum quis fecerit, perinde Camaldulensis Instituti Sectatorem utrumque indicabit.

IX. Dominici igitur Loricati negocio sic confecto, ad alia sese arma convertit Laderchius, ut nostram doctrinam oppugnet. *Demum,* inquit num. 16. *quomodo stre-*

strenuissimum humilitatis professorem Petrum N. Damiani erubuisse censebimus, Magistrum, à quo totum, quod didicerat, sua Fontis Avellanæ Congregatio ebiberat, nullam de eo, in scribendis ejus Institutionibus, memoriam faciendo, præsertim cùm ipsum tam mirificè coluerit, ipsiusquemet vitam conscripserit? At patet id falsum esse, nam ex sępe dictis, Petrus Damianus in utraque Regula, quæ Opusc. 14. et 15. continetur, sæpiùs S. Romualdi mentionem iniicit, quod et supra idemmet Laderchius hoc ipso cap. num. 10. animadverterat illis verbis: *Et licèt verum sit, nonnulla S. Romualdi monita in suis Constitutionibus, et alibi Petrum inseruisse &c.* ut retulimus cap. pręced. num. 10. ut mirum sit, tam citò ex hujus memoria Scriptoris, quæ ante quinque paragraphos enunciaverat, dilabi potuisse. Undè patet, telum hoc imbelle sine ictu prorsus concidere: quod et nullius per se roboris esset, etiamsi nusquam Romualdi Damianus meminisset, cùm et res ipsa per se loquatur, ipsaque utriusque Instituti comparatione cap. 3. 4. et 5. facta, veritas hæc elucescat: et exemplum B. Ludulphi Avellanæ Institutoris, cujus pariter nusquam meminit, nullam prætensæ mentionis necessitatem esse agnoscendam evincat.

X. Quia verò hanc ipsam paritatem sibi opponendam Laderchius pręviderat, sic illam eodem numero proponere, atque elevare, duplici excogitato discrimine, nititur. *At nec de Lodulpho [inquies] ut supponitur Congregationis Avellanæ Institutore, mentionem fecit. Sed similæ non admittimus, nec enim æqualis ponderis erat auctoritas Lodulphi, sicut et Romualdi jam à S. Sede Apostolica inter San-*

ctos relati; vel dicendum, propter illos, qui adhuc vivunt Lodulphum, dum Petrus N. Damiani Institutiones Avellanæ edidit, faciunt: meritò de Lodulpho siluisse, quia nimis incongruum judicavit laudare hominem ante mortem (nam Lodulphum ipsum usque ad annum quadragesimum septimum supra millesimum vixisse, et Petrum quadragesimo secundo anno supra millesimum Institutiones ipsas scripsisse censent) Hæc ille; at neutra disparitas subsistere deprehenditur: cùm enim toties in suis operibus, atque in ipsis Constitutionibus Opusculi XV. cap. 14. Petrus Damiani de B. Dominico Loricato verba faciat: itidemque sępe commemoret alios viventes, Leonem Prezensem, Mainardũ, Martinum Storacem, Lupum, Leonem Sitrię &c. qui non majoris erant auctoritatis, ac famæ, quàm B. Ludulphus Loci Institutor: quique adhuc in humanis agebant, non poterat S. Doctor à Ludulphi mentione inijcienda, sive ob minorem ejus auctoritatem, sive quòd adhuc superstes viveret, deterreri; præsertim cùm eodem Opusc. 15. cap. 28. efficacius esse vivorũ, quàm mortuorum exemplum, ad animos cohortandos, arbitraretur: *Efficaciùs*, inquit, *modernorum cohortantur exempla, quàm veterum: et magnæ confusionis pudor est, si cum Sanctis Viris in una simul ætate viventes, in recta conversationis studio eis in aliquo non reperiantur æquales.*

XI. Duo insuper tela in nostram sententiam num. 17. Laderchius contorquet: alterum ex quo Romualdum numquam apud Avellanam constitisse in ejus Vita Damianus asserat: alterum, quod Camaldulensis, v...t ad se nullatenus attinentes commemorat. En

pri-

primum: *Sed et ab ipsa*, inquit, *S. Romualdi vita, quam, ut diximus, Petrus N. Damiani scripsit, facilè conjici potest, Romualdum ipsum numquam Fontis Avellanæ Eremum adiisse. Nam cùm multa tam distinctè referat loca in ipso Monte Catriæ, quæ circuivit Dilectus ille Altissimi, saliens in montibus, transiliens colles; numquam tamen Fontis Avellanæ mentionem facit, cùm tamen hujusmodi vocabulum loci, quem ipse colebat, cujusque tam frequenter in suis scriptis meminit, eum latere non potuisse manifestum sit*. En verò secundum: *Cui tandem addendum videtur, quòd in Camaldulensi Eremo commorantes, tamquam ad se nihil omnino pertinentes, commemorat, ut videre est in Epist. 29. lib. 6. epistolarum: quod certè non facit, cùm ad se pertinentium Eremitarum meminit, nam eos signanter suos dicit, ut ex Epistolis ejusdem 34. et 56. lib. 6. colligitur*.

XII. Aperta est tamen ad utrumque responsio: ad primum quidem, quòd *Loca illa in ipso Monte Catriæ, quæ circuivit Romualdus*, ipsammet Avellanæ solitudinem indicant, ubi commoratus est S. Pater ex cap. 19. Vitæ, ut cap. 2. num. 6. et 7. ostendimus. Quod si etiam Laderchio daremus, Romualdum, non quidem apud Avellanam, sed apud Sitriam dumtaxat constitisse, an exinde ostenderet, non potuisse Ludulphum Avellanæ Conditorem, Romualdi Eremiticis Institutionibus imbui, et ad ejus disciplinam, quam vel in Sitria, vel alibi à S. Patre didicisset, suos Alumnos exigere? Nec certè in Polonia Romualdus ullo tempore habitavit: numquid igitur SS. ejus Discipulorum Joannis, et Benedicti Sectatores, qui apud Casimiri-

tanam

tanam Eremum Sanctimonia floruere, ad Romualdi Institutum minùs pertinere judicabantur?

XIII. Ad alterum pariter, negamus Camaldulenses à Damiano, velut ad se nihil attinentes, significari; Nam eo ipso quòd Sitrienses ad se spectare indicat, ut probavimus, Camaldulenses utique sibi cognatos asserit, nam hi verè à Romualdo instituti fuerant, ac proptereà generali Camaldulensium vocabulo comprehenduntur; Quod si de Camaldulensibus in speciali significatione acceptis, hoc est de Sacræ Eremi Camaldulensis incolis Laderchius loquitur: nego hos ipsos à Damiano velut alienos commemorari; nam Martinum Camaldulensem in citata ep. 20. lib. 6. sic tantùm describit: *Dominus planè Martinus, qui in Camaldulensi Eremo commoratur, Vir videlicet diversis virtutibus adornatus, et præcipuè iugibus lacrymarum fluentis irriguus, mihi retulit quod narro*. Quid, quæso, in his verbis relucet, unde Martinus à Damiano extraneus indicetur? Sed esto quidpiam discriminis inter Camaldulensium, et Avellanitarum mentionem à Damiano factam, Adversarius acutissimus deprehendat: hoc tale ad summum erit, quod subditos à non subditis discernat, quod unius Congregationis alumnos ab alumnis alterius Congregationis ejusdem Ordinis distinguat; neque enim aliter magis Damiano affines dici poterant Avellanitæ, aut Sitrienses præ Camaldulensibus, quàm eo modo, quo mihi magis affines sunt alii Camaldulenses Monachi, quàm Eremitæ: et ad quemlibet sacræ Camaldulensis Eremi incolam pertinere magis alij ejus-

ejusdem Congregationis Eremitæ videntur, quàm Coronenses, quàm Monachi, quàm aliarum ejusdem Camaldulensis Ordinis Congregationum Alumni.

XIV. Ultimum denique, ac peremptorium argumentum num. 18. promovet Laderchius his verbis. *Insuper Monachos de Avellana suo tempore unitos Congregationi Camaldulensi fatetur Arnoldus Uvion, ergo priùs separati erant ab invicem: alioquin superfluum erat, et vanum jam unita coniungere*. Verùm hæc instantia ex dictis hìc supra num. 6. occasione Unionis Cœnobii Classensis, et ex observatis Dissert. I. cap. 2. num. 23. manifestè evanescit: possunt enim unius Congregationis Monasteria alteri Congregationi ejusdem Ordinis copulari, quemadmodùm nostris diebus Regiæ Celsitudinis Cosmi III. Magni Ducis Etruriæ insignis Pietas celeberrimum Boni-solatii Cænobium, quod à Cisterciensibus Italis Monachis administrabatur, Trappensibus ejusdem Ordinis Solitariis, quos ex Gallia in Etruriam munificentissimus, ac religiosissimus Princeps adduci voluit, copulandum curavit; Sic enim Pius V. Pont. Max. Avellanense Monasterium, quod sub Romualdi Eremitica disciplina, Petri Damiani temporibus, floruisse persuasum habebat, dudum verò à pristini fervoris observantia desciverat, Camaldulensium Generali visitandum commisit, ac denique Congregationi nostræ penitus addixit (ut paulò ante, Fortunio teste Hist. Camal. par. 1. lib. 3. cap. 27. *Extinctionem Conventualium Camaldulensium fecerat idem Pontifex, Sacerdotiis eorum Congregationi adiudicatis*) Quò nostrorum Monachorum

opera,

opera, vetus Institutum, ac primæva Loci Religio restauraretur.

XV. Constare igitur arbitror ex hactenus dictis, nullam vim P. Laderchii obiectis residuam esse adversùs sententiam, quam præsenti Dissertatione suis momentis stabilire conati sumus. Et certè longè validiora possent argumenta contra varias ejus assertiones, in hac ipsa Historia [ut de cæteris Lucubrationibus, ejus nòmine postmodùm editis, interim taceam] occurrentes, intorqueri; sed tum ne susceptæ defensionis limites transiliamus, aggressoris personam induentes; tum ne actum agere velle videamur, cùm Sejani, et Ruffini Dialogus magna ex parte hanc materiam exhauserit, neque nobis id incumbat negocii, ut singulas Laderchii sententias ad examen revocemus, hac cura perquàm libenter supersedebimus, aliisque, quos noster Auctor pariter lacessivit, atque otio magis, quàm nos, abundant, eam sollicitudinem ultrò relinquemus. Imò, ob easdem rationes, de venusto Laderchiani styli charactere nihil hìc adnotabimus, de quo satis erit, tum prædictum Dialogum consulere, tum iudicium (ibidem relatum) Auctoris Diarii Eruditorum Galliæ, in Operis Laderchii recensione facta Diar. 34. anni 1704. attendere: ut necesse non sit, cum temporis dispendio, ad ista nos digredi, aut eandem incudem repetitis ictibus tundere. Amicorum tamen votis aliquid largientes, nonnulla, quæ nos propiùs respiciunt, atque à præfato Dialogista vel minùs accuratè expensa, vel ex integro prætermissa animadvertimus, per

modum

modum Appendicis, ſupplere non gravabimur, quando non magis opportunam Veritatis illuſtrandæ occaſionem alibi nos habituros ſperamus.

APPENDIX

Nonnullas Animadverſiones in Hiſtoriam Petri Damiani à Laderchio deſcriptam complectens.

SYNOPSIS.

Errores nonnulli, ad perfectiorem Vitæ Petri Damiani editionem obtinendam, in Laderchiana hiſtoria notandi. Num. 1. *Numerum fratrum B. Petri Damiani à Laderchio perperam determinatum eſſe.* 2. *Circa Inſtitutum D. Claræ Laderchius fallitur.* 3. *Item circa S. Petri Cæleſtini Regulam decipitur.* 4. *Albizonem ſocium B. Petri Damiani Abbatem Theuzonis fuiſſe falsò tradit.* 5. *Aliæ hallucinationes circa S. Joannem Gualbertum, et Athonem Epiſcopum Florentinum.* 6. *Annus mortis S. Dominici Loricati rectiùs determinandus.* 7. *et* 8. *Difficultatum quarundam propoſitio, et ſolutio.* 9. *et* 10. *S. Joannē Laudenſem cū Joanne Vitæ Petri Damiani Scriptore malè confundi.* 11. *Illū poſt annum* 1076. *ad Eugubinam Cathedram vocatum.* ibid. *Eundem Petro Damiani in Prioratu immediatè ſucceſſiſſe, ideòque ab hoc Joanne diſtingui, utpotè qui ex obe-*

dientia Liprandi Prioris Vitam Damiani descripsit. 12. *Eadem Vita post mortem S Joannis Laudensis exarata ostenditur* 13. *Alia utriusque Joannis discrimina*. 14. *Conclusio*. 15.

I. UT Petrum Damianum velut Camaldulensis Instituti Sectatorem agnoscimus, ac S. P. Romualdi Imitatorem præcipuum suspicimus, ita summa erga illum devotione afficimur, ejusque venerationem promoveri summoperè gaudemus. Magnam idcircò à nobis gratiam iniisset Laderchius, si et commodiore stylo Egregii hujus Doctoris Vitam describere esset aggressus, et ab omni falsitatis nævo eandem repurgasset. Verùm, ut ea rerum est humanarum conditio, quæ primis nunquam conatibus absolutæ perfectionis assequendæ sortem, vel spem relinquere solet, sed multa semper curis secundis emendanda committit, ita non mirum, si Laderchius ipse primæ huic Historiæ suæ editioni non admodùm fidens, alteram se exhibiturum pollicetur (in Admonitione ad Lectorem ejus Indici subnexa) *Majori diligentia, et accuratiori studio, necnon in aliquibus auctam*. Quod ut perfectiùs, ad tanti Patris gloriam, cujus et nos studiosissimi sumus, assequi possit, præter ea, quæ Author Dialogi Seianum inter, et Ruffinum adnotavit, sequentia pariter, quæ ad nos magis pertinent, ipsi expendenda proponere visum fuit.

II. Ac primò, circa numerum Fratrum B. Petri Damiani, jure à Seiano Laderchium reprehendi affirmamus

mamus

mamus, nedum ea ratione, quam ibi adductam legere quisque poterit, quòd nempe Frater ille, à quo Petrus noster tam durè habitus est, antequàm in alterius fratris Damiani Archipresbiteri curam incideret, esse non potuit Marinus ille (quem Religiosum fuisse idē Seianus cum multis aliis scriptoribus censuit, nos verò Laicum, idest sæcularem obiisse arbitramur, ex circumstantiis eius mortis à Petro Damiani lib. 2. Ep. 14. narratis) qui timoratus Spiritu, ac B. M. V. obsequiis adeò mancipatus ab ipso S. Doctore describitur, ut moriens ab illa visitari meruerit, unde consequens est, ut tres saltem Fratres Petro nostro Damiani assignari debeant, non duo tantùm, ut asserit Laderchius lib. 1. cap. 2. num. 1. dicens: *Hoc certum nobis innotuit, duos nempe fratres habuiße, Damianum videlicet, et Marinum, quorum ipse meminit lib. 2. Epistolarum, Ep. 14. ad Desiderium.* Non ea, inquam, dumtaxat ratione refellitur hæc assertio Laderchii, sed ampliùs quia, si verba expendantur Joannis scriptoris Vitæ Petri nostri Damiani, ab eodem Laderchio allata cap. 3. num. 3. facilè constabit, saltem quatuor Fratres Petri fuisse; ait enim Joannes S. Doctoris Discipulus, in ejus vita cap. 1. quòd Petrus noster *utroque immaturè orbatur parente, fraterna curæ relictus est, et unus ipsorum, qui atrox inter CÆTEROS honestis moribus præditos sub ovina pelle latebat, fraudolenta nunc pietate pro paterna vice eum sibi educandum suscepit, atque dum sibi cohæredem adoptare se fingit, diræ velut emptitium servituti addicit: cui socia coniux hærebat, quæ nullis pietatis visceribus ab illius sævitia differebat.*

rebat. Si enim duos fratres habuisset Petrus noster, utique eorum unus, qui primò eum alendum suscepit, non *atrox inter cæteros* sed *atrox præ alio*, vel *atrocior altero* describeretur; indicat ergo Vitæ Petri Damiani Scriptor, præter hunc fratrem, cuius curæ Petrus commissus est, alios etiam tum superstites, imò et præsentes fuisse, sed inter hos computandus non esse Damianus Archipresbiter videtur, nam, ut refert Laderchius pag. 22. *Abfuerat is aliquot annos à Patria, ad quam reversus Petri Fratris miseratus ærumnas, paterno tactus amore mox illum exemit de miserabili servitute, novis induit vestimentis, et ad scholam misit &c.* Quod utique ab initio piissimus Archipresbiter exequutus esset, si coram adfuisset; ergo si Damiano Archipresbitero, Fratrem illum uxoratum, à quo tam immaniter Petrus habitus est, coniungamus, et duos saltem alios, quibus hunc comparavit Joannes vitæ Scriptor; dum *inter cæteros honestis moribus præditos, atrocem* nuncupavit (quos fuisse puto, alterum quidem Marinum à S. Doctore laudatum, alterum verò paulò majorem natu ipso Petro, qui cæteris fratribus invidens, querelis suis in causa fuit, cur Mater ipsum Petrum immaturè oblactatum impiè desereret, narrante id eodem Joanne scriptore Vitæ S. Viri, ejusque discipulo, apud Laderchium pag. 17. *Cùm enim unus liberorum, qui tunc jam grandiusculus adoleverat, conquestus exclamaret: Proh pudor! ecce jam tot sumus, ut in hac domo vix capimur, &c.*) Quatuor profectò fratres, certè plures duobus, habuisse Petrum Damiani, fateri necesse erit.

III. Se-

III. Secundò insignis est, ut optimè Sejanus etiam animadvertit, hallucinatio eorum, quos Laderchius bona fide secutus est lib. 1. cap. 14. num. 3. tradens S. Claram Virginem Assisiatem, D. Francisci sororem, Regulæ S. Petri Damiani nomen dedisse, quia à Gregorio IX. tum ipsa, tum ejus Sorores *Ordinis S. Damiani* appellantur: enimverò ibi de Ordine Monasterii *S. Damiani Martyris* propè Assisium extructi sermo est, non de Institutionibus *S. Petri Damiani*, ut perspicuum est ex Bullis à Vvadingo relatis ad finem tomi 1. et 2. Annalium Minorum. Verissimum est tamen, Moniales S. Claræ per duodecim saltem annos, nempe ab anno 1212. ad 1224. (nonnullas etiam usque ad 1239. ut ostendit Vvadingus loco cit. et confirmat Jacobillus tom. 3.) Regulam S. P. Benedicti, et Ordinem Monasticum professas; nec desunt qui ad Camaldulense Institutum illas per id tempus referendas esse arbitrentur, non quidem ob Regulam S. Petri Damiani, cui nomen dederint, sed ob Constitutiones Camaldulenses, quas illis observandas præscripserat Cardinalis noster Hugolinus, qui (juxta Jacobillum) ex Abbate Monasterii S. Silvestri de Monte Subasio, à S. P. Romualdo constructi, et sub Ordine Camaldulensi tunc etiam vigentis, ad Purpuram fuerat evocatus; et certè videntur Clarissæ ex Camaldulensium imitatione Inclusionis legem per id tempus servasse, undè idē Cardinalis Hugolinus, postea Gregorius IX. earum Privilegiis, Vvadingo teste in Apologetico de Monachatu S. Francisci Sect. 6. §. 5. num. 9. hanc Clausu-

lam

Iam insertam voluit: *Ordo Monasticus, qui secundùm Deum, et Beati Benedicti Regulam, atque Institutionem Monialium INCLUSARUM S. DAMIANI ASSISIATIS, institutus esse dignoscitur*. Quare ex D. Claræ familia, ejusdem Gregorii IX. jussu, B. Pacifica, et B. Balbina, ejus nominis inter Damianistas prima, ad Cœnobium Camaldulensium Monialium S. Mariæ Vallis Gloriæ (quod sub Abbatis S. Silvestri de Monte Subasio jurisdictione florebat) reformandum sunt destinatæ, ut Jacobillus ostendit.

IV. Tertiò lapsum similiter Laderchium Sejanus ostendit, circa D. Petri Cælestini Institutum, hunc enim, ejusque Sectatores sub Petri Damiani Regula nullatenus militasse, quamvis vulgus Cælestinos cum Avellanitis aliquando confuderit. Observandum autem, præter confusionis huius rationem ex Papebrochio à Seiano allatam, potuisse æquivocę appellationis originem ex eo pendere, quòd Avellanitæ, ut ex Morigia supra observavimus pag. 64. et Dissert. III. pag. 11. Cæruleo Palliolo uterentur: qui color, cùm apud Italos *Celestis* appelletur, ansam ignarę plebi offerre potuit, ut nostri Avellanitæ *Celestini* primùm nuncupari inciperent, deinde ipsimet veri *Celestini* pro Avellanitis accipi, et veluti à Petro Damiano et ipsi propagati forent, ejusque Regulam sequerentur, *Ordinis S. Damiani* vocari à nonnullis consueverint.

V. Quartò circa Theuzonem Eremitam nedum fallitur Laderchius, quòd illum Florentiæ cum Petro Damiano collocutum neget, contra Baronii sententiã, à Se-

à Seiano optimè vindicatam, sed insuper animadversione dignum est, falsum esse quod Albizo Petri Damiani comes, fuerit ejusdem Theuzonis Abbas, ut noster Historicus, Sejano consentiente, lib. III. cap. 5. num. 9. asseruit. Enimverò nullus Albizo Abbas Monasterio S. Mariæ Florentiæ præfuit, sed Theuzonis tempore Petrus erat Abbatiæ illius Præfectus, ut docent monuméta à Puccinello adducta in ejusdem Cœnobii Chronicis anno 1664. editis; et sanè verba Petri Damiani in Epistola 30. libri 6. ad Theuzonem, sive in Opusc. 51. nil tale significant; *Vix demum*, inquit, *tamquam importuni capitis homines admissi sumus* [*Dominus enim mihi tunc Albizo adhærebat*] *intenti autem, et non mediocriter avidi ædificationis documenta suscipere, protinus in ipso mutuæ collocutionis exordio coacti sumus jurgiosis quibusdam contentionibus deservire &c.* Ubi patet de se, et Albizone, tamquam itineris socio, et colloquii consorte, non tamquam Theuzonis ipsius Prælato loqui; et cùm infra addit: *Erat quippe inter te, et Abbatem tui Monasterii non ferenda simultas, et inveterata discordia. Ille igitur, utpotè Vir mitis, ac simplicis animi, sponsionibus suis cuncta dignæ satisfactionis, et humilitatis jura transcendit, et NOS* (idest ipsum Petrum Damianum, et Albizonem comitem] *sequestri fœderis inter se, et te executores instituit. Verùm nos dum alienis amicitiis inconsultè consulimus &c.* Perspicuum videtur, Abbatem Theuzonis diversum esse ab utroque pacis inter ipsos conciliandæ Sequestro, Damiano videlicet, et Albizone. Ut nihil addam, quòd Albizo iste non Abbas, sed Eremita fuerat, ut

patet

patet ex Opusculo XII. tomi 3. ad ipsum Albizonem Venerabilem Eremitam, et Petrum Monachum directo, ubi illum *imitandum Eremiticæ Conversationis exemplum*, sicut hunc *teretem Formam Cænobitarum*, appellat Damianus.

VI. Quintò, quod ait Laderchius eodē cap. 5. num. 6. et 7. S. Joannem Gualbertum anno 1003. in S. Miniatis Cænobio Monachum induisse, eidemque Theuzonem Eremitam Simoniaci Abbatis Uberti, et Episcopi Athonis proclamationem publicam anno 1007. suasisse, quòdque Atho hujus nominis primus Ildebrando Florentino Episcopo antecesserit: id planè commentitium est, ac falsis fundamentis nititur, ut patet ex nostra Differt. II. cap. 4. à num. 4. et deinceps, præsertim cùm non ante annum 1020. cellulam suam Eremiticam ingressus fuerit Theuzo, ut num. 13. ibidem probavimus; nec ideò tamen decernere libet, an occasione controversiæ Florentini Cleri circa Petrum Ticinensem Episcopum Simoniacum, Petri Damiani cum Theuzone Eremita colloquium contigerit: neque an cum S. Joannis Gualberti Monachis ea occasione, aut aliàs decertaverit Damianus, illosve lib. 8. Ep. 11. carpserit, curiosiùs disquirere juvat. Quidquid ea de re sit sentiendum, alii judicent; nos interim Petrum Damianum à Didaci Franchi calumniis hìc, et alibi vindicatum fuisse, Laderchio gratulamur.

VII. Sextò diligentiùs expendi meretur, an verè anno 1061. S. Dominicus Loricatus obiisse dicendus sit, ut lib. II. cap. 24. à num. 2. et lib. III. cap. 5. num.

12.

12. Laderchius cum Baronio asseruit . Enimverò cùm narret Petrus Damianus lib. 1. Ep. 19. Dominicum pridie Idus Octobris morti cessisse , si id anno 1061. contigisset, quo Cyclus solis erat 6. adeòque littera Dominicalis in vetere Calendario illi respondens erat G, utique die Dominico in Cœlum migrasset , littera enim hæc ipsimet diei 14. Octobris apposita deprehenditur ; et nonus Depositionis dies, nempe 22. ejusdem mensis, Dies Lunæ, seu Feria secunda fuisset, quæ littera A consignatur : quorum utrumque falsum est; Dominicum enim die Sabbati ab humanis excessisse testatur S. Doctor loco cit. his verbis: *Sexta igitur feria per continuum diem vix desiit, vel modulandis psalmis insistere , vel corrigiarum se ictibus flagellare . Nocte verò , sopore deposito , suscepit antidotum , deinde capit angustiari , et de stomachi dolore graviter conqueri . Post decursum itaque nocturnæ Synaxis officium , post matutinos hymnos , cùm prima jam hora sibi à Fratribus , qui aderant , cantaretur , Sanctum Deo Spiritum reddidit* . Et diem depositionis nonum, Dominicum fuisse testatur : *Nos autem* , inquit , *ipso Die Dominico , quo Eremum ingressi sumus , Sanctum Corpus inde sublatum reverenter , ut dignum erat , in Capitulo sepelivimus ; et cùm nonus esset depositionis ejus dies , prædictum corpus sanum , illibatumque reperimus* .

VIII. Undè perspicuè patet, vel ad annum 1060. vel ad 1066. Dominici Loricati mortem esse referendam , ut invicem hæ circumstantiæ cohæreant , nempe ut dies 14. Octobris Sabbato, et dies 22. Dominicæ diei conveniat. Sed anno 1060. id aliunde contin-

gere non potuit; nam B. Rodulphi Episcopi Eugubini mors, quæ (Damiano teste) anno sequenti post obitum Dominici Loricati contigit die 26. Junii, in annum 1061. incidisset, quo tempore nondum Nicolaus II. Pont. Max. è vivis excesserat, cujus Mors die 3. Julii contigit, et Mense Octobris Alexander II. à Cardinalibus est in Romanum Pontificem consecratus; et tamen Alexandri II. jam dudum regnantis tempore Rodulphum obiisse patet ex dicta Damiani Epistola, in qua eundem Pontificem sic alloquitur. *A vobis itaque nuper egressus, cùm Florentinæ Urbis mænia subij, nuncius mihi mox repentinus occurrit, Episcopum scilicet Eugubinum esse defunctum &c.* Superest ergo, ut Dominici Loricati obitus anno 1066. adeòque S. Rodulphi mors anno 1067. evenisse dicatur; undè machina illa, qua lib.III. cap. 5. num. 12. Laderchius probare nititur, Epistolam Damiani ad Theuzonem scriptam esse, ante controversiam de Simonia Petri Papiensis Florentini Episcopi exortam, quia inibi Dominici Loricati, velut superstitis mentio occurrat, concidere videtur.

IX. Scio, positioni huic obstare posse, quòd Rodulphus, eodem Damiano teste, *ante ferè septennium* (adeòque, in hac hypothesi, anno 1060.) *ad Evemum veniens, habitum Monasticæ professionis acceperat;* Cùm tamen Ughellus in Episcopis Eugubinis testetur, Rodulphum anno 1059. Synodo Romanæ Nicolai II. Papæ subscriptum reperiri, et anno 1062. in Bulla Alexandri II. pro Ecclesia Forosempronienſi, mentionem occurrere Hugonis Eugubini Episcopi, quem non immediatè,

diatè, sed post Maynardum anno 1061. (ut ipsi videtur) electum, Rodulpho successisse arbitratur. At nimis evidens est, Alexandri II. tempore, adeòque post annum 1061. Rodulphum ex hac luce migrasse; Quid si igitur depravatam esse hoc loco dicam Eugubinorū Præsulum seriem apud Ughellum, non minùs quàm paulò ante, ubi Ludulphum electum anno 1019. scribit, illique Julianum anno 1012. successorem assignat? Porrò cùm neque apud Baronium, neque apud Labbęum occurrat Rodulphi Eugubini Episcopi, tamquam anno 1059. Romanæ Synodo subscribentis, memoria: sed neque apud Ughellum in Bulla Alexandri II. quam insertam alteri Honorii III. Datæ 14. kal. Junii anno 1224. refert hic Author tom. 2. de Episc. Forosempr. expressus habeatur annus 1062. vel alius; imò hæc nota dumtaxat ibi habeatur: *Actum est, hoc mense Maii, die verò* 10. *Indictione* 13. quæ Indictio nec anno prædicto 1062. nec ulli anno Pontificatus Alexandri II. respondere potest, sed annis tantùm 1060. et 1075. congruit, inter quos huius Pontificis sedes cadit; consentaneum profectò non videtur, ut, ob incerta hæc monumenta ab Ughello relata, ratiocinii nostri superiùs adducti evidentiam abiiciamus, et vim dissimulemus.

X. Verùm, admissis etiam Ughelli monumentis, appositè componi hæc Controversia fortasse poterit, si Hugonem, quem post Maynardum anno 1062. Eugubinæ præfuisse Ecclesię, juxtà Bullam Alexandri II. ab Ughello indicatam, pro nunc concedere possumus,

immediatum nostri Rodulphi Antecessorem, non verò secundum Successorem ejusdem fuisse asseramus: adeòut post annum 1062. Rodulphus hic ad Eugubinam Cathedram promotus fuerit, putà anno 1063. vel 1064. et usque ad Junium anni 1067. supervixerit, Dominico, aut alio Præsule illi succedente; Quàmquàm ego potiùs crediderim, Bullam illam Alexandri II. ad annum 1070. pertinere, qui Indictione VIII. consignabatur, undè V. in X. commutato, Indictio XIII. ab Amanuensibus effecta fuerit, quę jam apud Ughellum in hoc Diplomate legitur; adeòut Hugo post Maynardũ, Rodulpho jam anno 1067. mortuo, succedere in Eugubino Episcopatu optimè potuerit. Quod autem anno 1059 Rodulphus Romanę Synodo subscriptus legatur, siquidem id verum sit, de alio Prædecessore Rodulpho (aut Reginaldo, aut Raynerio, aliove simili nomine, per litteram R. incipiente, nuncupato Episcopo; ejusmodi enim subscriptio, ut fieri solet, ita fortasse expressa fuit: *Ego R. Eugubinus Episcopus*; atque *Rodulphi* nominis interpretationi ansam prębere debuit, ut ex subscriptione *Vv. Humanat. Episc.* eidem Romanæ Synodo anni 1059. facta, ipsemet Ughellus tom. 1. pag. 804. interpretatus erat *Vvillelmus*, et mox in Appendice ejusdem tomi pag. 419. ex Petro Damiano corrigendum esse *Vvido*, animadvertit) intelligi facilè poterit. Nec deerunt argumenta, quæ hanc conjecturam confirment, primò ex his quæ supra, de anno mortis S. Rodulphi, expendimus; secundò ex Epist. 10. libri 4. Petri Damiani *Ad R. Episcopum Eugubi-*

gubinum, quem alium fuisse à nostro Rodulpho, constare videtur, quia Episcopus ille R..... non admodum Petro Damiano propitius videbatur; cujus Ecclesiam Ecclesiastico Interdicto subiecerat, unde illum ita humilis deprecatur. *Obsecramus igitur, Dilectissime, interdictum nostræ Ecclesiæ officium reddite, et non solùm illam possessiunculam, quæ vestræ proculdubiò diœcesis est, sed et quidquid habemus, vestra auctoritate, defendite &c.* At noster Rodulphus, Petrum Damianum, ut Patrem suum, etiam post Episcopalem consecrationem, semper suspexit, ejus nutu, et consilio cuncta decernebat, et in Eremo magis, quam in Ecclesiæ suæ Palatio vivens, *Ecclesiam deputabat Hospitium, solitudinis autem Cellulam habitaculum decernebat*, ut narrat ipse Petrus Damiani, qui et infra addit: *Me vim ingerente coactus, Ecclesiam, quam dimiserat voto, retinebat officio: in Eremo tamen perseveranter habitabat.* Quare verosimiliter Petri Damiani Ecclesiam interdicto non subiecisset, antequàm ab ipso rationem intelligeret, cur illam passus esset à Forosemproniensi Episcopo consecrari. Alius ergo Episcopus R...... ante nostrum Rodulphum Eugubinæ præfuit Ecclesiæ, atque is potuit Romanæ Synodo sub Nicolao II. subscribere.

XI. Septimò circa Joannem Petri Damiani Discipulum, ejusque vitæ Scriptorem, non levis est Laderchii hallucinatio, dum illum cum S. Joanne Laudensi Eugubino Episcopo lib. VI. cap. 28. confundit: idemque asserendi tum Machiarello nostro, tum Auctori Diarii Gallici, præbuit occasionem: qua in re, licèt Auctor

ctor Dialogi satis Historicum nostrum confutaverit, argumentis tamen est usus, quæ *ad hominem* [ut dici solet] non *ad judicium*, intento probando conducunt; Enimverò non anno 1076. quem Laderchius ex Ferrario determinat, sed longè post, nempè anno 1105. ut habet Ughellus, Joannem Laudensem Eugubinam Cathedram ascendisse constat, vel ex eo quòd anno 1084. eundem Joannem Prioris officium apud Avellanam ministrasse demonstrat authenticum transactionis cujusdam Instrumentum in Archivio Classensi capsula 94. num. 67. quod sic habet. *In nomine Domini: temporibus Domni Gregorii Summi Pontificis, anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo quarto, regnante Henrico filio quondam Henrici Imperatoris, Indictione septima. Eugubio. Ego in Dei nomine Thebaldus, filius quondam Pagani de Nartianula, refutationem, et transactionem, et definitionem facio Ecclesiæ S. Crucis Fontis Avellani, et tibi Joanni (de Laudo) Priori, tuisque successoribus in perpetuum, idest de ipsa Ecclesia S. Apollinaris, posita in Nartianula &c.* Idemque patet ex aliis ejus ætatis monumentis, atque ex ejusdem S. Joannis Laudensis Historia; ex quibus item liquet non 36. annos illum in Episcopatu vixisse, sed uno dumtaxat anno, aut paucis insuper mensibus; neque anno 1116. sed 1106. Deum adiisse, ut Ughellus etiam confirmat.

XII. Porrò eundem Joannem Laudensem, nedum Laderchius ipse lib. III. cap. 27. num. 2. fatetur Petro Damiani immediatè in Prioratu Avellanæ successisse, verùm id habet etiam Auctor Vitæ ipsius Joannis,

cujus

cujus fragmentum refert Constantinus Caietanus initio tomi II. Operum B. Petri Damiani: testatur enim, quòd post mortem S. Doctoris *Fratres inspirati à Domino concorditer, et unanimiter, Sanctum Virum Joannem de Laudo in Priorem præcipuum elegerunt: ut sicut Sancto Patri Petro Damiano in Sanctitate, et sapientia, consimilis erat, ita ei in Prioratu succederet*. Cùm verò Joannes scriptor Vitæ Petri Damiani fateatur se Monachum esse sub Liprandi Prioris Obedientia constitutum, ejusque, et aliorum Seniorum Fontis Avellanę jussu, ad eam historiam colligendam fuisse compulsum (ait enim in Procemio. *Domno Liprando Priori, et cæteris senioribus Eremi Fontis Avellanæ, Joannes. Opus mirabile Patres, quòd Sanctitati vestræ placuit meæ injungere parvitati........ At quia non præsumo vestro quicquam abnegare imperio.....Petri Damiani meritis, ad cujus Vos Acta exaranda meam obedientiam provocatis &c.*) Evidens utique remanet, eundem esse non posse Joannem hunc Vitæ Damiani scriptorem cum illo Laudensi Eugubino Episcopo, qui post Damiani ejusdem obitum, statim Avellanæ Prior, et mox Episcopus factus est, numquam verò simplex Monachus vixit, ut aliorum præceptis esset obnoxius.

XIII. Sed et luculentiùs idem demonstratur, ex quo Vita hæc Petri Damiani post annum 1110. adeòque longè post mortem S. Joannis Laudensis, quæ 1106. ut diximus, contigit, certissimè scripta fuerit: tantum abest, ut ipsimet Joanni Laudensi tribui debeat. Enim verò Liprandi Prioris tempus id clarè evincit, quod in Cathalogo Priorum Avellanæ, juxta ejusdem Mona-

sterii

sterii monumenta composito, ad prædictum annum 1110. consignatur. Joannes siquidem Laudensis, ut notavimus, immediatè Petro Damiano subrogatus legitur: huic verò anno 1105. ad Episcopatum Eugubinum promoto, Petrus Ariminensis in Prioratu successit, tum anno 1110. Liprandus Petro suffectus est, cujus nutu susceptum est à Joanne Damiani Discipulo consilium Vitæ S. Doctoris conscribendæ, ipsique Liprando Priori dedicandæ; cùm igitur S. Joannes Laudensis quadrienniò ante mortalitatis exuvias deposuisset, constat, longè diversum esse Joannem Vitæ Petri Damiani scriptorem à S. Joanne Laudensi Episcopo Eugubino. Quòd si etiam Jacobilli calculum sequeremur, qui Liprandum alicubi scribit immediatè Joanni Laudensi in Prioratu successisse, liquet, huic jam Episcopo facto, et per annum, ac paucos menses superstiti, non potuisse ab illo Vitæ Petri Damiani compilandæ provinciam iniungi.

XIV. Addo, quòd utriusque Joannis discrimen ex diversa Patria, diversoque mortis tempore colligitur: tradunt nempe Scriptores, Joannem Petri Damiani Discipulum, ejusque Vitæ Scriptorem, ipsius etiam concivem, nempè Ravennatem fuisse, Joannes autem Eugubinus Episcopus, Patria Laudensis, in Insubria, non in Æmilia natus est: Ille quidem in Calendario Avellanæ obiisse notatur die 26. Maii 1115. Hic verò Deum adiit die 2. Septembris 1106. Ille apud Avellanæ Eremum, hic apud Cathedralem Eugubij: Ille privatus Monachus, hic ex Priore Episcopus: Ille qui-

dem

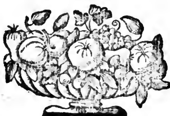
dem aliquâ Sanctimoniç laude insignis, sed neque Sancti, neque Beati aliquando titulum adeptus; hic verò multis post obitum miraculis clarus, à Paschali II. Sanctorum Cathalogo est adscriptus. Non igitur uterque Joannes à Laderchio confundi debuerat, nullo præsertim assertionis suæ fundamento, adversùs tam multiplicis discriminis argumenta, allegato.

XV. Atque hæc è multis in Laderchiana Historia adnotasse sufficiat, aliis enim curis, ab hoc studiorum genere me potentiùs avocantibus, cedere cogor. Si desiderato rursus otio frui aliquando licebit, atque iterum Laderchius ipse lapidem hunc versare jusserit, in his, quæ nunc prætermissa, aut neglecta volui, supplendis operam meam desiderari non patiar. Æqui bonique consulat, rogo, Lucubrationem hanc, P. Laderchius, quam Veritatis Zelus, et Amicorum Consilia à me impetrarunt, præsertim cùm illam non livido, et averso, sed candido, et amico animo scriptam inveniat, nec non ab omnibus illis amaris jocis alienam, quibus Seiani, et Ruffini Dialogus scatet, atque intemperantiùs redundat: Quid enim conviciis opus est ad Veritatem vindicandam? At Dialogistæ illi fortasse parcendum, qui [siquid coniecturis assequimur] aut Is ipse est, aut ex ea prodiit schola, cujus Magistrum prior Laderchius Tom. III. pag. 315. et 323. acerbissimè exagitaverat; Causæ verò nostræ longè dispar est ratio, proindeque et mitior est indoles, quamdiù scilicet sententiarum dumtaxat, non voluntatum dissensione discrepamus. Utinam hæc ad Veri-

tatis illustrationem, atque eximii Doctoris PETRI DAMIANI gloriam, nobis in hac Dissertatione unicè propositam, cedant, nec jurgiis, à quibus semper abhorrui, nec contumeliis, à quibus hactenus semper abstinui, ansam ullam ministrent: quæ, ut meorum summa votorum est, ita cuilibet mecum disputanti fixa sit, et rata, desidero: quatenus utrinque pariter, *Absque personarum præjudiciis, Veritatis præjudicia vindicentur*.

F I N I S.

ET NE AUFERAS DE ORE MEO VERBUM VERITATIS USQVEQVAQVE. Psal. 118.

IN-

INDEX

Propriorum Nominum Perſonarum, et Locorum, quorum in his quatuor Diſſertationibus fit mentio.

Materiarum verò Indicem Synopſis Capitibus ſingulis præfixa miniſtrat.

Numeri Romani Diſſertationem appellant: reliqui Arabici paginas earundem Diſſertationum deſignant.

A

S 2 Ale-

Athi-

Ber-

C

D

Dani-

F

T Ga-

G

Gui-

L

Lau-

M

B.

Au-

Regi-

B. Si-

Val-

V

X

FINIS.

Ty-

Typographus Lectori S.

OB Auctoris absentiam, qui, ne Dissertationum suarum impressioni coram adesset, ab occupationibus proprijs prohibitus fuit, nonnullos errores, à Prælis vix separabiles, irrepsisse facilè deprehendes, sed et facilè ignosces. Illud sagacitas, hoc humanitas tua sperare jubet. Hos inter (levioribus omissis) sequentes dumtaxat notare licuit. In Differt. I. pag. 4. lin. 12. *quane* pro *quare*. Pag. 13. lin. 2. *faciens* pro *faciens*. Pag. 16. lin. 26. *Lemontcensi* pro *Lemovicensi*. Pag. 19. lin. 21. *qued* pro *quod*. Pag. 20. lin. 23. *Idebrando* pro *Ildebrando*. Differt. II. pag. 144. lin. 5. *Prostrant* pro *Prostant*. Differt. III. pag. 41. lin. ult. *Assersores* pro *Assertores*. &c. Vale.

